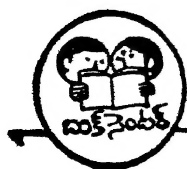

వ్యూహ పీఠం

అమల వ్యాఖ్య

కృష్ణా సాహిత్య సమితి

హైదరాబాద్, తెలంగాణ

ఫోన్: 74677 * 62222

VYASAPEETHAM
-- ARUDRA

NEW STUDENTS BOOK CENTRE
Karlmarx Road, Vijayawada-2.

Copy Right :
ARUDRA

First Edition :
September 1985

Released on the occasion of
ARUDRA SHASTIPOORTH
CELEBRATION DAY 1st Sept. 1985

Printed at :
Pratap Art Printers,
Vijayawada-2

PRICE : Rs. 35-00

అంకితం

ఉత్తమ సంస్కారం
మెత్తని హృదయం
పర్యాద మప్పికం గల
మంచి మిత్రుడు

శ్రీ యు. కృష్ణారాజు గారికి

గమనిక

పేజీ నెంబర్లు 33 నుండి 40 వరకు రెండుసార్లు ప్రింటుపడినది

41 వ పేజీ “విహివళి నరకాసురుడు” టైటింగు కలది

కంటిన్యూషన్ గా చదువుకో గలరు.

విషయ సూచిక

1. అశోకుడూ - అడవాళ్ళూ	9
2. వెండిరూపాయలూ - కొండగుర్తులూ	16
3. కృష్ణుడూ అసలు సీసలు ఆంధ్రుడా ?	22
4. ఏకలవ్యుడీ పుట్టుపూర్వోత్తరాలు	28
5. కృష్ణుడూ కొట్టాడు మత్స్యయంత్రం	35
6. దీపావళికి నరకాసురుడా, బలిచక్రవర్తా ముఖ్యుడు?	
7. వ్యాసపూజ చాతుర్మాస్యం	39
8. పుత్రిక ఎలాంటి కూతురు	54
9. భోగవద్గీత పుట్టుపూర్వోత్తరాలు	60
10. ధర్మవద్గీ, చక్రవద్గీ, కాలవద్గీ వగైరా	66
11. కోహినూరు నీ జడలో పూవట	73
12. స్థలనామ పరిశోధనా సంఘం ఆవశ్యకత	81
13. మచిలీపట్నం మునుపు ముచిలీంద నగరమా?	88
14. ఇంటిపేర్ల నిఘంటు నిర్మాణం	94
15. ఖడ్గతిక్కనా, కవి తిక్కనా	99
16. నెల్లూరు రాజులతో పోరాడిన కాటమరాజు విశాఖవాడా?	105
17. చిన్న సై జులో చెన్నపట్నం తెలుగు చరిత్ర	116
18. ఎందరో మహానుభావులు	125
19. అన్నమయ్య ఆడినమాట.....	133
20. కావేరి బాణీలో.....	143
21. తమిళ ఇన్నె.....	150
22. స్వాతి తిరునాళ్....	159
23. సుందర తెలుంగినిల్...	168
24. పురుషపుంగవులూ - శ్రీ పాత్ర	174

25. జీర్ణ చంనచిత్రోద్దరణ	180
26. రఘుపతి వెంకయ్య అండ్ సన్	186
27. పెద్దదాలక్ష - ఒక ప్రతీక్ష	193
28. సూరైన భావాలు - తేరైన మూటలు	200
29. ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలో తెలుగువారి ఘనత	208
30. కర్రపెత్తనం - వెరితలలు 1	214
31. కర్రపెత్తనం - వెరితలలు 2	224
32. గుండెలు బాదుకోవాల్సిన తెన్నిసన్	232A
33. ఒర్కింగ్ హోంలో నా పరిశోధనలు	239
34. కొలనుసీమ - కవుల కోనసీమ 1	247
35. కొలనుసీమ - కవుల కోనసీమ 2	256
36. పేక్సియర్ పుట్టిన ఊళ్ళో	266
37. ప్రప్రథమ భారత భాగ్యవిధాత	277
38. బ్రిటనులో వామపక్ష పత్రికలు	288
39. లంకలో దొరికిన రామాయణం	297

అశోకుడూ - ఆడవాళ్ళూ

అశోకుని సువిశాల సామ్రాజ్యంలో ఆంధ్రదేశం ఒక భాగం. రాజు దేవానం ప్రియుడు, ప్రియదర్శి అశోకుని రాజ్య కాలం క్రీస్తు పూర్వం 273 నుంచి 236 అని చరిత్రకారులు నిర్ణయించారు. క్రీస్తు పూర్వం మూడవ దశాబ్దం నుంచి ఆంధ్రుల చరిత్రను మనం నిశ్చయంగా చెప్పకోవచ్చు.

అశోకుడు తన సామ్రాజ్యాన్ని నాలుగు రాష్ట్రాలుగా విభజించాడు. ఒక్కొక్క రాష్ట్రానికి ఒక ముఖ్యపట్నం వుంది. పశ్చిమోత్తరంలో గాంధార రాష్ట్రానికి తక్షశిల రాజధాని. కళింగ రాష్ట్రానికి తోసలి ముఖ్య పట్నం. పశ్చిమభారతానికి ఉజ్జయిని ప్రధాన నగరం. దక్షిణ భారతం లోని ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి సువర్ణగిరి రాజధాని.

ఇప్పటికీ మన రాష్ట్రంలో ఆ నగరం లేకపోలేదు. అయితే ఇప్పుడు అది నగరం కాదు, గ్రామం. సువర్ణగిరి అనేపేరు సొన్నగిరి, సొన్నగిరిగా మారి నేటికీ జొన్నగిరి అనే పేరుతో పాత ప్రసిద్ధ నామానికి ప్రతి థ్వనిగా మిగిలింది. ఈ జొన్నగిరి దగ్గర ఎర్రగుడి అనే మరో గ్రామం వుంది. ఇక్కడే జొన్నగిరి ప్రాచీన రాజధాని నగరమని రుజువు చేసే సాక్ష్యాలు చొరికాయి.

...: ఎర్రగుడి శాసనాలు :...

కర్నూలు జిల్లా పత్తికొండ తాలూకాలో గుత్తికి వాయువ్య దిశను ఎనిమిది మైళ్ళ దూరంలో ఎర్రగుడి గ్రామం వుంది. గ్రామ సమీపంలో పెద్ద రాతిబండలున్నాయి. ఈ బండలమీద అలినాడు అశోక చక్రవర్తి తన ధర్మ విపులను చెక్కించాడు. సుమారు రెండువేల రెండు వందల సంవత్సరాలు ఈశానుశాసనాలు బెలుగులోకిరాలేదు, 1928లో భూగర్భ

శాఖకు చెందిన ఎ. ఘోష్ అనే శాస్త్రజ్ఞుడు ఖనిజాలకోసం ఎర్రగుడి ప్రాంతాలను పరిశోధిస్తూ వుంటే ఈ శిలాక్షరాలు ఆయన కళ్ళపడ్డాయి. ఆయన పురాతత్వశాఖవారికి ఈ సమాచారం అందజేశారు. పురాతత్వ శాఖకు చెందిన దయారాం నహానీగారు, హరప్రసాద్ శాస్త్రి గారు ఎర్రగుడికి వెళ్ళి శాసనాలను పరిశీలించారు. అశోకుని ధర్మలిపులని గుర్తు పట్టారు. భాగర్థ శాఖవారు ఖనిజాలకోసం వెదుక్కుతూ వుంటే పురాతత్వశాఖ వారికి బంగారం కన్నా విలువైన చారిత్రక ప్రమాణాలు దొరికాయి. 1929 జూన్ 11వ తేదీనాడు ఆంధ్ర జిల్లాలో అశోకుని శాసనాలు దొరికినట్లు పత్రికా ముఖాన ప్రకటించారు.

ఈ వార్త ఆంధ్ర చారిత్రక పరిశోధకుల వీనులకు విందయింది. కాళ్ళకు కదలికను తెచ్చింది. చరిత్ర పరిశోధనకే జీనితాన్ని అంకితం చేసిన మల్లంపల్లి సోమేశ్వర శర్మగారు, పరిశోధనా పద్ధతులను పకడ్బందీగా తెర్చిదిద్దిన వేలటూరు వెంకటరమణయ్యగారు వెనువెంటనే ఎర్రగుడికి వెళ్లారు. ధర్మలిపులను చూడారు. చాలా రహస్యంగా శాసనాలకు సకళ్ళు తాగించాలమీదకు ఎక్కించారు. ఈ ఎస్టాంపేట్ పత్రాలను గుట్టు చప్పుడు కాకుండా చెన్నపట్నం తీసుకువెళ్ళారు.

ప్రభుత్వం వాణిని నమ్ముకొంటే ఈ శాసనాలు వెలుగుచూడానికి అందుకోని విషయాలు లోకానికి తెలియడానికి ఏళ్ళూ పూళ్ళూ పడతాయని ఈ తెలుగు చరిత్రకారులకు తెలుసు. అందుకే శాసనాలను చదివి పరిష్కరించి, 1929 నెప్టెంబరు మాసం భారతి పత్రికలో ప్రచురించారు.

మల్లంపల్లి వారూ, వేలటూరివారూ భయపడినట్లే 1928 లోబయట పడిన శాసనాలను 1958లో అంటే ముప్పై సంవత్సరాలకుగాని ప్రభుత్వము వారు ఎపిగ్రాఫిక్ ఇండియాలో అధికారరీత్యా ప్రకటించలేదు. ఇందుకు బోలెడన్ని కారణాలు ఉన్నాయి.

ఎర్రగుడి దగ్గర అశోకుడు వేయించిన రెండు లఘుశిలానుశాసనాలు, ప్రధానముగా పెద్ద శిలానుశాసనాలూ దొరికాయి. అశోకుడు తన సునిశిత సామ్రాజ్యంలో ఇతరచోట్ల వేయించిన శాసనాలపాతాళే వీటిలో

కూడా వున్నాయి. ఇవి ఆంధ్రజిల్లాలో దొరకడం వల్ల అశోకుడు తన శిలాను శాసనాలలో చెప్పిన సువర్ణ ఉనికిని నిర్ణయించటానికి అవకాశాలు లభించాయి.

....: రాజకీయ వ్యవస్థ :....

అశోకుని కాలంలో జొన్నగిరి ఎలా వుండేదో పూహించుకొనడం ఏమంత కష్టంకాదు. అశోకుని ఇతర ప్రాదేశిక రాజధానులంల గొప్పగా జొన్నగిరి వుండెదన్నమాట. పాటలీపుత్రం సామ్రాజ్యానికి రాజధాని అయితే మిగతావి ఉపరాజధానులు. రాజధానిలో రాజు, ఉపరాజధానిలో ఉపరాజు వుంటారు. ఉపరాజు అంటే సామ్రాట్టుకు సాక్షేచ్ఛా తోడ పుట్టినవాడై వుంటాడు. ఉపరాజులే కాక యువరాజులు, రాజకుమారులూ, ఆర్యపుత్రులూ కూడా ఉపరాజధానిలో వుంటారు. ఈ ఉపరాజులను రాష్ట్రీయులంటారు.

ఇక పరిపాలనా వ్యవస్థలో న్యాయాధికారులైన రజ్జుకులూ, మహా మాత్రలూ, అంత మహామాత్రలూ, ధర్మమహామాత్రలూ ఉపరాజధానిలో కూడా వుండవారు. అంతేకాదు. శ్రీ అభ్యక్షమహా మాత్రులు కూడా వుండవారు. ఇది ఈనాటి మహిళా సంక్షేమశాఖ లాంటిది.

అశోకుని కాలంలో శ్రీల స్థితిగతులు ఎలా వుండేవి? సామాన్య శ్రీల జీవన విధానం ఎలా వుండేది? ఈ సంగతులు అశోకుని శిలాను శాసనాలవల్ల తెలుస్తాయా? తెలుగు గడ్డమీద కూడా ఈ ధర్మలిపులు లభించడం వల్ల సుమారు రెండువేల రెండు వందల సంవత్సరాల క్రిందట తెలుగు ఆడబతుకుల ఆచార వ్యవహారాలేమిట? వారే మరెం అనుసరించేవారు? ఈ ప్రశ్నలకు కొన్ని సమాధానాలు ఈ ధర్మలిపుల వల్ల తెలుస్తాయి.

పదమూడవ శిలానుశాసనంలో అశోకుడు చెప్పినట్లు “ఏదో ఒక మతమును అనుసరించని జనముండు దేశమే లేదు.” అశోకుడు తన మొట్టమొదటి శిలాను శాసనంలో ఇలా చెప్పాడు.

“ఇచ్చట ఏ సజీవ ప్రాణిని బలి యివ్వకూడదు.”

“ఇచ్చట ఏ విధమయిన దేడుక సమూహము కూడా నిషేధిద్దము”

“అట్టి సమావేశము వలన హాని కలుగునని దేవానం ప్రయుని అభిప్రాయం.

...: జా త ర లు :...

పై మూడు అనుశాసనాల వలన అశోకుని కాలంలో జాతరలు జరిగేవని వాటిలో జంతుబలులు ఇచ్చేవారని స్పష్టం అవుతున్నది. ఈ జాతరలలో తెలుగు స్త్రీలు ఎలా పాల్గొనేవారో తెలుగు సాహిత్యంవలన తెలుసుకోవచ్చు.

ప్రతి గ్రామానికి ఒక దేవత వుంటుంది. ఆ గ్రామ దేవతకు జాతర చేసే దినాన్ని గ్రామాధికారి నిర్ణయిస్తాడు. జనులు కల్లుబాగా తాగి చిందులాడుతారు. పామర స్త్రీలు గోర్వెచ్చని చమురంటుకొని, తలకు నీళ్ళుపోసుకుని, కొత్త బట్టలు కట్టుకొని కంట-కాటుక, నొసట సింధూరము దిద్దుకొని, కొప్పులో పూలు తురుముకొని, తాంబూలం వేసుకొని వేపాకు మండలు పట్టుకొని బయలుదేరుతారు.

గంగ జాతరలో పాల్గొనే సామాన్య స్త్రీలను తెనాలి రామకృష్ణుడు తన పాండురంగ మహత్యంలో ఇలా వర్ణించాడు.

అంభోధరము క్రింద

ననియాడు నై రావతియు బోలె

సిడివ్రేలె దెరవయోర్లు

చెందమ్మి కొలన రంజిల్లు

నంచయుబోలె

నిప్పుచేట నటించె నెలతయోర్లు

తొలునంజె యెండ పర్తిలు

జక్కనయు బోలె

నీగి బందిరి గుండమించెయోర్లు

జలవీలపై విక్కు

కలువ మొగ్గయు బోలె

నవాటాకు నర్తించె నతివయోర్లు

కాంత యెక్కర్లు

మూపుగంజినిచ్చె
హోరుగాలిచ్చెనూక
సుధానుధురణవారి
లలనయొక్కర్తునోరి
తాళంబునిచ్చె
శక్తి జాతర తమభక్తి
శక్తులెనగ

విజయనగర సామ్రాజ్య కాలంలోని ఈ ఆచారాలను రామ కృష్ణుడు యథాతథంగా వర్ణించాడు. సమకాలికులయిన విదేశీ చరిత్రకారులు ఈ సంగతులను ధృవీకరించారు. “ఈ దేశములోని స్త్రీలు అతి సాహసికురాండ్రు. తమ మొక్కులను చెల్లించుకొనుటలో భయంకరమగు పనులను చేయుదురు” అని బార్పొసా తన కళ్యాణ చూసి తాళాడు.

...: జంతు బలం నిషేధం :...

జాతరలలో జంతుబలి. అత్యహింసాత్మక చర్యలూ వుంటాయనే ఆశోకుడు తన మొట్టమొదటి శిలా శాసనంలో జంతుబలంను, జాతరలను నిషేధించాడు. అయితే ప్రజలు తరతరాలుగా వస్తున్న తమ ఆచార వ్యవహారాలను మూనలేదు. ఇంట్లో నోములూ, ప్రతాలూ చేసుకొనక మూనరు. అనారోగ్యం వస్తే మొక్కుకుంటారు. కోరినకోర్కెలు తీరిన మొక్కిన మొక్కులు చెల్లించుకుంటారు. వీటిని ఏ రాజు నిషేధించలేదు. అందుకే ఆశోకుడు తన తొమ్మిదవ శిలా శాసనంలో ఇలా చెప్పాడు.

“1. దేవానం ప్రియుడు ఈ విధముగ దెల్పెను.

2. జనులు అనారోగ్యముగ నున్నప్పుడు గృహమందు వివాహాది కుభకార్యములు జరుగునప్పుడు మంగళ ప్రధానమయిన క్రతువులు చేయుచుందురు.

3. ఆయా సందర్భములలో కుభాకాంక్షలై పుణ్యకార్యములు చేయట కూడా కలదు.

4. అందు ముఖ్యముగా స్త్రీలు నిరుపయోగమైనట్టి, అర్థరహితములైనట్టి పనులెన్నో చేయుట కలదు.

5. కుభప్రదమయిన కార్యములను తప్పక చేయవలసినదే.

6. కాని సాధారణముగ మనము చేయు కార్యములు తగినంత ప్రయోజనకరములు కావు”

.... ఈ నాటికీ నిజం :....

ఆశోకుడు అలనాడు చెప్పిన ఆ మాటలు అక్షరాలా ఈనాటికీ నిజం. ఆశోకుని కాలంలోనే కాదు అభిర్వేద కాలంలోనూ ఉన్నాయి. ఆ వేదానికి అనుబంధమయిన సర్వవేదం, పితృవేదం, అసురవేదం, తొలనాటి భయాలను, ప్రమాదాలనూ, విరుగుళ్ళనూ తెలియజేస్తాయి. జ్వరం, పరుగు జ్వరం, నవరికలు, అజీర్ణం, జలోచరం, కుష్టు, ప్రితాలు, పురుగులు పడడం, పశురొగాలు, విషప్రయోగాలు మొదలయినవాటిని వివరించడానికి అభిర్వేదంలో మంత్రాలు ఉన్నాయి.

ఆరోగ్యం కోసం సర్వప్రయత్నాలూ చేయవలసినదే బాషడం చికిత్స అవసరమే. పెళ్ళి పురుషు మొదలైన కుభకార్యాలలో పేడుకలు జరుపుకోవలసినదే. అయితే సంవత్సరంలోని మూడువందల అరవై రోజులూ ఏదో ఒక వ్రతం చేయడానికి వీలుగా తిదికో పండుగ మనకు లేకపోలేదు. ఈ వ్రతాలు కాక ఆడవారు నోచే నోములకు లెక్కలేదు. స్త్రీలలో ఇంకా మూఢనమ్మకాలు ఉంటున్నాయి.

పీఠేక లింగంగారు తమ స్వీయ చరిత్రలో ఇలా రాశారు.” ఆ కాలమునందెల్ల వారికిని దయ్యములయందలి విశ్వాన మత్యధికముగా నుండెను. స్త్రీలలో నొకప్పుడును దయ్యము పట్టవి వాచెక్కడనోగాని లేక యుంకిరి. ఎవ్వరికే వ్యాధివచ్చినను వైద్యుని యింటికి మారుగా ముందుగా భూతవైద్యుని యింటికో, సోది చెప్పవాని యింటికో పరుగెత్తుచుండిరి.”

అభిర్వేద కాలంలో. ఆశోకుని కాలంలో. తెనాలి గామకృష్ణుని కాలంలో, పీఠేకలింగంగారి కాలంలో ఆడవాళ్ళు ఒక్కలాగే ఉన్నారా?

ఇప్పుడు మాత్రం అందరూ మారారా? కనీసం కొందరై నా నూటికినూరు పాళ్ళు మారురారా?

తెలుగు నగరం దగ్గర రెండుదేల రెండు వందల సంవత్సరాలు క్రిందట అగోచరుడు చేయించిన అనుభావసంలోని మాటలు ముఖ్యముగా “ప్రేమ నిరుపయోగమైనట్టి అర్హహితములై నట్టి పనులెన్నో చేయుట కలదు.” తిలాక్షరాలై శాశ్వతంగా నిలిచిపోతాయా?

వ్యవస్థ మారేనే గాని ఈ దురవస్థ మారదు.

వెండి రూపాయలూ : కొండ గుర్తులూ

ఒకనాడు భారత ఉపఖండమంతటా ద్రవ్యమానంలో రూపాయి ఒక్కటే గరిష్ట ప్రమాణం గల నాణెం. రూపాయి రూప్యం అన్నమాట నుండి పుట్టింది. రూపాయి రూక, ఒకటికావు. రూక రుక్మంనుండి వచ్చిన మాట. రూపాయి అంటే వెండినాణెం మాత్రమే, బంగారు నాణాలను వరహాలు, దీనాలు మొదలైన పేర్లతో పిలుస్తారు. భారత ఉపఖండంలో వెండి రూపాయలను ప్రవేశపెట్టిన ఘనత మన ఆంధ్రులదే.

మనదేశంలో మొట్టమొదటిసారిగా వెండి నాణాలను తమ రూపాలతో ముద్రించిన ఏలికలు శాతవాహనులు. క్షహరాట క్షత్రపులనూ శార్తమన్ క్షత్రపులను చూసి ఈ పద్ధతిని శాతవాహనులు తమరాజ్యంలో ప్రవేశపెట్టారు. బొమ్మపున్ను పైపు దొరిప్పీలిపిలో ప్రాకృత భాషలో తమ పేరునూ, బొరుసువైపు దక్షిణ దొరిప్పీలిపిలో తెలుగు భాషలో తమ పేరును శాతవాహనులు ప్రకటించే వారు. ద్వీభాషా నాణాలను ముద్రించడం క్షత్రపుల నుండే శాతవాహనులు నేర్చుకొన్నారు. మాతృ నామాలను తమ పేరు ముందు చెప్పుకొనే ఏలికలు మాతృభాషను మన్నించి దానిని కూడా తమ నాణాలలో వాడడం ఆశ్చర్యం కాదు.

“శాతవాహనులు తెలుగు వాళ్ళేనా?” అన్న సందేహం చాలా రాలంగా చరిత్ర కాదులను వేదిస్తూ వుండేది. నిస్సందేహంగా వాళ్లు తెలుగు వాళ్ళేనని ఠంకామీద దెబ్బకొట్టి చాటవచ్చు. ఈ విషయాన్ని చుజుపు చేయడానికి తగిన నాణాలు ఇటీవల చొరికాయి. వాటిని పరిశీలించి, ఆ నాణాలను చదివి శాతవాహనుల మాతృభాష తెలుగేనని మొట్టమొదట చాటిన ఘనత డాక్టర్ పురాణం రాధాకృష్ణ ప్రసాద్ గారికి చెందుతుంది. 1970 లో జరిగిన ఒక పురాతత్వ సదస్సులో ఆయన శాతవాహనుల వెండి రూప నాణాలపై ఒక పేపరు సమర్పించారు. తర్వాత

రెండేళ్ళకు అది అజయ మిత్ర శాస్త్రిగారి సంపాదకత్వాన వెలువడ్డ ఒక గ్రంథంలో అచ్చుపడింది.

డాక్టర్ ప్రసాద్ గారు రెండు నాణాల బొరుసుపై పు పున్న డక్షిణ ద్రావిడ్ లిపి లోని పదాలను ఇలాగ చదివారు.

1. అరహణకు-వాహిట్టి-మాకణకు-తిరుహల్ కణకు
2. అరహణకు-గోతమీ పుత్రకు-హిరుయళ హళకణకు.

ఈ పదాలు ప్రాచీనుగులో ఉన్నాయి. పైగా మాత్రా చ్చందస్సులో ఉన్నాయి. పదాలన్నీ షష్ఠ్యంతాలు. ప్రాకృతంలోని “రాజ్ఞో” అనే పేరు తెలుగులో ‘అరహణ’ అయ్యింది. ఇది శాస్త్ర సమ్మతం. ద్రావిడ భాషలలో పదాది ‘ర’ కారం ఉండదు. అందుకే రథం అన్న పదాన్ని మన ప్రాచీనులు ‘అరదము’ అనే వికృతి పదం చేసుకున్నారు. ప్రాకృతం లోని ‘సుతస’ అనే మాటను చందస్సుకోసం ఒకసారి ‘మాకణకు’ లనీ మరొకసారి యథాతథంగా ‘సుతకు’ అని వాడారు. “మాకణకు” అనే షష్ఠ్యంతానికి “మా కణ్ణు” అనేది ప్రథమా విభక్తి గల రూపం అవుతుంది. సాతవాహనుల కాలం నాటి తెలుగులో ‘మాకండు’ అంటే కొడుకని అర్థం. ఈ మూల ద్రావిడ పదం రాను రాను తెలుగులో “మగండు”. “మగడుగా” మారింది. తమిళంలో మగన్ అయింది. తెలుగులో అర్థం మారింది గాని తమిళంలో మగన్ అంటే కొడుకనే అర్థం.

డాక్టరు ప్రసాద్ గారు తమ వాదాన్ని ప్రతిపాదించాక ఈ వన్నెం దేళ్ళలో పురాతత్వ కోవిదులు ఈ విషయమై తర్జన భర్జనలు జరిపారు. వాదోపవాదాలు చెలరేగాయి. ఇంకా రేగుతూనే ఉన్నాయి. డాక్టర్ ఆర్. నాగసామి, శ్రీ యన్. రామయ్య ఈ నాణాలలోని భాష తమిళం అని మొండిగా వాదించసాగారు. ఈ ఇద్దరి వాదాన్ని ఖండిస్తూ డాక్టర్ ప్రసాద్ గారి వాదాన్ని సమర్థిస్తూ డాక్టర్ ఇంగువ కార్తికేశయశర్మగారు నిస్సందేహంగా శాతవాహనుల నాణాలపై బొరుసుపక్కపున్న మాటలు తెలుగు మాటలే అని నిరూపించారు. తమ “కాయినేజ్ ఆఫ్ శాతవా

హాన ఎంపైర్” అనే గ్రంథంలోని అయిదవ అధ్యాయంలో చాలా విపులంగా ఈ విషయాన్ని చర్చించారు. దాక్షరు ప్రసాద్ గారు ఇద్దరు శాతవాహన రాజుల నాణాలనే ఆదిలో చదివితే దాక్షరు శర్మగారు మరో నలుగురు రాజుల నాణాలను ఉడహరించి శాతవాహనుల మాతృభాష తెలుగే అని ఊహించారు.

ఈ నాణాలలోని తెలుగు షష్ట్యంతాలు దేశీభండస్సులయిన రగడ భేదాలలో ఉన్నాయి. ప్రాసయతిని పాటించారు. సాతవాహనులకాలంలో తెలుగు ఛందస్సులు ప్రాచుర్యం పొందిన దాఖలాలు ఇందువల్ల కనిపిస్తాయి. ప్రాకృతంలోనికి తెలుగు మాటలేకాక తెలుగు ఛందస్సులు కూడా వెళ్ళాయన్న సంగతి విదితం అవుతుంది.

సాతవాహనుల అన్ని నాణాలమీద బొరుసుపై పు కొండగుర్తులు కూడా వుంటాయి. కొన్నిటిపై మూడు కొండల దొంతర, కొన్నిటిపై ఆరుకొండల దొంతర, మరి కొన్నిటిపై పది కొండల దొంతర కనబడుతుంది. కొన్ని నాణాలలో మిట్టమీదన పున్న కొండమీద ఒక నెలవంక గుర్తులాంటి గిన్నెకూడా కనిపిస్తుంది. ఈ కొండ గుర్తులూ, మీదనున్న వెండి గిన్నె బాలగేయాలలోని “కొండమీద వెండి గిన్నె” అనే పాటను జ్ఞాపకం చేస్తున్నాయి. సాతవాహనుల కాలంలోనే ఈ పాట పుట్టిందా ?

కొండ గుర్తులన్న మాట మట్టుకూ చాలా ప్రాచీనం అని చెప్పవచ్చు. ‘నీ బండబడ’ అనే తిట్టు చాలా ప్రాచీన ఆచారాన్ని సూచిస్తుందని ఒక సభలో ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు గారు నిశ్చయపరచారు. ప్రోటో-హిస్టరీ దశలో దహనానికి బదులు శవ ఖననం ఆచారమైనప్పుడు ఒక గొయ్యి తొల్చి దానిలో శవాన్నిఉంచి పైన బండవేసి : మాధి చుట్టూ రాళ్లు పేర్చేవారు. ఇటువంటి : మాధులను తెయిసన్స్ అంటారు. దానినే “బండబడ” అనే తిట్టు సూచిస్తుందని రామరాజుగారి అంచనా. కొండగుర్తు అన్నది కూడా అంత ప్రాచీనం.

నాణాలపై వుండి కొండ గుర్తుల అర్థాన్ని దాక్షర్ శార్తికేయ శర్మగారు తమ పుస్తకంలో నిశ్చయం చేశారు. సాతవాహనులు మొదటి మూడు రాష్ట్రాలపై విలికలుగా వుండేవారు. అప్పుడు మూడు కొండ

గుర్తుల నాణెం వేళారు. రరువాత ఆరు రాష్ట్రాలపై అధికారులయ్యారు. ఆ సంగతి ఆరు కొండలు చెప్తాయి. ఉత్తరాత్తరా పది రాష్ట్రాలపై ప్రభువులై సామ్రాజ్యాధికారులయ్యారు, ఆ నిషయాన్ని పది కొండ గుర్తుల నాణాలు చాటుతాయి. క్రమవంశములోని “అరూఢమద్రిన్ ఉద దీంవిశీర్ణం” అనే శ్లోకాలను ఈ గుర్తులు చిత్రిస్తున్నట్లు కొండ గుర్తులతోపాటు వతుస్సంగర చిహ్నాలు నదీ చిహ్నాలుకూడా బొరుసుప్రక్క కనబడతాయి. వతుస్సముద్ర చిహ్నాన్ని పురాతత్వ పండితులు ప్రస్తుతం ఉజ్జయిని చిహ్నమంటున్నారు.

కొండగుర్తులు అన్ని నాణాల పైనా ఉంటాయి గానీ ఆరు గుర్తులున్న నాణాలు మాత్రమే వెండి రూపాయలు, మూడు కొండ గుర్తులూ పది కొండ గుర్తులున్నవి మాత్రం ఇతర లోహపు నాణాలు. ఈ కొండ గుర్తులను ఈ వ్యాసంతోపాటు ప్రచురిస్తున్న బొమ్మల్లో చూడవచ్చు. (బొమ్మలు వేసింది శ్రీ పురాణం రాధాకృష్ణ ప్రసాద్ గారే.)

సాతవాహనులు క్రమంగా అధిపత్యం వహించినదీ పది రాష్ట్రాలనూ అందులో వుండే ముఖ్యమైన కొండలను ఈ క్రింది విధంగా పట్టికలో చూడవచ్చు.

1. అసిక రాష్ట్రం—వింద్యా బుక్షవత్ పర్వతాలు.
2. అశ్వక రాష్ట్రం—పారియాత్ర పర్వతం.
3. ములక రాష్ట్రం—సహ్యాద్రులు.
4. విదర్భరాష్ట్రం—కృష్ణగిరి.

5. అకర రాష్ట్రం—మచ పర్వతం.
6. అవంతి రాష్ట్రం—సిరితన పర్వతం.
7. అపరాంత రాష్ట్రం—చకోర పర్వతం.
8. అనుప రాష్ట్రం—శతగిరి.
9. సురాష్ట్రం—మలయ పర్వతం.
10. కచ్చ రాష్ట్రం—మహేంద్ర పర్వతం.

ఈ పైనపేర్కొన్న పదిరాష్ట్రాలలోనూ శాతవాహనుల నాణాలు లభ్యమవుతున్నాయి. శాతవాహనుల జన్మ రాష్ట్రాలయిన తెలంగాణా రాయలసీమలలో నాణాలే కాక కోటలుకూడా ఉండేవన్న దాఖలాలు కనబడుతున్నాయి. ప్రస్తుత ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాంతానికి సాతవాహనులకు మొట్టమొదటి నుంచీ సంబంధమందని అజయమిత్ర శాస్త్రిగారి వంటి పెద్దలు అంగీకరించిన విషయమే. సాతవాహనులు దక్షిణబ్రాహ్మీలిపిలో వేసిన భాష అజంతమని. తెలుగువి డాక్టర్ డి. పి. సర్కార్ ఆమోదించారు. ఈ మధ్య కరీంనగర్ జిల్లాలోని కోటలింగాలవద్ద డాక్టర్ పుచ్చా వెంకట పరబ్రహ్మశాస్త్రిగారు అత్యంత ప్రాచీనమైన సాతవాహన నాణాలు పేకరించారు. సాతవాహన వంశంలోని ప్రథముడు చిముకుని రాణి నాణాలు ఇందులో ఉన్నాయి. చరిత్రకారులు సంస్కృతీకరించినట్లు ఈ రాణి పేరు శిముఖుడు. శ్రీముఖుడు కాదు. ఉత్త తెలుగు చిముకుడు.

తవ్యకున్న కొద్దీ బయటపడుతున్న కొత్తసాక్ష్యాలవల్ల పురాణాల కెక్కిన శాతవాహనులు కేవలం పురాణ పురుషులూ కల్పిత వ్యక్తులేకాక చారిత్రిక పురుషులూ సామ్రాజ్యాధికారులూ తెలుగువాళ్లు అనే వంగతులు వెల్లడి అవుతున్నాయి. వాయుపురాణం. బ్రహ్మ పురాణం. విష్ణుపురాణం భాగవత, మత్స్యపురాణాలు శాతవాహనులను ఆదురుతున్నాయి. ఆంధ్రశృంగులుగా పేర్కొంటాయి. మొత్తం ముప్పులు మురిసి పోతాయి మూడు వందల పైచిలుకు సంవత్సరాలు సాదించినట్లు పురాణాలు తెల్పుతాయి. పురాణాలు పేర్కొనని సాతవాహనుల నాణాలు కూడా బయటపడి చక్క విశేషం.

సాతవాహనుల రాజ్యారంభ కాలం ఇతిమిత్యంగా చెప్పలేం. చరిత్ర కారులలో ఏకీభావం లేదు. కొందరు క్రీస్తుపూర్వం 271 సంవత్సర మంటారు. కొందరు క్రీస్తుపూర్వం 301 వ సంవత్సరమంటారు. ఏమ యినా సాతవాహనులు రెండువేల సంవత్సరాల ముందు రాజ్యాన్ని ప్రారంభించినవారే. అంతటి ప్రాచీన కాలంనుండి తెలుగు నాణాలూ, దేణీయ ఛందస్సులూ, కొండగురులూ ఉన్నాయని రుజువుచేసిన డాక్టర్ పురాణం రాధాకృష్ణ ప్రసాద్ గారూ, డాక్టరు ఇంగువ కార్తికేయశర్మ గారు అంధ్రులంతా అభిమానించడం పురాతత్వ పండితులు.

శ్రీకృష్ణుడు అసలు సీసలు అండ్లుడా?!

రామాయణంలోని కైకమ్మ రష్యన్ల అడబడుచు అని ఇటీవల ఒక ఆంధ్ర మంత్రి చాలా ఉదారంగా పెరివిచ్చారు. మనమంత్రులనోళ్ళ పెరళ్ళలో దున్నపోతులు ఈనగానే దూడలను కట్టేసే ప్రయత్నాలు విమిషాలమీద జరిగిపోతూ వుంటాయి. కైకేయి పట్టినిల్లు యేది? అనే సమస్యమీద మద్రాసునుండి వెలువడే ఒక ఆంగ్ల దీపపత్రికలో భూగోళ పటాలతో సహా వాదోపవాదాలు జరుగుతున్నాయి. ఆ సంపాదక లేఖ లతో వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలనుబట్టి కైకమ్మ ఇండియాకు వెలుపల, ఇండియా లోపల ఒక అరడజను ప్రాంతాలలో పుట్టివుండాలి.

వాస్తవానికి కేకయ రాజ్యం ఎక్కడో భారత వర్షానికి వెలుపల లేదు. పంజాబ్ లో జీలం, చీనాబ్ నదుల మధ్యప్రదేశమే కేకయరాజ్యం మన పురాణాలలో కేకయులను మద్రులు, త్రిగర్తులు. సాల్వులు మొదలయిన వారితో కలిపి పేర్కొంటారు. వీరందరూ పంజాబులోని జాన పదాలకు చెందిన వాళ్ళే. కేకయ రాజ్యం గురించి ఒక్క రామాయణం లోనే కాక వాయు, మత్స్య, బ్రహ్మాండ, మార్కండేయ. వామన పురాణాల్లో కూడా వుంది. మన పౌరాణిక భూగోళం పైన వరమ ప్రామాణీ కుడు శ్రీ యస్. ముజఫర్ అలీ, ఆయన “ది జ్యాగ్రఫీ ఆఫ్ ది పురాణాస్” అనే చక్కని పరిశోధక గ్రంథం రాశాడు. (ప్రచురణ కర్తలు పీపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్) ఈ గ్రంథంలో కేకయరాజ్యాన్ని స్పష్టంగా పంజాబులోని భాగంగా విశదపరిచారు.

—: కైకేయి పంజాబీ : :—

కైకమ్మ పుట్టిల్లు రష్యా రాజు. ఆమె విస్సందేహంగా పంజాబీ మహిళ. బహుశా సప్తసింధుక్షత్రియాణి కైకమ్మ రష్యన్ల అడబడుచు

కాకపోయినా ఒక రష్యన్ ఆడబడుచు “శ్రీకృష్ణుడు అచ్చంగా అసలు సిలు ఆంధ్రుడు” అని తెలుగు చూట్లా ప్రజలకు చెందినవాడని రాసింది. ఈమె విడుషీమణి. మన మంత్రులలాగ పదవివల్ల పాండిత్యం ఆపాదించబడిన పడతికాదు. సోవియెట్ యూనియన్ లోని అకాడమీ ఆఫ్ సైన్సెస్ పరిశోధక సంస్థలో యత్నోగ్రహీత మీద సీనియర్ శాస్త్రీయ విజ్ఞు. చారిత్రక శాస్త్రాలకు కాంపిడెట్. జవహర్ లాల్ నెహ్రూ ప్రెయిజ్ విజేత. ఈమె పేరు శ్రీమతి ఎన్. ఆర్. గునేవా. ఈమె “జై నమతం” మీద రష్యన్ భాషలో ఒక గ్రంథం రాసింది. దీనిని ఆంగ్లానువాదంగా “జై నిజమ్” అనే పుస్తకం మొదటిసారి 1971 లో ప్రకటితమైంది. (సింధు పబ్లికేషన్ లిమిటెడ్, బొంబాయి-1) శ్రీమతి గునేవా తన ఈ గ్రంథంలోనే శ్రీకృష్ణుడు ఆంధ్రుడని నిర్ధారణ చేసింది.

మనదేశంలో అన్ని మతాల కన్నా చాలా పాఠ మతం భాగవత మతం. ఇది వైదిక మతానికి విభిన్నమైన అనార్యుల మతం. దీనికి శ్రీకృష్ణుడు మూలావలంబనం. కృష్ణుడు నిస్సందేహంగా అనార్యుడే. ఋగ్వేదంలో ఒక కృష్ణుని ప్రసక్తి వుంది. (8-85-3-4) ఇతడు కృష్ణ అంగీరసుడు. కౌశీతకి బ్రాహ్మణంలో కూడా ఇతని ప్రసక్తి ఉంది. ఈ కృష్ణుడు సాయన భాష్యం ప్రకారం అసురుడు.

—; ఎంగరో కృష్ణులు :—

ఈ ప్రపథమ ఋగ్వేద కృష్ణుడు మొదలుకొని ఎందరో కృష్ణులు మన ప్రాచీన గ్రంథాలలో కనబడతారు. ఛాందోగ్యోపనిషత్ లో దేవక్తి పుత్రుడైన కృష్ణుడు కనబడతాడు. (3-17-6). ఇతడు ఘోర అంగీరసుని కిష్యుడు వైదిక ఋషి. “అంగీరస” సంబంధం వల్ల ఋగ్వేద కృష్ణునికి ఛాందోగ్య కృష్ణునికి కేవలం బాదరాయణ సంబంధం కాక గట్టి సంబంధమే వుండి వుండాలి.

ఎదోచీ ఋగ్వేద కృష్ణుడు అసురుడు (అనార్యుడు) ఛాందోగ్య కృష్ణుడు వైదిక ఋషి. అంటే ఛాందోగ్య రచనా కాలానికి కృష్ణుడికి పెద్ద పీటవేసి గౌరవించటం ప్రారంభమైన దన్నమాట. ఛాందోగ్య

కృష్ణుడు దేవకీ పుత్రుడు కావడం గమనించవలసిన విషయం. మాతృ నామాన్ని స్వంతపేరుతో కలిపి చెప్పకొవడం మాతృస్వామ్యాన్ని సూచిస్తుంది. (ఆంధ్రులయిన శారవాహనులూ ఇక్కెకులు తమ తల్లలపేర్లను మొదట చెప్పకొనేవారు)

... అంధకులు. ఆంధ్రులు ...

కృష్ణునికి ఇంకా కొన్ని పేర్లున్నాయి. అతడు సాత్వతుడు, శోరి వార్షిజేయుడు, దూర్లుడు, మూఢపుడు. ఈ పేర్లలో సాత్వతుడు వార్షిజేయుడు అనే మాటలు కృష్ణుని జాతిని సూచిస్తాయి. యదు వంశంలో శాత్వతశాఖ ముఖ్యశాఖ. ఇందులో మళ్ళీ మూడు ముఖ్యమైన శాఖలు వున్నాయి. అవి : అంధక-వృష్టి, మహాభోజ దైవ వృధ శాఖలు. పీఠంలా అనార్యులు. వింధ్యపర్వత ప్రాంత వాసులు. అంధక వృష్టులది క్లేచ్చభాష. అంధక భాషే ఆంధ్ర భాష. అంధకులు ఆంధ్రులే.

ఐతరేయ బ్రాహ్మణం ఆంధ్రులను ఇతర క్లేచ్చులతో కలిపి చెప్పింది. ఆంధ్రులు పుండ్రులు శబరులు పుళిందులు మూతిజులు ఒక కోవలోని వాళ్ళు. ఐతరేయ బ్రాహ్మణం సాత్వతులను కూడా దాక్షిణాత్యులుగానే పేర్కొంటుంది. వాళ్ళని నిషాదులతో చేర్చింది. ఈ సంగతులలో కొన్ని శ్రీ వి. సి. హెచ్. లాగారు రాసిన ఒక పుస్తకం ఆధారంగా శ్రీమతి గునేవా కథనం చేసి కృష్ణుడు ఆంధ్రుడని తేల్చింది. ఈ రష్యన్ మహిళ చేసిన ప్రతిపాదనను బలపర్చే ఇతర సాక్ష్యాలున్నాయేమో చూడాలి. అయితే అంతకు ముందు అసలు శ్రీకృష్ణుడు చారిత్రిక వ్యక్త కాదో తేల్చుకోవాలి.

ఇంతకీ కృష్ణుడు ఒక్కడా? పలువురా? భారత కృష్ణుడు భాగవత కృష్ణుడూ వేర్వేరు వ్యక్తులూ? ఋగ్వేద కృష్ణునికి ఇతిహాసాల కృష్ణునికి సంబంధముందా? ఇటువంటి ప్రశ్నలు కోకొల్లలు. కృష్ణుని చరిత్ర గురించి పరిశోధనలు చెయ్యని భారతీయ, పాశ్చాత్య పండితుడెవ్వడూ కనిపించడు. ఆర్. జి భండార్కర్, యన్. యం. రాయ్-చౌదురి, సీతా వాధ్ తత్వభూషణ్, పి. వి. వైద్య, వింటర్ నిట్జ్, కీన్, గ్రీయర్ సన్, యాకోబీ పాస్టిటర్ ఇటువంటి విద్వాంసులెందరో కృష్ణ సమస్యమీద పరిశోధనలు చేశారు.

—: కృష్ణుని కాలం :—

ఆర్. జి. భంకర్ గారు కృష్ణుడూ వాసుదేవుడూ విభిన్న వ్యక్తులంటారు. ఈ వాదాన్ని గార్బే, గ్రియర్ సన్, టాకోబీ వింటర్ నిట్ట్ ఆమోదించారు. హాప్కిన్స్, కీట్, రాయ్ చౌదరి మొదలయినవారు ప్రతిఘటించారు. వింటర్ నిట్ట్ వాదన ప్రకారం ముగ్గురు విభిన్న వ్యక్తుల చుట్టూ ఉన్న గాఢల నీకీకరణ కృష్ణుని విషయంలో జరిగింది. పాస్టిటర్ లెక్కల ప్రకారం మహాభారత యుద్ధం క్రీస్తుపూర్వం 800లో జరిగింది. కృష్ణుని జీవిత కాలం ఆ ప్రాంతాలలోనే వుంటుంది.

మన భారతీయ పరిశోధకులలో చాలామందికి అదిలో కృష్ణుడు అనురుడు, అనార్యుడు అనే సత్యాన్ని అంగీకరించడానికి మనసావృతం. కృష్ణుడు అనురుడు కాకపోతే ద్రావిడుడై వుంటాడు. ద్వారక కృష్ణుని నగరం. ఇప్పుడు గుజరాత్ దగ్గర వున్న వూరును ద్వారకగా గుర్తిస్తున్నారు. కృష్ణుని మూర్తరులు కూడా ద్రావిడులే. అంధ్రులు, మహారాష్ట్రీలు, తమిళులు, కర్ణాటకులు, మూర్తరులు, పంచ ద్రావిడుల క్రింద లెక్క. అయినా ప్రాచీన ద్వారక సౌరాష్ట్రం లోనివి కాదని డి. డి. కోళాంబీ గారు స్పష్టం చేశారు.

కృష్ణుని చారిత్రకతగురించి, చిన్నదయినా ఎంతోమిన్నగా వున్న సత్య వలసిన ఒక వ్యాసాన్ని డి.డి. కోళాంబీగారు 1985లోనే రాశారు. (ఐమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా వార్షిక సంచిక) అందులో వివిధ కృష్ణ గాఢలను సమన్వయం చేసి చర్చించారు. కృష్ణుడు మాతృస్వామ్యం వున్న అనార్య గణాంకు ఛేదనవాడు. కంసుని ఉదంతం ఇదే ధ్రువ పరుస్తుంది. మాతృస్వామ్య వ్యవస్థలోనే వారసత్వం తండ్రినుంచి కుమారునికికాక మేనమామ నుంచి మేనల్లుడికి సంక్రమిస్తుంది. (అప్పుడు పుట్టిత బిడ్డ జాతకాన్ని రాస్తూ వున్నప్పుడు తెలుగు వాళ్ళు మేనమామ గండం వుందో లేదో ముందు చూసు కొనడం ఇటీవలదాకా పరిపాటి.

కొన్ని అనార్యగణ రాజ్యాలలో పాతరాజును పబ్లిక్ గా సంహరించి

కొత్తరాజు పట్టం కట్టుకోవాలి. కంసుని విషయంలో కృష్ణుడు ఇదేచేశాడు. (కంస సభలోని మల్లులు చాణూర ముష్టికుల ఆంధ్ర సంబంధం గమనించి.) కృష్ణుని చురణం కూడా ఆదిమ జాతుల ఆచారాన్నే సూచిస్తోంది.

—: మాతృ దేవితారాధన :—

ఆనాదిగా ప్రపంచంలో మాతృదేవతలను ఆరాధించే ఆచారం ప్రచారంలో వుంది. మనదేశంలో కూడా నివిధ ప్రాంతాలలో నివిధ నామాలతో మాతృదేవతలను ఆరాధిస్తూ వుండేవారు. పూతన అటువంటి మాతృదేవత. చురుర జిల్లాలలోని కొన్ని ప్రాంతాలను ఈమె పేరున పిలవడం చారిత్రక కాలంలో పైతం కనబడుతుంది. మాతృస్వామ్య వ్యవస్థలోంచి దేవత పుత్ర కృష్ణునిచేత ఈ మాతృ దేవతని చంపించి కృష్ణుణ్ణి వాసుదేవ కృష్ణునిగా పితృస్వామ్య వ్యవస్థకు చెందిన వైదికార్య సంతతివారు మార్చేశారు. ఇదిచాలా ప్రాచీనకాలంలోనే జరిగింది. అయితే కృష్ణుని గాధలలో మాతృస్వామ్య చిహ్నాలను తొలిగించలేకపోయారు.

కృష్ణార్జునులను ఉమ్మడిగా పాజీని కాలానికి ముందే ఆరాధించే వారు. అర్జునుడు సుభద్రను లేవదీసుకు పోవడం మేనత్త కూతురుపై మేనల్లాడికి గల హక్కును చాటుతోంది. మేనరికం మాతృస్వామ్య వ్యవస్థకు అవశేషం. ఇప్పటికీ తెలుగువాళ్ళలో మేనరికం వాంఛనీయమైన సంబంధం.

మేనత్త దగ్గర మేనల్లాడికి చనువు వుండటం కూడా తెలుగువాళ్ళకు తెలిసిన సంగతి. ఇందుకే రాధామాధవ ప్రణయం తెలుగువాళ్ళకి ఎబ్బెట్టు అనిపించదు. రాధ ప్రాచ్య భారతంలోని మాతృదేవత. కృష్ణుని గాధలలో రాధను ఇరికించడం క్రీస్తుశకం 3వ శతాబ్దానికి గాని జరగలేదు. భారత-భాగవత-హరివంశ కృష్ణగాధలలో రాధ ఎక్కడా కనిపించదు.

—: అనేక గాధల ఏకీకరణ :—

కోశాంబీగారి అంచనా ప్రకారం కృష్ణుడు ఏ ఒక్క చారిత్రక వ్యక్తి కాదు. వయసు ఇతిహాస నాయకుల గాధలను మిశ్రం చేసి ఒక వ్యక్తికి అపాదించి చేసిన రూపకల్పన ఫలితమే కృష్ణుడు. ఈ కల్పన క్రీస్తుకు

పూర్వం 800 సంవత్సరాలలో మొదలయింది. క్రీస్తుశకం 800 నాటికి గాని రాధ కృష్ణ చరిత్ర లోనికి ప్రవేశించలేదు అంటే పదహారు వందల సంవత్సరాలుగా కృష్ణ చరిత్ర చేర్పులతో మార్పులతో చిలువలా పలు వలా కొమ్ములా రెమ్ములతో విస్తరించింది. సంచార జీవనం గడిపే పశు పాలన వ్యవస్థ నుండి వ్యవసాయ దశకు చేరుకొన్న రోజులలో కృష్ణుని ఇతిహాసాలు మొదలయ్యాయి.

అంధక వృష్టి వంశీయులు సంచార జాతులలోని వారు. అలినాటి మధుర ప్రాంతాలలోని అంధక వృష్టి వంశీయులు తమ సంచార జీవనంలో వింధ్య పర్వత ప్రాంతాలకూ, ఆశ్మక, ములిక రాష్ట్రాలకూ వచ్చి స్థిరపడితే అశ్చర్యం లేదు. నేటి ఆంధ్రుల ఆచార వ్యవహారాలకు చేరువగా వున్న అలివాడే అంధక వృష్టి వంశీయుడైన కృష్ణుని గాథలలో కనబడుతు తున్నాయి. అందుచేత శ్రీకృష్ణుడు అసలు సీసలు ఆంధ్రుడే అని ఇంబీ కప్పు నెక్కి సగర్వంగా చాటుకోవచ్చును గానీ ఇందువల్ల మనకి కొత్తగా ఒకేదేమిటో కొంచెం ఆలోచించుకోవాలి.

ఏకలవ్యుని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు

మహాభారతంలో “అయ్యోపాపం!” అనిపించి సానుభూతికి నోచు కునే కొన్ని పాత్రలలో ఏకలవ్యుడు ఒకడు. ఈ ఉదాత్త పాత్ర గురించి సామాన్య పాఠకులకూ సాధారణ సాహితీపరులకూ తెలుగు భారతం, అది పర్వంలో లభ్యమైనంత సమాచారం మాత్రమే తెలుసు. అదిపర్వం పంచ మాఖ్యానంలో 231వ పదనం నుంచి 245వ పద్యం దాకా పద్మిహేను గద్య, పద్యాలలో నన్నయ్యగారు ఏకలవ్యుని అస్త్ర విదాభ్యాసం, పాటవ ప్రదర్శనం, గురుదక్షిణ సమర్పణం తెలియజేశారు. తన శిష్యులలో ఒకే ఒకణ్ణి అందరికన్నా మిన్నగా చేయాలని ఇంకొక అసమాన పరాక్రమశాలిని అచార్యుడు అంగవికలునిగా చేయడం అనుచితం. అడిగిన బొటనవ్రేలు కోసి ఇచ్చిన శిష్యుడు మహోన్నత వ్యక్తి. ఈ ఘట్టం తర్వాత ఏకలవ్యుడు ఏమయ్యాడు ?

ఈ ప్రశ్నకు తెలుగు భారతంలో జవాబు దొరకదు. భారత కథలో ఏంతో ప్రముఖ పాత్రను వహించకపోతే అదిపర్వంలో ఏకలవ్యుని కథను కథనం చేయడం అనవసరం. తెలుగు భారతంలో దొరకదు గానీ వ్యాస భారతంలో ఏకలవ్యుని అట్టు పుట్టు అనవాళ్ళన్నీ ఓపికతో గాలించితే చేతి నిండా చిక్కుతాయి. నన్నయ్యగారు గానీ, తిక్కనగారు గానీ వ్యాస భారతాన్ని యథామూలంగా అనువదించకపోవడం వల్ల ఈ పరిస్థితి ఏర్పడింది. భారతానికి హరివంశం ఖిలపర్వం, సంస్కృత భారతంలో మూల హరి వంశాన్ని జోడించి చదివితే ఏకలవ్యుని పుట్టు పూర్వోత్తరాలన్నీ పువ్వు ప్లాగ్ విచ్చుకొంటాయి.

సంస్కృత హరివంశంలోని 34వ అధ్యాయాన్ని చదివితే ఆశ్చర్య కరమైన విషయాలు తెలుస్తాయి. పాండవులకు గానీ కృష్ణునికిగాని ఏకల పృథు పరాయివాడు కాదు. రక్తబంధువు. పాండవులు, ఏకలవ్యుడు పినతల్లి పెదతల్లి బిడ్డలు. కృష్ణుడూ ఏకలవ్యుడూ మేనత్త మేనమామ బిడ్డలు. ఈ వీరకాయ పీచు బంధుత్వాలు ఎర్రయ్యగారి తెలుగు హరివంశం వల్ల కూడా కొంత కొంత తెలుస్తాయి. ఏకలవ్యునికి, కీచకునికి కూడా బంధుత్వం ఉంది. సుదేష్ట పాండవులకు స్వయానా పినతల్లి కూతురు. ఉత్తరకుమారునికి పాండవులు మేనమామలు.

యాదవ కులంలో అంధక వంశశాఖ ఉంది. అందులో శూరుడను రాజుకు వసుదేవుడు మొదలయిన తొమ్మిండుగురు కొడుకులూ, అయిదు గురు కుమార్తెలూ వున్నారు. ఆ పుత్రికల పేర్లను హరివంశం ఇలా చెబుతుంది.

వృధకీర్తిః వృథాచైవ
శ్రుతదేవా శ్రుత శ్రవః
రాజాధిదేవీ చకరా
పంచైతా వీరమాతరః

(అధ్యాయం 34 శ్లో 19-23)

వసుదేవుని ఈ అయిదుగురు అక్క చెల్లెళ్ళూ ఎవరెవరిని పెళ్ళాడారో, వాళ్ళ సంతానం పేరులేమిటో కూడా హరివంశం ఈ అధ్యాయంలో విశతర శ్లోకాలలో చెబుతుంది.

1. వృధకీర్తి

భర్త : వృద్ధశర్మ కరూణాధిపతి

కొడుకు : చంతవక్త్రుడు

2. శ్రుతదేవ

భర్త : కేకయేశ్వరుడు హిరణ్య ధన్వుడు

కొడుకు : ఏకలవ్యుడు

3. శ్రుతశ్రవ

భర్త : చేదిరాజు దనుషాసుడు

కొడుకు : శిశుపాలుడు

4. వృధ (కుంతి)

భర్త : పాండురాజు

కొడుకులు : పాండవులు

5. రాజాధిదేవి

భర్త : అనంతిపతి

కొడుకులు : విందాసు విందులు

కేకయరాజుకూ శ్రుతదేవకూ పుట్టివ ఏకలవ్యుడు నిషాదు దెందుక య్యాడు : హరి వంశంలోనే ఒక శ్లోకం-అ సంగతిని చెబుతుంది.

దేవశ్రవాః ప్రజాతస్తు

నైషాదిర్యః ప్రతిశ్రుతః

ఏకలవ్యోమహారాజ

విషాదైః వధివర్జితః

(6-34 శ్లో 33)

ఈ శ్లోకార్థమేమిటంటే : దేవశ్రవునికి ఏకలవ్యుడు జన్మించి నిషాదులచే పెండ్లిబిడ్డని, దేవశ్రవుడు ఎసుదేవుని తమ్ముళ్ళలో ఒకడు. శ్రుతదేవ అనే పేరుకు బదులు దేవశ్రవ అనే పేరు ఈ శ్లోకంలో చోటు చేసుకుంది. ఎర్రయ్యగారు ఆంధ్ర హరివంశంలో : “శ్రుతదేవ కుంగేకయే శ్వరుని వలన నేకలవ్యుడు పుట్టి నిషాదులలోను బెరిగె” అని ఈ శ్లోకాన్నే

అనువదించారు. (పూర్వం 3-161) కేకయ రాజు సుక్షత్రియుడు కానందు చల్లినే విషాదుడయ్యాడు.

సంస్కృత భారతం-విరాటపర్వం-పదహారో అధ్యాయంలో కేకయ రాజుని ప్రసక్తి వుంది. "కీవకుని వివరానిను జనమేజయుడు చెప్ప మంటే పై శంపాయనుడు చెప్పాడు." క్షత్రియ పురుషునికి బ్రాహ్మణ స్త్రీ వలన పుట్టినవాడిని సూతుడంటారు.

ఈ విధమైన ప్రతిరోమ జాతులలో సూతునికి ద్విజత్వం ప్రాప్తి స్తుంది. వీళ్ళని రథకారులని పిలుస్తారు. పూర్వం రాజులకు సూతవంశాలతో వైవాహిక సంబంధాలు వుండేవి.

అయినా సూతుని రాజ శబ్దంలో వ్యవహరించరుగాని కొందరు సూతులు రాజులను ఆశ్రయించి రాజ్యాలు సంపాదించారు. వాళ్ళని సూత రాజులంటారు. వాళ్ళలో కేకయుడు కూడా ఒకడు. ఇతడు సూతులకు అధిపతి. క్షత్రియ స్త్రీకే పుట్టాడు. ఇతనికి ఇద్దరు భార్యలు. పెద్ద భార్య మాళవి. ఈమెకు బాణుడు అనే కొడుకు పుట్టి కీవకుడు అనే పేరుతో ప్రసిద్ధుడయ్యాడు. కేకయుని దెంగో భార్యకు చిత్ర అనే కుమార్తె పుట్టి మధేష్ఠ అనే పేరుతో పెరిగింది. ఈమె విరటుని రెండో భార్య. పెద్ద భార్య శ్వేత చనిపోయాక విరటుడు ఈమెను పెళ్ళాడాడు.

మూలంలోని ఈ శ్లోకాలను తిక్కనగారు తమ విరాటపర్వంలో తెలిగించలేదు. పైగా మూలంలో లేని విషయాన్ని మరొకచోట చెప్పారు. ఉత్తర కుమారుడు శమీవృక్షం దగ్గర బృహన్నలలో పాండవుల గురించి అడిగి "ఏనమ్మహానుభావుల మేనల్లండ" అని చాటుకొన్నట్టు తిక్కనగారు రాశారు. (విరాట-4-120) సుదేష్ఠ పాండవుల పినతల్లి కూతురే అన్న సంగతి ఇందువల్ల తేలుతుంది.

హరివంశంలో ఏకలవ్యుడి విద్యాభ్యాసం ప్రసక్తిగానీ, గురుదక్షిణ సంగతిగానీ లేదు. ఏకలవ్యుడు జరాసంధుని అంతరంగితులలో ఒకడు. జరాసంధుని నైన్యాలకు ఏకలవ్యుడే సేవాధిపతి. మధురమీద పద్దెనిమిది

సార్లు జరాసంధుడు దండెత్తాడు. ప్రతీముట్టడి లోనూ ఏకలవ్యుడు నైఋతి పత్యం వహించాడు. సంస్కృత హరివంశంలో 99వ అధ్యాయంనుంచి 99వ అధ్యాయం దాకా ఏకలవ్యుని సంగర విక్రమం కనబడుతుంది ఒకటి కాదు రెండు కాదు ఏడధ్యాయాలలో చాలా ప్రముఖ పీఠానిగా పేర్కొని ఏకలవ్యుని ధనుర్వృద్ధాన్ని-గదా యుద్ధాన్నీ విస్తారంగా వర్ణించి బలరామునితో చేసిన భీషణ యుద్ధాన్ని కీర్తించినా హరివంశం ఏకలవ్యుని తరువాత జీవితాన్ని ఏమీ చెప్పదు. ఈ వివరాలకు మళ్ళీ భారతం చూడాలి.

వ్యాసభారతంలో ఏకలవ్యుని ప్రసక్తి సభాపర్వంలో నాలుగుసార్లు, ఉద్యోగ పర్వంలో రెండుసార్లు, ద్రోణపర్వంలో ఒకసారి మౌనలపర్వంలో ఒకసారి కనబడుతుంది. రాజసూయ యాగం చేయడానికి ఎవరెవరిని జయించాలో కృషుడు ధర్మరాజుతో చెప్తాడు. ఆ పేర్లలో ఏకలవ్యుని పేరు కూడా వుంది. (అధ్యాయం 14, శ్లోకం 65) అయితే రాజులెవ్వరూ సీతో యుద్ధం చేయరు. సువ్యంఠే గౌరవం ఉన్న వారని కూడా కృషుడు చెప్తాడు. (అ-14-శ్లో 66). నిజానికి ఏకలవ్యుడు ధర్మరాజుకు మాతృ వర్గంలోనివాడు. అందుకే రాజసూయానికి వచ్చి ప్రముఖ పాత్ర వహించాడు.

“ధర్మరాజును అభిషేకించడానికి అందరూ అనందంగా సువర్ణ కలశాలతో విలబడి వుండగా, ఒక పెదతల్లి కొడుకైన శిశుపాలుడు రథానికి ధ్వజాన్ని కట్టాడు. మరొక పెదతల్లి కుమారుడు ఏకలవ్యుడు పాదరక్షలు తెచ్చి పాదాలు ముందు పెట్టాడు. పిదపతల్లి కుమారులైన అనంతవరేకులు విందాసు విందులు నానదేశాల రాజులు తెచ్చిన వివిధ-నదీ జలాలను అందుకొని పెద్ద పెద్దపాత్రలలో పోశారు. ఈ పిదపతల్లి పెదతల్లి కుమారులందరి లోనూ పెద్దవాడు దంతవక్త్రుడు కూడా రాజసూయయాగంలో వున్నాడు.” ఈ సంగతులను యాగం తర్వాత ధృతరాష్ట్రునికి చెప్పుకొని ఏడ్చాడు, (93వ అధ్యాయంలో 4 నుంచి 8 వరకు గానం అయింది శ్లోకాలు)

రాజసూయ యాగంలో శ్రీకృష్ణునికి అగ్రపూజ తగదని ఆక్షేపిస్తూ శిశుపాలుడు దానికి అన్ని విధాలా అడ్డులైన వాళ్ళలో ఏకలవ్యుణ్ణి ఒకడంటూ చెబుతాడు. (37వ అధ్యాయంలోనూ, 44వ అధ్యాయంలోనూ ఈ సంగతి వుంది.)

రాజసూయంతర్వాత ఏకలవ్యునికి శ్రీకృష్ణునిపై ద్వేషం పెరిగింది. ఏకలవ్యుడు ఎలా మరణించాడో హరివంశం చెప్పింది. అందుకే హరివంశం మీద విపుల పరిశోధన చేసిన డాక్టర్ పి. యశోదారెడ్డిగారు “ఏకలవ్యుడు శ్రీకృష్ణునితో ప్రత్యర్థిగా పోరాడి చ్చుతినిగాని అపజయాన్నిగాని పొందలేదు.” అని వ్రాశారు. (తెలుగులో హరి వంశ మూల... పుట... 380) అయితే ఏకలవ్యుడు నిజంగా కృష్ణుని చేతిలోనే చనిపోయాడు. ఉద్యోగ పర్వంలో సంజయ రాయబారానికి ముందు ఏకలవ్యుడు సజీవుడు. తమ పక్కపోరాడవలసినదని ఆహ్వానించవలసిన రాజులలో ఏకలవ్యుని, అతని కుమారుని కూడా ద్రుపదుడు చేర్చాడు. (ఉద్యోగ - అ - 4 శ్లో 17) అయితే సంజయుని ద్వారా అర్జునుడు కురు సభకు పంపిన సందేశంలో కృష్ణుడు ఎవ్వరిని ఏవిధంగా పంపించినదీ చెప్పాడు. ఈ హతులలో ఏకలవ్యుడు కూడా వున్నాడు.

అమాన్య యుద్ధే మన్యతేరజేయం

తమేకత్వం నామ నిషాదరాజా

వేగే నైవతైల మధిహత్య జంభః

శేతేన కృష్ణేన హత పరానుః

[ఉద్యోగ - అ 48 - శ్లో 77]

యీ శ్లోకాన్ని తిక్కనగారు అనువదించలేదు. దీన్నే అన్న అన్నమాటేమిటి. శ్రీకృష్ణ పరాక్రమాన్ని వర్ణించే ఎన్నో శ్లోకాలు ఈ ఘట్టంలో వుంటే వాటిని ఒక పద్యంలో సరిపెట్టి ఊరుకొన్నాడు. ఏమైనా ఏకలవ్యుడు కృష్ణుని చేతిలో మరణించాడు. యాసంగతి ద్రోణపర్వంలో కృష్ణుడు స్వయంగా అర్జునితో చెప్తాడు. “ఏకలవ్య శిశుపాల జరాసంధులను నీ కోసమే ఒక్కొక్క పద్ధతిలో చంపాను. వాళ్ళు ముగ్గురూబతికే

పుంటే దుర్యోధనుడు వాళ్ళను తెచ్చుటనేవాడు. అప్పుడు ఆ ముగ్గుర్ని ఎదిరించడం ఎవరి వల్లాకాదు" అని కృష్ణుడు చెప్పిన మాటలను తిక్కన గారు సుదీర్ఘ వచనంలో తెనిగించారు. (దో॥...]

కృష్ణుడు తన నాలుగో మేనత్తకుంతి కొడుకుల శ్రేయస్సు కోసం మొదటి ముగ్గురు పెద్ద మేనత్త కుమారులైన దంతవక్త్ర, శిశు పాల, ఏకలవ్యులను భారత యుద్ధానికి ముందే చంపివేశాడు. చివరి మేనత్త కుమారులు విందాను విందులు భారత యుద్ధంలో దుర్యోధనుని పక్షాన పోరాడి మరణించారు. పనిపెట్టుకొని పరిశోధిస్తే ఏకలవ్యుని గురించే కాక అతని కుమారుని గురించి కూడా నివరాలు దొరికాయి. ఇది ఏకలవ్యుని సంపూర్ణ జీవితం.

[శ్రీ దాసరి నారాయణరావు గారు దర్శకత్వంలో తీయాలనుకొన్న "ఏకలవ్య" చలనచిత్రానికి నేను రచయితను, ఆ సందర్భంలో ఈ సమాచారాన్ని పేకరించాను. నా పరిశోధనలో ఉపయోగించుకొనడానికి హరి వంశంలోని మూల శ్లోకాలు ఎత్తి రాసి పంపమంటే మిత్రులు పండితులు ఆయల సోమయాజుల నరసింహశర్మగారు ఎన్నో శ్లోకాలను పంపారు, వారికి కృతజ్ఞతలు)

కృష్ణుడూ కొట్టాడు మత్స్య యంత్రం

తొమ్మిదో ఏషియాడ్ సందర్భంగా మన తంత్రి తపాలాశాఖవారు ఒక స్టాంపును విడుదల చేశారు. ఇందులో శ్రీకృష్ణుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కొడుకూపుంటే అర్జునుడు ప్రేక్షక మహాశయునిగాచూస్తూ నిలబడ్డట్టు చిత్రకారుడు చిత్రించాడు. ఈ బొమ్మ అక్షేపణల పాలైంది. గుట్టు చప్పుడుకాకుండా ఈస్టాంపును తపాలా శాఖవారు ఉపసంహరించుకో బోయారు. అయితే గుట్టుచాలా పెద్దచప్పుడుతో బట్టబయలు అయింది. ఉపసంహరణ అయ్యాక తపాలా శాఖవారిని ఎద్దేవచేస్తూ వ్యంగచిత్రాలు, ఉపసంపాదకీయాలు, సంపాదక లేఖలు వివిధభాషలలో వెలువడ్డాయి.

అర్జునుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కొట్టాడు, ద్రౌపదినిచేపట్టాడు. ఇది సుప్రసిద్ధమైనకథే. అయితే సుప్రసిద్ధంకాని కథలో మత్స్యయంత్రాన్ని కొట్టగలిగినవాళ్లు ఇంకా ఉన్నారు. ఉదాహరణకు ఆదిపర్వంలోని ద్రౌపదీ స్వయంవరం ఘట్టాన్నే తీసుకొందాం. ద్రుపదుడు ఒక్క అర్జునుడు మాత్రమే విలువంచి నారి తొడగగల ధనుస్సును చేయించాడు.

సో—అన్వేషణ: కొంతేయం

పాంచాల్యో జనమే జయ

దృఢం ధానురనానమ్యం

కాకారయామాస భారత (అది 184-9)

స్వయంవరానికి వచ్చిన వాళ్ళలో విల్లు పంచడానికి ప్రయత్నించిన వారు ఎంత శక్తితోవచ్చితే అంత శక్తితోనూ అది వాళ్ళను విసిరి కొట్టింది. మహాధనుర్ధరుడు కర్ణుడూమాత్రం అవలీలగా విల్లుతీసి, నారి తొడిగి బాణాలు సంధించాడు. ఆ సమయంలో ద్రౌపది అడ్డు చెప్పింది..

దృష్ట్యాకుతంద్రౌపదీవాక్యముచ్చై

క్షణాద నాహం వరయామి సూతం

సామర్థహాసం ప్రసమీక్ష సూర్యం

తత్వాజ కర్తః స్ఫురితం ధనుస్తత్ (అది-186-28)

ద్రావది తీవ్రస్వరంతో నేను సూతకులజాణ్ణి వరించను అని గట్టిగా చెప్పింది, ఆ మాట విన్నగానే కర్ణుడి గుండె కొట్టుకుంది. అకాశంలోని సూర్యునివైపు చూస్తూ ధనుస్సును విడిచేశాడు.

ఈ శ్లోకాన్ని నన్నయ్యగారు అనువదించలేదు. దీనికి ముందున్న 21, 22 నెంబరు శ్లోకాల్లో ఈ శ్లోకమూ వావిళ్ళవారి దక్షిణ పాఠంతో లేవు. అయితే మధిర సుబ్బాశాస్త్రిగారి వర్తమాన తరగింబి ముద్రాక్షర శాల ప్రతిలో ఉన్నాయి అంచేత దక్షిణ దేశంలో ఈ శ్లోకాలు ప్రచారంలో లేవని చెప్పలేం.

అర్జునుడిలాగ కర్ణుడు కూడా మర్వ్యయంత్రాన్ని కొట్టగల మొనగాడె. పెళ్ళికూతురు కులం తక్కువవాడిని పెళ్ళాడను అని పేచీ పెట్టకపోతే మత్స్య యంత్రాన్ని కర్ణుడు కొట్టేసి షరతును నెరవేర్చగలిగేవాడు, (తన కులం గురించి ఎవరయినా తక్కువ చేసి మూట్లాడినప్పుడల్లా కర్ణుడు తన జన్మకు కారణ భూతుడైన సూర్యుణ్ణి చూసి స్తాడు కుమార అత్ర విద్య ప్రదర్శనలో ఇలాగే జరిగింది. ఈ సంగతిని నన్నయ్యగారు అనువదించారు.)

మన పురాణేతిహాసాలను అనువదిస్తున్నప్పుడు తెలుగు కవులు యథామూలంగా తెలిగించరు. కొన్ని దాటేస్తారు. అందువలన కొన్ని కథలు అప్రసిద్ధం అయిపోతాయి. ఆ కథలను ఎవరైనా ఒకవేళ ఆధారాలు చూడకుండా చేస్తే ఎదేవ పాలవుతారు. మన తంతి తపాల శాఖ వారు ఆదే అవస్థ పాలయ్యారు. వాస్తవానికి శ్రీకృష్ణుడు మత్స్య యంత్రాన్ని కొట్టాడు. కొట్టగలిగి కొట్టలేకపోయినట్లు విఫలమైన ఆర్జునుడు పక్కన నిలబడి చూస్తూ వూరుకొన్నాడు. ఇది భాగవతం దశమ స్కంధంలో వుంది, 83 వ అధ్యాయంలోని 24, 25, 26 శ్లోకాల్లో స్పష్టంగా ఉంది. అయితే భాగవతాన్ని అనువదిస్తూ దిమ్యెరపోతరాజు ఈ సంగతిని చెప్పలేదు.

శ్రీకృష్ణుడు ఎనమందుసురుభార్యలను చేమకూర్చాడు. ఒక్కొక్క

వస్తువును ఒక్కోరీతిన పెళ్ళాడాడు. ఎనిమిదవ పట్ట మహిషి ఆయిన లక్షణను ఎలా పెళ్ళి చేసుకొన్నది పోతనగారు ఒక పద్యంలో ఇలా చెప్పారు.

అమరుల వారదోలి భుజ
గాంతకుడైన ఖగేశ్వరుండు ము
న్నమృతము దెచ్చుకై వడి
మదాంధుల రాజుల నుక్కడించి యా
కమల దళాయతేక్షణుడు
గైకొని తెచ్చెను మాద్రకన్యకన్
సమద మృగేక్షణన్
సయ విచక్షణ లక్షణ

బుణ్యలక్షణన్

[ఉత్తర భాగం - 147]

అనుప్రాసల మోజులో అసలు కథను మరచిపోయారు, అయితే కృష్ణుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కొట్టి లక్షణను పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. ఈ సంగతిని ఒక తెలుగు కవి చెప్పకపోలేదు. తాళ్ళపాక తిరువేంగళ నాథుడు “అస్తమహిషి కళ్యాణం అనే ద్వీపద కావ్యాన్ని రాశాడు, అందులో లక్షణా పరిణయాన్ని వర్ణించాడు. స్వయంవరానికి వచ్చిన రాజులు “విల్లవంచ లేక తల వంపులై కొందరు విన్ననై రి. భీమ విక్ర ములైన భీమరాధేయులు.

ఆ మహాధనువు సజ్యంబు గావించి
శరము సంధించి భేదరసీమ మీన
చరముపై బూని తజ్జలముల దాని
తిరుగుడు వడిగాంచి తెలియంగలేక
తిరుగుడు వడిరి.

[పంచమ 70 78 నుండి]

లక్షణ స్వయం వరంలో భీముడూ, కష్టుడూ కూడా మత్స్య యంత్రాన్ని కొట్టడానికి ప్రయత్నించి విఫలాలయ్యారని పై ద్వీపద పాదాల్లో చెప్పుతున్నాయి వీళ్ళ వైఫల్యం తరువాత-

అంత దేవేంద్ర తనయు

దేయు బాగెరిగి తానేయగా బోవ

నేయు నుపాయము గన కేటికిది తొల [గె]

అప్పుడు కృష్ణుడు క్రీగంట సప్తతూ అక్కడున్న వాళ్ళందరినీ
చూస్తూ -

అలవోక డాకేల సలధనువంటి

వలకేల మోర్విచువ్వన నెక్కుపెట్టి

యంబకంబలి వోసి యంబర సుధ్య

శంబర పరచ్చాయ భూభాగ

శంబరంబున గాంచి సరగున మీను

శంబరాంతకు తండ్రి చక్కగా నిగిడి

ధరగూలనేసె

[పంచమ 7077 నుండి 7083 దాకా పంక్తులు]

యీ వర్ణను బట్టి కృష్ణుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కొడుతూపుంటే అర్జునుడు చూస్తున్నాడని స్పష్టమవుతూ వుంది. లక్షణా పరిణయాన్ని చదుపుకొన్న రాజస్థాన్ చిత్రకారుడెవరో ఒకబొమ్మను ఎప్పుడోగీశాడు. అది జయపూర్ మ్యూజియంలో మినియేచర్ చిత్రాల విభాగంలోవుంది. యీ బొమ్మలు సుప్రసిద్ధాలు, పీటీలో వున్న మత్స్యయంత్ర చిత్రాన్నే మేము అనుసరించామని తంజి తపాలశాఖ అధికారులలో అభిజ్ఞులు చెప్పారు, భారత భాగవత కథలలో తేడాలన్నాయని వారు పేర్కొన్నారు.

తంజి తపాల శాఖవారి సంజాయిషీ తాటికింద పాలుతాగిన చంద మయింది, “ఏళ్ళ తరబడి వుత్తరాల నత్తనడక నుంచి, అవసరం తీరి పోయాక తర్వాత తెలిగ్రామం బట్వాడా వరకూ ఎన్నో అవకతవక లకు విలయమయిన తంతిరపాల శాఖ” చెప్పిన సంజాయిషీ కనుకదాన్ని వట్టింతుకొన్నవాళ్లు కూడా లేకపోయారు, యీ స్థాంపును అలవాట్లో పొర పాటుగా, పొరపాట్లలో అలవాటుగా అందరూ జమ కట్టుకున్నారు.

విజానికి శ్రీకృష్ణుణ్ణే ఆర్.రెండో-ఎథిరెల్లకు ప్రతినీధిగా స్థాంపులో చిత్రించటం చాలా సమచిత్రము. ఎనిమిదిమంది భార్యలను పెళ్ళిచేసు కోవటంలో ఎనిమిది రకాల పేట్లు చేశాడు. కృష్ణుడు పెద్ద బుద్ధుడైతరు.

సత్యకీర్తి పెళ్ళిలో అంబోతులను అణచాడని అష్టమహిషీ కల్యాణం చెపుతూంది. యీ బుల్ పైటు నాగ్నజితి పెళ్ళిలో జరిగిందని పోతరాజు గారి భాగవతం చెపుతూంది. కృష్ణుడు పెద్దబేర్ పైటర్. జాంబవంతుడిని ఓడించి జాంబవతిని పెళ్ళిచేసుకొన్నాడు. అర్చరీలో మొనగాడని మత్స్య యంత్రం కథ చెపుతూనే వుంది.

కృష్ణుడు స్విమ్మింగు ఛాంపియన్ అని కూడా చెప్పాలి. కాళీయ మర్దనం, కాళిందీ పరిణయం యీ సంగతినే చెపుకున్నాయనుకోవాలి. అండర్ వాటర్ అక్టోపస్ పైట్ లాంటిదే కాళీయమర్దనం. కాళిందిని సిల్గో చూసి కృష్ణుడు పెళ్ళి చేసుకొన్నాడు.

రుక్మిణీని, మిత్రవిందను స్వయం వరం ముందూ, స్వయంవరం తరువాత ఎత్తుకుపోయి మిగతా పోటీదార్ల తో పోరాడి గెలుచుకొన్నాడు. భద్ర, కేకయరాజు కూతురు కై కేయి. ఇది మేనరికం. మిత్రవింద కూడా మేనరికపు కూతురే. మిత్రవింద విషయంలో ఎత్తుకుపోవడం, దెబ్బలాట, చొమ్మి ఉన్నాయి కనుక భద్ర విషయంలో కూడా జరిగే వుంటుంది.

ఇకపోతే సత్యభామ పెళ్ళి అన్నిటికన్నా పెద్ద గోల్టుమెడల్. శ్యమంతకమణి కోసం జరిగిన పెద్ద ఎడ్వంచర్, కృష్ణుడు డిస్కస్ త్రో లోనూ, ఛారియెట్ రేసులోనూ కూడా ఛాంపియన్ అనిచెప్పాలి. రాముడి బాణం కృష్ణుడి చక్రం బూమెరాంగ్ ఆయుధాలు. పగవాచ్చించంపి వెంటనే చేతికి చేరుకొంటాయి. ఇంతటి ఆల్ రౌండు క్రీడాకారుడిని ఏషియాడ్ స్టాంపుమీద చిరస్మరణీయునిగా చిత్రిస్తే తప్పులేదు. అర్జునుడే మహా క్రీడి అనుకొని అర్జున అవార్డులను మన ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తున్నది కనుక అర్జునుడు మత్స్యయంత్రాన్ని కొట్టడమే వాంఛనీయమయిన స్టాంపుగా సామాన్య జనం అనుకొన్నా తంతిరపాలావారి ప్రాచీన పరిశోధనా శక్తి ప్రశంసనీయమే.

కర్ణుడూ, భీముడూ, అర్జునుడూ (ముగ్గురూ కుంతి కొడుకులే) కొటలేక ఓడిపోయిన మత్స్యయంత్రంపీటులో మత్స్యన్నికొట్టి మత్స్య

కంటిని కట్టుకొన్న ఘనుడు కృష్ణుడే అన్న కథను సుప్రసిద్ధంచేసి మళ్ళా ఆ స్థాంపును తంతితపాలా శాఖవారు విడుదల చేయడం మంచిదే.

ఇప్పుడు కాకపోతే ఇంకో సారి చెయ్యవచ్చు. 1992 ఒలింపిక్ ఎలాగూ మనదేశంలో జరిపే ఆలోచన వుంది కాబట్టి కనీసం అప్పటికి యీ స్థాంపును విడుదలచేస్తే, పొరపాటులో అలవాటుగా భావించి పదేళ్ళ తరువాత భావాన్ని బట్టాడా చేశారని భారతీయులంతా ఆస్థాంపును ఆమోదించ వచ్చు. తంతి తపాల శాఖవారు తొందరలో ఏ మంచి పనిచేసినా అది తొందరపాటుతో చేసిన పొరపాటుగా దేశం భావించకపోతే అది పెద్దపొరపాటు

[కలం తాజా; యీ వ్యాసాన్ని చదివిన తంతి తపాలా శాఖ వాళ్లు కొందరు వుండవచ్చు. వాళ్ళకు మనవి! అయ్యా! మిమ్మల్ని, మీ శాఖనీ ఎవకేసుకొచ్చినందుకు చయచేసి నా “వ్యాసపీఠం” కవర్లు రవాణాలో పారెయ్యకండి, ఇప్పటికే నేడునూరి గంగాధరంగారి మీదా, బాలమురళి కృష్ణగారిమీదా రాసిన వ్యాసాలు గల్లంతుఅయ్యాయి, మృతరేఖా కార్యాలయంలో అవి మూలుగురూ వుంటే ఒలింపిక్స్ నాటికయినా వాటిని వాపసు చేయండి.)

దీపావళికి నరకాసురుడా, బలిచక్రవర్తి ముఖ్యుడు?

ప్రతి పండుగకి ఒక ప్రయోజనం ఉంటుంది. సాంఘిక ప్రయోజనం లేని పండుగలు నిజంగా దండుగలు. పండుగలు జాలి జీవనానికి ప్రతీకలు. ఒకనాటి వుత్పత్తి విధానానకు వ్యాఖ్యానాలు. అహోరోత్పత్తి విధానాలపైన అర్థిక వ్యవస్థ ఆధారపడి వుంటుంది. ఆది నుంచి మనదేశం వ్యాప సాయక దేశమే కనుక మన పండుగలన్నీ సేద్యానికి సంబంధించినవే. కొన్ని పండుగలు రోజుల తరబడి చేయవలసినవి.

ప్రస్తుతం మనం దీపావళిని రెండు రోజుల పండుగగా జరుపుకొంటున్నాం. ఆశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశిని నరక చతుర్దశిగానూ, అమావాస్యను దీపావళి అమావాస్యగానూ పేర్కొని పబ్బం గడుపుతున్నాం.

సత్యభామా సమేతుడైన కృష్ణుని చేతిలో నరకాసురుడు ఆశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశినాటి రాత్రి రెండుజాముల తరువాత మరణించాడు. లోక కంటకుని పీడ వదిలించన్న అనందంతో లోకులు ఆ శేషించిన రాత్రినీ, మర్నాటి రోజునా పండగ చేసుకొన్నారు. అదే ఏకేటా మనం చేసుకొంటున్నాం. ఇది ప్రచారంలో వున్న దీపావళి కథ. అయితే, వాస్తవానికి నరకాసురుడికి, దీపావళికి సంబంధం లేదు. బలిచక్రవర్తితో కొంత సంబంధం వున్నది.

దక్షిణ భారతదేశంలో పూర్వం దీపావళిని మూడు రోజుల పండుగగా జరిపేవారు. ఆశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశి నరక చతుర్దశిగా, అమావాస్యను దీపావళిగా, కార్తీక శుద్ధ పాడ్యమిని బలిపాడ్యమిగా నిర్ణయించి మూడు రోజులూ పండుగ చేసుకొనేవారు. బలిపాడ్యమినాడు జూదమాడాలి. అనాడు జూదంలో గెలిస్తే ఆ సంవత్సరమంతా గెలుపే.

తరువాత గోవర్ధన పూజ చేయాలి. గోవుల గవినెలనూ, పాలు పిడికే పాత్రలను పూజించాలి. ఆవును అలంకరించి వాటి మానాన వాటిని వదిలి పెట్టాలి. బలిచక్రవర్తి వాహన పాదం వల్ల పాతాళానికి పోతున్నప్పుడు ఈ మూడు దినాలు బలిరాజ్యమవ్వాలని, తన రాజ్యంలో దీపదానం చేసిన వారింట లక్ష్మి శాశ్వతంగా ఉండాలని వరం కోరుకున్నాడు. అందుకే ఆశ్వయుజ బహుళ చతుర్దశి, ఆమావాస్య, కార్తీక శుద్ధ పాడ్యమి బలిరాజ్య దినాలు అయినాయి. ఈ మూడురోజులూ పండుగ చేస్తేనే అది సమగ్రమైన దీపావళి పండుగ అవుతుంది.

అయితే, బలి రాజ్యదినాలలో నరకుడు ఎలా చొరబడ్డాడు? దీనికి ఒక కారణం ఉంది. బలి కోరుకున్న వరాలలో ఇంకొకటి ఉంది. చతుర్దశి నాడు నరకార్థం దీపదానం ముడివేస్తే అది ఎప్పటికీ పీటముడిగా మారింది. దీపావళికి, నరకాసురుడికి ఏ విధమైన సంబంధం లేదని చెప్పిన వాళ్ళను అనుమానంగా చూస్తారు.

అయితే, అదృష్టవశాత్తు మన పండుగలకూ, పబ్బాలకూ ఒకరకం ప్రామాణికమైన వ్రతగ్రంథాలు ఉన్నాయి. ధర్మసింధువు, వ్రత చూడామణి, మదన పారిజాతం, స్మృతికొస్తుభం మొదలయిన గ్రంథాలు మన పండుగల పుట్టుపూర్వోత్తరాలను తెలియ జేస్తాయి.

ఈ గ్రంథాలన్నిటినీ శ్రద్ధగా పరిశీలించి, విస్తారంగా పరిశోధించి తిరుమల రామచంద్రగారు "హిందువుల పండుగలు - పర్వములు" అనే చక్కని గ్రంథం రాశారు. చేసేవారి పితృగణం నరకం నుండి స్వర్గానికి పోతుందనే హామీని బలి కోరాడు. ఈ వరంలోని నరక శబ్దానికి భాగవత, హరి వంశాలలోని నరకాసుర శబ్దాన్ని బాదరాయణ సంబంధం కల్పించి మన పురోహిత వర్గాలవాళ్ళు అదిలో ఒక జాడు అందులో దీపావళి గురించి యిలా రాశారు.

"....అన్ని గ్రంథములలోను బలిచక్రవర్తి గాధయే వివరింపబడినది.... ధర్మశాస్త్ర వ్రత గంథముల యందును పురాణముల యందును నర

కాసుర వధ దీపావళి పండుగకు కారణమని ప్రమాణము లేనందున నరకాసుర వధ కథ విశ్వసనీయము కాదనియే తోచుచున్నది.”

—: ఏ ఆర్థిక ప్రాతిపదిక :—

రామచంద్ర గారు వ్రత గ్రంథాలలో వివరాలన్నీ చెప్పారుగాని దీపావళి పండుగను ఏ ఆర్థిక ప్రాతిపదికమీద మొదలు పెట్టారో చెప్పలేదు. మన పండుగలనూ, వల్బాలనూ మార్క్సిస్టు తత్వశాస్త్ర రీత్యా విశ్లేషణ చేసినప్పుడే వర్ణదినాలలోని సామాజిక పరమార్థాన్ని అర్థం చేసుకోగలుగుతాము.

బలిపాద్యమినాడు జూదమాడాలని మత గ్రంథాలు చెపుతున్నాయి. సమిష్టి సంపదను సంఘ సభ్యులు పంచుకొనడంలో జూదం ఒక సాధనం. యజ్ఞయాగాదులలో అక్షక్రీడకు చాలా ప్రాముఖ్యముంది. బలిచక్రవర్తి కాను చేసిన యజ్ఞంలో ఎన్నో దానాలు చేశాడు. అది మన సమాజంలో ఆదిమ సమాజంలో దాన విధానంపై పరిశోధించిన పండితులు ఈ జూదం పద్ధతిని బాగా వివరించారు.

శ్రమ ఫలితాన్ని పంచుకునే రోజున సంఘ సభ్యులంతా పెద్దలను తలచుకొంటారు. పెద్దలు తృప్తి పడితేనే జీవితం బాగా సాగుతుంది. అందుకే అమావాస్యనాడు పితరులకు తర్పణాలు వుంటాయి.

దీపావళినాడు కొరువులు చేతపట్టుకొని పితరులకు దారి చూపాలి. ఒకప్పుడు దక్షణాయణం తులా సంక్రమణం నుండి ప్రారంభమవుతుంది. అనాడే దీర్ఘరాత్రి మొదలవుతుంది. ఈ ఆరు నెలల రాత్రిలో పితరులు నద్గతి పొందటానికి దీపావళినాడే కాక, కార్తీక మాసమంతా దీపాలు పెట్టాలి.

మా చిన్నప్పడు దీపావళినాడు బసాకాయలు కొల్చుటానికి ముందు దిబ్బు కొట్టేవాళ్ళు. వ్రత గ్రంథాలలో చెప్పిన “ఉల్లాహస్త్రోః సరాః కుర్యః పితృణాం మార్గదర్శనం” అన్నది ఈ దిబ్బుకొట్టడమే. దిబ్బు కొట్టి తీపి తిన్నాకనే బసాకాయలు కొల్పడం జరిగేది. దిబ్బు కొడుతున్నప్పడు చిన్నా పెద్దా కలిసి ఒక చిన్న పాట పాడేవాళ్ళు.

“దిబ్బా దిబ్బా దీపావళి

మళ్ళీ వచ్చే నాగులచవితిని

ఎప్పుడు తిందుం చిమ్మిలిముద్దా

ఎప్పుడు తిందుం చలివిడిముద్దా”

దీపావళి రోజున నాగులచవితిని ఎందుకు తలుచుకొనడం? పాములు పంటలను పెంపొందిస్తాయని, సంతానాన్ని ప్రసాదిస్తాయని అదిమ కాలం నుండి లోక విశ్వాసం. దీపావళికూడా నాగులచవితిలాగే వ్యవసాయకమైన పంటగ అని చెప్పుకోవాలి. రెండు పందల ఏళ్ళ క్రిందట మన దక్షిణ భారతీయులు దీపావళిని ఎలా జరుపుకొనేవారో గమనిస్తే దీని అద్భుత ప్రాతిపదిక బోధపడుతుంది.

అబేదుబాయ్ అనే పాదిర్ దక్షిణ భారతదేశంలో క్రైస్తవ శకం 1792 నుండి 1823 దాకా పర్యాటనం చేస్తూ జీవించి, మన ఆచార వ్యవహారాలూ, పంటగలూ వచ్చాలూ గమనించాడు. “హిందువుల ఆచారములు, పర్వములు” అనే గ్రంథం రాశాడు. అందులో దీపావళి గురించి యిలా రాశాడు :

“నవంబర్ చివరిలోగాని, డిసెంబర్ మొదటిలోగాని దీపావళిని దివ్యేతి పంటగగా జరుపుకొంటారు. ఇది చానాళ్ళపాటు విస్తరించి వుంటుంది. ఇది జరుపుకొనేటంత కాలం సాయంకాలం దీపాలను వెలిగించి ఇంటి గడపల దగ్గర పెడతారు. లేదా వీధులలో రాబలకు ఎత్తుగా దీపాలు కడతారు. ఈ పంటగను పంట కోతలకొచ్చే సమయంలో

జరుపుతారు. సేద్యగాళ్ళు కలసికట్టుగా గుంపులుగా పొలాలకు ఊరేగింపుతో వెళ్ళి చేలకు పూజలు చేస్తారు. జేకలను గొర్రెలను బలిచేస్తారు. పంట కొల్లలుగా పంచాలని కోరుకొంటారు. వ్యవసాయదారుడు వరుసగా మూడు రోజులపాటు తనంతకుముందు పోగుచేసిన పేడ గుట్టముందు సాష్టాంగపడి ఆ గుట్టకు పువ్వులతో పూజ చేస్తారు. పేడగుట్టముందు పీపాలు పెట్టి పొంగమ్మ పొంగించి ఎరువుగా భూసారాన్ని వృద్ధిచేయమని పినంగా వేడుకొంటాడు. ఈ పూజలు రోమనులు ప్రాచీన కాలంలో తమ దేవత సైర్కులియస్కు పూజలను పోలి వుంటుంది”.

దుబాయ్ పాదరీ క్రామిక వర్గాల ఆచారాలను గమనించి రాశాడు కాబట్టి దీపావళికి గల ఆర్థిక ప్రాతిపదికను సూచించగలిగాడు. మన వ్రత గ్రంథాలలో ఉన్నత వర్గాల వాళ్ళకు సంబంధించినవే తడుముతారు, గాని శ్రమజీవుల ఆచారాలను నోములను చెప్పరు. ఒకవేళ చెప్పినా వాటి అంత రాష్ట్రాలు వ్యాఖ్యానించరు.

దుబాయ్ పాదరీ అబద్ధాలేవి వ్రాయలేదనడానికి సాక్ష్యాలు వున్నాయి. ధర్మ సింధువులో దీపావళినాడు గోవర్ధన పూజ చేయుచున్నారు. గోవర్ధన పర్వత సాన్నిధ్యంలో ఆ పూజ చేయాలి. లేకపోతే “తదసాన్నిద్యే గోమయే నన్న కూటే నవాగోవర్ధనం కృత్యా తత్సహిత గోపాల పూజా కార్యా” అని చెప్పాడు. గోవర్ధన పర్వతం దగ్గర కాకపోతే పేడతో గాని అన్నపు రాశితోగాని గోవర్ధనం చేసి గోపాలునితోపాటు పూజించాలి.

అన్నపు రాశితో గోవర్ధనము చేసి పూజించగలిగేది మహారాజులకే గాని పేదలకు సాధ్యం కాదు. పేడతో గోవర్ధనం చేసి పూజించే పేదలనే దుబాయ్ పాదరీ చూశాడు. ఇవాళ దీపావళినాడు పేడ గుట్టకు పూజ చేసే ఆచారం వల్లెటూళ్ళలో మారుమూల యింకా బతికుంనో లేదో తెలియదు. దీపావళికి ఆర్థిక విధాన ప్రాముఖ్యం పోయాక వరకాసురుడు కథలో జొర

బడ్డాడు. ఇది టపాకాయల వేడుకగా పరిణమించింది. లక్షలు పెట్టుబడి పెట్టి కోట్లు అర్జించే టపాకాయల పరిశ్రమ యజమానులకు లాభాలు తెస్తూండేగాని దీపావళి తన ఆశను సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని కోల్పోయి నట్టు కానబడుతోంది.

—:—

వ్యాస పూజా - చతుర్మాస్యం

ఇటీవల మన తెనుగు గడ్డమీద కర్నూలులో కంచి కామకోటి పీఠానికి సంబంధించిన ముగ్గురు ఆచార్యులు వ్యాసపూజ చేసి చతుర్మాస్య దీక్షను పూనారు. సన్యాసాశ్రమాన్ని స్వీకరించిన ప్రతి ఒక్కరూ చతుర్మాస్య దీక్షను వహించక తప్పదు. అయితే ఒక పీఠానికి చెందిన ముగ్గురు ఆచార్యులు ఒకే పూటలో ఈ దీక్ష విధులను నిర్వహించడం చాలా అపురూపమైన విషయం.

చతుర్మాస్యం అంటే ఏమిటి? ఇది ఎందుకు పాటించాలి? ఎన్నాళ్ళు పాటించాలి? అనే ప్రశ్నలు సామాన్యులకు సహజంగా కలుగుతాయి.

చతుర్మాస్యం అంటే ఆదిలో నాలుగునెలలపాటు చేసే ఒక యజ్ఞం. పాల్గుణ పూర్ణిమ వెళ్ళిన పాడ్యమినాడు మొదలుపెట్టి ఆషాఢ పూర్ణిమ దాకా దీనిని చేసేవారు. దీనిని వైశ్య దేవ యజ్ఞం అంటారు. అయితే ప్రస్తుత చతుర్మాస్యం అంటే ప్రతి సంవత్సరం ఆషాఢ శుద్ధం మొదలు కార్తీక శుద్ధం దాకా చేసే వ్రతమనే రూఢి అయింది. దీనిని వార్షిక చతుర్మాస్యం అని అంటారు. దీనిని ఆషాఢ శుద్ధ ద్వాదశి నుంచిగాని పున్నమి నుంచిగాని ప్రారంభిస్తారు. కర్నూలులో కంచికామకోటి ఆచార్యశ్రయం ఈ వార్షిక చతుర్మాస్యాన్నే ఆచరిస్తున్నారు.

వార్షిక చతుర్మాస్యం అంటే వర్షానికి వంబంధించినది. వర్షం అంటే సంవత్సరమనీ. వాన అనికూడా అర్థాలున్నాయి. ఈ రెండర్థాలు ఈ చతుర్మాస్యానికి వర్తిస్తాయి. ఈరోజుల్లో మన సంవత్సరాది చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి నాడు మొదలవుతుంది. గావి వివిధ కాలమానాలను బట్టి వివిధ మాసాలలో వివిధ తిథులలో సంవత్సరాది ప్రారంభ మవుతుంది.

తెలుగువాళ్ళు, కన్నడిగులూ, మహారాష్ట్రీలూ వాంద్రమానం ప్రకారం కాలాన్ని పరిగణిస్తారు కనుక చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమిని సంవత్సరాదిగా పరిగణిస్తారు. సౌరమానం ప్రకారం కాలాన్ని కొందరు పరిగణిస్తారు. తమిళీలూ, మళయాళీలు, వంగ దేశీయులూ, సంజాతీలూ, అస్సాం వాసులూ సౌరమానం పాటిస్తారు. మార్వాడీలూ, గుజరాతీలూ

బాహ్యస్పత్యమానాన్ని ఉపయోగిస్తారు. జైనులు దీపావళిని ఉగాదిగా భావిస్తారు. ఒకప్పుడు చాతుర్యస్య ప్రారంభ దినం హిందువులకు ఉగాదిగా చెలామణీ అవుతూ వుండేది. ఇంకాకు కారణాలు వున్నాయి.

సంవత్సరాన్ని కొలవడానికి మానవునికి ప్రకృతిలో తోడ్పడేవి సూర్య చంద్రులూ, నక్షత్రాలూ మాత్రమే. కొందరు సూర్యుని గమనాన్నిబట్టి, కొందరు చంద్రుని గమనాన్నిబట్టి కాలాన్ని కొలవడం ప్రారంభించారు. సూర్యుడు ద్వాదశ రాశులలో వుండే కాలాన్నిబట్టి మాసాల పేర్లు, నక్షత్రాలలో వుండే కాలాన్నిబట్టి కార్తెలు పుట్టాయి. ఒకప్పుడు మన తెలుగుదేశంలో శౌరమాసం ప్రచారంలో వుండేది. మనవాళ్ళు శౌరమానాన్ని విడిచిపెట్టి చాంద్ర మానాన్ని అవలంబించినా నేటికీ పంటలు పండించే రైతు మాత్రం కార్తెలనే నమ్ముకుంటాడు. ఒక్కొక్క కార్తెను బట్టి ఒక్కొక్క సామెతకూడా పుట్టింది. ఉదాహరణకు కొన్ని వ్యవసాయ సామెతలు చూడండి.

1. అనూరాధ కురుస్తే మనోరోగాలు పోతాయి.
2. అనూరాధలో అడిగినంత పంట.
3. ఆశ్వవి కురిస్తే అంతా నష్టం.
4. ఆరుద్ర కురిస్తే దారిద్ర్యం లేదు.
5. ఉత్తర ఉరిమినా, పాము తరిమినా కురవక, కరవక మానవు.
6. ఉత్తర చూసి ఎత్తర గంప.
7. కృత్తిక. పునర్వసులు నత్తువ పంట.
8. చిత్త చిత్తగించి, స్వాతీ బల్లబడి, విశాఖ వినరకుంటే వీసానికి పుట్టెడు పండుతావన్నదట.
9. చిత్త, స్వాతులు కురవకపోతే చిగురుటాకులు మాడిపోతాయి.
10. జ్యేష్ఠ చెడు కురుస్తుంది. మూల మురిగి కురుస్తుంది.
11. తొలకరి వాన మొలకల తల్లి.
12. మఖలో మానెడు పుబ్బిలో పుట్టెడు.
13. మృగశిర కురిస్తే ముసలి ఎద్దు రంకెలేస్తుంది.
14. రోహిణిలో చల్లితే రోటికి పంటరాదు.
15. హస్త అదివారం వస్తే చచ్చినంత పంట.
16. హస్తలో ఆకు అడ్డాడితే చిత్తలో చినుకు లేదు.

ఈ ఉదహరించిన సామెతలన్నీ వానలకు సంబంధించినవే. “వానపుంటే వంటలు లేకుంటే మంటలు” అనేది కూడా రైతు చెప్పుకొనే సామెతే! “కాలంలో విత్తనాలు కలలోనైనా జల్లాలి” అన్నది వ్యవసాయదారుని వ్యవహారోక్తి. పేద్యగాడికి మూడే కాలాలు పున్నాయి. అవి ఎండాకాలం, వానాకాలం శీతాకాలం. ఇవి ఒకప్పుడు నాలుగేసినెలలు వుండేవి. వానాకాలం నాలుగునెలలలోనూ చాతుర్మాస్య వ్రతాన్ని గృహిణీ గృహస్థులూ, ముఖ్యంగా యతులూ పాటించాలి.

పూర్వకాలంలో అనగా చాలా పూర్వకాలంలో నునకు వానాకాలంతోనే ఏడాది ప్రారంభమయ్యేది. వానను వర్షం అంటారు. అందుకే సంవత్సరాన్నికూడా వర్షం అని పిలుస్తాం. ఆ ప్రాచీన కాలంలో ఆషాఢ మాసం నుంచి కార్తీకండాకా వానలు కురిసేవి. బాగా ముసురు పట్టి నప్పుడు ఈ ఇంటిమీద కాకి ఆ ఇంటిమీద వాలదు. అటుపంటప్పుడు ఒక పూరు నుంచి మరొక పూరుకు ప్రయాణం చాల ప్రమాదభరితం. సన్యాసులు నిత్యం ప్రయాణం చేయవలసినవాళ్లు. వానాకాలంలో అది సాధ్యం కాదు. కనుక ఆ నాలుగు నెలలు సన్యాసులకు చాతుర్మాస్య ధీక్షను శాస్త్రం అనుమతించింది. ఇది ఒక్క హిందువులే కాక బౌద్ధులూ, జైనులూ కూడా పాటించేవారు. వానాకాలం ఏ మతం వారికైనా ఒకటే మరి.

శాస్త్రం నాలుగు పర్వాలను ఏర్పరచినట్టే నాలుగు ఆశ్రమాలను కూడా నిర్దేశించింది. ద్వీజులకు మాత్రమే ఆశ్రమాధికారం వుందని బ్రహ్మసూత్రాలు చెప్తాయి. మొదటి ఆశ్రమం బ్రహ్మచర్యం. ఇది విద్యార్థి దశ. గురుకుశ్రావలో నిమగ్నుడైన విద్యార్థి రాజైనా సరే, రైలైనా సరే తిరిపిమెత్తుకుని తినాల్సిందే. తర్వాత ఆశ్రమం గృహస్థాశ్రమం. ఇందులో “పెళ్ళి చేసుకుని ఇల్లు చూసుకుని చల్లగా కాలం గడపాలి” తన కుటుంబ పోషణకేకాక ఇతరవర్గాల పోషణకు గృహస్థాశ్ర

మంలో ద్రవ్యాన్ని అర్థించాఁ. అన్ని ఆశ్రమాలలో గృహస్థాశ్రమమే గొప్పది. అందుకే అల్లసాని పెద్దనగారు ఇలా ప్రస్తుతించారు :

తెలకులనున్న తంగెటి జున్ను గృహమేధి
యజమానుడంక స్థితార్థ పేటి
పండిన పెరటి కల్పకము వాస్తవ్యుండు
దొడ్డికట్టిన వేల్పు గడ్డికాపు
కడలేని యమృతంపు బావి సంసారి
సవిధ మేరునగంబు, సవనభర్త
మరుచేశ మథ్యమ ప్రప కులవతి
యాకటి కొదవు సన్యము కుటుంబి
బధిర పకరాద బిక్షుక బ్రహ్మచారి
జటి పరివ్రాజ కాతిది క్షవణికావ
ధూత కాపాలి కాద్యనాథుల కెల్ల
భూసురోత్తమ గార్హస్థ్యమునకు సరియె

[మను చరిత్ర 1-66]

ఈ సీసపద్యం ఎత్తుగీతిలో చెవిటివాళ్ళనూ, కుంటివాళ్ళనూ, గుడ్డివాళ్ళనూ, బిచ్చగాళ్ళనూ, బ్రహ్మచారులనూ, వానప్రస్థులనూ, సన్యాసులనూ, అంతరంగికులను, బౌద్ధబిక్షుకులనూ, దిగంబర సన్యాసులనూ, పుర్రెతో బిచ్చమెత్తుకొనే కాపాలికులనూ చెప్పి ఇటువంటి దిక్కులేని వాళ్ళందరినీ ఆదుకొనే వాడే గృహస్థు అని పెద్దనగారు చెప్పారు.

వయస్సు ముదిరాక పెళ్ళాంతోగావీ, శానొక్కఁకాని అడవుల్లోకి పోయి కాయా కసరూ వీరుకొని తినే ఆశ్రమం వానప్రస్థం, ఇదిమూఢోది ఇక నాలుగో ఆశ్రమం సన్యాసం. అన్నీ పరిత్యాగం చేసి గృహస్థుల ఇళ్ళలో తిరివమెత్తుకొని తినవలసిన ఆశ్రమం ఇది. సన్యాసులకు మనువు చాలా నియమాలు విధించాడు.

సన్యాసాశ్రమాన్ని స్వీకరించినవాడు కమండలం, దండం, పవిత్రం మొదలైన వాటిని గ్రహించుకొని ఒకరి సహాయం లేకుండా ఏకాకియై ఒంటరిగా సంచరించాలి. తనవంట తాను వండుకోకూడదు. ఇల్లులేని వాడుగా వుండాలి. ఏ వస్తువుమీదా ఆపేక్ష వుండకూడదు. రోగం వస్తే ఔషధ సేవనం చేయకూడదు. మట్టిపాత్రలు ధరించాలి. చెట్టుక్రింద బతకాలి. మాసికలువేసిన గుడ్డలు కట్టుకోవాలి. నీళ్లు వడగట్టి తాగాలి. శకునాలు, వైద్యం, జ్యోతిష్యం మొదలయినవి చెప్పి బిక్షను సంపాదించకూడదు. ఒక్కపూటే బిచ్చమెత్తాలి. బిక్షవారక్కపోతే బాధపడకూడదు. తినేదికూడా మితంగా తినాలి. ఒక్కచోటనే పాతుకుపోకుండా దేశసంచారం చేస్తూ వుండాలి. [ఈ ధర్మాలన్నీ మను ధర్మశాస్త్రం ఆరో ఆధ్యాయంలో వున్నాయి.]

మొదటి మూడు ఆశ్రమ ధర్మాలనూ అంచెలంచెలుగా పాటించి చిట్టచివర సన్యాసాన్ని స్వీకరించాలి. అయితే రాగాదులు లేకపోతే బ్రహ్మచర్యం నుంచే తిన్నగా సన్యాసం స్వీకరించవచ్చని బ్రహ్మ సూత్రాలు చెప్పతాయి. అందుచేతనే ఇటీవల ఒక తెలుగుబ్రహ్మచారిని భావి పీఠాధిపతిగా ఎన్నికచేసి సన్యాసాశ్రమ దీక్షను ఇచ్చారు. ఇతడే కామకోటి పీఠానికి చెందిన ఆచార్యత్రయంలో అతిచిన్నవాడు. పూర్వాశ్రమంలో ఏ పేరయినా ఇప్పుడు శంకరానందేంద్ర సరస్వతి. ఈ చాల స్వాముల వారు పరమూచార్యులతోనూ ప్రస్తుత పీఠాధిపతితోనూ కలసి కర్నూలులో ఈమధ్య వ్యాసపూజ చేసి ఇప్పుడు రెండు నెలలపాటు చాతుర్మాస్యము ఆచరిస్తున్నారు.

చాతుర్మాస్యం అంటే నాలుగునెలల ప్రళం కదా? దీన్ని ఇప్పుడు రెండు నెలలపాటే ఎందుకు ఆచరిస్తున్నట్టు? అనే సందేహం కలగక చూసదు. అతి ప్రాచీనకాలంలో నాలుగేసి నెలలపాటు మూడు ఋతువులే వున్నా ఉత్తరోత్తరా రెండేసి నెలలను జోడించి ఆరు ఋతువులను మనవాళ్ళు ఏర్పరిచారు.

చైత్ర వైశాఖాలు - పసంత ఋతువు

జ్యేష్ఠ ఆషాఢాలు — గ్రీష్మఋతువు
 శ్రావణ భాద్రపదాలు — వర్ష ఋతువు
 ఆశ్వయుజ కార్తీకాలు — శరధృతువు
 మార్గశిర పుష్యాలు — హేమంత ఋతువు
 మాఘ పాల్మణాలు — శిశిర ఋతువు

(పెద్దబాలశిక్షను చదువుకొనే రోజులలో ఏ ప్రాథమిక విద్యార్థి
 యైనా ఈ మాసాల పేర్లను, ఏయే మాసాలు ఏ ఋతువులలో వచ్చేవో
 ఇట్లే చెప్పేసేవారు. ఇప్పుడు ఏ కొద్దిమందికో మాత్రమే తెలుగు
 మాసాల పేర్లు అవసరం కనబడుతుంది.)

చాతుర్మాస్యాన్ని ప్రారంభించేటప్పుడు వ్యాసపూజ చేయాలి. దీన్ని
 గురుపూజ అంటారు. వ్యాసపూజనాడు ఒక కలశంలో జల నింపి
 వ్యాసుని ఆవాహన చేసి ఆరాధిస్తారు. షడ్విధ గురువులను అర్చిస్తారు.

1. ప్రేక్షకుడు 2. సూచకుడు 3. వాచకుడు 4. దర్శకుడు 5. బోధ
 కుడు 6. శిక్షకుడు.

ఈ ఆరుగుర్ని సాధారణంగా షడ్విధగురువులంటారు. వ్యాసపూజ
 నాడు వ్యాసునితోపాటు అరసి కుమారుడు భకమహర్షిని నాడు ద్విపాద
 పూజిస్తారు. గురుపూజ అన్ని రకాల గురువులకూ వర్తించినా తల్లి,
 దండ్రీ, ఆచార్యులూ ముగ్గుర్ని గురువులంటారు.

యతులకు ఆశ్రమ స్వీకారంతో తల్లి ముఖం చూసే అవకాశం
 వుండదు. ఇంకో మూడువిధాల గురువులున్నారు. వారు ఉపదేశగురువు,
 కులగురువు, జగద్గురువు, పీఠాధిపతులనే జగద్గురువులంటారు.

కంచి కామకోటి పీఠానికి చెందిన ప్రస్తుత ఆచార్యత్రయం ఎంతటి
 జగద్గురువులయినా చాతుర్మాస్యవ్రతం ప్రారంభించడానికి నాందిగా తామే
 గురుపూజ చేయడం గమనించతగ్గ విషయం.

జగద్గురువులూ, పరివ్రాజకులూ, ఇతర సన్యాసులూ ఏ రకం గురుపూజ చేసినా సామాన్యజనం చేయదలసిన గురుపూజ వేరే ఉంది. గురువులేని విద్య గుడ్డి విద్య కనుక నరయిన గురువును ఎన్నుకొని సమ భర్త స్థాపనకోసం, సాంఘిక బాధ్యతలను చక్కగా నెరవేర్చటమే నిజమైన గురుపూజ. ఇది బాహ్యస్మ ప్రళం కాదు. ద్వాదశమూల్య దీక్ష.

పుత్రిక ఎలాంటి కూతురు?

ఇటీవల నాకు తెలిసిన వాళ్ళింట్లో ఒక కుభలేఖ చూశాను. ఎవరో ఒకాయన కూతురి పెళ్ళి చేస్తున్నారు. కుభలేఖ సంపూర్ణంగా సంప్రదాయబద్ధమైన చక్కని తెలుగుభాషలో వుంది. “శ్రీరస్తు కుభమస్తు అవిఘ్నమస్తు” అనే మూటలు మొదలుకొని “మంగళం మహత్” దాకా పాతరోజులను జ్ఞాపకం చేస్తోంది. కార్డు అంచులకు పసుపు బొట్లు కూడా ఉన్నాయి.

పెళ్ళికూతురి తాతగారు ఆ “కుభలేఖార్థములు” వ్రాశారు. “నా మనుమరాలు (ఫలానావారి పుత్రిక) చి||సౌ|| (ఫలానాకన్య) అనే వివరాలు చదివాక “పాపం? ఆ పిల్లకు అన్నదమ్ము లేవరూ లేరా?” అని అడిగాను.

“అయ్యో అదేమిటి? ఒక అన్నా. ఒక తమ్ముడు లక్షణంగా వున్నారు” అన్నాడు నా స్నేహితుడు.

“ఐయామ్ సారీ!” అని నా ప్రశ్నకు ఊహాపణ చెప్పకున్నాను.

నా స్నేహితుడు ఊరుకోలేదు. “కుభలేఖలో పేరుచదివాక ఎందుకలా అడిగారు? మీలాంటివారు ఊరికే ప్రశ్నించరు. ఏదో కారణంవుంటుంది...దయచేసి చెప్పండి” అని అడిగాడు

“కుభలేఖార్థములు వ్రాసినది ఒక పండిత సోమయాజులుగారు. వైదిక సాంప్రదాయం తెలిసిన వారై వుంటారు. అత్యంత ప్రాచీన కాలంలో ఋషులు అన్నదమ్ములు లేని ఆడపిల్లనే పుత్రిక అని పేర్కొనే వారు. “ఈ కుభలేఖలో “పుత్రిక” అనే మూట చూశాక సోమయాజులుగారు పండితులు కనుక, నివ్వంసులు కనుక ఆర్ష పరిభాషనే వాడారనుకున్నాను” అని వివరణ చేశాను.

నా స్నేహితుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. నమ్మలేకపోయాడు, “నిజమేనా?” అని ప్రశ్నించాడు. “పుత్రిక అంటే సాధారణంగా కుమార్తె

అనే అనుకొంటాం కాని ఇలాంటి కూతురని ఎవ్వరంటనుకోం. ఈ వివరాలు విశదపరుస్తూ మీరు వ్యాసపీఠంలో వ్రాయకూడదూ” అని అడిగాడు.

రకరకాల సంతానాలు

కడుపున పుట్టిన ఆడబిడ్డను తెలుగు వాళ్ళు ఆమ్మాయి, కూతురు పిల్లా, బొట్టి అని పిలుస్తారు. కావ్యభాషలో సంబంధమున్నవాళ్ళు “ఆత్మజ కన్య, కుమారి, తనయ, తనుజ, నందన, పుత్రిక. సుత” అని కూడా సందర్భాన్నిబట్టి పేర్కొంటారు. ఆదిమ పైడిక సమాజంలో రకరకాల సంతానాలు వుండేవారు. ఋషులు తమ భార్యలకు తమవల్లకాక ఇతరుల వల్ల పుట్టిన ఆమ్మాయిని క్షేత్రజ అని పిలిచేవారు. ఆనులోమ విలోమ వివాహాలు ఆ రోజుల్లో పరిపాటి. మనువు తన ధర్మశాస్త్రంతో వన్నెండు రకాల పుత్రులను పేర్కొన్నారు. పుత్రిక అనే మాటకు నిర్వచనం కూడా నవమాఢ్యాయంలో ఇచ్చాడు.

అపుత్రోనేన నిధినా

సుతాం కురీప్త పుత్రికాం

యదవత్యం భవేదప్యం

తన్మమస్యాన్ స్వదారకం.”

[మను-9-137]

—“ఒకడికి పుత్రుడు లేక కూతురు మాత్రమున్నట్లయితే ఆ కన్యను పెళ్ళికొడుకుకు ఇస్తాన్నప్పుడు ఈ పిల్లకు సోదరుడు లేనందు వల్ల దీనికి పుత్రే పుత్రుడు నా వంశమునకు శ్రాద్ధం పెట్టేవాడుగా వుండాల్సి” అని ఈ శ్లోకాని కర్థం.

సర్ హోనియర్ విలియమ్స్ తన సంస్కృత - ఇంగ్లీషు నిఘంటువులో ఇలా అర్థం ఇచ్చాడు.

‘Putrika of a daughter (E.S.P. A.D.) appointed to rise male issue to be adopted by a father who has no sons).

ఈ అర్థ వివరణకు హోనియర్ విలియమ్ మనుస్మృతిని, మహాభారతాన్ని ప్రమాణాలుగా చూపించాడు.

పుత్రిక అనే శబ్దానికి పుత్రిక అని పదమధ్య అకారంతో ఒక

పర్యాయపదం ఉన్నట్టుండి. (హౌనియర్ విలియమ్స్‌లో కాదు) సూర్య రాయాంధ్ర నిఘంటువు నిర్మాతలు ఈ పర్యాయ పదానికి ఇలాగ అర్థ వివరణ చేశాడు.

—“పుత్రిక సం. షి. అ. శ్రీ. 1 కూతురు, కన్య 2 పుత్తలి, బొమ్మ, 3 యానక తూలము, లక్క డూది, 4 పుత్రులు లేనివాడు ఎవరిని బుత్రికగా బెంచుకుని దానికడుపున బుట్టిన కొడుకును దనవంశ కరువిగా స్వీకరింపదలచునో యట్టి కన్య, 5 స్వల్పార్థకము.”

నిఘంటువులో అవ్యాప్తి, అతివ్యాప్తి దోషాలు వుండకూడదు. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువులో చేసిన ఈ అర్థవివరణ వివిధ ధర్మ విశద పరచని సూక్ష్మంశాలను కాకపోతే పోయే, ముఖ్య నిషయాన్ని కూడా విస్మరించడం శోచనీయం. దత్త పుత్రికను కన్యాదానం చేయడం అన్న ప్రసక్తి నేను చూసిన ధర్మసూత్రాలలో లేదు.

గౌతమ ధర్మ సూత్రాలు

గౌతమ ధర్మసూత్రాలు చాలాముఖ్యమైనవి. వాటికి హరదత్త మితాక్షరి చక్కనివ్యాఖ్యానం. గౌతముని మతంతోపాటు ఇరర స్మృతి కర్తల సూత్రకారుల అభిమతాలను కూడా అందులో పొందుపరచి అనుమానానికి తావులేకుండా చేశాడు. నవ్యాఖ్యానంగా. ఆంధ్ర వివరణలలో గౌతమ ధర్మసూత్రాలను పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు 1937వ సూత్రానికి ఇచ్చిన ఆంధ్ర వివరణ చూస్తే “దత్తపుత్రిక” ప్రసక్తి కనబడదు. చూడండి :

“ఇటుపై వి అపుత్రకుడు (అనగా మగబిడ్డలు లేనివాడు) నాయమును ఏమి చేయించవగునని శంకరాగా చెప్పుచున్నాడు: తండ్రి అనపత్కుడుగా అనగా మగబిడ్డలు లేనవాడై యున్నచో అప్పడతడు ఆడుసంతాపమున్న యెడల అదికూడా వొక్కటే కూతురై యున్నచో... వరుని యుద్దేశించి “ఈ కన్యకయందు నీకు కలుగగల పుత్రుడు నేను సంతానము లేనివాడను కాబట్టి ఈ కన్యకయందు నీకు కలుగగల సంతానము నా విమిత్రమగు గాక యవి ప్రతిస చేయించి వర సంగమమునకై కన్యకను వదిలిపెట్టవలయుననీ సూత్రార్థము.”

ఈ విధంగా పుత్రికకు పెళ్ళిచేశాక ఆమె గోత్రం సైతం మారదు. తండ్రి గోత్రమే కొనసాగుతుంది. “ఇక నీవిడకు భర్త సంబంధ కొంతవరకనగా ధర్మ కార్య నిర్వహణమున సహచారిణిగా నుంచుటకును, రతిననుభవించుటకును మాత్రమే” (పంచాంగున చారి గోత్రమ ధర్మ సూత్రములు- పుట 469)

ధర్మసూత్రాల కాలంలో చెప్పిన ఈ పుత్రికా వివాహ ప్రయోజనాన్ని ఇప్పటిదాకా చాలామంది పాటిస్తున్నారు. సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శినిని రచించిన సుబ్బరామదీక్షితుల వారిని వారి మతాచారాలు చాలావ్యాప్తి దీక్షితులు గారు దత్తత చేసుకున్నారు. ప్రఖ్యాత నక్త్రకి డాక్టర్ పద్మా సుబ్రహ్మణ్యం ఆన్నగరైన బాలకృష్ణన్ గారిని వారి మాతామహుడు దత్తత చేసుకున్నారు. ఇలాంటి ఉదాహరణలను ఎన్నయినా ఇవ్వవచ్చు.

సదాచారవంతులైన హిందువులకు ఇహలోకంలోని స్థితి ఎలా ఉన్నాగానీ, పరలోకంలో గతికోసం ప్రాకులాడడం పుట్టుకతో ఉచ్చే మూఢవిశ్వాసం. “అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి” అని ఆదినుంచీ నమ్ముతూ, పుత్రులు లేనివారికి ఊర్ధ్వలోకగతులు లేవని గట్టిగా విశ్వసించి కొందరు దౌహిత్యణ్ణే దత్తత చేసుకొంటారు. ఇవన్నీ తద్దినాల కోసమే.

విశ్వనాథవారి దృష్టిలో...

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి దృష్టిలో పైలోకాలకు గతులే పరమ ముఖ్యమైనవి. ఆ గతులు అంత్యక్రియల వల్లా, ఆబీకాల వల్ల, పిండప్రధానాలవల్లా లభిస్తాయి. తద్దినం గొప్పదికనుక డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనుక్కున్నా తప్పులేదు. విశ్వనాథవారు రాసిన “చెలియల కట్ట” శవలలోని కథానాయిక చెడిపోయిన మనిషి. కట్టుకున్న మొగుణ్ణి వదిలేసి మరదితో లేచిపోతుంది.

చివరలో “జ్ఞానోదయం” కలుగుతుంది. తాను లేచిపోయాక తన భర్త ఇంకోపెళ్ళి చేసుకొని పుత్రపంతుడయ్యాడు, ఆ బిడ్డ తనకు కూడా కొడుకు వరసవాడే కనుక తాను అచ్చించిన సొమ్మంతా ఆ బిడ్డ పేరపెట్టి తనకు తద్దినాలు పెట్టాలనే షరతు విధించి ఉప్పెనలో కొట్టుకుపోతుంది. ఇహంలో చెడ్డా ఫరవాలేదు. పరంలో గతిబాగుంటే చాలని, అందు నిమిత్తం డబ్బిచ్చి తద్దినాలు కొనుక్కున్నా మంచిదే అన్నదే “చెలియలికట్ట” చెప్పే నీతి.

వేదాలనే ఇప్పటికీ ప్రమాణంగా భావించే సనాతనులు వేదకాలంలో స్త్రీలకున్న హక్కులను నేటికాలపు స్త్రీలకు ఇవ్వడానికి మాత్రం ఒప్పుకోరు. ఋగ్వేదంలో రెండుచోట్ల అన్నదమ్ముల్లేని అమ్మాయి ప్రసక్తి వస్తుంది. [1-124-7-111-31-1] యాస్కుడు ఒక బుక్కును ఉదహరించి తన నిరుక్తంలో వ్యాఖ్యానించాడు. [11-5]. ఇందువల్ల ఋగ్వేదకాలంలో మొగతోబుట్టువులు లేని ఆడకూతురు పెళ్ళి చేసుకొన్నాక సైతం తన తండ్రికి అంత్యక్రియలు చేసేహక్కున్న వ్యక్తి. తండ్రి ఆస్తికి ఆమె సంపూర్ణంగా వారసురాలు. అంటే కొడుకులతోపాటు కూతురికీ ఆస్తిహక్కులున్నాయన్నమాట యాస్కుని కాలంలో ఇది ఆచారంలాగా కనిపిస్తూంది. అందుకే దానిని అతడు పేర్కొన్నాడు. వ్యాఖ్యాత దుర్గాచార్యుడు కూడా దీనిని ఉటంకించాడు.

సమాజంలో పురుషాధిక్యత పెచ్చుపెరిగిన తర్వాత అన్నదమ్ముల్లేని ఆడపిల్లలను పుత్రిక అనిచెప్పి, ఆమె వివాహానికి అర్హురాలు కాదన్నారు. వేద భాష్యాన్ని రచించిన సాయణాచార్యులవారు క్రీస్తుశకం పన్నాలుగో శతాబ్దపు ఆలోచనా పద్ధతులను వేదకాలంనాటి సమాజానికి అంటగట్టారని శ్రీమతి శకుంతలారావు శాస్త్రి నిర్మోహమాటంగా చెప్పారు. (చూ॥ “ఉమెన్ ఇన్ ది వేదిక్ ఎజ్” పుట 5)

యుగాలనుబట్టి ధర్మం మారుతూ వుంటుంది. మారుతున్న ధర్మా
లనుబట్టి మాటల అర్థాలూ మారుతూ వుంటాయి. 1954లో “పుత్రిక”
అన్న మాటను చూసి వేదకాలం నాటి అర్థాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనడం
బహుశా నా అవివేకమే అనుకుంటాను, పెద్దల పేరులో వేసే ఆహ్వాన
పత్రాలలో ప్రతి ఆక్షరం చాళ్ళు చూస్తారన్న నమ్మకం ఏమిటి?

భగవద్గీత - పుట్టుపూర్వోత్తరాలు

శ్రీకాకుళం నుంచి, ఈ మధ్య నాకో కరపత్రం పంపించారు. 'గీతాజయంతి-శుభాకాంక్షలు' అని దాని మీద శీర్షిక వుంది. కరపత్రాన్ని వేసినవారు: "గీతా హరిజన-గిరిజన-పేద ప్రజా సంఘం అనే సంస్థ, "నేడు భారతావనిలో ప్రబలుతున్న కుల, మత, వర్గ, వర్ణ విభేదాలు-తరతమ భేదాల నరికట్టించుట ప్రతి భారతీయుని ప్రథమ కర్తవ్యం కావలెను" అని వీరు ప్రబోదిస్తున్నారు. చాలా సంతోషం అసమానతలు పోగొట్టాలి. సమానతలు సాధించాలి. బాగుంది. అయితే ఈ ఆశయ సాధనకు వీరు "గీతను నిత్యము, నిరంతరము అభ్యయనం చేయుచు దైనందిన జీవితంలో, గీతనందలి ధర్మములు, సూత్రములు ప్రయోగించుతూ రావలెను" అని ఉపదేశం చేస్తున్నారు. ఇక్కడ అభిప్రాయభేదాలకు ఆస్కారం వుంది. గీతను "నిత్యం, నిరంతరం" పారాయణచేస్తే అనేక సందేహాలు సాధకులకు వస్తాయి.

"గీతా హరిజన-గిరిజన-పేద ప్రజా సంఘం" వారు గీతలో మహోన్నత ధర్మసూత్రాలూ సమతా ధర్మములు, కుల, మత వర్గ విభేదాలకు అతీతమైన సామాజిక న్యాయసూత్రాలు ఉన్నట్లు భావిస్తున్నారు. విజ్ఞంగా అవి పున్నాయా? వర్ణ వ్యవస్థను సంరక్షించే మతాన్ని గీత ప్రబోధించేయడం లేదా? గీతాకారుడ స్వయంగా తాను నాలుగు వర్ణాలను సృష్టించేనని చెప్పుకోలేదా?

చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం

గుణకర్మ విభాగశః।

తస్య కర్తాం మపిమాం

విద్ధ్యకరారమవ్యయం ॥

[4-18]

గుణకర్మ విభాగాలనుబట్టి బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య కూడ్రులచే నాలుగు వర్ణాలు నాచేత సృష్టించబడ్డాయి. ఆ సృష్టికి నేనే కర్తనైనా వాటికి కర్తకానివానిగా నాశరహితునిగా నన్ను తెలుసుకో" అని ఈ శ్లోకంలో గీతాకారుడు చెప్పడం గమనించాలి.

కులాలు తనచేత సృష్టించబడ్డాయంటూనే వాటికర్తృత్వం రెండో పాదంలోనే ఎందుకు ఉత్తమ పురుషలో గీతాకారుడు ప్రకటిస్తున్నాడు?

నాలుగవ అధ్యాయంలో ఇలా చెప్పి పద్దెనిమిదో అధ్యాయంలో ఇదే భావాన్ని ఇంకోలా ఎందుకు ఈ కింది శ్లోకంలో చెప్పాడు?

యతః ప్రవృత్తి ర్భూతానాం

యేన సర్వమిదం తతః;

స్వకర్మణాతమభ్యర్చ్య

సిద్ధిం విందతి మానవః ॥

[18-46]

“ఎవని వలన భూములకు ఉత్పత్తి కలుగుతూవుందో ఎవనిచేత ఈ సమస్త ప్రపంచం వ్యాపించబడి యున్నదో ఆ ఈశ్వరుణ్ణి మానవుడు తన కులోచిత కర్మము చేత పూజించి సిద్ధిని పొందుతున్నాడు” అని ఈ శ్లోకంలో గీతాకారుడు ప్రథమ పురుషలో ఈశ్వరుని ఎందుకు పేర్కొన్నాడు? “సర్వకర్మణా” అనగా కులోచిత కర్మచేతనే ఎందుకు పూజించమన్నాడు? పరధర్మాల కంటే స్వధర్మం శ్రేయస్కరం అని (3:25)లో చెప్పాడు కనుక అని : రిపెట్టుకొంటే సర్వ ధర్మాలలో ఒక టైన స్వధర్మాన్ని విడిచిపెట్టి తన నెందుకు శరణు దేడమంటున్నాడు? పరధర్మం ఇప్పుడు భయావహం కాదా?

అనేక ప్రశ్నలు

గీతలో కొన్ని శ్లోకాలు ఉత్తమ పురుషలోనూ, కొన్ని ప్రథమ

పురుషలోనూ ఎందుకున్నాయి? పద్దెనిమిది అధ్యాయాలలో పున్న తత్వం ఒక్కటేనా? పరస్పర విరుద్ధమైన భావాలు ఎందుకు గోచరిస్తాయి? గీతను ఒకే కాలంలో చెప్పలేదా? వేరు వేరు వ్యక్తులు వేరు వేరు కాలాలలో దీనిని విరచించారా? ఇందులో యేయే దర్శనాల ప్రభావాలున్నాయి? ఏ ఏ ధర్మాల ప్రబోధాలు ఉన్నాయి?

ఈ ప్రశ్నలన్నీ గీతను “నిత్యం నిరంతరం” పారాయణ చేసే వారికే వస్తాయి. శ్రీ గజానన్ శ్రీ సత్తైర్ అనే మహారాష్ట్ర పండితుడు 1920లో గీతపారాయణ ప్రారంభించారు. గీతలో చాలా శ్లోకాలు సరళంగా, అర్థవంతంగా ఉన్నా కొన్నిచోట్ల సందర్భబుద్ధి లేనట్లు వారికి తోచింది. చాలా పరిశోధనలు చేశాక 1962లో మరాఠీ భాషలో “గీత ముఖ్య నిచార్” అనే గ్రంథం ఒకటి ప్రకటించారు. అంటే నలభై మూడు సంవత్సరాలు పారాయణ చేసి పరిశోధించి కొన్ని నిర్ణయాలకు వచ్చారన్నమాట. ఇప్పుడున్న భగవద్గీత నిజమయిన గీత కాదు. వివిధ వ్యక్తులు తమ కిష్టమైన విషయాలు గీతలో చొప్పించుతూ వచ్చారు. అయితే నిజమయిన గీత ఏది? దానిని కనుక్కోవడం సాధ్యమా? సాధ్యమే అని డాక్టర్ ఫైర్ గారు సాగిపోయారు. క్వెస్ట్ ఫర్ రియల్ గీత అనే గ్రంథాన్ని ఇంగ్లీషులో రచించి 1969లో ప్రచురించారు. సోమైయా పబ్లికేషన్స్ బొంబాయి-14 వారు దీని ప్రచురణ కర్తలు.

గీతలోని పరభాష ఏమిటి? ఏ ఏ అధ్యాయాలలో పరిభాషమార్పులు చెందింది? ఏ కాలం ఉల్లేత్తమపురుషలో ఉన్నాయి. ఏవి ప్రభుమపురుషలో ఉన్నాయి. కైలిలో ఎందుకు మార్పులు వచ్చాయి? వ్యాకరణంలో ఎందుకు మార్పులు కనబడుతున్నాయి. ప్రక్షిప్తాలు ఎన్ని ఉన్నాయి? ఎందుకు ఉన్నాయి? ఎవరు చేర్చారు? ఏ చారిత్రక కారణాలవలన చేర్చారు? యేయే దర్శనాలను చర్చించారు? ఇలాంటి యెన్నో మౌలిక మయిన సమస్యలపై కూరింకషంగా పరిశోధనలు జరిపాక డాక్టర్ ఫైర్ గారు విగ్గు తేల్చారు

ముగ్గురి చివన

గీతను ముగ్గురు వ్యక్తులు మూడు వేరు వేరు కాలాలలో రచించి

వారు. గీతను ప్రథమాచార్యుడు రచించిన సూరేశ్వ తరువాత ద్వితీయాచార్యుడు దానికి కొన్ని అధ్యాయాలు చేర్చాడు. తర్వాత 300 సం॥లకు తృతీయాచార్యుడు ఈ రెండు రచనల మధ్య తన అధ్యాయాలుచేర్చాడు. తొలి ఇద్దరి శ్లోకాల మధ్య కూడా తన శ్లోకాలను ఇరికించాడు. ఈ సంగతిని క్షేరే గారు సోదాహరణంగా నిరూపించారు. వారి నిర్ణయం ప్రకారం ఏదో ఆచార్యులు ఏ అధ్యాయాలు రచించాలో సూక్ష్మంగా చెప్పవచ్చు.

ప్రథమాచార్యుడు మొదటి ఆరు అధ్యాయాలు రచించాడు, ఇందులో తృతీయాచార్యుని ప్రక్షిప్తాలు వున్నాయి.

ద్వితీయాచార్యుడు ఇతడు ఏనిమిదవ అధ్యాయం పదమూడు పథ్నాలుగు పదిహేను సంఖ్యలు గల అధ్యాయాలు, పదిహేడు పద్దెనిమిది సంఖ్యలు గల అధ్యాయాలు వెరసి ఆరు అధ్యాయాలు రచించాడు.

వీటలో కూడా తృతీయాచార్యుని ప్రక్షిప్త శ్లోకాలు వున్నాయి.

తృతీయాచార్యుడు : ఇతడు యేడవనంబరు అధ్యాయాన్ని, తొమ్మిది నుంచి పన్నెదో నంబరు దాకా గల అధ్యాయాలనూ పదహారో నంబరు అధ్యాయాన్నీ రచించాడు.

ఎవరికోసం రచన ?

నాలుగు వందల సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో ముగ్గురు రచయితలు చేసిన రచన కాబట్టి గీతలో అనేక పై రుధ్ధాలు కనబడతాయి. ఈ ముగ్గురు ఆచార్యులు ఎవరికోసం ఈ రచన చేశారో కూడా ఆయా అధ్యాయాలు పరిశీలిస్తే స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. ప్రథమాచార్యుడు తన రచనను ముఖ్యంగా ఉన్నత వర్గాల వారి కోసమే ఉద్దేశించాడు. మేధావులకోసమే రాశాడు. దీరులు, పండితులు, తత్వదర్శినులు, విపశ్చితులు, మనీషులు, మునులు యోగులు, యతులు. బుధులు. జితాత్ములు మొదలయినవారు ఇతర పాఠకులు వీరి ధృక్పథంలో మార్పు తీసుకు రావడమే ప్రథమాచార్యుని లక్ష్యం. ద్వితీయాచార్యుడు తాను ఎవరికోసం రాస్తున్నదీ చాలా

తక్కువ పదాలతో సూచించాడు. ఇతడు కూడా తాత్త్వికుల కోసమే తన రచన చేశాడని చెప్పవచ్చు.

తృతీయాచార్యుడు మూత్రం ఆర్తులకోసం, జిజ్ఞాసుల కోసం రాశాడు. అన్యదేవతా భక్తులను తన దైవానికి భక్తులను చేయదలిచాడు. స్త్రీలు, వైశ్యులు, కూద్రులు, పాపులు మొదలయిన వారిని దృష్టిలో పెట్టుకొన్నాడు. సామాన్య జనాన్ని విస్మరించకుండా వాళ్ళ మోక్షం కోసం తన మతాన్ని మహోన్నతిమై ఉద్దేశంతో, మహోద్దేశంతో తృతీయాచార్యుడు తన రచనను చేశాడు. తన ప్రతిపక్షులను నిర్దాక్షిణ్యంగా మూఢులు నరాధముల అచితనులు అల్పబుద్ధులు అజ్ఞాన మోహితులు మొదలయిన తిట్టుతిట్టాడు. ప్రథమాచార్యుడు మూత్రం ప్రతిపక్షులను మందులు. బాలురు, అజ్ఞులు, అవిద్యానులు అని మాత్రమే పేర్కొన్నాడు. ద్వితీయాచార్యుడు చాలా అరుదుగా అచేతనుడు అనే పదం వాడాడు. ప్రథమాచార్యుడు. ప్రతిపక్షులపట్ల మర్యాద చూపెట్టాడు. ద్వితీయాచార్యుడు వాళ్ళను నిర్లక్ష్యం చేశాడు. తృతీయాచార్యుడు తిట్టి పోశాడు. వారి వారి కాలాలకు అనుగుణమయిన బోధనలు చేశారు.

ప్రథమాచార్యుడు క్రీస్తుపూర్వం 600 కు పూర్వం. ద్వితీయాచార్యుడు : క్రీస్తుపూర్వం 600-500 మధ్య. తృతీయాచార్యుడు, క్రీస్తు పూర్వం 300-200 మధ్య.

గీత మారాలి

గీతపై ఈవిధమైన పరిశోధనలు చేస్తేనే తప్ప అందులో ఏముందో తెలియదు. గీతపై, భండార్కర్, తిలక్ దాస్ గుప్తా రాధాకృష్ణన్ మొదలయినవారు విరివిగా వ్యాఖ్యానించారు. ఎస్. పి. రాయ్ గారు ప్రక్షిప్తాల గురించి ప్రగాఢంగా చర్చలు చేశారు. ఇక పాశ్చాత్య విద్వాంసులు సరే సరి. 1784 లోనే గీతకు ఆంగ్లానువాదం వారన్ హేస్టింగ్సు అజ్ఞాను సారంగా రూపొందించి. 1826లో హంబోల్డ్ ప్రక్షిప్తాల గురించి వాదనలు లేవదీశారు. భగవద్గీతపై పచ్చిన వాఙ్మయం అపారం. ప్రస్తుత క్రయంలో ఒకటైనగీతపై ఇంతవిరివిగా జిజ్ఞాసులు పరిశోధనలు చేయడం సహజమే.

అయితే భగవద్గీత ఇప్పుడున్న రూపంలో యదాతథంగా 'నిత్యం నిరంతరం' పారాయణం చేసినందువల్ల గానీ. ఆచరించినందువల్ల గానీ లాభం లేదు. "గీతను సామాజిక ధృక్పథంతో, సామాజిక శ్రేయస్సు కొరకై ఉద్దేశించిన గ్రంథరాజంగో ఏలుగెత్తి చెప్పబడుతున్న యువతను ముందుకు రమ్మనీ "గీతా హరిజన-గిరిజన-పేద ప్రజాసంఘం వారు పిలుస్తున్నారు. "దురభిమాన వైఖరులు, ప్రాంతీయ అభిమానాలు, కుల కట్టుబాట్లు, మత మౌఢ్యాలనుండి విముక్తి పొందడానికి జాతీయ సమైక్యతకు, నవసమాజ నిర్మాణానికి" గీతను ఎన్నుకోవలసివస్తుంది.

నిజానికి 'నవసమాజ నిర్మాణం' ప్రాచీన కులవ్యవస్థను ప్రబోధించే గీతవల్ల జరగదు. దానికి శాస్త్రీయ సామ్యవాదమే సాధనం' హరిజనులు, గిరిజనులు, పేదప్రజలు గీతను మార్పుకోవడం చాలా అవసరం.

ధర్మవడ్డీ - చక్రవర్తి - కాలవడ్డీ వగైరా

కీర్తిశేషులు త్రిపురనేని గోపీచంద్ గారు ఎప్పుడూ ఉత్తమ కథకులే, సాంఘిక ప్రయోజనం, సామాజిక స్పృహ, సోషలిస్టు దృక్పథం గల కథకులుగా కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారూ, త్రిపురనేని గోపీచంద్ గారూ ఈ శతాబ్దపు మూడోదశాబ్దిలోనే ముఖ్యులయ్యారు. గుడిపాటి వెంకటచలం తెచ్చిపెట్టిన అస్తవ్యస్తాన్నీ, అరాచకత్వాన్నీ తెలుగు కథలోంచి వెళ్ళగొట్టి జాళన చేయడానికి గోపీచంద్ గారు చాలా కృషి చేశారు.

గోపీచంద్ గారు ఉత్తమ కథకులని కిందటివారం ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంవారు ప్రకటించారు. ఇన్నాళ్ళకు ఈ సంగతిని సర్కారువారు సమ్మతించడానికి ఒక కారణం, ఒక అవకాశం ఇటీవలనే సందర్భించాయి.

గోపీచంద్ గారు రాసిన “ధర్మవడ్డీ” అనే కథను ఆధారం చేసుకొని మిత్రుడు తింక్ ఒక చలనచిత్రం తీశాడు. ఆ చిత్రం ఈ సంవత్సరం నంది అవార్డుల పోటీలలో పాల్గొన్నట్టుంది. చిత్రానికి ఏ పెద్ద అవార్డు వచ్చినట్టు కనబడదుగానీ, చిత్రకథకు ఆధారమైన ఒరిజినల్ కథకుణ్ణి ఉత్తమ కథకులుగా అవార్డుల కమిటీ గుర్తించింది. ఆ మేరకు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది.

“క్రయిం అండ్ పనిష్మెంట్”లో

వడ్డీవ్యాపారుల ఇసుప గుప్పిట్లో ఎన్ని పేదాకుటుంబాలో నలిగి పోయి, నాశనం కావడం సంఘంలో కనబడుతున్న విషయమే. అందుకే ప్రపంచాన్ని మరామత్తు చేయాలంటే ముందు వడ్డీ వ్యాపారస్తులను చంపడమే సూటిబాట అని డొస్తవస్కీ నవల “క్రయిమ్ అండ్ పనిష్మెంట్”లో హీరో వాస్కాలిని కావ్ ఖాచిస్తాడు. ఆడ వడ్డీ వ్యాపారిని చంపుతాడు, ఇప్పుడు నడ్డలైట్లు చేస్తున్న దుస్సాహసం కూడా ఇదే.

వాస్తవాన్నే వర్తించడం కథ కావచ్చునుగానీ కళ కాదు, కళ వాస్తవాన్ని చెప్తూనే పరిష్కారాన్ని సూచించాలి, ధ్వనించాలి. అందుకే గోపీచంద్ గారు తమ “ధర్మవడ్డీ” కథలో మానవత్వం మంటగలిసిన వడ్డీ వ్యాపారం చివరకు వ్యాపారినే ఎలా నాశనం చేస్తుందో కథనం చేశారు. ఈ కథలో సూరయ్య అనే షాపుకారు ఒక్కడే సకుటుంబంగా సర్వనాశనం కావడం చిత్రించినా, ఆ వూళ్ళలో ఇంకా కొందరు షాపు కార్లు వుండడమూ వాళ్లు “సజావు”గా వ్యాపారం సాగిస్తూ సామాన్యులను పీడిస్తూ బతకడం గోపీచంద్ చెప్పకుండా చెప్పారు.

వడ్డీ వ్యాపారికి సామాన్యజనం భయపడెదల్లా అతని ధగ్గరున్న ఛనాన్ని. దానికుండే బలాన్ని చూసి మాత్రమే. ఆ ధవబలం అక్కరకు రాకపోతే పులిలాంటి వ్యాపారి పిల్లిలాగ, గోడమీది బిల్లిలాగా, గోటికింది నల్లిలాగ మారిపోతాడు. ఈ సంగతినే ధర్మవడ్డీ కథలో గోపీచంద్ గారు శక్తివంతంగా చాటారు. అంతగా బాధించని వడ్డీరేటు వల్ల వ్యాపారం సజావుగా సాగుతుంది.

రాజు ప్రజలదగ్గర పన్నులు ఏలా వసూలు చేసుకోవాలో వడ్డీ వ్యాపారికూడా అలాగే ప్రవర్తించి, రావలసినది రాబట్టుకోవాలి. పరాశర స్మృతిలో పన్నుల గురించి ఇలా వుంది.

పుష్పమాత్రం విచిమయా
 త్మూల చేదం నకారయేత్
 మాలాకార ఇవారాజ్ఞో
 నయథాంగార కారకః

పూలదండ లమ్ముకొని బతికేవాడు తోటలోని పువ్వులనుమాత్రమే
 కోసికొని తోటను ఏలా కాపాడుకున్నాడో రాజు అలాగ ప్రజలనుంచి
 కొద్దిగా తీసుకోవాలిగాని బొగ్గులమ్ముకునేవాడిలాగ మొదట్లు నరికి తగుల
 బెట్టకూడదు. ఈ భావాన్ని శాంతిపర్వంలో భీష్ముడిచేత ధర్మరాజుకు
 చెప్పించాడు.

కోరితోటవాడు కుసుమ ఫలంబులు
 గోయునట్లు రాజు గొనగవలయు
 యవ్వనములు నరికియంగరములు సేయు
 భంగియైన భూమి పాడుగాదె

(శాంతి-2-300)

ఏమీ బాధించని రీతిగా, వ్యాయంగా తీసుకొనే వడ్డీనే ధర్మవడ్డీ
 అంటారు. గోపీచంద్ గారు తమ కథలో నెలకు నూటికి రూపాయన్నర
 రేటును ధర్మవడ్డీగా ఒక పాత్రచేత చెప్పించారు. అంటే సాలుసరి
 నూటికి వద్దెవిమిది రూపాయలన్నమాట. రెండువందల ఏళ్ళకింద వున్న
 రేటుతో పోలిస్తే ఇది జాస్తే. దుబాయ్ పాదిరి మన దక్షిణభారతదేశంలో
 క్రీ.శ. 1792 నుండి 1823 దాకా పర్యటిస్తూ సర్వత్రా పన్నెండుశాతమే
 ధర్మవడ్డీగా పుచ్చుకొంటున్నారని చెప్పాడు. బ్రౌను దొరగారు తమ
 విఘంటువులో పాలీనా 12 శాతమే ధర్మవడ్డీ అని రాశారు. మనహిందూ
 వ్యాయ వ్యవస్థకు పరమ ప్రామాణికమైన మితాక్షరీ వ్యాఖ్యానం సహిత

మైన గొతమ ధర్మసూత్రాలలో వడ్డీ కాలను చాలా నివరంగా విశదీకరించారు.

రకరకాల వడ్డీలు

ఋణాన్ని కుత్సితం అంటారు, వడ్డీ వ్యాపారాన్ని కుసీదం అని వ్యవహరిస్తున్నారు. మూలధనాన్నికూడా కుసీదం అంటారు, వడ్డీని వృద్ధి అంటారు. వృద్ధులు శాస్త్రంలో అయిదు రకాలు. పాంచమాషిక, చక్ర, కాల, కారిత, కాయక వృద్ధులని వాటికి పేరు. పాంచమాషిక వృద్ధినే ధర్మవడ్డీగా భావిస్తారు. దానికి కారణాలు ఉన్నాయి. తక్కిన నాలుగు శ్రేష్టమైనవీ కావు. శివులు స్వీకరించేవీ కావు. వడ్డీకూడా వడ్డీని కట్టడం చక్రవడ్డీ అంటారు. రోజువారీ వడ్డీని కాయకం అనీ నెలవారీ వడ్డీని కాలికం అనీ, అడిగినప్పుడు ఇచ్చే వడ్డీని కారితం అనీ తెలుగు నిఘంటువులో ఏన్నదగిన ఆంధ్ర వాచాస్పత్యం చెప్తుంది. కానీ గొతమ ధర్మసూత్రాలలో వేరేవిధంగా ఉంది.

సూత్రరచనా కాలంలో నెలవడ్డీ ఒక్కటే శాస్త్ర సమ్మతం. ఏడాది దాటక అసలు ఫాయదాలను కలిపి పుచ్చుకొనడాన్ని ధర్మ సూత్రాలు నిషేధిస్తున్నాయి. వడ్డీకూడా వడ్డీ పుచ్చుకొనడం చక్రవడ్డీ అనడంలో వాదం లేదు. కాలవడ్డీ అంటే ఇంతకాలానికి ఇంత వడ్డీ అని ముందే ఒప్పందం చేసుకొంటూ, ఒకవేళ ఆ గడువు తీరేనాటికి అసలు ఫాయదాలు చెల్లించకపోతే ఇంతవడ్డీని అధికంగా ఈయాలని నిర్ణయం చేసుకొంటే, దానిని కాలవృద్ధి అంటారు. ఈ చక్ర, కాలవృద్ధులు నింద్యాలయినా, ఆవత్కాలంలో ధర్మసహితాలనే సూత్రాలు చెబుతున్నాయి. దేశ కాలపరిస్థితులను బట్టి ఇచ్చేవాడూ పుచ్చుకొనేవాడూ నిర్ణయించుకున్న వడ్డీరేటును తారితవృద్ధి అంటారు. మొదట అనుకొన్న వడ్డీ రేటుకన్నా ఎక్కువగా మధ్యలో పెంచితే దాన్ని కాయకవృద్ధి అంటారు.

రోజువారీ వడ్తిని శిఖావృద్ధి అంటారు. జుట్టులాగా దినదినం పెరిగే వడ్తి కాబట్టి దీనికా పేరు వచ్చింది. శిరస్సును చేదించిన తర్వాత తలవెంట్రుకలు ఎలా పెరగవో అప్పు తీర్చేసిన తర్వాత ఈ వడ్తి పెరగదు. ఏరోజు అనలు చెల్లు పెట్టేస్తే ఆ రోజునుండి శిఖావడ్తి ప్రమేయమే వుండదు,

గతి లేకపోతే ఈ వడ్తిలకు ఒప్పుకొని అప్పు పుచ్చుకోవాలిగానీ, ధర్మసమ్మతమైన పాంచమాషికి వృద్ధి ఒక్కటే శాస్త్ర సమ్మతమైనది. ద్రవ్యమానంతో ఒకనాడు కార్ణావణం అన్నది గరిష్ఠ ప్రమాణం కల ఒక యూనిట్ గా ఉండేది. ఈ కార్ణావణంలో ఇరవయ్యో భాగాన్ని మాషం అంటారు. ఇరవై కార్ణావణాలు అప్పు తీసుకొంటే నెలకి అయిదు రూపాయల వడ్తినే ధర్మవడ్తి అంటారు. పంచమాషికి అని పిలుస్తారు. ఈ వడ్తిరేట్టు పూర్తిగా ఒక శాతంకూడా కాదు, నూటికి ఒకటితై ఎనభై (1/80) మాత్రమే అవుతుంది. ఈ ధర్మవడ్తి తాకట్టు వస్తువుల మీద ఇచ్చిన అప్పులకే చెల్లుతుంది. తాకట్టు వస్తువును బంధకం అంటారు. తాకట్టు లేకుండా కేవలం సమ్మకంమీద అప్పు ఇచ్చినప్పుడు మాత్రం నెలకు నూటికి రెండు పణాలు చొప్పున వడి పుచ్చుకోవచ్చు. ఈ రేటుకూడా ఎంతో న్యాయంగా వున్నట్టే కనబడుతుంది. అయితే. కొన్ని మినహాయింపులు వున్నాయి.

హిందూ ధర్మశాస్త్రం దృష్టిలో మానవులందరూ సమానులుకారు. ముగ్ధులను బట్టి అధికతగాని, న్యూనతగాని వస్తాయి. ఒక నేరం బ్రాహ్మణుడు చేస్తే ఒక శిక్ష కూర్చుంటుంది చేస్తే మరొక శిక్ష విధించమంటాయి, ఒకటి విషయంలో కూడా ఈ తేడాలు వర్తిస్తాయి. తాకట్టు లేకుండా అప్పు ఇచ్చేటప్పుడు బ్రాహ్మణుడు నూటికి రెండూ, క్షత్రియుడు నూటికి మూడు, వైశ్యుడు నాలుగు శాతం, శూద్రుడు అయిదుశాతం ఇచ్చుకోవాలి.

వడ్తికి బదులుగా పొలంబా, పశువులు వడ్తి భోగ్యంగా కుదువ

పెడితే, వాటిని అనుభవించుతూ వచ్చిని లెక్క కట్టుకోవచ్చు. అసలుకన్న అయిదురెట్లు పెరిగేదాకానే వచ్చిని లెక్కకట్టుకోవాలి. ఆ తరువాత వచ్చి రాదు. ఈ నియమం కూడా ధర్మవర్ణి కిందనే లెక్క. ఇంకొక సందర్భం రాల దాకా చెల్లించకపోతే తాకట్టుకాల్తుంది అనుభవిస్తున్న వాడి సొత్తు అయిపోతాయి. అయితే, ఈ సూత్రం శ్రోత్రియబ్రాహ్మణుల విషయం లోనూ, రాజపురుషుల పట్లా వర్తించదు. ఇతర కులాల విషయంలో తాకట్టు వాకట్టు అయిపోతుంది.

అప్పుల వారసత్వం

భనరూపంలో తాత తండ్రులు చేసిన అప్పుల్ని కొడుకూ, మనుమడూ తీర్చితీరాలి. శాస్త్రం ప్రకారం ముత్తాత చేసిన అప్పుల్ని మునిమనుమడు తీర్చక్కర్లేదు గానీ, ఆరుతరాలదాకా అప్పు తీర్చవలసిన కట్టుబాటు వాడుకలో ఉండబట్టే కష్టజీవులు కట్టుబానిసలయిపోతున్నారు.

మన కళ్ళముందు జరుగుతున్న భీభత్స నాటకంలో పెట్టుబడి దారీ రంగంలో అప్పులు వచ్చి అంశాలలో ప్రతిఒక్కటి విషాదం తమే. ఈ సామాజిక సత్యాన్ని ఉత్తమ కథకులందరూ చూస్తారు, పరిశీలిస్తారు. దాన్ని ఆధారం చేసుకుని కథలు రాస్తారు, కళ్ళ తెరిపిస్తారు.

ఉత్తమోత్తమ కథకుడు ఒక్క కథలోనే పద్దెనిమిది పర్వాల నవీన భారతచరిత్రను కళ్ళకు కట్టిస్తాడు. కాశీపట్నం రామరావుగారు చుజ్జం కథలో అదే చేశారు. అందులోనూ అప్పు ఇచ్చినవాడూ చితికి పోయినవాడే. తీసుకున్నవాడు నాశనమవబోతున్న వాడే. గవర్నమెంటు రేటు ధర్మవర్ణినే మధ్యవర్తులు లెక్కకట్టారు.

రైతు, రైతు కొడుకులూ, మనుమలూ బానిసలు కాబోతున్న వాళ్ళే. అయితే ఇది ఒకరిద్దరి వ్యక్తుల కథకాదు. ఊరందరి కథా అని

చెప్పాలి. ఒకఊరి కథనూత్రమే కాదు. పెట్టుబడిదారీ సమాజకథం. అది చంపుతున్న మనుష్యుల చేతుల్లోనే అది చావబోయే కథ.

ఉత్తమ కథలూ, ఉత్తమోత్తమ కథలూ సమస్యను చర్చిస్తాయి. పరిష్కారాన్ని ద్వనిస్తాయి. ఆ పరిష్కారాన్ని సాధించగలవాళ్లు ప్రజలే. ధర్మవర్ణాలు చక్రవర్ణాలు, కాలవర్ణాలు వ్యక్తుల్ని పీల్చి పిప్పి చేయని సమాజం ఒకటే ఉంది—అది సోషలిస్టు వ్యవస్థ.

“కోహినూరు నీ జడలో పూవట !”

జాతీయోద్యమం చాలా ముమ్మరంగా సాగే రోజుల్లో తెలుగు జిల్లాలలో జరిగే ఏ రాజకీయ సాంఘిక, వైజ్ఞానికసభలోనైనా ఈ పండి గీతం ప్రార్థనగా తరుచు వినబడుతూ వుండేది.

నమో హిందూమాతా! సుజాతా!

నమో జగన్మాతా!

అమోఘ దివ్యమహిమా సమేతా

అఖండ పరిభరిత ఖండ మాతా! నమో!!

ఈ ప్రార్థనలో ఒక చరణం మట్టుకు నాకు చాలా జ్ఞాపకం—

గోలకొండ నీ రత్నకోశమట

కోహినూరు నీ జడలో పూవట

తాజమహలు నీ దివ్య భవనమట

అహోహా! నీ భాగ్యము మాతా !నమో!

ఈ చరణంలోని గోలకొండ, కోహినూరు మన తెలుగువాళ్ళ వని నా చిన్నతనంలో విన్నప్పుడు గోలకొండ కథలూ, కోహినూరు కథలూ ఎవరు చెప్పినా వినేవాడిని. ఏ పుస్తకంలో కనపడ్డా చదివేవాడిని. భారతదేశం రత్నగర్భ అయితే గోలకొండ నిజంగా రత్నకోశమే. గోల్కొండ అనే మాటకు ఛాబర్స్ ఇంగ్లీషు నిఘంటువులో “ఏ రిట్ సోర్స్ ఆఫ్ వెల్త్” అనే అర్థం కనపడుతుంది. గోల్కొండ హైదరా బాద్ దగ్గర వున్న శిథిల నగరమనీ ఒకప్పుడు సజ్జాయి సావనపల్లె చోటుగా ప్రసిద్ధమైనదనీకూడా ఆ నిఘంటువు చెప్తుంది. అంగ భాష

లోనే కాక ప్రపంచభాషలు కొన్నింటో "గోల్కొండ" అన్నది మహా దైశ్వర్యానికి పర్యాయపదం. టిటివి వజ్రాలసంగతి చెప్పకొనేటప్పుడు మొట్టమొదట కోహినూరు గురించే ఎవరైనా చెప్పకోక తప్పదు.

క్రీస్తుశకం 1583-91 సంవత్సరాల మధ్య భారతదేశంలో కూడా పర్యటించిన ఇంగ్లీషు యాత్రికుడు రాల్ఫ్ పిట్ తన యాత్రలలో గోల కొండను సందర్శించాడు. వజ్రాల సంగతి ప్రస్తావించాడు. స్వచ్ఛమైన వని ప్రస్తుతించాడు. ఇంతకుముందే గోవాలో పుండే పోర్చుగీసు వైస్రాయికి స్వంత వైద్యుడయిన గార్బియా డట్టా అనే అతడు మనదేశంలో వజ్రాల గనులను చాలా విపులంగా క్రీస్తుశకం 1665లో వర్ణించాడు.

వజ్రాల సీమ

తెలుగుగడ్డ వజ్రాలసీమ మన కృష్ణానది ప్రవహించినంత మేర వ్రాలు దొరికే చోటే. గుంటూరు జిల్లా చేజర్ల దగ్గర. సత్తెనపల్లి తాలూకా కొల్లూరు దగ్గర, నూజివీడు తాలూకా మలవల్లి, గొల్లపల్లెల దగ్గర, కర్నూలుజిల్లా బింనపల్లె, మునిమడుగు, రామళ్ళకోట ఇలాకాల దగ్గరా, అనంతపురం జిల్లా వజ్రకరూరు దగ్గరా వజ్రాలు దొరుకుతూ పుండేవి. కొల్లూరు దగ్గరే కోహినూరు వజ్రం దొరికిందని కథలుగా చెప్పుకుంటారు. టెన్నియర్ అనే వజ్రాల వర్తకుని కథనం ఇందుకు కొంత కారణం.

అరేబియన్ సైట్స్ కథలలో సిండ్ బాద్ అనే నావికుడు ఏడు సార్లు ఓడ వ్యాపారాలు చేస్తాడు. అని కట్టు కథలు. జేన్ బాప్టిస్టీ టవర్నియర్ (1605-1689) అనే ప్రెంచి వర్తకుడు ఆరుసార్లు విస్తృత పర్యటనలు జరిపాడు. చివరి అయిదుసార్లు భారతదేశంలో రత్నాల వ్యాపారం చేశాడు. టవర్నియర్ తన రేకెండవ ప్రయాణం (1638-43) లో గోలకొండకు వచ్చారు. ఆంధ్రభూమిలోని వజ్రాల గనులను పరిశీలనగా చూచి సవిస్తరంగా వాటిగురించి రాశాడు. టవర్నియర్ తన పర్య

టనలో బాగ్దాద్, పెర్షియా మొదలైన ప్రాంతాలలో మకాములు చేశాడు.

టవర్నియర్ మధ్యప్రాచ్యంలో మధ్య మధ్య మకాములు చేస్తున్నప్పుడు ఆంధ్రదేశపు వజ్రాల గనుల గురించి చాలాకథలు చెప్పేటాడు. ఆ కథలే సిండ్ బాద్ ఏడు సబురులలో ఒక సబురు కథకు ఆధారమైనాయి. కొత్తగనిలో పని ప్రారంభించేటప్పుడు జంతుబలి చేయడం సర్వసామాన్యం. ఆ బలిపశువు కళేబరం గనిలో అగాధంలో పడివుంటే దానిని చాలా పెద్ద గద్దలు తన్నుకుపోవడం కూడా సర్వ సాధారణమే. ఆ మాంసం ముద్దలకు వజ్రాలు అంటుకొనివుంటే ఆశ్చర్యపడనక్కర్లేదు. ఇటువంటి సంఘటన నొకదాన్ని ప్రయాణీకుడు కథనం చేస్తే అరబ్బీరావుల కథకుడు చిలవలూ పలవలూ చేర్చి “రాక్కు” పక్షుల కథను అల్లివుంటాడు. ఈ వై నాన్ని సాక్షాత్తు “ఎన్ పైక్లాపీడియా ఆన్ బిటానికా” గ్రంథస్థం చేసింది. (7వ సంపుటి-319 పుట)

వాదోపవాదాలు

కొల్లూరు దగ్గర దొరికినది నిజంగా కోహినురు వజ్రం కాదని “గ్రేట్ మొగల్” అని ప్రపంచప్రఖ్యాతి చెందిన మరొక గొప్ప వజ్రమని కూడా చెప్పుకొంటారు. మొగలు సామ్రాజ్య స్యస్థాపకుడు బాబర్ తన స్వీయ చరిత్ర (1526)లో ఆగ్రా దగ్గర తానొక ఎనిమిదిమిష్కాల బరువుగల వజ్రాన్ని కొల్లగొట్టినట్టు రాసుకొన్నాడు. (8 మిష్కాలు అంటే 320 రతులు లేక రమరటు 187 కారట్లు). బాబర్ తన స్వీయ చరిత్రలో చెప్పుకొన్న ఈ వజ్రాన్నే కోహినురు వజ్రంగా కొందరు భావిస్తున్నారు.

ఈ విషయమై వజ్రాల చరిత్రకారులు 19 వ శతాబ్దిలోనే వాదోపవాదాలు చాలా జరిపారు.

మరొక కథనం ప్రకారం దక్షిణ హిందూదేశంలోకి ఒకానొక దేవాలయంలోని విగ్రహం కళ్ళకు రెండు గొప్ప వజ్రాలు పొదిగి

పుండేవి. ఒక ఫ్రెంచి సైనికుడు ఒక కంటినున్న వజ్రాన్ని పెకిలించి, పొంగిలించి పారిపోయాడు. ఆ సైనికుడు ఓడలో స్వదేశానికి వెళుతున్నప్పుడు అతని దగ్గరున్న వజ్రాన్ని ఓడ కెప్తాను అపహరించాడు. ఆ వజ్రాన్ని ఆ కెప్తాన్ ఆర్లాఫ్ (1737-1808) అనే రష్యన్ రాజపురుషుడికి తొంభైచేల పౌండ్లకు అమ్మాడు. అప్పుట్నుంచీ దీనికి ఆర్లాఫ్ వజ్రమునే పేరు వచ్చింది. రష్యన్ రాణి రెండవ కేథరీన్ కు తన వజ్రాన్ని ఆర్లాఫ్ కానుకగా ఇచ్చాడు. అప్పుడు దాని తూకం రూమానూ 199 కారట్లు. ఈ ఆర్లాఫ్ వజ్రం రష్యన్ మకుటంలో ఆభరణంగా పొదగబడింది.

దేవాలయంలోని విగ్రహం ఒక కంటివజ్రం ఆర్లాఫ్ వజ్రమైతే రెండోకంటి వజ్రమే కోహినూర్ వజ్రమనే కట్టుకథ కూడా చలామణిలో వుంది. ఈ రెండో గ్రేట్ మొగల్ వజ్రంలోని తునకలని కూడా చెప్పుకుంటారు. వీటి ఎమైనా ఆర్లాఫ్ వజ్రం రష్యన్ రాణి మకుటాభరణమైతే, కోహినూరు వజ్రం బ్రిటిష్ రాణి కిరీటంలోనూ, రాజదండంలోనూ ముక్కలై పొదగబడింది.

బ్రిటిష్ వారి రాక

బ్రిటిష్ వర్తకులు మనదేశంలో వర్తకంచేసుకునేందుకు తూర్పు ఇండియా కంపెనీగా ఏర్పడి 1612లో పశ్చిమ తీరాన సూరత్ లో గిడ్డంగి నిర్మించుకొన్నారు. తూర్పుతీరాన మొదట మచిలీపట్నంలో వ్యాపారం మొదలు పెట్టారు. తూర్పు కొస్తాలోని విశాఖపట్నం బెండమూర్లంక, ఇంజరం, మాధవాయిపాలెం, బందరు, విశాఖపట్నం, దుగరాజుపట్నం. మద్రాసు రేవులలో వరుసగా గిడ్డంగులు కట్టుకున్నారు. మద్రాసు కాలక్రమాన 1640 తర్వాత తూర్పుకొస్తా గిడ్డంగు లన్నింటిమీదా అజమాయిషి చేసే ముఖ్య పట్టణమైంది.

ఈ గిడ్డంగులలో కుంపిణీ తరపున వ్యాపారంచేసే ఏజంట్లు తమ స్వంత వ్యాపారాన్ని కూడా చూసుకొనేవారు. భారతదేశంలో వరహాల చెట్లు వున్నాయని, వాటిని దులుపుకుని జేబులు, సంచులు, పెట్టెలు నింపు కోవచ్చునని ఈ తెల్లవాళ్లు భావించేవారు. నిజానికి అలా నింపుకున్నారు కూడా.

1679లో చెన్నపట్నంలో ఫ్రెయిన్ షాం మూర్డర్స్ అనే ఇంగ్లీషు వర్తకుడు కుంపిణీవారి ఎజెంటుగా వుండేవాడు. అతడు 1679 మార్చి 19వ తారీకునాడు చెన్నపట్నం నుండి బయలుదేరి బందరు, మాధవాయి పాలెం మొదలయిన గిడ్డంగులు తనికీ చేసి దారిపొడుగునా తెలుగు నేత గాళ్ళతో వ్యాపారం చేస్తూ ఆ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 20 తేదీనాడు ఏలూరు దగ్గర నున్న వజ్రాల గనిని సతదర్శించాడు.

వజ్రాల గనులు

ఏలూరు దగ్గర గొల్లపల్లి గ్రామం వుంది. అక్కడ మిస్టర్ ఫాల్స్లే అనే ఆయన గనిలో కొంత గుత్తకు తీసుకొన్నాడు. గనుల మీద ఒక అముందార్ వుంటాడు. ఈ గనులమీద సాలీవా సర్కారు వారికి అరవైవేల వరహాల కొలు పైకం వస్తుంది. ఆంధ్రదేశపు గనులలో ముప్పయి, నలభై చేల మంది తమపనులలో, ఇతర పనులలో వుంటారని మూర్డర్స్ తత డైరీలో వ్రాశాడు.

నూజివీడు ఇలాకాలోని మలపల్లి, గొల్లపల్లి, రాజుపేట ప్రాంతాలలోని వజ్రాల వ్యాపారాన్ని చక్కగా విశదపర్చాడు. కొన్ని గనులు 10-12 అడుగుల లోతులో వుంటాయి. కొన్నివేల వరహాలు ఖరీదుచేసే వజ్రాలను అవ్వే కష్టమిదికి నెలసరి ఒకటింబాపు వరహా కూలి ఇచ్చే వారట. ఒక్కొక్కనాడు ముప్పయి నుంచి యాభై చేలరూపాయలు

విలువచేసే వజ్రాలను పనివాళ్ళు తవ్వి గుత్తదార్లకు అమ్మబెప్పే వారు. గొల్లపల్లి దగ్గర ఎందరె దరో సగం వర్తకులు గుమికూడివారు. మంచి వజ్రాలను నగదు ఇచ్చి కొనేవారు.

క్షీణ దశ

ఫ్రెయిన్ షాం మాస్టర్స్ కళ్యాణా చూసి ఆంధ్ర వజ్రాలగురించి రాసిన వై వాలు గార్డన్ మెకంజీ 1888లో రాసిన కృష్ణాజిల్లామాన్యువల్ లో 180 పుట దగ్గర్నుంచీ పొందుపరచిన అనుబంధంలో వున్నాయి. 17వ శతాబ్దంలోనే కాదు 18, 19 వ శతాబ్దాలలో కూడా తెలుగు గడ్డ మీద వజ్రాల తవ్వకం నిరవిగానే సాగుతువుండేది.

అయితే 1725 లో బ్రెజిల్ దేశంలో వజ్రాల గనులు బయట పడ్డక భారతదేశంలోనూ, ముఖ్యంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వజ్రాల వ్యాపారం క్షీణిస్తూ క్రమంగా అడుగంటింది. లండన్ లోని పెట్టుబడిదారులు ఇంకొక రకంగా మన వజ్రపరిశ్రమపై దెబ్బతీశారు.

అనంతపురంజిల్లా గుత్తి తాయాకా దగ్గరున్న వజ్ర కరూర్ లో వర్షం కురిసి వెలిసిన తర్వాత వజ్రాలు బయటపడుతూ వుండేవి. సాధారణ గ్రామీణులు అన్నం మూటలు కట్టుకొని వజ్రాలు వెదకటానికి వెళ్లే వారు. వాళ్ళవాళ్ళ అదృష్టాన్నిబట్టి వజ్రాలు దొరుకుతూ వుండేవి. ఒక సారి కోర్డుకు అవతలనున్న పొలంలో ఒక వజ్రం లభించింది. దానిని సి. ఆర్. ఆర్. అండ్ సన్స్ వారు కొని సాన పట్టించి అమ్మారు. దానికి లక్ష యాభై వేలు కిమ్మత్తు గిట్టుబాటయింది.

వజ్రకరూఢులలో శాస్త్రీయ పద్ధతులలో ఆధునిక యంత్రాలతో వజ్రాల త్రవ్వకం కొనసాగించడానికి 1884వ సంవత్సరంలో ప్రయత్నాలు జరిగాయి, “మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీ చైమండ్ పీట్లు అండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్” అనే సంస్థను స్థాపించారు. అయితే ఆఫ్రికాలోని కింబర్లీను గనులకు మదుపుపెట్టిన లండన్ లోని పెట్టుబడిదారులు ఈ కంపెనీకి వ్యతిరేకంగా పనిచేశారు. అయినా మద్రాసు కంపెనీ 2500 ఎకరాల ఇనాం భూమిని కొని మరి నాలుగు వందల ఎకరాలలో గనులు తవ్వే హక్కును పొందారు. శ్రద్ధగా పనులు ప్రారంభించారు. అయితే ఈ మద్రాసు కంపెనీ యావదాస్థిని “ఇండియన్ ఎక్స్ ప్లోరేషన్ కంపెనీ లిమిటెడ్ వారు” కొనేశారు. గని పనులు నిలుపుచేశారు. కంపెనీకి తాళం వేశారు. ఆంధ్రసీమలోని పరిశ్రమను ఆంగ్లేయులు పొట్టనపెట్టుకొన్నారు. తస్మితే ఇంతెన్ని కోహినూరు వజ్రాలు దొరికేవో.

జాతీయోద్యమపు రోజులలో ఎంతో ఉత్సాహాన్ని కలిగించిన గీతం లోని ఈ క్రింది చరణం తర్వాత అంత ఉత్సాహాన్ని ఇవ్వలేదు.

గోలకొండ నీ రత్నకోశమట

కోహినూరు నీ జడలో పూవట

తాజమహలు నీ దివ్య భవనమట

ఆహాహా? నీ బాగ్యము మూత

౪నమో॥

ఈ చరణానికి మరీ అంతగా తర్వాత పొంగిపోవటానికి మూడో పాదమే. కారణం. తాజమహల్ నిర్మాణానికి రాళ్ళెత్తిన కూలీలెవరోయ్ అని ప్రపంచ ప్రజాకవి ప్రశ్నించాక దృక్పథమే మూరిపోయింది. గోల

కొండలకూ, కొహినూర్ లకూ, తాజమహళ్ళకూ కారణభూతుల గురించి
అలోచించడం మొదలయింది.

నిజమే కొహినూర్ తవ్విన కూలీ ఎవరు?

స్థలనామ పరిశోధక సంఘాల అవశ్యకత

తెలుగు ప్రజల సమగ్ర చరిత్ర రాసుకోవాలంటే ముందుగా స్థలనామ పరిశోధనలు మొదలు పెట్టాలి. ఒక బాష మాట్లాడే జాతి తొలుత తొలుత ఎక్కడ నివసించింది. ఎయే ఇతర జాతులతో కలసింది ఎలా విస్తరించింది. మొదలైన విషయాలన్నీ ఆరా తీయాలి జాతి జనుల ఊరూ నాడూ కులగోత్రాలూ, అచార వ్యవహారాలు, వర్తక వాణిజ్యాలు మొదలైనవి తెలుసుకోవాలి. ఆంధ్రప్రదేశ్ ఇవాళ ఇన్ని జిల్లాలతో వున్నదంటే ఒక్కొక్క జిల్లాకొక ప్రత్యేకమైన చరిత్ర వుందన్నమాట. ప్రతి జిల్లాలోనూ ఎంత లేదన్నా మూడు వేలదాకా రివెన్యూ గ్రామాలూ మజరా గ్రామాలూ వుంటాయి వాటి ఇప్పటి పేర్లేమిటి? పాత పేర్లేమిటి? పాతపేర్లే ఎందుకు మారాయి? కొత్తపేర్లు ఎలా వచ్చాయి? ఇటువంటి ప్రశ్నలు చాలా తలెత్తుతాయి.

స్థలనామ పరిశోధన పూర్వం కాలినడకను సాగేది. ఇప్పుడు అశాఖలో తారు రోడ్లులు ఎర్పడ్డాయి అచార్య జి. యన్ రెడ్డిగారి మార్గదర్శకత్వంలో డాక్టర్ కేతు విశ్వనాథరెడ్డి చాలా మాలిక పరిశోధనలు చేసి “కడప ఊరు పేర్లు” అనే సిద్ధాంత గ్రంథం రాసి ఒక చక్కని హైరొడ్డు వేశారు. విశ్వనాథరెడ్డి చెప్పినట్లు “గ్రామ నామాలు జీవద్వాషా సామగ్రి గ్రామనామాలు శాస్త్రీయ పరిశీలనకు వర్జనాత్మక. చారిత్రకతులనాత్మక పద్ధతులు అవసరమూ అనుసరణీయమూ కూడా” దీనికి భాషాశాస్త్ర శిక్షణా చారిత్రక, భూగోళ పరిజ్ఞానం కావాలి రెండవ అఖిల భారత ద్రావిడ భాషా శాస్త్రజ్ఞుల సమావేశంలో 1972లో ద్రావిడ స్థలనామ పరిశోధక సంఘ స్థాపనకు ఖీజరోపణ జరిగింది కడప జిల్లా పేర్ల గురించి

కృషిజరిగినా ఇతర జిల్లాలలో ఈ తరహా పరిశోధనలు జరగలేదు. జరిగితే బయటపడలేదు.

....రా జ మ హేం ద్రి....

ఇటీవల రాజమండ్రిలో కొందరు యువకులు ఔత్సాహిక పరిశోధనలు జరిపి తమ ఊరిపేరు వాస్తవానికి “రాజమహేంద్రి” అన్న చారిత్రిక సత్యాన్ని తెలుసుకొన్నారు. ఈ విషయమై స్థానికంగా చర్చలు జరిపి ఎన్నో ప్రమాణాలను చూపెట్టి చాలా మందిని ఈ వాదంపై పుష్కలం చేశారు. ఆంధ్ర కేశరి యువజన సమితి అనే స్థానిక సంస్థ పురపాలక సంఘానికి ఒక ఉత్తరం రాసి ఊరిపేరును ‘రాజమహేంద్రి’గా మార్చడం వలసిందని కోరింది. 12-8-81 నాడు పురపాలక సంఘం ఆ ఉత్తరాన్ని చదివి. అందులోని ఆభ్యర్థన మేరకు తీర్మానం చేయమని కౌన్సిల్ ను ప్రార్థించారు. కౌన్సిలు దానిని ఆమోదించి 275 నెంబరు తీర్మానంలో ప్రభుత్వంవారికి సిఫార్సు చేశారు.

ఇంతలో కొందరు స్థానిక పండితులు ‘రాజమండ్రి నామచర్చ చేస్తూ “రాజమండ్రి ప్రాచీనతమ నామము రాజమహేంద్రపురము మృత్రమేగావి రాజమహేంద్రి కాదు. రాజమహేంద్రి భష్టరూపము” అనే వాదన స్థానిక పత్రికలో ఒక దానిలో లెవనెత్తారు. నిజంగా రాజమహేంద్రపురం అన్నదే ప్రాచీనతమ నామమా? రాజమహేంద్రి భష్టరూపమా? ఈ ప్రశ్నలు పరిశీలించవలసినవే.

సారస్వతాదారాలనుబట్టి పండితులు రాజమహేంద్రపురమనే రూపాన్ని సమర్థిస్తున్నారు. నన్నయగారి ఆంధ్రమహాభారతంలో రెండు సార్లు ఈ పురప్రసక్తి కనబడుతుంది. “పేంగీ దేశంబునకు నాయక రత్నంబుఁబోని రాజమహేంద్రపురంబునందు....(అది-1-8)” అని ఒకసారి, రాజమహేంద్ర కపింద్ర సమాజ సురక్షైతి....(అది-2-284)” అని మరొక సారి ప్రయోగాలు కనబడుతాయి. నన్నయగారి ప్రయోగాలవల్ల

ఊరిపేరులో “రాజమహేంద్ర” అన్న శబ్దం వుందని చెప్పగలమేగాని అది వరము అనే ద్వితీయావయవముతమైన పేరు అని చెప్పలేము.

.... ప్రాచీన శాసనాలు ....

డాక్టర్ బూదరాజు రాధాకృష్ణగారు క్రీ. శ. 1100 వరకు “ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాలు కూలంకషంగా పరిశోధించి నన్నయకు ముందున్న తెలుగు భాష స్వరూపాన్ని శాస్త్రీయంగా చర్చించారు. వారి పరిశోధనలో స్థలనామశాఖ కొంచెం వుంది. “శాసనాలలో దొరికిన భిన్న స్థలనామాలను మాత్రమే పోల్చినప్పుడు ముఖ్యంగా 45 స్థలనామ ప్రత్యయాలు లభిస్తున్నాయి. అని డాక్టర్ రాధాకృష్ణగారు చెప్పారు. ఆ ప్రత్యయాల ప్రాథమిక సందాంశాలను పేర్కొన్నారు. వీటిలో “వరము” అనే ప్రత్యయమేలేదు (ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాలు డాక్టర్ బూదరాజు రాధాకృష్ణ ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ 1971- పుట LXIX). ఇందువల్ల నన్నయగారి కాలానికి వరము అనే ద్వితీయాంశం ఈ ఊరి పేరులో లేదని శాసన ప్రమాణాలవల్ల స్పష్టమవుతుంది.

ఇతర సారస్వతాధారాల బట్టి కూడా “వరము” అనే ద్వితీయాంశం ఈ పదంలో కనబడదు, శ్రీనాథుడు అయిదుసార్లు ఈ ఊరు పేరును పేర్కొన్నాడు. వాటి వివరాలు ఇవి ;

రాజమహేంద్రపురము భీమఖండం 1-43

రాజమహేంద్రదుర్గము భీమఖండం 1-75

రాజమహేంద్రపట్టణము చాటువు (హంసీయానమ్....)

రాజమహేంద్ర వీధి చాటువు (హం జిలజాక్షి....)

రాజమహేంద్రంబు కాశీఖండం 1-82

.... అప్పకవీయం ....

శ్రీనాథుడి ప్రయోగాలవల్ల కూడా ఈ ఊరి పేరు “వరం” అన్న

ద్వితీయాంశం లేదు నిశ్శంక కొమ్మన్న శివలీలా విలాసంలో రాజమహేంద్రనామ నగరంబున్... అని ప్రయోగించాడు. (అవతారిక 68వ పద్యం. విన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకారచూడామణిలో రాజమహేంద్ర పురస్థాత్ అనే ప్రయోగంచేశాడు (1-4). ఎటొచ్చీ ఒక అప్పకవి ప్రాస స్థానంలో రాజమహేంద్రవరము అనే ప్రయోగం చేశాడు అప్పకవిది ప్రాచీన తమ ప్రయోగంకాదు అప్పకవియ రచన క్రీ. శ. 1656 అప్పటికే దేశం దురకాణ్యంలో వుంది.

ఒకసారి దుర్గం ఒకసారి పట్టణము ఒక సారి పురం అని గణాల లెక్కకోసం వాడిన ఉత్త రాజమహేంద్రము అనే ప్రయోగం శ్రీనాథుడూ నిశ్శంకకొమ్మనా వాడారు. వీటిని ప్రాచీన ప్రయోగాలుగా స్వీకరించాలిక రాజమహేంద్రం అనే ప్రాచీన రూపంలోంచి రాజమంద్రం అనే లో. వ్యవహార నామం ఎర్పడింది. ఇది ఇప్పటికీ నజీవ చూపమే.

—వోమగిరి—

రాజమండ్రీ ప్రాచీనతమ నామం 'వోమగిరి' అను స్థానిక చరిత్ర వల్ల తెలుస్తుంది. మొకంజి గుమస్తాలు సేకరించిన కైఫియత్తులలో 'వోమగిరి' అనే మాట చాలాసార్లు రాజమండ్రీకి ప్రాచీన రూపంగా రచించబడుతుంది. మొకంజి రికార్డులకు బ్రౌను దొర పత్రికలు రాయించాడు. బ్రౌను పండితులు "యోమగిరి" అన్న భ్రష్టరూపం అనుకొని దానిని "వ్యోమగిరి" అని దిద్దేశారు. (ఈ సంగతి యమ్. 7 అనే సంపుటిలో ఎల్.ఆర్. 80 అనే సంపుటిని మెకాబిళా చేసి చూస్తే తెలుస్తుంది.

ఆంధ్రదేశమందు అఖండ గౌతమీ తీరమందు యోమగిరి దుర్గానికి పుత్తరబాగమందు దట్టమైన అరణ్యము కలదు. యోమగిరి దుర్గమైనది. వరువుకొండ తూర్పు పడమరలు క్రొకెడన్నూ ఉత్తర దక్షిణములు చుప్పావు క్రొకెడన్నూ మిక్కిలి అడవితో కూడుకోని వుండేది. కలి విష్ణు వర్ధనుని కుమారుడు విజయాదిత్య మహేంద్రుడనేరాజు ఆంధ్రదేశం రాజ్యరక్తం చేస్తున్నట్టి ఒకనాటి కాలమందున్న కేట సరదాచేసి సమస్త

సైన్యముతో తట్టున్నపైయిన్న చెప్పిన యోమగిరి పర్యటానికి సమస్త సాధనములతోను వెళ్ళి కొంతసేపు నేటలాకి ఆ కొండపైన నెత్తంపరుపు విశాలం వుండి వున్నది. గనుక అక్కడ వట్నం కట్టిస్తే బహుశా గ్రత్తగా వుండునని ఆలోచనచేసి....” దుర్గం కట్టించాడు. లోకల్ రికార్డుస్ (ట్రబును) సంపుటి 80 పుటలు 26-27) రాజరాజు కూడా ఈ “యోమగిరి” దుర్గంలో రాజ్యం చేశాడని స్థానిక చరిత్రలు చెప్తున్నట్లు మెకంజీ క్రైఫీయర్లు సాక్ష్యం ఇస్తున్నాయి.

రాజమండ్రికి రాజమహేంద్రవరము అన్నది ప్రాచీనతనామం కాదని తెలుతూంది. అయితే రాజమహేంద్ర అనే పేరు ఎప్పుడు వచ్చింది? ఎలా ప్రసిద్ధమైంది అనే ప్రశ్నలు సమాధానాన్ని కోరుతున్నాయి. మెకంజీ క్రైఫీయర్లులోనే తురకాణ్యం రోజులలో ఈ స్థలాన్ని “రాజమహేంద్ర అని పిలిచేవారని తెలుస్తూంది. “రాజమహేంద్రహాళి” అనే మాట కనబడుతుంది. రెవిన్యూ వ్యవహారాలలో ఈ పేరే బాగా నలుగుతూ వుండేది.

— మ రి కొన్ని ప్రమాణాలు —

మన దేశం తురకాణ్యం నుంచి కుంభీణీవారికి దాఖలు వడింది. తమ పాలనలోకి వచ్చాక జనులు ఏ గ్రామాన్ని ఏ పేరుతో వ్యవహరించే వారో ఆ పేరునే తెల్లదొరలు స్వీకరించారు. అందుకే తెల్లదొరలు రాసిన స్థల చరిత్రలో భూగోళ పతాలలో “రాజమహేంద్ర” అన్న పేరే స్పష్టంగా కనబడుతుంది. ఎన్ సెక్లొపీడియా బ్రిటానికా (పదకొండవ ముద్రణ 1911)లోనూ నెల్సన్స్ ఎన్ సెక్లొపీడియా (సంపుటి 19)లోనూ చాంబర్స్ ఎన్ సెక్లొపీడియా (1879) పుట 98 లోనూ ‘రాజమహేంద్ర’ అన్న పేరును ప్రమాణంగా స్వీకరించారు.

భారతీయ చరిత్రకారులు కూడా ఇదే నామాన్ని గ్రహించారు. “ప్రైట్స్ ఇన్ ఎన్ షెంట్ ఇండియా” అనే గ్రంథంలో బీమల్ చరన్ గ్రంథంలో బీమల్ చరన్ లాగా ‘ఎన్ షెంట్ జాగ్రఫీ ఆఫ్ ఇండియా’

అనే గ్రంథంలో సురేంద్రనాథ్ ముజందార్ శాస్త్రిగారు 'రాజమహేంద్ర' రూపాన్నే వాడారు.

—ప్రజల వ్యవహారం—

రాజమహేంద్ర అన్నమాట చాలా ప్రచారంలో వుంది కాబట్టి జనుల వాడుకలో అది “రాజమంద్రగా” నలిగి ఇప్పటికీ సజీవంగా వుంది ఈ పేరును ఇంగ్లీషులో రాసి తెలుగులో ఉచ్చరిస్తే అది ‘రాజమంద్ర’ అవుతుంది, తెల్లదొరల పాలన ఇంగ్లీషులో చదువులు ముదిరాక ఈ పేరుకు వర్గ తృతీయాక్షరంతో విద్యాధికులు వాడసాగారు. “పామరులు” రాజమంద్ర అనే వాడుకుంటున్నాడు. తెల్లదొరల పాలనలో కూడా తెలుగులో రాసేటప్పుడు రాజమంద్ర అనేరూపాన్నేరాసేవారు చెన్న రాజధానిలోని గ్రామ నామాల పట్టిక (1924) చూస్తే ఈ సంగతి విశదమవుతుంది. రాజమహేంద్రవరం అన్న పేరు పండితుల గ్రంథాలలోనేగాని ప్రజల వ్యవహారంలో లేదనిపిస్తుంది ఉంటే ఆ పేరు నలిగి నలిగి రాజమందారం అనే రూపం ఏర్పడి ఉండేది రాజమంద్రం రాజమంద్ర అనే రూపాలేగాని రాజమందారం అన్న రూపం ఎక్కడా కనబడదు.

సాధారణంగా వరం అన్న మాట ద్వితీయావయవంగా గల పేరుతో వరంలోని అది హల్లుపోయి అచ్చు మిగుతులుతుంది, ప్రథమావయవంలో కుది అచ్చుతో సంది ఎర్పడుతుంది అన్నావరం-అన్నారం-సర్పవరం సర్పారం-సప్పారం రాజవరం రాజారం మొదలైన ఉదా || ఎన్నయినా ఇవ్వవచ్చు రాజమహేంద్రవరం అన్నది, ప్రాచీనతమ నామమూ కాదు లోకప్రచారంలోవున్న పేరూ కాదనితేలుతుంది

రెవెన్యూ వ్యవహారాలలో మధ్య యుగాలనాటినుంచీ ప్రచారంలో వుంది ప్రజల విత్య వలుకుతూ ఉండడంవల్ల రాజమహేంద్ర-రాజమంద్ర అనే రూపాలు భ్రష్టరూపాలు కావని కూడా నిశ్చయించవచ్చు.

.... బంధరు పేరు ....

రాజమండ్రికోటలోని శాసనాల నకలు మొకంజీ సంపుటాలలో వున్నాయి. వీటిని పరిశీలిస్తే మరికొన్ని విషయాలు బైటపడవచ్చు రాజమండ్రి విషయంలోలాగే బందరు గురించి కూడా విపుల పరిశోధనలు చేయాలి. మచిలీపట్నానికి కాడలిపుం లనే ప్రాచీన నామం ఉన్నట్లు ఇటీవల దొరికిన శాసనాలవల్ల తెలుస్తూంది.

ఏమైనా జిల్లా కేంద్రాలలో స్థలనామ పరిశోధక సంఘాలు ఎర్పడి గతాన్ని త్రవ్వితే ఎన్నోపేర్లు తెలుస్తాయి దీనివల్ల ఆ స్థలాలకు ముగుపడిన గత కీర్తిలభిస్తుంది ఆ స్థలాలు చరిత్రార్థక మవుతాయి ఈకార్యాన్ని ఔత్సాహిం పరిశోధకులైనా యువకులు చేపట్టాలి. వీరి కృషిని సానుభూతితో పరిశీలించి పండితులు చేయూత ఇవ్వాలి కాని ఏ కొద్దిమంది కవులో గణాలకోసం యతిప్రాసల కోసం చేసినస్థలనామ ప్రయోగాలనే పట్టుకొని యువకులు ప్రతిపాదించిన చారిత్రక సత్యాలను భ్రష్ట రూపాలు గా కొట్టిపారవేయకూడదు. ఆర్య వ్యవహారంబుల దృష్టంబుగ్రాహ్యంబు పెద్దలు వ్యవహరించిన మాట గ్రామ్యంబయిన గ్రహింపదగునని తాత్పర్యము అని వ్యాకర్తలే చెప్పారు.

ఇవాళ పెద్దలు ప్రజలు.

మచిలీపట్నం మునుపు ముచిలింద నగరమా ?

చరిత్ర పరిశోధనలో కొన్ని పేజీలు చిరకాలం మడత పేజీలుగానే ఉండి పోతాయి. ఈ వివాదగ్రస్తమైన విషయాలు రావణాసురుని కాష్టంలాగ కలకాలం రగులుతూనే ఉంటాయి. ఉదాహరణకు మైసోలియా ఎక్కడుంది? అది ఊరా? లేక నాదా?

దక్షిణ భారతంలో తూర్పుకోస్తా చాలా ప్రాచీన చరిత్రగల భూభాగమే, కొన్నిరేవులలో నౌకా వ్యాపారం బాగా సాగేది. ప్లివియోలెమీ అనే గ్రీకు యవన భాగోళ గ్రంథ రచయితలు ప్రాగాంధ్ర తీరంలో కొంటికపిల, కొడూర మైసోలియా అనే ప్రదేశాలను పేర్కొన్నారు. కొంటికపిల అంటే ఘంటశాల అనీ కొడూర అంటే బందరు దగ్గరి గూడూరు అని చరిత్రకారులు గుర్తించారు. మైసోలియా అన్నది. మచిలీపట్నమే అని కొందరు భావించారు టాలెమీ క్రీ. శ. 2వ శతాబ్దివాడు అప్పటికే మచిలీపట్నంలేదు కాబట్టి మైసోలియా బందరు కావడానికి వీల్లేదని మరి కొందరి వాదన.

బందరు ప్రాచీన నామ మేమిటో ఎవరికీ తెలియదు. ఒక ఊరికి • పేరెందుకొచ్చిందో చెప్పే ఊకుడు కథలు కాకమ్మ కథలే.

బందుడు అనే చేపలవాడు పట్టిన గొప్ప సుతస్యం వల్ల ఈ ఊరికి మచిలీ బందరు అనే పేరు వచ్చినట్లు ఓ కట్టు కథ చెప్పుకొంటారు. సుతస్యపురి, బృదావనం అనే పేర్లను కూడా మధ్యలో పుట్టించారు. మచిలీపట్నం పాశ్చాత్యులు పలకడంలో మసులిపటేమ్ అయింది కనుక ఈ ఉచ్చారణను బట్టి మైసోలియాను మసులాగా భావించారు. ఇది కేవలం ధ్వనిసామ్యమేగాని శాస్త్రీయంకాదు.

బందరుకు పడమటన 15 మైళ్ళదూరంలోవున్న ఘంటసాల, బందరుకు నాలుగు మైళ్ళ దూరంలోఉన్న గూడూరు మాత్రమే ప్రాచీన పట్టణాలుగాని బందరు ఎంత మాత్రం ప్రాచీనం కాదని వాదించే వాళ్ళు న్నారు.

పహ్లావుగో శతాబ్దానికి ముందు బందరు లేనేలేదనివాళ్లుఉన్నారు దీనికి కారణం ఎమిటంటే అప్పటికి దొరికిన చారిత్రకాధారాలతో గార్డెన్ మెకంజీ 1883లో కృష్ణాజిల్లా మాన్యువల్ రచిస్తూ మచిలీపట్నం గాథలను ఒక పూర్తి అధ్యాయంలో చెప్పాడు. మొటమొదటి సారిగా మచిలీపట్నం అనే పేరు ఆఊళ్ళొకటైన ఒక మసీదులోని శాసనంలో కనబడుతున్నదని చెప్పాడు శాసనకాలం క్రీ. శ. 1425 అంతకు ముందు ఒక మారేళ్ళక్రిందట అరబ్బు ఓడ వర్తకులు మచిలీపట్నాన్ని వలసగా నిర్మించుకొన్నారనికూడా గార్డెన్ మెకంజీ చెప్పాడు. అరబ్బు వర్తకులు రావడానికి ముందు ఆ గ్రామం చేపలరేవేగాని, వ్యాపారకేంద్రంకాదు. అయితే, 1397 నాటికే బందరులో దేవాలయాలు ఉన్నాయి. వాటి గోడలమీద శాసనాలు వున్నాయి. ఈ శాసనాలలో తెలియ వచ్చే పేరును ఎవరూ పట్టించుకొవడం లేదు.

ఈ శాసనాలు నిజంగా ఇక్కడివి కావు అని బుకాయించే వాళ్ళు లేకపోలేదు. గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు తమ ఘంటసాల చరిత్ర అనే గ్రంథంలో బందరు శాసనాల గురించి చెబుతూ అవి బందరులో వ్రాయబడినవిగావు అని చెప్పారు. ఎందువల్లనంటే బందరులోని రామలింగేశ్వరస్వామి ఆలయంలో దొరికేశాసనాలు ఘంటసాల జల దీశ్వరస్వామికి విశ్వేశ్వరస్వామికి ఇచ్చిన దానాలగురించి చెప్తాయి. అందుచేత ఈ శాసన శిలలు బందరు ఎప్పుడు పోయేవో

తెలియదు.... ఈ శాసనములు ఏ కారణము చేత ఎందుకు ఎప్పుడు పోయేనో చెప్పజాలము అని వెంకటసుబ్బయ్యగారు అన్నారు.

ఇంకొక ఊళ్లోని ప్రసిద్ధ దేవతలకు ఇచ్చిన శాసనాలు ఒక ఊళ్లో కనబడితే. అంతమాత్రన అవి అక్కడివికావు అనడానికి వీలేదు. ఒక పుణ్యక్షేత్రంలో ఉంటూ మరొక పుణ్యక్షేత్రంలోని స్వామివారికి దానాలు చేయడం మన చరిత్రలో శాసన ధారాలవల్ల కనబడే సత్యమే క్రి. 1174లో శ్రీ మన్మహా మండలేశ్వరకు లోతుంగ రాజేంద్ర చోడయ రాజులు బెజవాడ కేశవదేవర నిషేద్యమునకు ఇచ్చిన భూదాన శాసనం బందరు తాలుకా యెనికేపాడు గ్రామంలో కనబడుతుంది (సౌత్ ఇండియన్ ఇన్ స్క్రిప్షన్ వదవ సంపుట నెం 492) అల్లసాని పెద్దనగారు మండి కోట సీమలోవున్న సకలేశ్వరదేవుని నైవేద్యానికి ఒక గ్రామాన్ని కృష్ణాతీరంలో బెజవాడ మల్లికార్జున దేవుని సన్నిధిని చంద్రగ్రహణ పుణ్యకాలంలో దావంచేశారు ఈ సాక్ష్యాలవల్ల ఒక ఊళ్లో ఉంటూ ఇంకో ఊళ్లోని ఆలయానికి దానాలు ఇవ్వడం పరిపాటే బందరులో కనిపించే శాసనాలు బందరులో వేసినవికావని చెప్పనక్కరలేదు.

రామలింగేశ్వర స్వామి, రంగనాథస్వామి ఆలయంలో కాక బందరులో ఏకాంబరేశ్వరస్వామి ఆలయంలో కూడా శాసనాలు వున్నాయి గత్తాలయ ద్వారం గడుపకు కుడి-ఎడమ ప్రక్కల రెండు శాసనాలు వున్నాయి. ఇవి సరిగా వ్రాయబడియుండలేదు అరిగిపోయి చదువుటకు వీలులేకుండావున్నది అవి వెంకటసుబ్బయ్యగారురాశారు అయితే వీటిని చదవడంసాధ్యమే. నా మిత్రులు మద్దూరి వెంకటసుబ్బారావుగారు (శేషాచలం అది కపెంచి) బందరు కోటలోని గుడిని స్కౌట్ కుర్రవాళ్ళచేత జాగుచేయిస్తున్నపుడు ఈ శాసనాలను చూశారు. శాసన ప్రతులను వ్రాసి పరిష్కరణకు నాకు పంపించారు (ఎస్టాంపేజ్ కాదు కేవలం ఐ కాపీ మాత్రమే అయితే వీటిని ప్రభుత్వ శాసనశాఖ పరిశోధకులు ఎప్పుడో పరిష్కరించి ఉంటారని ఉపేక్షచేశాను.

ఇటీవల వేరే విషయం పరిశోధిస్తూ దక్షిణ భారత శాసన సంపుటాలు తిరగేశాను. వీటిలో వందో సంపుటిని జయంతి రామయ్యగారు పరిష్కరించారు. అందులో బందరు రామలింగేశ్వరస్వామి ఆలయంలోని శాశనాలు మాత్రమే పరిష్కరించి ప్రకటించారు. ఏకామ్రేశ్వరస్వామి ఆలయంలోని శాసనాలు లేవు. కొన్ని శాసనాలను ప్రభుత్వ పరిశోధకులు నమోదుచేసి వార్షిక నివేదికల్లో పేర్కొన్నా పరిష్కరించి ప్రకటించడం అంటూ ఉండదు. అందుచేత ముద్దూరు సుబ్బారావుగారు పంపించిన “ఐ-కాపీ” ప్రతులను చదివి పరిష్కరించాను. చాలా ఆసక్తికరమైన విషయాలు బయటపడ్డాయి.

గర్భగుడి గడపకు కుడిప్రక్కన వున్న శాసనం క్రీ. శ. 1370 నాటిది. ధరణికోట ధనంజయ గోత్రీకుల ప్రసక్తివుంది. (కోట కేతరాజు వంశవృక్షం సూర్యేల్ దొరగారి హిస్టారికల్ ఇన్స్క్రిప్షన్స్ ఆఫ్ సదరన్ ఇండియాలో వుంది). ఇది పద్యశాసనం ఛందస్సు సీసంలిపి కాకతీయ లిపికి దగ్గరలో వుంది అరు సీసపాదాలే ఉన్నాయిగాని ఎత్తు గీత లేదు ఆరో పాదంలో ఒక మాత్రాదిక్యత ఉందిగాని మిగతా పాదాంలో ఛందో భంగం ఏదీలేదు శాసనపాఠం ఇలావుంది శ్రీరామ్యవాటీ పురాధీశుండై దనం.

జయ గోత్రుడగు భీమజనవరేణ్ణు
మనుమండు భైరవమనుజ నాయకు డఖం
డిత రాజ్యసంపద సతిశయిల్ల
ఆ రాజు తండ్రియై తా రాజయోగయై
పరగిన ప్రోలభూపాల తిలకు
పరమ భక్తికి మెచ్చి కరరాస భాషువ
త్సర మార్గశిర పితద్వాదశియును

శుక్రవార నిశిని సురదుండుభులు మ్రోయు

చుండ నాట్యమ్మాడె నొక్కజాము

నరులు వినుచునుండ నాగనాథుడు కడలి

పురమున మచిర గోపురమున....

[ధరణికోట పాలించిన కోట కేతరాజు వంశంలో భీమరాజు క్రీ. శ. 1285 ప్రాంతాలవాడు. ఈ భీమరాజు మనుమడి మనుమడు ఈ శాసన ములో భీమరాజుకావచ్చు 1370 నాటికి ధరణికోట రాజులు అంత సుప్రసిద్ధులుకారు, సూర్యల్ దొరగారి వంశవృక్షంలో ప్రోలరాజు అన్న పేరు కనబడదు, ఈ శాసనంవల్ల కడలిపురం అన్నది ఒకటుందని తేలింది అని చాలు.]

ఈ పద్య శాసనంలోనే కాక ఎడమ ప్రక్కనున్న గద్యశాసన ములో కూడా “కడలు పురం” అనే గ్రామనామం కనబడుతుంది గద్య శాసనం క్రీ. శ. 1395 నాటిది (దీనినే గార్డెన్ మెకంజీ తన మాన్యువల్ లో పేర్కొన్నాడు. అయితే శాసన కాలం 1397 అన్నాడు). ఈ రెండు శాసనాలలో కనబడే కడలిపురం బందరే కావచ్చు. కడలిపురి అనే మాటను కదళిపురి అని చదివి దానిని పెద్దకళేపల్లికి అంటగట్టవచ్చు. (కళేపల్లిని రంభాపురం అంటారు.) అయితే ఇటువంటి పొరపాటుకు ఆస్కారం లేకుండా గర్భ శాసనంలో కడలిపురి అనే స్పెల్లింగు స్పష్టంగాఉంది. అదిలో చేపలరేవు కావచ్చునుగానీ బందరు కడలి గట్టున ఉన్న ఊరే కనుక కడలిపురి కావడానికి అభ్యంతరం లేదు.

అరబ్బులు కడలిపురిని అది చేపలరేవు కాబట్టి మచిలీబందరు అని పిలవడంవల్ల మచిలీపట్నం అనే మాట ప్రచారంలోనికి వచ్చి వుండవచ్చు. అయితే మొన్న మార్చిలో ఆర్కియాలజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా ఆరవ సమావేశంలో మచిలీపట్నం పేరు గురించి కొన్ని వివరాలు తెలియవచ్చాయి.

ఆ సమావేశం ప్రథమ విభాగం “పాచీనాంధ్రం” సదస్సులో ఇంగువ కార్తికేయ శర్మగారు తమ అధ్యక్షోపన్యాసంలో బందరు పేరు ముచిలి ద నగరం” అని నిర్ణయించారు. సింహళ బౌద్ధగ్రంథం మహావంశకలో ఈ ముచిలింద నగరం ప్రస్తావన ఉంది. ముచిలిందందుడు బుద్ధుణ్ణి ఒక గాలివాన నుంచి కాపాడిన ఉదంతం బుద్ధ చరిత్రలోని ఒక ఘట్టం దీనిని ఆంధ్ర బౌద్ధశిల్పాలు చాలా విస్తారంగా గండ లించారు ఇది వాళ్ళ అభిమాన ఘట్టం నాగముచిలిందుని పేర ఒక పట్టణం మంటసాలకూ గూడూరుకు చేరువలో వెలిసిఉంటే ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసరమాలేదు’ దీనికి ఇక శాసన ప్రమాణాలు వెదకాలి.

ముచిలింద నగరంలోని ముచిలీని అరబ్బులు ముచిలీగా ఉచ్చరించి కడలిపురిని ముచిలీ బందరు చేసి వుంటారు. ముచిలింద నగరమే టాలెమీ పేర్కొన్న మైసోలియా అని కార్తికేయశర్మగారు భావిస్తున్నారు. “ముచిలిందను మైసోలియాగా పరికడానికి ఆస్కారంలేదు. ఇంతకీ మైసోలియా ఒక ఊరు కాదు నాడు మత్రమే, గోదావరీ కృష్ణా నదుల మధ్యవున్న ప్రాంతాన్ని పూర్వం మహిష మండలం అని పిలిచేవారు. దీనినే టాలెమీ మైసోలియా అన్నాడు. మహిష శబ్దం నుంచి “మైసో” అనే ఉచ్చారణ రావడానికి ఆస్కారం ఎక్కువగా ఉంది. ఇదే సముచిత నిర్ణయ మనుకుంటాను.

ఇంటిపేర్ల నిఘంటు నిర్మాణం వెంటనే ప్రారంభించాలి

క్రమేణి పదమూడు, వద్దాలుగు, పదిహేను తేదీల నడుమ భోపాల్ లో “ఫ్లెష్ నేమ్స్ సొసైటీ ఆఫ్ ఇండియా” వారి తృతీత వార్షిక సమావేశాలు జరిగాయి. ఈ స్థలనామ పరిశోధక సంఘంవారి సమావేశాలకు శ్రీ వెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు అధ్యయనశాఖ ప్రధాన దేశీకులు ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగారు అధ్యక్షత వహించారు. మన దేశంలో స్థలనామ పరిశోధనలకు అంకురార్పణం ఇటీవల చేసిన అద్యులలో ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగారు అగ్రగణ్యులు వారి పర్యవేక్షణలో 1975లో కేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారు కడప ఊర్ల పేర్ల మీద చేసిన పరిశోధన మొట్ట మొదటి సిద్ధాంత వ్యాసం. దీనికి కేతువారికి డాక్టరేటు పట్టా లభించింది. నాటినుంచి స్థలనామ పరిశోధనములు చురుకుగా జరుగుతున్నాయి.

భోపాల్ సమావేశాలలో ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగారు అధ్యక్షోపన్యాసంలో చెప్పినట్లు స్థలనామాలంటే కేవలం ఊళ్ళ పేర్లేకావు. భౌగోళిక వివరాలను తెల్పే అన్ని వర్గాలనూ ఇది కీర్తిస్తుంది. గ్రామాలు పట్టణాలు నగరాలు, స్థలాలు, వీధులు, నదులు, కొండలు, చెరువులు, ఏళ్లు, అడవులు, ఇంటిపేర్లు; జోటలు, వ్యవసాయ క్షేత్రాలు మొదలైనవన్నీ స్థలనామ పరిశోధన పరిధిలోనికి వస్తాయని ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగారు చెప్పిన విషయం గుర్తుపెట్టుకోవలసిన అంశం.

ఇప్పటి వరకూ దక్షిణ భారతంలో జరిగిన స్థలనామ పరిశోధన ఊళ్ళ పేర్లకే పరిమితమైంది. శ్రీ ఎస్.ఎస్. రామచంద్రరావుగారు కూడా 1975లోనే “కావనాల్లో స్థలనామాలు” అనే అంశంపై పరిశోధనలు చేసి

డాక్టరేటు వట్టాను అందుకొన్నారు నాగాష్ట్ర విశ్వవిద్యాలయంలో అచార్య తూమాటి దొణప్పగారి పర్యవేక్షణలో వై. బాలగంగాధరరావుగారు “అనంతపురం జిల్లా గ్రామీణులు” అనే పరిశోధనలు 1981లో చేశారు, “శ్రీ ఎస్. జయప్రకాశ్ గారు చెంగల్పట్టు జిల్లా గ్రామనామాలు” అనే సిద్ధాంతవ్యాసం ఇంగ్లీషువ్రాసి, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి సమర్పించారు. కె. నరస్వతి అనేవారు ఇటీవల్లో “మద్రాసు పట్టణ స్థలనామాలు” అనే సిద్ధాంత వ్యాసం రాశారు. ఈ చివరి రెండు పరిశోధనలకు డాక్టర్ ఎస్. అక్కరెడ్డిగారు పర్యవేక్షకులు, అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లా స్థలనామాలపై అచార్య జి. ఎస్. రెడ్డిగారి పర్యవేక్షణలో పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి. చిత్తూరు జిల్లా స్థలనామాలపై డాక్టర్ కేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారి పర్యవేక్షణలో శ్రీ పి. చెంగరెడ్డి పరిశోధనలు చేస్తున్నారు.

ఈ వివరాలు చూశాక ఈ పరిశోధనలు కేవలం గ్రామనామాల పరిధిని దాటనట్టు కనబడుతుంది. ఇటీవల జరుగుతున్న ఒక గ్రామనామాల పరిశోధనలో వీధుల పేర్లను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవడం మదావ హం తాటితోపువీధి, తోపులోని ఇళ్ళు, పోలీసు లైనువీధి మసీదువీధి, మరియుమ్మ గుడి వీధి మొదలైన పేర్లన్నీ ఆ ప్రాంతీయ ప్రజల సంస్కృతిని తెలియజేస్తాయి.

“దేశమంటే మట్టికాదో-దేశమంటే మనుషులోయ్” అని గురజాడ చేసిన హెచ్చరికను “స్థలాలంటే జనాలాయ్” అని కొంచెం విస్తృతం చేయాలి. ఏజానపదంలోనైనా జనం నివసిస్తారు. వాళ్ళకు పేర్లుంటాయి. ఇంటిపేర్లుంటాయి. ఈ ఇంటి పేరుకు చాలా చరిత్ర వుంటుంది. ఒక జాతి సమగ్ర చరిత్రను రూపొందించుకోవాలంటే వ్యక్తి నామ విజ్ఞానం గురించి చాలా కృషి చేయాలి. విదేశాలలో ఇంటిపేర్ల గురించి పరిశోధనలు ఎన్నడో ప్రారంభమై ఇప్పుడు మరాఠాష్ట్ర నందుకొన్నాయి. ఇంగ్లండులో 1905 నాటికే ఇంటి పేర్ల మీద గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. పెంగ్విన్ పుస్తక

ప్రచురణ సంస్థవారు. 1967లో బేసిక్ కోట్ల 1964లో తయారు చేసిన ఇంటి పేర్ల నింపుంటువును అచ్చుపేశారు.

బేసిక్ కోట్ల ఇంటి పేర్లను నాలుగు వర్గాలుగా మాత్రమే విభజించారు. ఎఫ్. ఎల్. ఓ. ఎన్ అనే ఖాళీ అక్షరాలలో (FOON) ఈ వర్గాలను సూచించాడు. ఎఫ్ అంటే ఫస్టునేమ్ వంశకర్త తొలిపేరు ఇంటి పేరుగా వున్నవాళ్ళ వర్గందీనివల్ల సూచితమేమంది, ఓ అంటే ఆక్యుపేషన్ వృత్తివల్ల వచ్చిన ఇంటిపేర్లు ఈ విభాగంలోనికి వస్తాయి. ఎల్ అంటే లొకాలిటీన్ పూర్వీకులు మొట్టమొదట ప్రప్రాంతాల నుండి వచ్చారో ఆ విషయాన్ని తెలిపే ఇంటిపేర్లు ఈ కోవలో వంటాయి. ఎన్ అంటే ఎన్ నేమ్. ఎగతాళి పేర్లు ఈ వర్గంలో వుంటాయి. ఈ నాలుగు వర్గాల్లోనే అన్ని ఇంటిపేర్లు ఉంటాయని కోట్ల ఉద్దేశం. దీని వల్ల అతివ్యాప్తి దోషంరాదు.

మన తెలుగులో ఇంటిపేర్ల గురించి జిజ్ఞాస ఒక చిన్న వివరణతో 1939లో ప్రారంభమైంది. శ్రీ కందుకూరు బాల సూర్యప్రసాద్ భూపాలుడు (దేనిజి జమీందారు)గాడు ఒంటిచేతిమీదిగా సంకలనంచేసిన “ఆంధ్ర విజ్ఞానము” (ఏడు సంపుటలు) గ్రంథంలో ఇంటిపేర్ల వివరణ గురించి నేను చూసినంతమట్టుకూ మొట్ట మొదటి ప్రస్తావన. తర్వాత భారతి పత్రికలో 1945 మార్చి నెలలో మేరు సోమయాజుల వరహరి గారు “ఇంటి పేరంటే” అనే ప్రశ్నతో ఒక వ్యాసం రాశారు. ఏప్రిల్ నెలలో చిలుకూరి నారాయణరావు గారు “ఇంటి పేరు” మీద ఒక వ్యాసం రాశారు.

1946 ఆగస్టు నెలలో కీర్తి కామేశ్వరరావు గార్లు “ఇంటి పేర్ల పట్టుపూర్వత్తరాలు” అనే వ్యాసం రాశారు. తర్వాత కేవలం ఔత్సాహిక స్థాయిలో మాత్రమే చెదురు చెదురుగా కొన్ని వ్యాసాలు వచ్చాయిగాని శాస్త్రీయ పద్ధతులలో ఇంటిపేర్లపై పరిశోధనలు జరగలేదు.

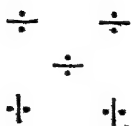
(శ్రీ) వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయంలో స్థలనామాల పరిశోధనలకు పర్యవేక్షణ ప్రారంభించిన ఆచార్య జి. ఎన్. రెడ్డిగారే ఇంటిపేర్ల పరిశోధనకు శ్రీకారం చుట్టించారు. వారి పర్యవేక్షణలో 1978 ఏప్రిల్ లో కంభం సిద్ధారెడ్డి “పాకాలపౌరుల యింటి పేర్లు భాషా సామాజిక పరిశీలన “అనే సిద్ధాంత వ్యాసాన్ని యం. ఫిల్ పట్టంకోసం సమర్పించారు. అదే సంవత్సరం మే మాసంలో డాక్టర్ కేతు విశ్వనాథరెడ్డిగారి పర్యవేక్షణలో కుమారి కాటూరి శారద “చంద్రగిరిపౌరుల యింటిపేర్లు-భాషా సామాజిక పరిశీలన” అనే సిద్ధాంత వ్యాసాన్ని యం. ఫిల్ పట్టంకోసం సమర్పించింది. ఈ రంగంలో ఇది ప్రథమ పరిశోధన కనుక యం. ఫిల్ పరిధికే వీటిని పరిమితం చేశారు.

ఈ ఇద్దరు పరిశోధకులు నాకు విజ్ఞాన నిర్వచనం. వ్యక్తినామ నిర్వచనం. ఇంటి పేరు నిర్వచనం. భిన్నభాషా సమాజాలలోని పేర్ల నిర్మాణం గురించి విపులంగా చర్చించారు. తమ పరిశోధనా క్షేత్రాలయిన ఆయా గ్రామాలలోని పౌరుల ఇంటి పేర్లలో కనిపించే భాషా విశేషాలను చర్చించారు. పౌరుల ఇంటిపేర్ల నిర్మాణ స్వరూపాన్ని వివరించారు. వివిధ కులాలోవున్న ఇంటిపేర్లను చర్చించారు. తర్వాత ఆ గ్రామా పౌరుల ఇంటి పేర్లను అకారాదిక్రమంలో ఒక నిమిటువుగా తయారు చేశారు.

పాకాలపట్నం చిత్తూరు జిల్లా చంద్రగిరి తాలూకాలోని ఊరు దీని జనాభా 15,936 మంది. చంద్రగిరి చిత్తూరు జిల్లాలోని తాలూకా కేంద్రం దీని జనాభా 9,173. ఈ గ్రామాలలోని పౌరుల ఇంటి పేర్ల నిమిటువుతో పాకాలలో 1203 ఆరోపాలూ. చంద్రగిరిలో 855 ఆరోపాలు వున్నాయి. ఈ రెండు నిమిటులలోని విశేషాలు చాల అసక్తికరంగా వున్నాయి.

ఉదాహరణకు చంద్రగిరిలో “సోడావారు” అనే యింటిపేరు గలవారున్నారు గోలీసోడాలు వచ్చాక ఈ యింటి పేరు వచ్చినట్లు పొరపాటుగా చప్పున తట్టే అర్థం కావచ్చును గానీ, నిజమైన అర్థం ఏమిటంటే “సమృద్ధులు” అని చెప్పకోవాలి. యిది సంస్కృత పదం, సోడ అంటే ఓపువాడు, సహనము కలవాడు, సమృద్ధుడు అని నిఘంటువులలో అర్థం కనబడుతుంది.

శాస్త్రీయమైన పద్ధతులలో ఈ విధంగా యింటిపేర్ల నిఘంటు నిర్మాణం కనీసం ఒక్కొక్క జిల్లాలో రెండేసి తాలూకా పట్టణాలను కేంద్రంచేసుకొని ప్రారంభిస్తే తెలుగు ప్రజల సమగ్ర చరిత్రలో సామాన్య ప్రజల గురించి తెలియవలసిన ప్రాథమిక విషయాలు తెలుస్తాయి. మనరాష్ట్రంలో ఏడో, ఎనిమిదో విశ్వవిద్యాలయలు వివిధప్రాంతాలలో ఉన్నాయి. అందులోని తెలుగు అధ్యయనశాఖల్లో ఈ రకం పరిశోధనలు చేపట్టాలి. ఉత్సాహం వెల్లివిరిసే పరిసోధక విద్యార్థులకు యిటువంటి ప్రయోజనాత్మకమైన పరిశోధనా విషయాలను కేటాయించి శాశ్వత సంస్కృతికి పనికివచ్చే పనులు చేయించడం పెద్దల కర్తవ్యం.

బుద్ధచిక్కునా - కవిచిక్కునా

నెనీ నిర్మాత, సవతా సంస్థ అధినేత శ్రీ కృష్ణంరాజుగారు చక్కని సాహిత్యాభిమాని, అభ్యుదయ దృక్పథం అది నుంచి పెంచుకున్న వ్యక్తి. అయిన ఇటీవల మద్రాసులో కళాసాగరువారినభలో కార్యక్రమం ప్రారంభం కావడానికి కొంత వ్యవధి వుండగా నన్నో ప్రశ్న వేళారు. “బుద్ధ చిక్కున గురించి కవి చిక్కున గురించి మీ దగ్గర ఏమైనా మెటీరియల్ ఉందా?” అని అడిగారు. చాలా వుందని చెప్పాను. మా ఇంటికి వస్తే చదువుకొందికి ఇస్తానన్నాను.

అసలు నా పరిశోధనా వ్యాసంగం చిక్కునగారిపై గల గాఢమైన ఆసక్తితో మొదలైంది. 1948లో నేను శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ ఫిలింస్ కంపెనీవారి కథాకాళిలో పని చేస్తూ వుండేవాణ్ణి. కన్నాంబగారి మీదా, కె.వి. నాగభూషణంగారిమీద అభిమానంచేత ఆ కంపెనీకి అప్పడప్పుడు ప్రఖ్యాత దర్శకుడు కె. వి. రెడ్డిగారు వచ్చిపోతూ వుండేవారు. ఒకసారి నాగభూషణంగారు గదిలోనికి వచ్చేదాకా కె. వి. రెడ్డిగారిని నేను ఎంగేజి చెయ్యవలసి వచ్చింది.

“మీరు భక్తపోతన, యోగినేమన తీళారు కదా: కవి చిక్కున తీయ కూడదా: అని మాటవరసకి అడిగాను. అయిన కొంత అలోచించి “ఇందులో అడవాళ్ళని కదిలించే ఘటాలు ఏమున్నాయబ్బా?” అని ప్రశ్నించారు. నేను జవాబు చెప్పలేక పోయాను. అప్పటికి నాకు సాహిత్యం తోనేగాని సాహిత్య చరిత్రలో పరిచయంలేదు.

కె.వి. రెడ్డిగారి కోసం కాకపోయినా నాకు నేను సమాధానం చెప్పుకొనడానికి చదవడం ప్రారంభించాను. కవి జీవితాలూ, చాటు పద్యాలూ తిక్కనగారికి సంబంధించిన గ్రంథాలు అశగా చదివాను. కేతన తన దశకుమార చరిత్రను తిక్కనగారికే అంకితమిచ్చాడు. అందులో కృతిపతి వంశ వర్ణన చాలా విపులంగా వుంది. దాన్ని చదివి వంశ వృక్షం తయారు చేశాను. సిద్ధేశ్వర చరిత్రలో తిక్కనగారు గణపతిదేవ చక్రవర్తి వర్ణకు వెళ్ళి మనుమసిద్ధి రాజ్యాన్ని నిలబెట్టడం గురించి విన్నాను. అద్విపద కావ్యాన్ని చదివి కొన్ని వివరాలు సేకరించాను. నిర్వచనోత్తర రామాయణాన్ని తిక్కనగారు మనుమసిద్ధికి అంకితమిచ్చారు. దాన్ని అసాంతం చదివాను.

—కాటమరాజు కథ—

ఇంతలో 1953లో మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంవారు “కాటమరాజుకథ” ద్వీపదకావ్యాన్ని ప్రచురించారు. దీనిని కీర్తిశేషులు వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు పరిష్కరించారు. నెల్లూరి సిద్ధిరాజులకూ, కాటమ రాజుకూ ఘోర యుద్ధం జరిగింది. రణ తిక్కన ఇందులోనే అమరుడయ్యాడు. ఈ ద్వీపద కావ్యాన్ని అసాంతం నాలుగైదుసార్లు చదివాను. కాటమరాజు ఫోక్ హీరో - నన్ను బాగా ఆకట్టుకొన్నాడు. కాటమరాజు పుట్టుపుర్వోత్తరాలు, తాత ముత్తాతల కథలు మొదలైనవన్నీ ఓపికగా సేకరించాను. కాటమరాజు అనే ప్లేజి నాటకాన్ని మిత్రుడు జె.వి. రమణమూర్తి నడుపుతున్న నటరాజ కళాసమితివారి కోసం రాశాను. చాలా ప్రదర్శనలు ఇచ్చారు. “తర్వాత కొద్ది కాలానికి జి. రామిసీడు దర్శకత్వంలో అక్కినేని నాగేశ్వరరావు ఖడ్గ తిక్కనగా, కొంగర

జగ్గయ్య కవి తిక్కనగా నటించే స్క్రీన్ ప్లే రాశాను. ప్రతి సంఘటనకూ చరిత్రక ఆధారాలు ఉన్నాయి. దురదృష్టవశాత్తు ఆ చిత్రం ఆగిపోయింది.

కవి తిక్కన సినిమా తీయమని ఒక దర్శక నిర్మాతతో యధా పలంగా అన్నమాట వన్ను సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్య రచనకు సంసిద్ధుణ్ణి చేసింది. పదహారు సంవత్సరాల నిరంతర పరిశోధనవల్ల నాకు తెలిసిన విషయాలు నా సాహిత్య సౌందర్యంతో పంచుకోవాలనుకొన్నాను. జాతికి ఉపయోగించే రచనల ప్రకటన జాగు చేయకూడదు. ఉన్నవ లక్ష్మీ నారాయణగారు తిక్కనగారి మీద ఒక నవల రచించినట్లు తెలుస్తుంది. దానిని ప్రచురిస్తున్నట్లు “మాలవల్లి” ఒక ముద్రణ అట్టమీద ప్రకటించారు. అది వెలుగు చూసినట్లు లేదు. ఉన్నవవారి “తిక్కన” అదిలో అచ్చుపడితే ఎంత బాగుండేది.

—శ్రీ శ్రీ ఊహాగానం—

నవతా కృష్ణంరాజుగారి కోసం నా దగ్గరున్న మెటీరియల్ ను తీస్తున్నప్పుడు ఇంకో మిత్రుడు మా ఇంటికి వచ్చాడు. ఏమిటా ద్రుతం అని అడిగాడు. ‘కవి తిక్కన-ఖడ్గతిక్కన’ భోగట్టాలు అన్నాను. వాళ్ళిద్దరు ఒకరే అని మీ మాంగారు ఎక్కడో రాసేడే?” అన్నాడు. పొరపాటు అయి వుంటుందన్నాను. ఆ మిత్రుడు వచ్చినపని చూసుకొని వెళ్ళిపోయాడు. అతడు మాట జారే మనిషి కాదు. అందుచేత మా మాంగారు శ్రీశ్రీ సాహిత్యంలో ఎక్కడో అది చదివే వుంటాడు. నేనూ చదివి అడ్డగీతలు, మార్జినల్ నోట్స్ వగైరాలు రాసుకున్నవాడినే. అందుచేత పచన విభాగాన్ని ఒకసారి తిరగేశాను. ఈ క్రింది మాటలు కనబడ్డాయి.

“—భద్గతిక్కన, కవితిక్కనలిద్దరూ ఒకటేనా, కాదా అని నేను గతంలో విఖ్యాత చరిత్రకారులు కీ.శే. మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారి నడిగినప్పుడు ఆయన ఎట్లయినా ఊహించుకోవచ్చునని, దేనికి నిర్దృష్టమైన ఆధారాలు లేవనీ చెప్పారు” — (శ్రీశ్రీ సాహిత్యం మూడు వచన విభాగం- పుట 238).

ఈ మాటలు మా మాంగారు 1989 ఫిబ్రవరిలో అన్నాడు. సోమ శేకర శర్మగారిని ఎప్పుడడిగాదో తెలియదు. ఎప్పుడైనా సరే నిర్దర్శో లేపి అడిగినా సోమశేఖర శర్మగారు అలా అనడానికి ఆస్కారం లేదు. నేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పరిష్కరించగా మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంవారు ప్రచురించిన “కాటమరాజు కథ”కు మల్లంపల్లి సోమ శేఖర శర్మగారే 27 పుటల పీఠికను ఇంగ్లీషులోనూ, తెలుగులోనూ రాశారు. నిర్దృష్టమైన ఆధారాలను చూపిస్తూ భద్గతిక్కన కవి తిక్కనల సంబంధాలను చెప్పారు. రణ తిక్కన కాల నిర్ణయానికి దశకుమార చరిత్రలో చెప్పిన సేవణ దండయాత్రను పేర్కొన్నారు. కైఫీయత్తులు శాసనాలు పొందుపరిచారు. ఆయన తప్పులతడక శాసనమని కొట్టి పారేసిన ఒక శాసనాన్ని నేను కొంత పరిశోధనచేసి సేకరించి భారతిలో “తప్పుల తడక శాసనం” అనే పేరుతోనే ఒక వ్యాసం రాశాను. ఏది ఏమైనా మల్లంపల్లివారు భద్గతిక్కన కవి తిక్కన ఒక్కరే అని వూహించుకోమని ఎవరికి చెప్పడానికి వీలుండదు. మా మాంగారు అర చెవితో విని వుంటారు.

—నమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం—

నేను నానమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం రెండవ సంపుటలలో తిక్కన గారి వంశవృక్షాన్ని పూర్తిగా ఇచ్చాను. (ప్రచురణ తేదీ మే 1985) దాని ప్రకారం సార కవితాభి రాముడూ, గుంటూరు విభుడూ అయిన కొట్లరపు

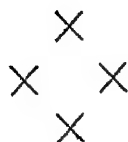
భాస్కర మంత్రికి నలుగురు కుమారులు. మూడవ కుమారుడైన సిద్ధన మంత్రికి ఏడుగురు కొడుకులు వీళ్ళలో పెద్దవాడు ఖడ్గ తిక్కన. భాస్కర మంత్రి నాలుగో కుమారుడైన కొమ్మన దండనాధునికి ఒక్కడే కుమారుడు అతడే కవి తిక్కన, ఈ వంశ వృక్షాన్ని నేను కేతన దశకుమార చరిత్ర నుంచి తయారు చేశాను.

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1917లోనే రెండవ కూర్పుగా ప్రకటించిన చాటు పద్యమణి మంజరిలో 'రణ తిక్కన నెల్లూరు పురము' అనే శ్రింక్షలలో చాల పద్యలున్నాయి. అదిలోనే ప్రభాకరశాస్త్రి గారు 'విరాటపర్వము' దొట్టి తుదిముట్ట నాంధ్ర మహాభారతమును రచించిన తిక్కన సోమయాజి కీతడు పెద్ద తండ్రి కుమారుడు" అని రణ తిక్కన గురించి చెప్పారు. దీనిని కూడా చూడకుండా మా మాంగారు "ఇకపోతే తిక్కన జీవితం గూర్చి స్పష్టమైన చారిత్రక సమాచారమేమీ మనకు లభ్యం కాలేదు. అయినా అయన జీవితం గూర్చి నేను స్క్రిన్ ప్లే రూపంలో స్థూలంగా కొంత వూహించాను." అని చెప్తు తన ఊహగానాన్ని కథనంచేసి "నియోగి - వైదికి" గొడవలను కూడా ఎత్తాడు. పదమూడో శతాబ్దిలో ఈ గొడవ లేవనే చెప్పాలి. కేతన దశకుమార చరిత్రను అంకితం ఇస్తూ తిక్కన గారి వైదిక తత్పరతను ఇలా చెప్పాడు—

1. వేదాది సమస్త విద్యాభ్యాస విభాషి (1-87)
2. సకలాకమార్గతత్త్వ విచారోదారుడు (2-119)
3. వేదత్రయతాత్మకుడు (1-4)

4. సతతస్వాహస్వధాది శబ్దధ్వయ సంస్కృత హవ్యకన్య సంకల్పిత మఖిఖిలింప పితృవర్గుడు (1-96) అప్పటికి తిక్కనగారు యజ్ఞం చేసి సోమయాజి కాలేదు.

ఈ రాణీ ప్రేమ పురాణం, ఆ ముట్టడికై నా ఖర్చులు, తారీఖులు దస్తావేజులు ఇవి చరిత్రకు అర్థంకాకపోయినా ఒక చరిత్రక గాథను స్త్రీన్ ప్లేగా ఊహిస్తున్నపుడు అందులోను తిక్కనగారి గురించి రూపొందిస్తున్న పుడు మనుమసిద్ధి రాణి కన్నమదేవి ప్రేమ పురాణాన్ని, ఎర్రగడ్డపాడు పోట్లాటలో ముట్టడికై నా ఖర్చులూ, కవి తిక్కన, ఖద్గ తిక్కనల తారీఖులూ, దస్తావేజులూ చదవందే చేసిన ఊహగానం అపోహగానంగానే వుంటుంది సాహిత్య పరిశోధన కూడా వడ్డించిన విస్తరికాదు.

నెల్లూరి రాజులతో పోరాడిన కాటమరాజు

వి శా ఖ వా డా ?

శ్రీ పేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, 1923ల ప్రచురించిన శృంగార శ్రీనాథములో కాటమ రాజు కథగురించి వ్రాస్తూ, ఇది పదమూడవ శతాబ్దిని నెల్లూరును బరిపాలించిన మనుమసిద్ది రాజుకును, నెరగడ్డపాటి ఏలికయగు కాటమరాజుకును, జరిగిన యుద్ధచరిత్రము" అని వ్రాశారు, అనాటి నుంచి అనేకులు శ్రీప్రభాకర శాస్త్రిగారు వ్రాసినట్టే వ్రాస్తున్నారు.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయంవారు ప్రచురించిన ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర నర్వసము (పేజి 313) శ్రీ శిష్టా రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు కాటమ రాజు గురించి 'మనుమసిద్ది రాజ్యకాలమున కనిగిరి సీమలో నెరగడ్డను పాలించు కాటమరాజునకును సీతవికిని పశువులమేపు బీళ్ళ విషయమై వైరి యేర్పడియుద్ధముగా పరిణమించినది,' అని వ్రాశారు. "ఆంధ్రులచరిత్ర" రచించిన గుంటూరు హిందూకళాశాల చరిత్రోపన్యాసకులు శ్రీభట్టిప్రోలు హనుమంతరావు గారు కూడా.... మనుమసిద్దికిని కనిగిరి సీమలోని ఎర్ర గడ్డపాడు నధిపతియైన కాటమరాజుకును యుద్ధము సంభవించినది. అని వ్రాశారు. ఆంధ్రదర్శిని (1959) ప్రచురించిన విశాలాంధ్ర ప్రచు రణాలయం వారు నెల్లూరు జిల్లా చరిత్రలో కనిగిరి తాలూకా ఎర్రగడ్డ పాడును కాటమరాజు పాలించుచుండెవాడు. అని వ్రాశారు.

ఇందరితకచ్చితంగా వ్రాస్తున్నా-ఇదిని జంకాదు, కాటమరాజుకిల్లుకెను సిద్దిరాజుకి ఎర్రగడ్డిపాడువద్ద యుద్ధంజరిగిందిగాని అగ్రామం కాటమరాజు

ఏలుబడిలో లేదు. కాటమరాజు కథనీ దానిఅనుబంధ గాథలనీ శ్రద్ధగా చదివితే ఈ విషయం తెలుస్తుంది. కాటమరాజు కాశీమంచి కంచి వరకు, సంచారంచేస్తూ అవుల్ని మేపుకొంటున్నట్లు కనబడుతుంది గాని నిలకడగా ఒక గ్రామము పాలిస్తున్నట్లు గోచరింపదు. ఎర్రగడ్డపాటి పోట్లాట అమేగ్రంథం ఇలావుంది.

వసుధపై బెద్దిరాజు వీరతమరాజుండు
అసమాన దీరుండు సమిత విక్రముడు
పశుపతి వలెనున్న పట్టభద్రుండు
దిశదిశలను నెల్ల దేనువులు మేపి
వద్దేదేశమునేలు వసుధపాలకుని
దండించి కోపుతాలుండి విడిపించి.
మరలి దక్షిణభూమి మతివేగవచ్చి
ఖిరుదులు చేకొన్న భీకరోన్నతుడు
కరిమాధవుని యాజ్ఞగాట భూతియు
బరగ దక్షిణభూమి బళువుల మేపి
యెసగంగ జువవాడకతెంచి యచడ
బొసగంగ గొచ్చిదేవుళ్ళకు బెట్టి
రంతకు నెల్లార తాయివరకించి
పంతగించిన క్రియ పగయేరదెను.

అయితే ఇతని వాయదులు, సినతండ్రీ, బిడ్డలూ తదితర బంధుమిత్రులూ దొనకొండలో రాజ్యం చేసేవారని “కోటిపాటితాటివృక్షం” తెచ్చే కథవల్లనూ, అగుమంచికథ భక్తీరమ్య చరిత్ర మొదలైన

గాధలవల్లనూ, నిస్సందేహముగా తెలుస్తుంది. నెల్లూరి సిద్ధిరాజుతో పగరాగానే సహాయకోసం కాటమరాజు దొనకొండలోనున్న తనవారికి లేఖలు వ్రాయించాడు. అయినా కథ కాలంనాటికి అక్కడున్నారేగాని వాళ్ళు వంశపారంపర్యంగా ఈ దొనకొండ దొరలుకారు. కాటమరాజు పూర్వీకులు ఉత్తరాంధ్రంలోనివారని నికరంగా నిర్ధారణ చేయవచ్చును.

నెల్లూరును పాలించిన వల్లసిద్ధిరాజుతో పుల్లరివిషయమై పోరాడి అమరుడైన కాటమరాజు ఆంధ్రజానపద సారస్వత విహాయంలో ముస్థిరంగా నిలిచిపోయిన ద్రువతార. ఈ యాదవరాజు కథకి పూర్తిగా కాకపోయినా, కొంత చారిత్రకగౌరవం లభించింది. ఆంధ్రదేశపు చరిత్ర రచించేవారు. కాటమరాజుని విస్మరింపలేరు.

“అగుమంచికథ”లో కాటమరాజు మేనత్త కొమరక్క అతని పిన తండ్రి కుమార్తె అగుమంచికి తమ పూర్వీకుల కథల్ని వినిపిస్తుంది.

“ఎలమంచి మా తండ్రి యేలేటినాడు
నెలకొని శివరాత్రి నేనుంటినమ్మ”

అని కొమరక్క చెప్తుంది. ఈ ‘ఎలమంచి’ విశాఖపట్నం జిల్లా సర్వసేన్ది తాలూకాలో నున్న యలమంచిలి గ్రామమే అని నిర్ణయించడానికి చాలా ఆకారాలు కనబడతాయి. అగుమంచికథలో ఇంకా ఇలా వుంది.

“మా తండ్రి చెల్లిన మనసుపోలేక
అమరంగ మాయన్న లై దుగురుపుడు
ఫలముల కేగిరి పంచకొండములు
శ్రీకూర్మమేగెను సింహాద్రిరాజు”

అగుమంచికథ వల్లనేకాక ఇతర అనుబంధ గాధవల్ల కూడా సింహా ద్రిరాజు శ్రీ కూర్మం వెళ్ళినట్లు అక్కడ పోరాడి మరణించినట్లు తెలుస్తుంది. శ్రీకూర్మం నేటి శ్రీకాకుళం జిల్లాలో ఉంది. అసలు ప్రసిద్ధమైన సింహాచల క్షేత్రం తాను పాలించే ఎలమంచిలికి అనతి దూరంలోనే ఉంది కనుక, ఆ దేవుని పేరు “సింహాద్రి” అనేది కాటమరాజు తాత కలురాజు తన కుమారునికి పెట్టాడని ఊహించవచ్చు. ఫలరాజుకి ‘ఫలనూకరాజు’ ‘ఫరనూకరాజు’ అనే మరిద్దరు కుమారులున్నారు. ఎలమంచిలికి మరీ దగ్గరలోనున్న అనకాపల్లి గ్రామ దేవత నూకాలమ్మ. అందుకే తన కుమారులలో ఇద్దరికి ‘కలురాజు, నూకరాజు’ అనిపేర్లు పెట్టవచ్చును అందుచేత నలురాజు ఏలిన ఎలమంచిలి విశాఖపట్నం జిల్లాలోని దనే ఊహించి ఈ సంగతి ఇతర చారిత్రక నిదర్శనాలవల్ల నిలబడతూందా, లేదా అని చర్చిద్దాం.

ఈ ఎలమంచిలి చారిత్రకంగా చాలా పురాతనమైనది. విశాఖపట్నం జిల్లా మామ్యూయల్ 74వ షేజీలో ఎలమంచిలి గురించి ఇలా రాశారు.

“YELLAMANCHILI : Close to this village is a rock with a temple on the on the top of it It in the temple is Virabhadra wami, a form of Siva. Yellamanchili was the seat of certain Shepherd kings who were of some note They built the above pagoda and Some others of which the remains are visible with those of a building called “NUKU PAPA MEDA”

దీనివల్ల “కొద్దిగా గణనకేక్కిన కొందరు గొల్లరాజులకు ఎలమంచిలి రాజధాని” అనీ, వాళ్ళు కట్టించినవాటి శిథిలాలు ప్రస్తుతం కనబడుతున్నాయనీ అందులో ఒక దానిని “నూకపాప మేడ” అని పిలుస్తారని

తెలుస్తోంది. జిల్లా మాన్యుయల్ ఈ విధంగా వ్రాస్తే జిల్లా గెజిటీరు ఈ విధంగా దానిని విపులీకరిస్తోంది.

YELI AMANCHILI— Dominating the whole place rises a hill on the top of which are many broken stones and bricks of the ancient pattern and a landmark for miles around, the two stone posts and lintle of a doorway. These are locally declared to be remains of a palace and fort of the Gilla Kings and the hill is called NUKI PAPA'S hillock after, it is said, the sister of one of the rulers

ఈ ఉటంకించిన భాగంవల్ల ప్రాచీన వద్దతిరోనున్న యిటుకలు గల ఈ శిథిలాలు గొల్లరాజుల భవనానికి కొటకీ సంబంధించినవని స్థలజ్ఞులు చెప్పటంబున్నారనీ. ఈ కొండలు ఆ రోజులలో ఒకరి సోదరి పేరు మీద నూకపాప కొండని పిలుస్తారనీ తెలుస్తోంది. కాకమరాజు చెల్లెలి పేరు పాప నూకమ్మా. ఈ మేను గురించి శ్రీ తిమ్మవజ్జుల కోదండరామయ్యగారు ఇలా ఉదహరించారు.

“చిత్రభాసున దాసు చిట్టి పాపమ్మ

పొల్గుణ మాసాన పాప నూకమ్మ

బుధవారమున దాసు పుట్టినదమ్మ

మధ్యాహ్నవేళను నగువ జన్మించె

తల్లి గండానను తండ్రి గండాన

ధనము గండాన ధన్యగండాన

ఆ వుల గండన.....

పుట్టినవారిల్లు బూడిదై పోవు

పుచ్చుకొనవారిల్లు భువియందు నిలుచు”

ఈ పాప సూకమ్మను ఇంట్లో ఉంచడం ప్రమాదమని ఒంటి స్తంభం మేడకట్టి అందులో ఉంచారట. యలమంచిలి వద్దనున్న కొండ మీది భవనాన్ని ప్రజలు ఒక గొల్లరాజు చెల్లెలిపేరు మీదుగా “నూకిపాప మేడ” అని పిలిచడం, కాటమరాజుకథలోని నలురాజు యలమంచిలి ఏలడం మొదలైనవాటిని బట్టి చూస్తే విశాఖపట్నంలోని యలమంచిలి కాటమరాజు పూర్వీకులేలినదని నిర్ణయించవచ్చుననిపిస్తోంది.

అయితే చారిత్రక నిర్ణయాలు ఇంత సులభంగా చేయదగ్గవికావు. ఇంక ఇతర సాక్ష్యాలు శాసనాధారాలుగా ఉన్నాయేమో చూడాలి.

“కాటమరాజు కథకి చారిత్రక గౌరవానివ్వడానికి ఒకే ఒక శాసనం కొంత తోడ్పడుతుంది. నెల్లూరు జిల్లా కందుకూరు తాలూకా గుండలపాలెం గ్రామంలోని బ్రహ్మేశ్వరస్వామి ఆలయం వద్ద నున్న శిలశాసనం కాటమరాజు కథని కొంత చెప్తుంది. ఈ శాసనాన్ని శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు “తప్పలతడికె” అని నిరాదరించారుగాని, పేదవాడికి పెళ్ళామే భార్య అన్నట్టు కాటమరాజు చరిత్ర నిర్ణయించడానికి తోడ్పడే శాసనం ఇదొక్కటే. ఇందులో ఇలా ఉంది. “శ్రీ కూమ్మూర్ డే వెను అరుండలకోన అమరవతి సింహాద్రి యెలమంచి యేలేను.

శాసనంలోని “అరుండలకోన, అమరవతి” అనేవి, విశాఖ జిల్లా యలమంచిలికి దగ్గరలోనున్న అరట్లకోట అమరవల్లి అని గుర్తించవచ్చును. ఈ అరట్లకోట ఇటీవలిది కాదు. శ్రీకృష్ణదేవరాయల విర్యాణం తరవాత గణపతి విజయనగరం పై దండెత్తివచ్చినట్లు అప్పుడు ఆల్లసాని పెద్దన్న చెప్పినట్లు పేర్కొనే ఈ క్రింది చాటువులో అరట్లకోట ప్రస్తావించి ఉంది.

“రాయరావుతుగండ రావయేనుగు వచ్చి

యారుకోట్ల గోరాడునాడు

సంపాదనాపాల సార్యబువుముడువచ్చి
 సింహాద్రి జయశిలజేర్చునాడు
 నెలగోలు సింహంబుచేరి ధిక్రతిగంచు
 తల్పుల గులెల దీకొల్పునాడు
 మనతర నిర్భర గంభీరమిచ్చి
 కూతు రాయలకును గూర్చునాడు

ఒడలెరుంగవో గచ్చితో యుర్విలేవో
 చేరజాలక తలచెడి జీర్ణమైతొ
 కన్నడంబెట్లుజొచ్చెద గజవతీంద్ర
 తెరచినిల కుక్కజొచ్చిన తెరుగుతోవ ?”

కళింగ సంచికలో కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు ఉదహరించారు.

ప్రాచీనమైన అరట్లకోట, అంతకన్నా ప్రాచీనమైన ఎలమంచి వద్ద ఉన్నది కనుక, ఈ రెండింటినీ గుండ్లపాలెము శాసనంలో కాటమ రాజు పూర్వీకులు యేలిన ప్రదేశాలని చెప్పారు. కనుక అప్పుడే మనం ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేయవచ్చనిపిస్తుందిగాని కొన్ని సాధకవాదకాలున్నవి.

విశాఖజిల్లాలోని ఎలమంచిలిని చరిత్ర కారులు “ఎలమంచి కళింగ విషయము” అనే పారిభాషిక పదంతో పిలుస్తారు. ఈ ప్రాంతాన్ని క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దం నుంచి తూర్పు చాళుక్యుల వంశజులు పాలించేవారని శాసన ప్రమాణాలున్నవి. కళింగ సంచిక సంపదకులూ ఆ చరిత్రపై పరమ ప్రామాణీకులూ అయిన శ్రీ రఘుబండి సుబ్బారావుగారు యిలా వ్రాశారు “రెండవ జయసింహుడు రాజ్యము చేసిన తరువాత సవతి తల్లి కొడుకగు కొక్కిలి రాజ్యమునకు వచ్చెను. కాని ఆరుమాసములు రాజ్యం చేసిన తరువాత మూడవ విష్ణువర్ధనునిచే తరుమగొట్టబడి, ఎలమంచి

కళింగ దేశ మనకు దోయి అందు తన పరిపాలనము స్థాపించెను. ఈతని సంతతివారును వశ్యులు చాళుక్యవర్మాభిషానులగు రాజులు ఆ ప్రదేశము ననే క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దమున రాజ్యమేలిరి. తర్వాత రాజులు గూడ దక్షిణ కళింగముపై రాజ్యమేలిరి.

“....ఈ రాజులు ధర్మలింగేశ్వరున అనేక అగ్రహారములు దాన మొసంగిరి .... ఎరిమంచి కళింగ విషయమున క్రీ. శ. 11, 12, 13, 14, 15 శతాబ్దములలో రాజ్యమేలిరి. కళింగ, గంగ, గజపతిరాజులకు పేరునకు సామంతులగానున్నను విజయగ సర్వాధికారము గల్గియుండిరి.

విశాఖ జిల్లాలోని ఎరిమంచిలి మీద క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దం నుంచి పదిహేనో శతాబ్దంగా బలసంపన్నుడైన తూర్పు చాళుక్య వంశజులు సర్వాధికారం చెలాయిస్తూఉంటే అదే ఎరిమంచిలీవద్ద కొండమీద కాటమ లాజు తాత వల్లురాజు ఎలా కోటకట్టుకొని ఉంటాడు? విశాఖజిల్లా గెజటిలో పేర్కొన్న గొల్లరాజులు ఏకాలంలోనివారు; ఈ గొల్లకొండపై నదొరికిన ప్రాచీన నామములు క్రీ. శ. 883—72 నాటి తూర్పు చాళుక్యరాజు రెండవ విష్ణువర్ధనుడివని. డాక్టర్ హార్న్ నిర్ధారణ చేశారు.

క్రీ. శ. 700—713 వరకు పాలించిన రెండవ జయసింహుడు తరుమకొట్టగా పారిపోయిన కొక్కిలి ఎరిమంచి కళింగమునకొచ్చి అక్కడ తన పరిపాలన స్థాపించాడు. అందుచేత క్రీ. శ. 700కు పూర్వం ఎరిమంచిలి తూర్పు చాళుక్యవంశంలోని వాళ్ళకు రాజధాని కాదనుకో వచ్చును. ఈ గొల్లరాజులు క్రీ. శ. 7వ శతాబ్దంవారా? అప్పుడే ఆ కొండపై కోటకట్టుకొని పాలిస్తూ ఉంటే కొక్కిలిచేత ఓడించబడ్డవాళ్ళా? లేక క్రీ. శ. 15వ శతాబ్దం తరువాత తూర్పు చాళుక్య వంశజుల ప్రాబల్యం తగ్గాక ఈ గొల్ల రాజులు ఎరిమంచిలిపై ఆధికారం సంపాదించివారా? ఇవి బాగా పరిశోధించితేనే గాని లేలే విషయం కాదు.

క్రీ. శ. 1428లో తూర్పునాకుక్యవంశంలో నృసింహుడనే రాజౌక
డున్నాడు. ఇతని ప్రేయసి వీరాంబ. ఈమె 'గొల్లవాడ' వారి, ఆడబడుడు
దక్షిణదేశపు శాసనసంవదయం, ఆరవసంపుటిలోని 882 వ నెంబరు
శాసనంలో "పంచదారపురే భాతి గొల్లవాడ కులాంబుదౌ అభవద్వీరమాంబా
యాసా నృసింహ విభో: ప్రయా" అని ఉంది. యలమంచిలి దగ్గర నున్న
పంచదారతి వద్ద ఆ కాలంనాడు చాలా మంది "గొల్లవాడ" వారున్నారని
శాసనాదారాలున్నాయి. ఈ యింటి పేరు బహుశా యలమంచిలిని పాలించిన
గొల్లరాజుల వల్ల వచ్చి ఉంటుంది. క్రీ. శ. 1428కి చాలా కాలం క్రితం
నుంచి యలమంచిలి వద్ద గొల్లరాజులుండేవారని తేల్చవచ్చును.

వరురాజు పాలించిన యలమంచిలి విశాఖవట్నంజిల్లాలోనిదేనని
విరూపింపదానికిన్ని సాధకములున్నా కొన్ని "బాధకములు" లేకపోలేదు.
ఈ సందర్భంలోనే వక్రమగోదావరిజిల్లా, పాళకొల్లు పబ్లిసిజన్ వరసా
పురం తాలూకాలో ఒక యెల్లమంచిలి గ్రామం ఉంది. దీనికి అవతి
దురంలో ఆరవెల్లి ఉన్నది. కాటమరాజు కథలో ఆరవెల్లి గ్రామం కూడా
ముఖ్యమైనదే. పాకవాటిలో ప్రవేశింపదానికి ముందు కాటమరాజు తన
బంధువర్గ మంతటితోను, ఇక్కడ ఉండేవాడు కాటమరాజు మేనల్లుడు
పోచయ్య" ముమయ్యతో చెప్పిన ఈ క్రింది మాటలవల్ల గోవులు దక్షిణా
దిక్ ఆరవెల్లికి వచ్చిరిట్లు తెలుస్తుంది.

"అలనాడు టిఘామ ఆరవెల్లి వద్ద
వావుల పిలువంగ వచ్చిరావటలను
వలసెన్న నాకవుడు వగుజాణుజేసి
వక్షపాతము సూసి వరిహాసమాదె
బంతమీడే ద్రువని వలికనేవిపుడు
యావులు దక్షిణాది కరుదెంచినపుడు
ఆరవెల్లి గంగనపుడు ప్రార్థించి
యాకాట భూపాలు సంపిలివికొక

.....

అలవాడు ఒకమాట ఆరవెల్లి కడ
 బలికిన మాటకు బంపెనుగాక
 యనహాయుడే నమ్మ యావులన్నయును
 బనుల చేతనే తవవగ గెల్వగలడు”

వీటన్నింటినల్లా ఆరవెల్లి వద్ద బంధువులు కూలిపోయి కాటమరాజు పాకనాటికి అయితవ.రాజులు దొనకొండకి వెళ్ళారని తెలుస్తోంది. కాటమరాజు కడలో ఆరవెల్లికి ఇంత ప్రాముఖ్యం వుంది కనుక, ఆరవెల్లి, యలమంచిలి దగ్గర దగ్గరగా ఉండవచ్చునని భావించడానికి ఆస్కారం ఉంది. వచ్చిను గోదావరిజిల్లాలో ఈ రెండు గ్రామాలు ఇరవై మైళ్ళ కైవారంలో ఉంటాయి, కాబట్టి విశాఖజిల్లా యలమంచిలి కాటమరాజు పాలించిన యలమంచిలి కాదని చెప్పడానికి కొంత అవకాశం ఉంది.

కాపి విశాఖజిల్లా యలమంచిలి దగ్గరలోనే తూర్పుగోదావరిజిల్లాకు విశాఖకాలో ఇప్పుడు “ఆలమల్లి” అనబడే గ్రామం ఒకనాడు ఆరవెల్లి అనే పేరను ఉండేదేమో! ఇది అసంభవం కాకపోతే వయరాజు పాలించిన యలమంచిలి విశాఖజిల్లాలోనినవి విర్ల యలమంచిలి.

మొత్తంమీద, రిఫరెన్సు, పుస్తకాలలోనూ, చరిత్ర సంగ్రహాలలోనూ పేర్కొంటున్న కాటమరాజు ఎర్రగడ్డవాడు పాలించేవాడు” అన్న సంగతి వాస్తవం కాదని చెప్పవచ్చు. కాటమరాజు ప్రకారం అతడు పాకనాటిలో ప్రవేశించి, జొన్నవాడవద్ద విరిచి, నెల్లూరిరాజులతో పుల్లరివిషయమై ఒడంబడిక చేసుకొని, కవిగిరి ప్రాంతాల్లో ఆర్థికంగా మేవ, నరిగం వద్ద నెల్లూరి రాజులతో వాగ్వాదం చేసి, చివరకు పోరేటాల్లోని వర్రసాడు వద్దకుచేరి అక్కడే నెల్లూరి రాజులతో పోరాడి వీరస్వర్గం అలంకరించాడు.

కుంభాలు పోయించి కోర్కె వీడేర

నావుల పిలువంగ నావతియిచ్చె

వరలేక పిలిచితి మావుల మనము

ఆరవెల్లి వద్ద నాజేక వన్నుం

బోవాడి వినుమెచ్చె బొందుగా మామ.”

ఈ అరవెల్లి గ్రామం వద్ద మున్నప్పుడే కొటమరాజుని అరవి పిన తల్లి సిరిదేవి పాకనాటికి వెళ్ళుచుని వంపించింది. ఈ సంగతినే కొటమరాజు యుద్ధం రాగానే దొనకొండకు వ్రాసిన ఉత్తరంలో ఇలా చెప్పాడు:

“దండు గడపినవాని తనయుడై కన్న
యండగల కంపటి అందరు మాకు
జేతులో చేయి వేయ చెప్పియొప్పితివి
యేతాపువసు మీకు నేమిగల్గివసు
నాతాపు ఫలముమీ రందరుగూడి
యంచిత పుత్రమిత్రాదుల తోను
బంతుక భోంచేయ బద్దకి యదియు
నని యిట్లు దీవించి యప్పుడం పిలిచి
యని యేక విధముల నపుడు బోధించి
మరిపాకనాటికి నంపితిమమ్ము”

“కొటమరాజు అరవెల్లి నుంచే పాకనాటికి మందతో వెళ్ళాడని అగుచుంచి ముఠానిజేల్ల తెలుస్తుంది. కొటమరాజు వ్రాసిన ఉత్తరం చూసు కొని సిరిదేవి మూర్ఛిపోతుంది. తన కూమారుడు అయితమ రాజుని కొటమ రాజుకి నహాయంగో వంపాలని వాదనడుతున్న సిరిదేవితో ఆమె కూతురు అగుచుంచి ఇలా చెప్పింది.

“కటకటా యోయమ్మ కడ్కురైవ్వనదును
నిటువలె మూర్చపో నేటికీనీకు
బరగ దక్షిణమునకు బంపినీకిపుడు
చరికింపవలకున్న వగవాడునాయె
వేరాలి కొడుకును వేరుగజూచి
మారుఘానికి నంప మనపెట్లు నిలిచె
నీకన్న కొడుకైతె నీవు అంపుదన

(పాకవ్యాసం)

చిన్న పైజులో చెన్నపట్నం తెలుగు చరిత్ర

తెలుగు రాజారామయవల్ల తెల్లవాళ్ళు మైలాపురానికి ఉత్తరాన కట్టకొన్న ఈరు వివిధ కాలంలో ఎన్నో పేర్లను ధరించింది. అదిలో చంపనకుచ్చం, చంపనవచ్చణం, చెన్నవచ్చణం, మదరాసవచ్చణం, మదరాసు, మద్రాసు, మద్రాస్, మద్రపుర, చెన్నపురి ఇలాగ పేర్లు మారి మారి ఇప్పుడు తమిళ ఏలూరులో “చెన్నైగా” బెటామణి అవుతుంది.

మన తెలుగుభాషలో అకారాంతాలైన కొన్ని కొన్ని శబ్దాలను తమిళంలో ఐకారాంతాలుగా ఉచ్చరిస్తారు. అలాగే రాస్తారు ఉదాహరణకు మనం కల అంటే వాళ్ళు కల్ల అంటారు. మనం మణిమేళం అంటే వాళ్ళు మణిమేకల్ల అంటారు. ఇక్కడ తమిళం అధికార భాష కనుక రాజధానినగరంతోనే అన్ని పాపుల సైన్ బోర్డులలో ముందు తమిళం లోనే పేరు వుండి తీరాలి. ఇకర భాషల వాళ్ళు స్థాపించుకొన్న ఏ సంస్థ కైనా ప్రభుత్వం గ్రాంటు ఇవ్వాలంటే తమిళానికి పెద్ద పీట వేయాలి అన్న పాపాశ్చర్యమైన అల్పధ మహిళ దుర్గాబాయిగారు సంస్థాపించిన అంధ్ర మహిళ సర్పింగ్ హోం లో సర్పం కీడిత చాలా చక్కగా పాగుతూ వుండేది. అయితే ఇక్కడ తమిళ మీడియంలో తరగతులు పడవనందు వల్ల ప్రభుత్వం గ్రాంటును ఇవ్వనంది. తరగతులను మూసెయ్యవలసి వచ్చింది. నేటి చెన్నైలో తెలుగు చరిస్థితి ఇలా వుంది.

గు ర జా డ వా రి రే ఖ

నేటికి దెబ్బయి అరు సంవత్సరాల క్రిందట గురజాడ అప్పారావు గారు వాటి విజయనగరం మహారాజా విజయరావు గజపతిగారికి 1918 సెప్టెంబరు 26 వ తేదీనాడు ఒక లేఖరాస్తూ ఇలా చెప్పారు.

—“ఇప్పుడున్న చోటునుంచి ముప్పై మైళ్ళ ఉత్తరాల మదరాసు వెలసివుండేనా తెలుగుభాష బతుకు యంతకంటే బాగుండేది, ముప్పై మైళ్ళ

దక్షిణాన వెలిసివుండెనా తమిళభాష బతుకు అంతకంటే బాగుండేది ప్రస్తుతమున్న మదరాసు తెలుగు భాషకు నవతి కల్లి" (గురజాడ రచనలు—5వ సంపుటి—లేఖలు—పుట 14).

సక్కవి వాక్యము రిత్తమోవునే! ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో వుంటూ గురజాడ అనాడే చేదు సత్యాలను చెప్పారు.

వాస్తవానికి మన దేశంతో సముద్ర వ్యాపారం చేసే పాశ్చాత్యులందరు తూర్పుకోస్తాలోవున్న మచిలీపట్నంలో కుతుబ్ షాహీ కాలంలోను మొదటి విజాపూర్ కాలంలోనే గిద్దంగులు కట్టుకున్నారు. ఒరిందవారిని పేరువద్ద డబ్బివాళ్ళు మరాఠువాళ్ళని పేరువద్ద ఫ్రెంచివాళ్ళతోపాటు ఇంగ్లీషువాళ్ళు అక్కడ గిద్దంగులు కట్టుకొని వ్యాపారం చేసేవారు. సీమలో వున్న వర్తకులు చాలా గడుసువాళ్ళు "తిర్పులు తక్కువ—లాభాలెక్కువ" అనే ఆదేశాలను ఇక్కడకు వంపేవారు, బందరు రేవులోవున్న సీమటర్ని చూడడానికి తాసిషా ఆదేశా దడపా వచ్చేవాడు, వచ్చినపుడల్లా గొప్ప మర్యాదలుచేసి సజరానాలు ఇవ్వాలి. పైపెచ్చు అక్కన్న మోదన్న లంచాల ఆహతు అందుతుండేది. కాదు. ఈ బెడద నుంచి తప్పించుకోవడానికి ఇంగ్లీషు వాళ్ళు దక్షిణాదికి కొత్త గిద్దంగిని కట్టుకొందామను కొన్నారు.

అప్పటికే ఒరిందవారు ప్రళయ కావేరిలో ఒక గిద్దంగి కట్టు కొన్నారు. (ఈ ప్రళయ కావేరి అనలు పేరు వలక్కడ. దీనినే ఇప్పుడు పులికాట్ అని వ్యవహరిస్తున్నాం) ఇంగ్లీషువారు ప్రళయ కావేరికి ఇంకా ఉత్తరాని నేటి నెల్లూరుజిల్లా గూడూరు తాలూకాలోని దుగరాజ వట్టణంలో తమకు సౌకర్యాలు వుంటాయని భావించారు. ఏ పుస్తకం లోంచి చూసి రాసుకొన్నానో ఇప్పుడు జ్ఞానకం లేదుగాని దుగరాజ వట్టణం గురించి కొన్ని అనే క్రికరమైన విషయాలు ఇరవై సంవత్సరాల కిందటే నోట్ చేసుకొన్నాను.

కుంపిణీ వారి రాక

"దుగరాజవట్టణం : మహారాజశ్రీ కుంపిణీ వారి మనుష్యులు వాడలి మీద ఈ రేవుకు వచ్చి లంగరు వేసి వాడలు దిగారు. దుగరాజ

వట్నాన్ని అప్పుడు గురువానాయుడు వారు ఏలుతూవుండేవారు. వారినిన్నీ వట్నస్వాముల ఆర్మ్యుగమొదలియార్ కరణం గారినిన్నీ పిలిపించి ఈ స్థలాన్ని బాగుపరచి కోట కట్టుకోదలిచామని చెప్పారు. ఆ ఇద్దరున్నూ అంగీకరించినమీద గ్రామానికి తూర్పున కోట కట్టి ఫిరంగులు విరిపారు. ఒక పిరింగిని కాల్చితే గుండువెళ్ళి వెంకటగిరి జమీందారుల సీమలో వడింది. కుంపిణీవారు అక్కడ కూడా కోట కట్టుకోవాలని అభిప్రాయ పడ్డారు.

అయితే బంగారు యావమనాయునివారు అందుకు అంగీకరించ లేడు. అప్పుడు గురువానాయుడుగారున్న ఆర్మ్యుగ మొదలియారువారున్న చామర్ల ఛెన్నైపునాయునిం వారి వద్దకు వెళ్ళి మైలాపురానికి ఉత్తరాన ఉన్న చంన్నంకుప్పం ఇప్పించారు. తమ కోసం ఇంతపాటువడిన గురువా నాయుడుగారిని మొదలియారుగారిని కుంపిణీవారు మెచ్చుకున్నారు. దుగ రాజ వట్టణానికి అధ్యుగాలుగారి ఫేరుపెట్టారు. గురువానాయుడుగారిని దళ పాయగానూ, ఆర్మ్యుగాలుగారిని సరికరణంగానూ వియమించారు.” (బహుశా దీనిని నేను “గజటిల్ అఫ్ నదర్స్ ఇండియా” అనే గ్రంథం నుంచి తెలిగించి వుంటాను.)

వెంకటగిరి ప్రభువులు తమ విన్నపాన్ని మన్నించనందున కుంపిణీ వారు దుగరాజ వట్టణంలో స్థిరమైన కోటను కట్టుకొనలేదు. ఒకవేళ బంగారు యావమనాయునివారు సరే అని వుంటే నేటి మద్రాసున్నచోటుకి కాదు ప్రళయకావేరికి ముప్పయి అయిదుమైళ్ళ దూరంలో తెలుగు మరియు ప్రబలంగా వున్నచోట్లో కుంపిణీవారి ధక్షిణ రాజధాని పెల్లిస వుండేది అలా జరగలేదు. అందుకే దుగరాజ వట్టణంలో వుండే ప్రావిన్డే అనే కుంపిణీ చీఫ్ ఇంకా ధక్షిణాన వున్న తెలుగు రాజుల వద్దకు వెళ్ళి నిజ్జిప్తి చేశాడు. ఆ ప్రాంతాలను పాలించే చామర్ల వారు దయదలిచారు. కుంపిణీవారిని తమ ప్రళయకావేరికి. మైలాపూర్ కు మధ్య ఎక్కడైనా గిడ్డంగి కట్టుకోమన్నారు ఊరు కోట వేర్పాట్లు చేసుకోమన్నారు. ఇది లిఖిత పూర్వకంగా ఇప్పించిన దానకాసనం దీని తారీఖు క్రీస్తు శకం 1889 అగస్త్య శివ తారీఖు.

వెంకటగిరివారు, దామర్ల వారు బంధువులే. వరస్పరం వియ్యాలవారే అయితే వెంకటగిరి వారికి విదేశీయులు వల్ల నమస్కరేం ఏర్పడలేదు. దామర్ల వారికి మాత్రం అవి తప్పలేదు. మైలాపూర్ వద్ద కాంకోనే అనే కోట కట్టుకుని బుడతకీచులు చాలాకాలం నుంచి వ్యాపారం చేస్తున్నారు. ప్రళయ కావేరిలో ఒలందవారు గిడ్డంగి కట్టుకున్నారు ఈ రెండు దేశాల విదేశీయులకువదేడికాదు. ఎన్నడూ యుద్ధాలు చేస్తూ వుండేవారు "వీళ్ళు దామర్ల వారి రాజ్యంలోని ప్రాంతాలవారే.

విజయనగర సామ్రాజ్యానికి సామంతులుగా దామర్ల వెంకటాద్రి నాయనివారు కంచి నుంచి కాళహస్తివాకా పాలిస్తూ వుండేవారు. వారి సోదరుడు అయ్యప్ప నాయనివారు పూనమల్లి ప్రాంతాలకు ఏలీకగా వుండేవారు ఇంగ్లీషువారి కోటకు అనుమతి కోరగానే ఒక తలనొప్పి తప్పుకుందనుకొని అయ్యప్ప నాయనివారు సరే అన్నారు. కట్టుకోనే పూరికి తమ తండ్రిగారయిన చెన్నప్పనాయనివారి పేరు పెట్టమని కట్టడిచేశారు. ఈ నంగతినే వారి సోదరుడు అంకన్ననాయనివారు ఉపావహించి అనే కావ్యంలో చెప్పారు.

ప్రళయ కావేరి మైలాపూరంబు కప్పి వీరమున బ్రోరనది మట్టుపెట్ట తండ్రి పేరదన్యాత్య భూమిని వృథి విభూతి నలవరిచే చెన్నవల్లభ మయ్య వృవతి. [ఉపా : 1-9]

దామర్ల వారు దయదలిచాక కుంపిణీవారు కోటకట్టుకొనడానికి అనువైన చోట కోటని గాలించసాగారు. బేరి తిమ్మప్ప అశోస్థానికుని సహాయంతో ఒక ప్రదేశాన్ని ఎంచుకున్నారు. అది జాలాదుల కుప్పం. ఆ జాలాదుల పెద్ద ఒకాయన వున్నాడు. అతని పేరు మదురేశన్ (మదురేశన్) అతగాడ్రి అరటి తోట కోట కట్టు కొందికి ఇమ్ముగా వుంటుందని తెల్లదొరలు భావించాడు. బేరం పెట్టారు. మదురేశన్ కు బేరి తిమ్మప్ప వన్నచెప్పాడు. "ఈ ఘరంగీలకు నీ అరటితోట జాగా అమ్మిపెట్టాయానా అక్కడ మీరు కట్టి దానికి నీ పేరే పెట్టబోతారు" అని తిమ్మప్ప అతని

పెట్టాడు దుగరాజ వట్టణానికి ఆర్ముగమొదవారి పేరు అప్పటికే పెట్టిన దృష్టాంతం ఒకటి వుంది. మదురేశన్ మెత్తవడ్డాడు. అరటితోటను అమ్మారు.

కుంపిణీవారు కోటకట్టుకొని దానికి సెంట్ జార్జి పేరు పెట్టు కొన్నారు. ఆ కోటను అనుకొని కట్టిన తెల్లవాళ్ళ వూరికి “మదరేశన్ వట్టణం” అని నామకరణం చేశారు. సీమలో వున్న కమ కామందులకు ఈ కుళవాత్తను తెలియచేస్తూ ఉత్తరాలు రాస్తున్నప్పుడు ఆ ఊరిపేరును “మదరాసవకేమ్” అనే గుణంకంతో పేర్కొన్నారు.

అరటి తోట తొలారి పెద్దదే అయినా అది వున్న రాజ్యం దామర్ల వారిది కాబట్టి వారు ఆవూరికి (చెన్నప్ప వట్టణం) చెన్న వట్టణం అనే పేరు పెట్టి తీరాలని పట్టు పట్టడంతో, తెల్లవాళ్ళ ఊరు పక్కనే నల్లవాళ్ళ కట్టుకొన్న పేటలకు చెన్న వట్టణం అనే పేరు పెట్టారు. (కొన్నేళ్ళ తర్వాత దామర్ల వారి ప్రభుత్వంక దీనిని జార్జి టౌన్ అని పిలువసాగేరు, (అది పేరే నంగతి). నేటికవులు చెన్న వట్టణం అని పిలుస్తున్నా సీమలో వున్న కుంపిణీ కామందులు మద్రాస్ అనే పేరుకు బాగా అరివాటు వడ్డారు కనుక ఉత్తర ప్రభుత్వరాంలోనూ రికార్డులలోనూ ఆ పేరే వాడడం కొనసాగిందారు. యథారాజా తరానజా: అందుచేత నేటివు పెద్ద మనుష్యులు కూడా “మద్రాస్” ఆ మాటకొస్తే మద్రాస్ అనే ప్యవహరించ సాగారు. “అరిగాజనం” మాత్రం ఉత్త “పట్నం” అనే పిలిచేవారు.

‘జెంబూ’ — ‘కుమలబారీ’

ఆ నాటి చెన్న వట్టణపు ప్రజాసీకంలో తెలుగు చోట్లాడే వాళ్ళ జనాభా ఎక్కువగా వుండేది. తర్వాత చెప్పుకో దగ్గ భాష కమళం, కుంపిణీ వారు తెలుగును “జెంబూ” అనీ కమిళాన్ని “కుమలబారీ” అని పిలిచే వాళ్ళు (ఈ మాటలు బుడత కీమలవల్ల సంక్రమించినవి) ఈ మాటలు సుమారు మాఅయితై సంవత్సరాల క్రిందటి దాకా ప్రచారంలో వుండేవి. సీమ నుంచి వచ్చిన సవిల్ పేవకులు కోటలోని కాలేజీలో మన భాష లను అభ్యసించిన తర్వాత అసలు పేర్లను వాడసాగారు.

అనాటి జనాభాలో అష్టాదశవర్ణాల వాళ్ళు వుండేవారు. ఏడు రకాల నాయుడులూ అరు రకాల పెట్టూ పరివాణం వారు. తెలకలవారూ, సాలెలు వుండేవారు. ఈ వివిధ వర్ణాల వారు కుడి పైట కులాలగా, ఎడమపైట కులాలగా, రెండు పార్టీలయ్యారు. వీళ్ళనే కుడిచేతి కులాలవారు. ఎడమ చేతి కులాలవారు అని పిలుస్తారు. అస్థిక వ్యవస్థలో వర్గ విభేదాలవల్ల ఈ పార్టీలు ఏర్పడ్డాయి. కుడిచేతి కులాలలో భూకామండులూ స్థలకరణాలు ఈ బావకువారు ఉండేవారు నామహస్తకులాలలో వ్యాపారవర్గం, వస్త్రాత్పత్తిచేసే నంబాణం వారూ ఇతర క్రామికులు వుండేవారు.

ఈ రెండు పార్టీలవారూ చిన్న విషయాలకు పెద్దపోట్లాటలు పెట్టు కునేవారు. (వాళ్ళ దృష్టిలో అది చిన్న విషయం కాక పోవచ్చు) క్రీస్తుశకం 1652లో పెద్దదొమ్మి జరిగాక కుడిచేతి కులాల వారికి “పెద్ద నాయకుని పేట”ను ఎడమచేతి కులాలకు ముత్యాలపేటను కుంపిణీవారు కేటాయించారు పడవలవాళ్ళూ లింగర్లు జాలర్లు తమ జీవనోపాధికి చేరువలో సముద్రతీరంలోనే గుడిపెలు, వేషుకొనేవారు.

ఇక కుంపిణీవారి కొలువులో కుడురుకున్న నౌకర్లకూ చాకర్లకూ లెక్కలేదు. ఏ తెలవాడైనా ఓడ దిగిదిగకముందే అతని కొక నల్లవాడు దుబాషీగా తన్ను తాను నియమించుకొనేవాడు. ఆ తెల్ల దొరకు మరుపు పెట్టేవాడు కుంపిణీవారు దుబాషులూ, వక్రీళ్లూ ఏజెంట్లూ రాయసాలూ మువి షీలూ ఆయ నార్లు చాలా మంది వుండేవారు తెల్లదొర ఇల్లూ వాకిలి ఏర్పరచుకుని దొరసావిని రప్పించాక బోలెడంత బలగం అవసరం అయ్యేది. (ఉత్తరోత్తరా రాజమండ్రిలో కలెక్టర్ గా పని చేసిన) ఒక దొరగారి భార్య సీమకు రాసిన ఒక ఉత్తరంలో ఇలా చెప్పింది.

“నాకొక ఆయా, దర్జీ: నా భర్తకు పొంతానికి ఇద్దరు పనివాళ్ళు

(ఒకడు గది తుడవడానికి, ఇంకొకరు నీళ్లు తేవడానికి) బోజనాలప్పుడు కంచాలు సర్దేవాడొకడూ, కుళిసి కోనం వదార్థాలు తెచ్చే వాడొకడు. కొవ్వొత్తులు వెలిగించడానికి ఒకడూ. వంటకాలువడ్డించేవాడొకడు, ప్రతి గుర్రానికి ఒక సైసూదానికి గడ్డికోసే ఒక దాసీ, ప్రతికుక్కకూ ఒక సేవ కుడూ వుండి తీరాతి. ఏల్లికి కూడా నొకరు ఉండాలా అవి వాకలు చేశాను. అక్కరలేదట. దాని పనులు అదే చేసుకోవాలి. నిజానికి మాలోగిట్టో అదొక్కటే అందుకు సమర్థురాలు. అందుచేత దానిని కానా గౌరవిస్తున్నాను. (LETTERS FROM MADRAS BY A LADY NEW EDITION 1846 P 19)

నగరం పెరుగుతూన్న కొద్దీ నానా రకాల వృత్తుల వాళ్ళు చేరు తారు. కుంపిణీవారు నల్ల వారిని సిపాయలుగా చేర్చుకొనడం మొదలు పెట్టాక తెలుగు జిల్లాల నుంచి చాలా మంది వచ్చి చేరారు. (తెల్లవాళ్ళు తెలుగువాళ్ళనే (విఫర్ చేసేవాళ్ళు) కోర్టులు వచ్చాక స్లిడర్లు వాళ్ళ గుమస్తాలూ, టోటులు పెరిగారు. యూనివర్సిటీ పెట్టాక పెద్ద వదువులకు ప్రతి తెలుగుజిల్లా నుంచి చాలా మంది వచ్చి ఇక్కడే చదువుకొనేవారు. ఇంగ్లీషు విద్యావంతులు కచ్చేరి ఉద్యోగాల కోసం తత్తుల్యమైన వాటి కోసం ఎగబడేవారు.

తెలుగు భాష వ్యాప్తి

జమిదార్లతాం చెన్నపట్నంలో బంగళాలు కట్టుకొన్నారు. అమ్మ కూటాలు పత్రికలూ వెలిశాయి. నగరం దివదినాభివృద్ధి చెందింది. జనాభాలో రమారమీ అందరూ ఉభయ భాషలలో వ్యవహరించగల వాళ్ళే అయినా ఈ శతాబ్దితొలి దశాబ్దిం నాటికి ముల్లు తమిళం వైసే మొగ్గు చూపింది. అందుకే గురజాడ అప్పారావుగారు నేటి మద్రాసు తెలుగు భాషకు సవితికల్పి అవి రాయవలసి వచ్చింది.

మద్రాసులో తెలుగు మాట్లాడే మహారాజులూ రాజులు, బారిష్టర్లు

లాయర్లు వత్రికాదివతులు వ్యాపారస్తులు, విద్యార్థులు, ఎందరూ, ఈ భాష ఎందుకు వృద్ధి చెందలేదు? వీరంతా అగ్రవర్ణాలరాళ్ళు భవిష్యత్తు, ఉన్నత మధ్య తరగతి, మధ్య తరగతి మర్యాదస్తుల వల్లా ఒక భాష కాగితాల మీద అభ్యుదయం చెందినా వ్యాప్తి పొందలేదు. ఈ భాషకు పెద్ద మనుష్యులు విజానికి తమలో తాము జరుపుకునే సభలలోనూ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలలో ఇంగ్లీషేవాడే వారు, (గురజాడ అప్పారావుగారు తమ దైరీలను ఇంగ్లీషులోనే రాసుకొన్నారు) రాజ భాష ఉన్నత వర్గాల వాళ్ళ వల్లనే వృద్ధి చెందుతుంది. శ్రామికులవల్లనే మాతృభాష పెంపొందుతుంది. గురజాడ అప్పారావుగారే ఒకచోట ఇలా రాశారు.

“తెలుగుకు పారిశ్రామిక నగరములో వ్యవహరింపబడే అవకాశం లేదు. అందువల్ల దాని అభివృద్ధికి అటంకము కలిగింది. అట్టి అవకాశము బెంగాలీ మరాఠీ భాషలకు లభించి అభివృద్ధిపొందాయి. రాజధాని. నగరము లలో ప్రాముఖ్యము సంపాదించడము వల్ల బెంగాలీలు మహారాష్ట్రీలు కొంతవరకు తమిళులు బాగా లాభించినారు” (గురజాడ శవనలు-4 వ సంపుటి మాటా : మంతి పుట 41)

ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో పానుగంటి రామారాయణిగారూ, బొబ్బిలి రాజా రామకృష్ణరంగారావుగారూ. నర్మూర్కూ వెంకటరెడ్డి నాయుడు, టంగుటూరి ప్రకాశం, ఓమండూరు రామస్వామిరెడ్డి పూనపాటి కుమారస్వామిరాజు మొదలైనవారు “ప్రధాన మంత్రులు”గా పని చేశారు. మనం పదవులతో మురిసిపోయాం. తమిళులు పారిశ్రామికంగా ముందంజ వేశారు. వాళ్ళ రాష్ట్రానికి “తమిళనాడు అని పేరు పెట్టుకొన్నారు. రాళ్ళ

గడ్డ మీద కేంద్ర సంస్థలై ఆకాశవాణి దూరదర్శన్ మొదలైన వాటిని”
 “తొరై కాట్టినిలై యం” అనే తమిళ పదాలతోనే పిలిచాలని పట్టుపట్టారు.
 నెగుకొస్తున్నారు.

చెన్నపట్నంలో వున్న తెలుగు వాళ్ళంతా ఒక కట్టు మీద ఒక పట్టు
 మీద కలిసిరాకపోతే ఉన్న తెలుగు ఊడ్చుకుపోతుంది. అలా జరిగిననాడు
 ఇంకెవరినీ చునం పిందించక్కరేదు

ఏం ద రో మ హా ను — భా వు లు

ప్రతి దేశంలోనూ, ప్రతి కాలంలోనూ, ప్రతి ప్రాంతంలోనూ ఏందరెందరో మరుగుపడిన మాణిక్యాలూ, చరిత్రకెక్కని చరితార్థాలూ వుంటారు. ప్రతిపలాపేక్ష లేకుండా మాతృభాషకూ, మతృదేశానికి పేవ చేయడం తమ పవిత్ర కర్తవ్యంగా భావించి అటువంటి మహనీయులు చెప్పుకోదగ్గ పేవలను చేస్తూ వుంటారు. వారి వారి కాలాలలో, వారి ప్రాంతాలలో ఆ స్వార్థరహితుల సంపేదను కొందరు చెప్పుకొంటారు. అయితే ఇతర ప్రాంతాల వారికి వారి గురించి ఎవరు తెలియచెప్పాలి? ఎలా తెలియ చెప్పాలి.

తెలుగు చరిత్ర

శతాబ్దిం తెలుగుచరిత్రతో తెలుగువాళ్ళు జీవించిన ప్రాంతాలూ, తెలుగురాజులు పాలించిన రాజ్యాలూ, తెలుగుభాష రాణించిన ప్రదేశాలు చాలా వున్నాయి. విజయనగర సామ్రాజ్యయుగంలో తమిళదేశం తెలుగు నాయక రాజుల ఏలుబడిలో వుండేది. బెంజి, మధుర, తంజావూరు రాజ్యాలలో తెలుగుదేవిడి భాషగా వుండేది. ఆయా రాజాస్రయాలకోసం వరు ప్రాంతాల తెలుగువాళ్ళు దక్షిణ భారతానికి వలస వెళ్ళి అక్కడ స్థిరపడి పోయారు. తెలుగు రాజభాషగా వున్నంతకాలం వాళ్ళనే బాగానే జరుగు బాటు వుండేది. రాజాశ్రయం అపైడించిన ఇతర భాషల వాళ్ళు వైతం తెలుగు నేర్చుకొని ఆ భాషలలో సంగీత సాహిత్య రచనలు చేసేవారు. తెలుగు నాయక రాజుల తర్వాత తంజావూరులో అధికారానికి వచ్చిన మహారాష్ట్ర రాజులు కూడా తెలుగులోనే రచనలు చేసేవారు.

రాజ్యాలు పోయాక, రాజులు అంతరించాక వివిధ ప్రాంతాలలో స్థిరపడిన తెలుగువాళ్ళు అవసరం కొద్ది స్థానిక భాషలు నేర్చుకొనక తప్ప లేదు. ఇళ్ళలో మాతృభాషను మాట్లాడుకొంటున్నా బయట స్థానిక భాష లోనే దైనిక వ్యవహారాలు సాగేవి. కొన్నాళ్ళకు ఇళ్ళలో కూడా కలి గపులగపు మాతృభాషనే మాట్లాడేవారు. మరి కొన్నాళ్ళకు మడికట్టుకొన్న వ్వుడు మాతృభాషను మాట్లాడుతూ ఇతర సమయాలలో స్థానిక భాషనే వుపయోగిస్తూ వుండేవారు. తరతరాలుగా ఈ పరిణామాలు జరుగుతూ వస్తున్నాయి.

భాషలో మాండలికాలు తప్పనిసరిగా వుంటాయి. ఉచ్చారణ విధా నాలు మారుతూ, వుంటాయి. కాకిసిల్లి కాకికి ముద్దు. ఎవరి యానవాళ్ళకి ప్రమాణం, మిగతా ప్రాంతాల వారి యానను ఎద్దేవా చేయడం కూడా కద్దు. కాకున్వరకానకాలు వింతగా వినబడితే ఎగతాళి చేయడం కూడా లేక పోలేదు. పత్రికలు పూర్వం ఒకే మూస బానలు వాడేవి కనుక ఎవరి యానకు తగ్గట్టు వాటివి చదువుకొనేవారు. చాలాకాలం మని నాటకాల భాష కూడా రొటీను పడిగట్టు మాటల భాషే కనుక పౌరాణిక చారిత్రక నాటకాల విషయంలో, కమ్యూనికేషన్ విషయంలో కష్టాలు వుండేవికావు.

యా న ల వ ట్టి ం పు లు

వివిధ ప్రాంతాల వ్యక్తులు కలుసుకున్నప్పుడే యానల వట్టింపులు తలయెత్తేవి. బ్రిటిష్ వాళ్ళ రోజుల్లో విద్యావంతులు ఇంగ్లీషులోనే మాట్లాడు కునేవారుకనుక ప్రాంతీయోచ్చారణప్రసక్తివచ్చేదికాదుపై ఏమేటుగా బెంగాలీ, తమిళ, మళయాళ వ్యక్తుల ఇంగ్లీషు ఉచ్చారణను కూడా తెలుగు—ఇంగ్లీషు వాళ్ళు విమర్శిస్తూ వుండడం జరిగేది.

చలన చిత్రాలలో టాకీలు, వాటితో ముఖ్యంగా సాంఘికాలు సాంఘిక కాలంలో వాడుక భాషవచ్చాక స్టాండర్డు భాష ఒకటి అవసరమైంది. అదిలో మన విద్యార్థులు, పంపిణీ దారులు కృష్ణ, గుంటూరు జిల్లాల వాళ్ళు ఎక్కువగా వుండేవారు కనుక ఆ జిల్లాల శిష్టుల భాషనే నీనిమా ప్రామాణిక భాషగా దృవీకరించారు. తూర్పు భాషగా విశాల విశాల మండల భాష విసిరించేవారు గ్రామఫోన్ కంపెనీవారి జేసీక్ కామిక్ పాటలన్నీ ఈ ప్రాంతాల వాళ్ళు రాసి రికార్డు చేసినవే కనుక చలన చిత్రాలలో కామిక్ ఘట్టాలకు తూర్పు భాషనే వాడేవారు. నెల్లూరు, తెలంగాణా, ఆంధ్ర తెలుగులకు కూడా హాస్య రస ఘట్టాలలోనే అవసరం ఏర్పడేది.

ఆరవ తెలుగును ఎద్దేవ చేసినంతగా మరే ప్రాంతీయ భాషను ఎవరూ చేయలేదు. విశాల మండలంలోని “వెళిపోచ్చి పేడు” ఎటువంటి ప్రయోగమో ఆరవ తెలుగులోని “పూడ్చినాడు” అటువంటి ప్రయోగమే. “వెడలిపోయినట్టి వేసినాడు” అనే మాట ఉచ్చారణలో కుడింపువల్ల “వెళి పొచ్చి పేడు” అయింది. తమిళ కారకాన్ని అనుసరించి దక్షిణాది తెలుగు వాళ్ళు ఎవరయినా నిష్క్రమించినపుడు “పూడ్చినాడు” అని వాడుతారు. తమిళంలో “పోయివిడు” అనే ప్రయోగం వుంది. “పోయివిడిచినాడు” అనే మాట క్వరితోచ్చారణ వల్ల “పూడ్చినాడు” అయింది. అయితే పాదారణ జనులు వ్యాకరణ విశ్లేషణ జోలికిపోరు. సంభాషణలో వాక్యం అర్థాన్ని వ్యక్తంచేయాలి. అవ్యాపారంలో సుపరిచిత ప్రయోగాలు అవగా హాసకు దోహదకారులుగా వుంటాయి. అపరిచిత ప్రయోగాలు హాస్యాన్ని కృత్రిమాయి.

గు ర జా డ వారి డై రీ లు

బ్రిటిష్ వారి హయాంలో చెన్న పట్టణం ఉమ్మడి రాజధానిగా వుండే రోజులలో ఉత్తర నర్మదులలోని తెలుగు విద్యావంతులు చెన్నపట్నానికి

వచ్చి ఆరవ తెలుగును వినసాగారు. విచక్షణ, విశ్లేషణ, జిజ్ఞాస గల వాళ్ళు నమస్కను అర్థం చేసుకొనడానికి ప్రయత్నించారు. గురజాడ అప్పారావుగారు. ఈ విషయమై గట్టిగా ఆలోచించారు. ఆయన డైరీలను అధ్యయం చేస్తే ఈ విషయాలు బోధపడతాయి.

“భాషలు ఏ విధముగా మార్పు చెందుతున్నవి. దూరదూరముగా వున్న ప్రదేశములలో భాషలు యేకకాలమున మాడుటకున్నూ, కొన్ని కొన్ని ప్రాంతాలలో ఒకే రీతివి మారుటకున్నూ, మరీ కొన్ని చోట్ల యీ మారుదల వేరునేరుగా వుండుటకున్నూ కారణం ఏమైవుండును!”

“భాషలు యెలాగున మారునను ప్రశ్నకు సమాధానము ఈవిధంగా తెలుతోంది. కొన్ని కొన్ని ప్రదేశాలలోని ప్రజలు కొన్ని కొన్ని ధ్వనులను వలికేటప్పుడు వారి ఉచ్చారణాంగలైన తాలూద్యవయాలను బట్టి భాషా వదములు మారుతూవుంటాయి. ఇదే రీతివి ప్రజల అలవాట్లు, ఆచారవ్యహారములు. మతము, పాత పాటలు, సంగీతము, సాహిత్యము మొదలైనవి. భాషలపై తమ ప్రభావాన్ని స్పష్టముగా నెరపుతున్నాయి. ఈలాగునే ఇరుగు పొరుగు ప్రదేశాలలో వున్న భాషలు....ఒక భాషా కుంటుంబంలో అనేక రూపాంతరీక వదములు ఒకే జాతి భాషలో వరు రూపాంతరములు.”

“తెలుగు మాట్లాడునప్పుడు తమిళుల ఉచ్చారణ: వదాలలో మార్పు వుండది. పూర్వుస్తాడు, బెపిఆయవది, వెధవ కొడుకు తే స్తివి (BOUGHT) అద (అదిగా) యక్కడినో (కో) సామి (అయ్యా....) ఉచ్చరించేటప్పుడు వదములలోని మొదటి అక్షరం మీద ఊవిక పోచ్చు....రెండు మనిషి, బిల్లుయెత్తు, చే స్తివి. నేనుకుంటమూ యేమిదండగ, కత్తి దారిపోసినాడు (Lost, Mislead) నేను చూసినాడు, లక్షణంగా....”

తన కాలం నాటి ఆరవ తెలుగులోని నిలక్షణ ప్రయోగాలను గురజాడ గుర్తించాడు. ఏదైనా నాటకంలో ఆయన ఆరవ తెలుగు పాత్రను ప్రవేశపెట్టాలని అనుకున్నారో లేదో తెలియదు.

రావిశాస్త్రి కథలవల్ల విశాఖ మాండలికానికి, కాళీవట్నం రామా రావుగారివల్ల శ్రీకాకుళం ప్రయోగాలకూ, అల్లం రాజయ్య వల్ల తెలంగాణా భాషకు, చాలాకాలం కిందట మాధవపెద్ది గోఖలే పుణ్యమా అని కృష్ణా గుంటూరుజిల్లాలోని గ్రామీణ భాషకూ. నెల్లూరుశివారెడ్డి వద్యాల వల్ల పాకనాటి ప్రజల విత్యవ్యావహారి కోళ్ళారణకూ తెలుగు సాహిత్యంలో స్థానం ఏర్పడింది. ఆరవ తెలుగులో రచనలు చేసి రాజించిన వారు చాలా ఆరుదు.

నాకు తెలిసినంత మట్టుకూ నీలం రాజు శేషయ్యగారి కుమారుడు ప్రసాద్ “ప్రసీల్” అనే పేరుతో ఆరవ తెలుగును. అందులోనూ మదరాసు తెలుగును చాలా చక్కగా చిత్రించాడు. “చైనా బజారు” అనే శీర్షికతో ఇద్దరు వ్యక్తుల సంభాషణ తూపంలో చాలా రచనలు చేశాడు. ఇవి పుస్తక రూపంలో రాలేదు. కవీనం ఆరవ తెలుగు ప్రయోగాలకు లక్ష్య గ్రంథంగా ఈ పుస్తకం వెలువడతూ అవసరం.

వ ర ద రా జ ం వ ం తు లు కృషి

తమ ప్రాంతాల తెలుగును ఈనడించినా శాము తెలుగు వాళ్ళమనీ. తమ భాషను మరిరక్షించుకొనడం తమ కర్తవ్యమనీ దక్షిణ భారతంలో ముఖ్యంగా తమిళనాడులోని తెలుగు వాళ్ళు అరవై సంవత్సరాల క్రిందటే భావించారు. సాధువరద రాజంవంతులు (1889-1972)గారి ఆహ్వానిత దీక్షవల్ల కోడి గట్టుతున్న తెలుగు దీవం తమిళజిల్లాలో ప్లేహప్రాప్తిని పొంది మళ్ళా వెలుగసాగింది.

వరద రాజం వంతులుగారు తిరునల్వేలి జిల్లాలోని పీరరాఘవ పురంలో జన్మించారు. (జన్మదినం (20 ఆగస్టు 1888). వీరి తండ్రిగారు సాధు రామకృష్ణయ్య వంతులు వివిధ ప్రభుత్వోద్యోగాలలోను, ఎట్టియా పురం జమీందారీలో దివానుగానూ పని చేశారు. ఎట్టియాపురం రాజులు తెలుగు సంగీత సాహిత్యాలను పోషించినవారు. ఆంధ్ర మహాభారతాన్ని తమిళభాషలో వచనరూపంగా అనువదించవేసి ప్రకటించారు. సారది వరదరాజం వంతులుగారు తెలుగు కుటుంబంలో పుట్టిన తమిళాన్ని బాగా అభ్యసించారు. కాలేజీ చదువులు చదువుకొన్నాక మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం వారి తమిళ విఘంటు కార్యాలయంలో ఒక చిన్న గుమస్తాగా చేరి అపీను మేనేజరుగా చాలాకాలం పని చేశారు. ఆ పోస్టులో వుంటూనే రిటైర్ అయ్యారు.

తమిళ విఘంటు కార్యాలయంలో పని చేస్తున్నప్పుడు ఆయనకు తెలుగుమీద ఆభిమానం ఏర్పడింది. తెలుగు మాట్లాడడం వచ్చినా రాయడం రాదు. చదవడం రాదు. తెలుగు సాహిత్యంతో పరిచయంలేదు. ఈ లోపాలకు ఆయన సిగ్గుపడ్డాడు. తెలుగులిపిని నేర్చుకొన్నారు. తెలుగు శతకాలు, భాగవత రామాయణం, పోతరాజుగారి భాగవతం, పీఠేళలింగంగారి రచనలు అన్ని ఒక ఎత్తు, దివదీపం ఆంధ్రవ్రతీక చదవడం ఒక ఎత్తూను, తాను తెలుగు నేర్చుకొన్నాక తన ఇంట్లో వారికి నేర్పడం మొదలుపెట్టారు.

వరదరాజం వంతులుగారి భార్య జయలక్ష్మమ్మ కుమారుడు శివ సుబ్రహ్మణ్యం తెలుగులో ప్రావీణ్యం సంపాదించాడు. వరదరాజవంతులుగారి ఉద్యమానికి తోడ్పడ్డారు. ఆయన తమిళ జిల్లాలోని తెలుగు కుటుంబాలలో షీజీస్తున్న తెలుగుకుప్రాణం పోశారు. పని కట్టుకొని స్వంత బిర్దులతో ఊరూరు వెళ్ళి ఏక్కే గుమ్మం. దిగే గుమ్మంగా వర్కటించి తరతరాల తెలుగును ఎగనవ త్రోశారు.

చాలా మంది తెలుగు వాళ్ళయిన సంస్కృత పండితులకు దేవనాగరి లిపి తెలియవట్టే, తమిళ జిల్లాలలోని తెలుగు వాళ్ళేనేకులకు తెలుగు లిపి తెలియదు బాషా వ్యాప్తికి లిపి అడ్డం రాకూడదు. తంజావూరులో మహారాష్ట్రరాజులు తెలుగుకావ్యాలను నాగర లిపిలో రాయించుకొని చదివారు. పంజాబ్, వాయువ్య సరిహద్దు రాష్ట్రాలలో హిందువులు, సిక్కులు తదితరులు కూడా తమ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలను ఉర్దూ లిపిలోనే పాగించేవారు వాళ్ళ పత్రికలు ఆ లిపిలోనే వుండేవి. గురుముఖి చాలాకాలం తర్వాత ప్రచారంలోనికి వచ్చింది. పాదు వరదరాజంపంతులుగారు తమిళజిల్లాలలో తెలుగును ప్రచారం చేయడానికి తమిళ లిపిలోనే తెలుగు గ్రంథాలను అచ్చువేయసాగారు. “దక్షిణాంధ్రపత్రిక” అనే ఒక పత్రికను పెట్టి ఉచితంగా సముచితంగా పంచిపెట్టేవారు.

వరదరాజం పంతులుగారి ధర్మమా అని అరవ తెలుగువాళ్ళు తమ బాషకూ, యానకూ సిగ్గుపడడం మానేశారు. ఆయనకు “దక్షిణాంధ్ర పితామహా” అనే బిరుదును. “భాషోద్ధారక” అనే బిరుదును ఇచ్చి సత్కరించుకొన్నారు. “దయచేసి తెలుగును కాపాడుడు” అనే పెద్ద బ్యానరును భుంం నుంచి వేలాడదీసుకొని ఆయన కాలికి బలపంకట్టుకొని తమిళదేశ మంతా తిరిగారు. ఆయన ఉద్యమం ఫలించింది.

తెలుగుకోసం ఇంతటి పేషను చేసిన వ్యక్తి మరుగుపడిన మాటే క్యమై చరిత్రకెక్కని చరితార్థుడుగా మిగిలిపోయాడు. అంతర్జాతీయ తెలుగు సంస్థలైన తమ పత్రికలో 1977లోనే పీరి గురించి ఒక వ్యాసం ప్రకటించినా ఆ పత్రికకు బహుళ ప్రచారం లేనందున లోకానికి పాదువరదరాజం పంతులుగారి గురించి తెలియలేదు. మొన్న ఆ సంస్థ వారు మద్రాసులో జరిపిన రెండవ అఖిలభారత తెలుగుశత్రుల వివేదికను “పాదువరదరాజం పంతులు వేదిక” అని పిలిచినా తగినంత ప్రచారం ఇవ్వనందువల్ల ఆయన

ఎవరో చాలా మందికి తెలియలేదు. ఒక సెమినార్‌నాలో శ్రీ కె. ఆర్. పేలాయుధరాజుగారి ఉపన్యాసం వల్ల నేను మొదటిసారిగా వరదరాజు వంతులుగారి గురించి తెలుసుకొన్నాను. ఈ తేలుగునథల చివరి రోజున చివరి గంటలలో ఈ సంస్థ ప్రచురించిన ప్రత్యేక సంచికలో ఒరిజినల్ వ్యాసాన్ని పువర్ణుడించారు. దానివల్ల మరికొన్ని సంగతులు తేలికాయి.

ఎందరో ఘనాఘనావృత్తిని త్యాగరాజు స్వామి చెప్పినమాట వాస్తవం. అందరికీ వంధవాలు అర్పించడం మన డ్యూటీ. అయితే వాళ్ళ గురించి చెప్పేవాళ్ళుకావాలి. అచార్య విరుధురాజు రామరాజుగారు తెలంగాణా సాహితీవరుల గురించి “మరుగుపడిన మాణిక్యాలు” “చరిత్రకెక్కని చరితార్థులు” అనే శీర్షికలతో వ్యాసాలు రాసి పుస్తక రూపంలో తేచ్చినట్లు వివిధ ప్రాంతాలలోని మరపురాకూడని మునీషుల గురించి చెప్పుకోవడం చాలా అవసరం.

అన్నమయ్య ఆడినమాట అమృతకావ్యం,

పాడినపాట పరమగానం

ఏ సాహిత్యంలోనైనా ముందు పాట వుడుతుంది. తరువాత వద్యం జనిస్తుంది. సాహిత్యం, వాఙ్మయం వంటిది ఏమీ లేని అనాగరిక జాతుల వాళ్లు సైతం పాటలు కట్టుకొంటారు. కలిసికట్టుగా పాడుకొంటారు. పాటలు కూడా అల్లకోలేని జాతి అనేది ఉంటే అది పశుప్రాయమే అని చెప్పాలి.

క్రీస్తుకు పూర్వం నుంచి అంటే రమారమి రెండు వేల సంవత్సరాల క్రిందటి నుంచీ మన గడ్డ మీది మనుష్యులు తెలుగే మాట్లాడుతూ ఉండేవారని చెప్పడానికి తగినంత సాక్ష్యాని చరిత్రకారులు పేకరించారు. అయితే ఈ ఆదికాలపు తెలుగు వాళ్ళు వాడుకునే పొడిమాటలు కొన్ని దొరికాయేకాని అవాటి వాక్యనిర్మాణం ఎలా ఉండేదో, వదలివ్యాసం ఎలా చేసేవారో, పాటలు ఎలా వ్రాసుకొనేవారో ఏమీ తెలియదు.

వెయ్యేళ్ళ క్రిందట వన్నయ్యకట్టుగారు భారతాన్ని ఆంధ్రీకరించే దాకా తెలుగులో కావ్యాలు లేవనిపమ్మేవాళ్ళు, అనలు ఆణునతోనే తెలుగు భాష వుట్టిందనే వాళ్ళు ఉన్నారు. గాని వన్నయ్యగారికి ముందు ఒక వైష్ణోళ్ళపాటు తెలుగులో ఎన్నో పాటలు, వద్దాలు కట్టుకొని పాడుకొన్నారని చెప్పవచ్చును. వన్నయ్యగారే ఒక చోట గీతాలను పేర్కొన్నారు. అర్జునుడి వరాక్రమాన్ని వాడులు పాటగా పాడితే ఉల్లాసి విందట. శ్రీమయ్యగారి తత్వాత వన్నెచోతుడు గోడు గీతాల గురించి చెప్పారు.

మరొక సంవత్సరంలో తపస్సుకోసం ఆరణ్యానికి వెళ్తున్న పార్వతి ఈ పాట, అటవికులపాటలు విన్నదని నన్నెబోడుడు చెప్పాడు. తమ కాలానికి ముందు తరతరాల తెలుగువాళ్ళు పాడుకొనే పాటల గురించి ఈ అధికవు లిద్దరూ చెప్పారను కోవాలి.

ఆంధ్రదేశంలోని ప్రాచీన శిల్పాలలో చేతులు తట్టితాళాలు వేస్తున్న వాళ్ళూ, వేళ్ళుమీటి వీణలుమీటుతుండేవాళ్ళూ, నోరుతేరచి పాటలు వాడే వాళ్ళూ, ఎందరో కనబడతారు. వీళ్ళ పాడే పాటలు కొన్ని కోట్లు ఉండి ఉండాలి. కాని దురదృష్టవశాత్తూ మనపూర్వులు వాటిని భద్రపరచలేదు. సంకలనాలుగా సేకరించలేదు. సంపుటికరించలేదు. తమిళభాషలో అత్యంత ప్రాచీనమైన పాటలు నేటికీ దక్కాయి. వాళ్ళ జాగ్రత్తవద్దారు. తమ గేయ సంపదను దాచుకున్నారు.

మనకీ రకరకాల పాటలుండేవని మాత్రం చెప్పకోడానికి వీలుగా పాల్కురికి సోమనాథుడు తన పండితారాధ్య చరిత్రలో బోలెడన్ని పాటల పేర్లు యేకరువుపెట్టాడు. ఆయన క్రీస్తుశకం 13వ శతాబ్దపు చివరిరోజులలో పెరిగినవాడు. అతడేనేటికీ ఏడువందల సంవత్సరాల క్రిందటి వాడు. ఆయన పేర్కొన్న పాటలు ఇన్నీ అన్నీ కావు. తుమ్మెద వదాలు ప్రభాకర వదాలు, పర్వత వహోజీ, ఆనంద వదాలు, శంకరవదాలు, వివాళివదాలు, నాగేశ వదాలు- గొబ్బిళ్ళ కిన్నెరవదాలు, పెజ్జవర్ణన, గణపర్ణన వదానమ కనకాలందు పోడేనాచి పాల్కురికి సోమనాథుడు చెప్పాడు. ఇప్పటికీ ఆయన చెప్పిన తుమ్మెదవదాలు ఉన్నాయి. “పాండవులు” పాండవులు తుమ్మెద వంశవాంశపులే తుమ్మెద!—అని సంక్రాంతి రోజులలో వట్టెడుగంధం పూసుకున్న మాలముత్తయిదువ్వులు ఇంటింటికీ వెళ్ళి పాడుతూ ఉంటారు. సోమనాథుడు చెప్పిన వెన్నెలవదాలు నేటికీ

వినిపిస్తాయి. “వెన్నెలలో ఆవి నంటోదించిపాడే పాటలే ఇవి మంగళ హారతులు, గొప్పిళ్ళు మొదలైనవి నాటికి నేటికి అలాగే ఉన్నాయి.

పాల్కురికి సోమనాథుడి తరువాత ఒక పాతిక ముప్పయ్యేళ్ళ లోపునవున్న ఇంకో సోమనాథుడు తన వసంత విలాసంలో ఒక పాట నంగతి చెప్పాడు.

“వీణాగావము వెన్నెల తేట
రాగమీరగా రమణుల పాట
ప్రాణమైన పిన బ్రాహ్మణులీల
జాణలు మెత్తురు జాజరపాట

ఈ సోమనాథుడి పేరు నాచన సోమనాథుడు. ఇతడు శ్రీనాథునిడి కొంచెం పూర్వీకుడు. ఈయన లాగే శ్రీనాథుడు కూడా జాజర పాటల నంగతి చెప్పాడు. ఇతర కవులు కూడా అక్కడక్కడ పాటలను పేర్కొన్నారే గాని తేలుగు పాటలు ఆ రోజుల్లో ఎలా ఉండేవో ఒక్కడూ ఉదాహరించలేదు.

అయితే ఈ పూర్వకవులు చెప్పిన అన్నిరకాల పాటలూ మనకు క్రీ. శ. వదిహేను శతాబ్దపు ఉత్తరార్ధం నుంచి దూరమవుతున్నాయి. అంటే ఆరువందల సంవత్సరాల నుంచి తేలుగువాళ్ళ గేయసంపద విజ్ఞేపంలాగ దొరుకుతుంది. తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులవారూ ఆశావింతకవీ ప్రత్యేకం తోడు ఓలైకారులుగా వెలిసి ఈ పాటలను వ్రాశారు. ఈ వద సంపద అక్షరాలా విజ్ఞేపమనే చెప్పాలి. భూమిలోంచి లంకెబిడిలె దొరికినట్టు మొన్న మొన్న ఈ పెన్నిధి మన కన్నులకు కనపల్చింది.

తిరువతి దేవాలయంలో బంగారు వాకిలి వద్ద విలబడి చూస్తే కుడి చేతివక్క భాష్య కారుల నన్నిది ఉంటుంది. దాని ప్రక్కనే తాళ్ళ పాకవారి అర అనే పేరిట ఒక సంకీర్తన భంజారముంది. అందులో చాలాకాలం పాటు తాళ్ళపాకవారి సంకీర్తనలు చెక్కిన రాగిరేకులు గుట్టలు గుట్టలుగా ఉండేవి. వాటిని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు శ్రవ్యతీకారు. వారు శ్రవ్యవది ఇవాళ ప్రతి ఆంధ్రుడూ తలన పెట్టుకుంటాడు. ఆ రాగి రేకులతో సాహిత్యరత్నాలు, మాటలమణులు, నీకుల నీలలు ఎన్నెన్నో ఉన్నాయి.

పాటలు వ్రాయడం కోసమే పుట్టారా అన్నట్లు అన్నమాచార్యులు క్రీ. శ. 1424లో జన్మించారు. ఆయన న్యగ్రామం కడవజిల్లా రాజంపేట ప్రాంతంలోని తాళ్ళపాక ఆయన చిన్నప్పుడే ఇంట్లోంచి పారిపోయి పాటలు పాడుకుంటూ తిరువతిచేరుకున్నాడు. ఏ రోజు పాటలు అరోజే క్రొత్తగా వ్రాస్తూ ప్రతి దినం శేల్లూరి శేవగానే మేలుకొనుపులుపాడడం మొదలు రాత్రి స్వామివారికి వవళింపులు పేవలు చేయించి వడుక్కొప్పెట్టే దాకా ఒక్కొక్క పేవకోసం కీర్తన చొప్పున ఒక్కొక్క జాము కో పాట చొప్పున రకరకాల కోరకాలుగా ఆయన కట్టిన పాటలు ఇట్లున్నాయి:

విన్నపాలు వివవరె వింతవింతలు
వన్నగప్ప దోమ తేరపై కెత్తవయ్య
అవి దేవుణ్ణి విద్రలేపాడు ఒకసారి
చందమోహరావే!! జాబిల్లిరావె....మంచి
కుంభనపు పై డికోర వెన్నపాలు తేవె!
అవి దేవుడికి గోరుముద్దలు తినిపిస్తూ

గారముగ గుటకలు వేయించాడు

“జో” అద్యుతానంద జో జో ముకుంద

రావె వరమానంద రామగోవింద !

అని లాలిపాటలు పాడారు.

అన్నమయ్యగారి కళ్ళకు దేవుడు ఒకసారి పాలపాపడి లాగ కనబడతాడు. ఒకప్పుడు వరమాత్మనిలాగ నిలబడతాడు. ఇంకోసారి చెంచితలతో చెలగాటమాడే దూర్తవిటునిలాగ చూస్తాడు. మరొకసారి మంగతాయారమ్మ మక్కువను చక్కగా చేసే శృంగారలాయలలాగ సాజుతక్కిరిస్తాడు. ఏవూరు వెళ్ళినా, ఏదేవుణ్ణి చూసినా అన్నమయ్య దృష్టికి ఆ దేవుడు వేంకటేశ్వరుని లాగే గోచరిస్తాడు.

అన్నమయ్యగారు ఎన్నో క్షేత్రాలు దర్శించారు. కడవ, కర్నూలు, బళ్ళారి, అనంతపురం, చిత్తూరు, చెంగల్పట్టు, ఆర్కాడు, నెల్లూరు, గుంటూరు, తంజావూరు, తిరుచినావల్లి మండలాల్లో నందారం చేశారు. మాడువూరి కేశవుడు, దానరి వల్లెరాముడు, కదలి నరసింహుడు, కడవ వేంకటేశ్వరుడు, కంచివరచుడు, గండవరం గోపాలుడు, ఉద్దగిరి కృష్ణుడు, పూటుకూరి చెన్నకేశవుడు, చెంచి నవనీతకృష్ణుడు, చెళ్ళవిళ్ళరాముడు, చేగల మరిచెన్నుడూ — మొదలైన దైవాలనెందరినో దర్శించారు. వాళ్ళందరినీ తిరువతి వేంకటేశ్వరునితో అభేద వ్యక్తులుగా భావించి వాళ్ళపై ఆయన సంకీర్తనలు పాడారు. ఆ పాటలకు వేళాపాళా అక్కరలేదు. వేవ సేవకో వేళ, వేళ, వేళకోరాగం ఉంటుందని ఆయన ఉద్దేశం. “పాడేము నేడు వరమాత్మ విన్నును వేడుకు ముప్పదిరెండు వేల వేళల రాగాలను” అని ఒక పాటలో ఆయన చెప్పాడు. కనుకనే వివరించి హిచ్చుకే తంత్రులు

ఈ జీవనపీఠపై అన్నమయ్య పలికించినదల్లా పాట అయింది. తన సంకీర్తనల గురించి అన్నమయ్య ఒకసారి ఇలా అన్నాడు “దాచుకొని పాదాలకు తగనే చేసిన పూజించి” అని అంటూ—

“ఒక్క సంకీర్తనేచాలు ఒద్దికై మమ్మురక్షించగ తక్కినవి భండా
రాన దాచి వుండనీ వెక్కనము నీనాచుము నులభము ఫలమవినాము,
నిక్కెనన్నేలితి వింతనరులేరవి నాదనమయ్యా అని అన్నమయ్య తనపద
సంపద గురించి చెప్పారు. అవి తరగవి వారి ధనమేకాదు. ఆంధ్రులకు
తరగవిపాతర. కో కొల్లలుగా సామెతలు, గరిసెలకొద్దీ పలుకుబళ్ళు,
ఎక్కడ చూసినా జాతీయాలు ఈ పదాలలో కనబడతాయి.

ఇవి శబ్దాల సంగతి భావాలా? వేలకొద్దీ పాటలు వ్రాసినా ఎప్పటి
కప్పుడు కొత్తనడక, కొత్త పూహ, నానార్దం, నూత్నవిషయం సాక్షాత్క
రిస్తూనే ఉంటుంది. ఈ శబ్దార్ధాల మేళవింపులో ఎన్నెన్నో శిల్ప సౌంద
ర్యాలు గోచరిస్తాయి. యిక ప్రాసంకోసం తెచ్చి పెట్టి అతికించిన మాటల్లా
కాకుండా విచ్చుకుంటున్న మొగ్గల్లాగ అపూర్వ ప్రయోగాలు, ఆహా అని
పించే మాటలు కనబడతాయి. అన్నమయ్య పాటలు తరచిన కొద్దీ వెన్న
వచ్చే చల్లకుండ.

అన్నమయ్య తన 79 సంవత్సరాల విండు జీవితంలో రెండు
రకాల సంకీర్తనలు వ్రాశారు. వాటికి ఆధ్యాత్మిక సంకీర్తనలు, శృంగార
సంకీర్తనలు—అవి పేరు పెట్టారు. తెలుగువాళ్ళ గేయసాంప్రదాయం
అన్నమయ్య కాలం నుంచే మనకు స్పష్టంగా తెలియవస్తోంది. అన్నమయ్య
శృంగార సంకీర్తనల కొమ్మ క్షేత్రయ్యవదారి తోటలో ఎన్నో పూవులు
పూచింది. అలాగే వారి ఆధ్యాత్మిక సంకీర్తనలకాని త్యాగరాజుగారి పెరట్లో
కల్పకమైంది. అన్నమయ్య తన శృంగార సంకీర్తనలలో వాడిన ఎన్నో
కొత్త పదాల మొగ్గులు క్షేత్రయ్య రచనలలో విప్పారాయి. ఉదాహరణకి-

అన్నమయ్య ముఖక్షతాలను చందురు కూవలు అంటే క్షేత్రయ్య వాటిని విదియ చంద్రులు అంటాడు. ఒకచోట క్షేత్రయ్య “అందగాడి నపుడవులే అదివరాహ” అందుకైతే జాణవులే అదివరాహ వదం వ్రాశాడు. ఈ పదంలో అదినారాయణుని అందమేమిటో మనకు బోధపడదు. అద్వి కళ్ళకుకట్టాలంటే అన్నమయ్య చంద్రుడు చదువుకోవాలి. వినండి— అన్నమయ్య తిరువతి కొండపై దర్శించిన అదివరాహాని వర్ణన :

“వెండియు చూచె ననిస్వయుండగుచు
పుండరీకముల యొప్పు కనులయ్యె
మరగేంద్రునిరనుపై నొకపాదమూవి
చరణ మొక్కటి రసాస్థలి మోలజూచి
దాకేలు పుడమి వడంతుకు నలమి
యాకేలు కటిసూది యమరక్తి జక్క
బింటరలంతి గుబ్బలతావి మోవి
వంటితేవి మరొక పరియానుతమిని
మోముదామరజూపి మొగసిరికేలి
తామరలను శ్రుతిద్వయము విక్కించి
నంకుచక్రముల హస్తమురెంట
పొంగుకించు కరుణ చూపుల లొజ్జిలంగ
నాగరి బెంపొందు నాది వరాహ
నాదరంజున గొనియాడి పేమివి....”

అన్నమయ్య తిరువతిలో స్థిరపడ్డారట. ఈ వర్ణన చదివాకనే క్షేత్రయ్య అందగాడనపుడవులే అదివరాహ, అంటే మనం అవును విజయే అనగలం. అన్నమాచార్యుని జీవిత చరిత్రను అతని మనుమడే రచించాడు. అన్నమయ్య కుటుంబంలో అందరూ చదువుల సరస్వతులే. వ్రతి ఒక్కరూ గేయాలు, పద్యవాక్యాలు వ్రాసిన వాళ్ళే. శతకాలు చెప్పిన వాళ్ళే అన్నమయ్య ఏడాకుల అరటిచెట్లు లాగవచ్చగా వుంటే తక్కిన

తాళ్ళపాక కవులందరూ చుట్టూ వున్న అరటి పిలుకల్లాగ కనబడతారు. ఈ కదళీ వనంలో గెలిచేసిన పెద్ద చెట్టు కన్నుల పండువుగ కవిస్తూ నోరూరిస్తుంది. అన్నమయ్యగారి భావాలు అక్షరాలా నేడు కదళీపాకంలో వున్నా వాటి రుచి ద్రాక్ష నవంలాగ అనాడుండేది.

ఇవాళ అన్నమయ్య పాటలన్నీ చప్పున బోధపడవు. అనాటి పలుకుబళ్ళు, పదాలు వేరు. అనాటి వ్రాత తీరు వేరు. ఆ పద్ధతిలో వ్రాసిన పాటలను అలాగే అచ్చువేస్తే కొంత అర్థం కాదు. అనాటి మాటలు నేడు అన్ని ప్రాంతాలలోనూ ప్రచారంలో లేవు. కొన్ని ప్రయోగాలు మడుగున వడ్డాయి. కొన్ని సంకీర్తనలలోని సంప్రదాయం ఇవాళ మనకు తెలియదు. “కొచ్చి కొచ్చి కొనరినె గొల్ల కూనచుకుచ్చి యెత్తవే ఉరమీనాగొల్ల కూనచు....” అని ఒక పల్లవి ఉంది. ఈ పాటలో రెండేసి పదాలకోసారి “గొల్లకూనచు. అనే మాట వస్తుంది. ఇదేవిటో ప్రత్యేక పరిశోధకులుగాని చెప్పలేదు. అలాగే మరో పాటలో “కూగూగు” అనే ఊతపదం వస్తుంది. “గురుకు ఎరిగిన దొంగ కూడూగు—సిడుగుడిలోన దాగీసి కూగూగు” అని అన్నమయ్య పాడారు. ఈ పాటలో రెండేసి పాదాలకో ఒకపారి ఈ “కూగూగు” అనే పదం వివరించుకుంది. ఈ పద్ధతిలోనే మరొక పాటలో “చాంగు భళా” అని వాడారు.

“చక్కని తల్లకి చాంగు భళా—తన

చక్కిన మోచికి చాంగు భళా!

కులుకెడి మురిపెపు గుమ్మరింపు తన

నలుపు చూపులకు చాంగు భళా

పలుకుల నొలుపుల వతితో గవరెడి

చలముల అలుకకు చాంగు భళా!

జందెపు ముత్యపు నలుపు చాంగు భళా.

చందనగుదికి చాంగు భళా!
విందయి వేంటి విధు చెనపి తన
నంది దండలకు చాంగు భళా !

చాంగు భళా అంటే హర్షింపు. అన్నమయ్య ప్రతిపాటను విన్నాక చాంగు భళా అనక తప్పదు. చాంగు భళా అని అన్నమయ్య అంటేలు మంగవై భవాన్ని మెచ్చుకొంటారు. చాంగు భళా అన్నమాట మాటకే ముట్టారే.... సేభాష్ అనే మెచ్చుకోలు మాట అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును గాని గణపవరపు వేంకటకవి అనే లాక్షణికకవి నమ్మరారం అనే మాటకు ఎన్ని పర్యాయపదాలున్నాయో వాటితో కనకవచనం వ్రాశాడు. ఆ వచనం లోనే గణపవరపు కవి అల్లోనే రేళ్లు అనే మాటను కూడా అంజలికి పర్యాయపదంగా వాడారు. అన్నమయ్య మాత్రం హర్షింపుపదంలాగ వాడాడు.

వెయ్యములల్లో నేరోల్లే
వయ్యన పూరెడి వువ్విల్లో
చోట చోట గన్నుల దొరిగే నీళ్ళు
చిటిపాటి యలుకుల చిరునగవే
వలపుటంచుని వన్నెల మోవికి
గుటకల చోనా గుక్కిళ్ళు
గరగరికల వేంకటవతి కౌగిట
పరిమళములలో పచ్చనలు
మరువిమింటి కమ్మని యంపనితుల
గులికకు వినువగుగ్గిళ్ళు”

ఈ చాటవల్లా అల్లోనేకేళ్ళు అంకా నమస్కారం అని చెప్పరేం. ఇది పాటలో వాడే సంప్రదాయం గణపవరపు వేంకటకవికి తెలుసు ఆతడు తన ప్రబంధ వాస వేంకటేశ్వర విజయ చిహ్నంలో ఇలా వ్రాశాడు,

“వల్లవపాణులు కొందరు

వశ్యరముల బూని రవల బంగారుగాజుల్

మల్లరవసుంకు చెరిగిలి

యల్లోనే రేడంటించు వయ్యిందిరకున్”

ఈ వేంకటకవి తాళ్ళపాక వారికి రెండు వందల సంవత్సరాల తరువాతి వాడు. మధుఁనాయక రాజులవద్ద ఉన్నాడు. తాళ్ళపాకవారి గేయ సంప్రదాయం సజీవంగా ఉండేదని ఇటువంటి ప్రయోగాలు తెలియ జేస్తాయి. అన్నమయ్య పాటలపై ఎంతో పరిశోధనకావాలి. “బాబో చ్చిష్టం జగత్రయం”—అంటారు గాని, అన్నమయ్య ఆంధ్రభాషకు అగస్త్యుడు. ఆయన వాడని మాటా, పాడని పాటా లేదు. అయితే, దురదృష్టవశాత్తూ అన్నమయ్య పదాలన్నీ మన విఘంటువుల కెక్కిలేదు. మన సాహిత్య అకాడమీలు వివిధ కవుల దేశ్యపదాలకు పద ప్రయోగ సూచికలు తయారు చేస్తున్నారుగాని ముందు తాళ్ళపాకవారి రచనలకు సూచికలు చేయాలి. తాళ్ళపాకవారిని చదవకపోతే తెలుగు రాచని ఒకసారి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు అన్నారు. అది అక్షరాలా నిజం. తాళ్ళపాక కవుల పదాల వట్టికలను తయారుచేసి వాటిని పొందవర్చకపోతే మన అకాడమీల కృషిలో కొరతలు ఉండిపోతాయి. డాక్టరేటు బిరుదులకోసం మన పండితులు ఇకర విషయాలెన్నింటిపైనినో పరిశోధనలు చేస్తున్నారు. విజానికి అన్నమయ్య సర్వతోముఖ ప్రతిభపై పరిశోధనలు జరపడం ముందు ముఖ్యం. ఇది పండితుల పని. సాధారణ ప్రజలు అన్నమయ్యను చదివి, ఆతని పాటలు విని, పాడుకుని ఆనందించడానికి ఎంతయినా అవకాశం ఉంది. నీరుకొద్దీ తామర. ఎవరెవరు ఎంత సేకరించుకుంటే అంత వజ్రాలుగవి. అన్నమయ్య పదనంపద, ఆయన ఆడినమాటెల్లా అమృత కావ్యం, పాడిన పాటెల్లా పరమగానం అందించాడు. ఆయన ఆస్వాదించడం మన పంతు.

(సాకవ్యాసం)

కచేరీ బాజీలో పాడవలసినవీ, కాపాడవలసినవీ

బ్రిటిషు సమాజంలో సంగీతం సామూహికం అందరూ కలిసి జీవించే విధానంలో అందరూ కలిసి పాడే అవసరం ఉంటుంది. సంగీత సాహిత్య వృత్తులు అప్పుడు కలిసికట్టుగా ఒకే ప్రయోజనంతో ఉండేవి నాగరికత విస్తరించుకున్న కొలదీ ప్రదర్శకులూ ప్రేక్షకులూ అనే విభేదాలు ఏర్పడ్డాయి.

రాచరికం ముదిరాక ప్రభువుల ముందు ప్రదర్శించేవీ, ప్రజల కోసం ప్రదర్శించేవీ అనే విభేదాలు వచ్చాయి. వృత్తం నుండి విడిపోయిన సంగీతం ఒక ప్రత్యేక కళగా రూపొందింది ప్రభువును మెప్పించడంలో ప్రజలను చూపెట్టడానికి. ప్రభువు దేవుడు కావచ్చు లేదా దేశ మేలవాడు కావచ్చును. అస్థాని కవుల కావ్యాలు ఎలాగైతే ప్రజలకు దూరమయ్యాయో అస్థాన విద్వాంసుల సంగీతం కూడా సామాన్యుల అందుబాటుకు దూరమయ్యే ఆవకాశాలు వచ్చాయి. అయితే సామాన్యులు తమకు కావలసిన సంగీతాన్ని పని పాటల్లో పండుగలలో భజన కూటాలలో పాడుకొంటూనే వున్నారు. సంస్థాన విద్వాంసుల గానానికి సామాన్యుల పాటలకూ మధ్య మధ్య తరగతి సంగీతం కూడా ఒకటి లేకపోలేదు.

ఇవాళ దాక్షిణాత్య సంగీత మంతటివీ కర్ణాటక సంగీతమని పిలుస్తారు. దాన్లో కచేరీ సంప్రదాయాన్ని చాలా గౌరవిస్తారు. మనో ధర్మ సంగీత ప్రదర్శనకు ఇదే అనువైనదని భావిస్తారు. విద్వాంసులు తమ ఊహ శక్తిని బట్టి అప్పటికప్పుడు తమ గాత్రంద్వారాగావి, వాద్యంద్వారాగావి స్వయంగా నిర్మింపగలిగిన సంగీతాన్ని మనోధర్మ సంగీతం అంటారు. ఇది అయిదు రకాలుగా వుంటుంది. (1) రాగాలాపన, (2) తానం, (3)

వల్లవి, (4) సాహిత్య ప్రస్థానం లేక విరళి, (5) స్వరప్రస్థారం లేక కల్పనస్వరాలు.

మూల పురుషుడు

కచేరి బాణీ సంగీతానికి పట్నం ముద్రహృణ్యయ్యర్ (1845-1902) మూల పురుషుడని చెప్పుకుంటారు. ఈయన త్యాగరాజస్వామికి ప్రశిష్యుడు. అనేక వద్దాలు, కృతులు, తెల్లినాలు జావళీలు రచించిన పురుషుడు. బేగద రాగంలో నిధి, అందుచేత ఈయనను బేగద ముద్రహృణ్యయ్యర్ అని కూడా పిలిచేవారు. కదన కుతుహల రాగంలో ఇప్పుడు ముద్రహృణ్యయ్యర్ "రఘువంశ సుధాంబుది పంద్రమా" అనే కీర్తన ఈయన రచనే. ముద్రహృణ్యయ్యర్ గారి శిష్యులైన రామ్మూడ్ శ్రీనివాసయ్యంగారూ ప్రశిష్యులైన అరియకుడి రామానుజయ్యంగారూ కచేరి బాణీకి స్థిరమైన రూపురేఖలు కల్పించారు. ఇవాళ ఎవరు కచేరి చేసినా రమారమి పీఠి వరవళ్ళనే దిద్దుతారు. ఏకార్యక్రమంలోనైనా ఒకేక్రమంలో విద్యతృప్తకనబడుతుంది.

కచేరి బాణీలో "రాగం తానం వల్లవి" అనేది చాలా ముఖ్యమైన అంశం. ఇందులోనే విద్వాంసుల వైడ్య ప్రకటన కనబడుతుంది. రాగాలాలనలో సంగ్రహాలాలనకు బదులు సంపూర్ణ లాలనకు ఆవకాశం ఉంటుంది. ఇందులో మూడు భాగాలుంటాయి. మొదటిది అక్షిప్సిన్ లేక ఉపోద్ఘాతం రెండవది రాగవర్ణిని లేక అలాలన యొక్క స్వరూపం మూడవది స్థాయి-మకరిణి ఇందులో అలాలన పరిసమాప్తం అవుతుంది. మకరిణినే కొందరు వర్తవి అనే పేరుతో పిలుచుతారు. రాగవర్ణిలో నాలుగైదు దళలు ఉంటాయి.

రాగం, తానం, వల్లవి

రాగాలాలన ఏ కచేరిలోనైనా వలబై అయిదు విమిషాలకు తక్కువ అయితే రక్తికట్టదు. తరువాత మధ్యమ కాలతానం ఒక పదిహేను విమిషాలపేపు పొగుతుంది. ఆటపిమ్మట వల్లవి. వ + ల + వి అనే మూడు ప్రథమాక్షరాలవల్ల ఈ పదం ఏర్పడింది. "వ" అంటే పదం అవగా సాహిత్యం "ల" అంటే లయ "వి" అంటే విన్యాసం. వల్లవిలో ప్రధ

మాంగం. ద్వితీయాంగం అవి వుంటాయి. వచ్చిమిరియం అది అవ్యయ్య గారు పల్లవి అలావనను శాస్త్రయుక్తం చేశారు. ఈయన తంజావూరు మహారాష్ట్ర రాజుల అసావ విద్వాంసుడు, ఈయన శిష్యుడు గోపాలయ్యర్ పల్లవి పాడడంలో ఉనుడు. అందుకే అతణ్ణి పల్లవి గోపాలయ్యర్ అని పిలిచే వారు ఇలాగే శేషయ్యగారిని కూడా “పల్లవిశేషయ్య” అని పిలిచేవారు. ఈయన సావేరి రాగాన్ని ఒకసారి ఎనిమిది గంటల పేపు పాడారట.

పూర్వదలీ వ్యవస్థలోని తీరుబాటు తగ్గడం పల్ల ఈరోజులో కచేరీలు రెండున్నర లేక మూడున్నర గంటల కాలానికే పరిమితమైపోయాయి.

వాతాపి గణపతిం ....

ఈ వ్యవధిలోనే పూర్వులు చేసిన విన్యాసాలన్నీ విద్వాంసులు చేయవలసివస్తోంది. ముందుగా ఒక వర్ణం తప్పనిసరి అనుకోవక్కర్లేదు. రైవప్రార్థనతోనే ప్రారంభం చేస్తున్నారు: పాదారణంగా హంసధ్వనిలో వాతాపి గణపతిం భజే లేదా పౌరాష్ట్రంలో శ్రీ వణవతిని పేవింశరారే వంటివే పాడుతారు (లేక వాయిస్తారు) తర్వాత రెండు ఆర్జెంట్ కృతులు ఏమ్యుట నంగ్రహాలావనలో ఒక కృతులు పంపూర్ణాలావనలో మరో కృతి చర్మవాద్యాలకు తవి అవర్తం. ఒక అషపది తరంగం జానకి తిల్లావ-వవ మాన సుతుడు పట్ట మంగళం ఇవే ఈనాటి కచేరీ బాజీ కార్యక్రమంలో విశేషాలు.

సుప్రసిద్ధవాగేయకారుల రచనలనే పూర్వం ప్రదర్శించేవారు. ఇటీవల చాలా కచేరీలలో అన్నమాచార్యుల వారి సంకీర్తనలు భద్రాచల రామదాసు కీర్తనలు. నారాయణ తీర్థులవారి తరంగాలు విరివిగా పాడుతున్నారు. ఇది సంతోషించదగ్గ విషయమే. అన్నమయ్య కర్ణాటక సంగీతానికి ప్రపితా మహాను కమక ఆయన పాటలను (కొన్నింటిని) కచేరీ బాజీలో పాడితే

ఎబ్బెట్టుగా ఉండదు రామదాసు కీర్తనలను ఈ బాణీలో ఇటీవల కొందరు పాడగా విన్నాను. ఒళ్ళు కంపర మెత్తింది. “నను బ్రోవనువి చెప్పవే పీతమ్మ కల్లి” అనే కల్యాణి రాగంలోని పాటను విరవల్తోనూ కల్పన స్వరాలతోనూ పాడితే రచనలో ఉన్న అర్థికన్నా విద్వాంసుడు కోరే కీర్తి ఎక్కువగా ధ్వనిస్తుంది. నారాయణ తీర్థులవారి తరంగాన్ని కూడా ఒక ప్రఖ్యాతి విద్వాంసురాలు కచేరీ బాణీలో పాడడం కోవనీయం.

రా మ దా సు కీ ర్త న లు

శ్రద్రాశుల రామదాసు నారాయణ తీర్థులు త్యాగరాజస్వామి కన్న ప్రాచీనులు తమ కాలండాకా అమలులో వున్న సంగీత సంప్రదాయాలను అనుసరించి రచనలు చేశారు వీళ్ళ పాటలను పాడే వద్దతి ఇప్పటికీ ఆంధ్ర దేశంలో సజీవంగా ఉంది రామదాసు త్యాగరాజస్వామినే ప్రభావతుణ్ణి చేసిన వాగ్గేయకారుడు ముఖ్యంగా భజనభిక్తు పాటలలో మేటి దివ్యనామ సంకీర్తనలూ, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తనలూ ఈ కోవలోనివే రామదాసు కీర్తనలలోని రమ్యత. రక్తి వినాలంటే ఆంధ్రదేశంలోని కుగ్రామాలలోని రామ మందిరాలలో పామరులు పాడేటప్పుడు వినాలి భక్తి పారవశ్యంలో తికాలాలలో చిరకలు వాయిస్తూ, చిటిదళంవేస్తూ బృంతాగానం చేస్తున్నప్పుడు రామదాసు రచనలోని రసరూపం ప్రత్యక్షంకాగలదు. ఏ బాల మురళీకృష్ణో కచేరీ బాణీలో దీన్ని రక్తి కట్టించగలడేమోగానీ అందరివల్లా అయ్యేదికాదు. “కచేరిలో ఆ బాణీ ఆపి ఉన్నట్టుంటే “ఏమి నేచురాలింగా అని బాలమురికి పాడితే ఓళ్ళు జలదరించి కళ్ళు చెమ్మగిల్లి రసానందం పుట్టదూ: ఎం ఎస్. సుబ్బలక్ష్మి పక్కవాద్యాలు తగ్గించి “జాలరు” వేస్తూ పాడలేదూ.

తె లు గు నా రి కీ ర్త న లు

అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు గుడు ముఖక నేర్చుకోవలసినవి. మునివల్లి సుబ్రహ్మణ్యంగారి రచనా వైరుష్యం మణిక్షతులై వవారు గానం చేస్తున్నప్పుడే తెలుస్తుంది. యాగూటివాకి రచనలూ వరాంకుశదాసు పాటలూ

తూము నరిసింహదాసు కీర్తనలు గోగులపాటి కూర్మన్న పాటలూ దాసు శ్రీరాములుగారు గప్పిట యజ్ఞనారాయణకావ్యిగారు రచించిన జావళీలూ ఎద్ల రామదాసు కీర్తనలూ, ప్రయాగ రంగయ్యగారి రచనలూ నూటికి నూరుపాళ్ళు తెలుగు దనం ఉట్టిపడే సంగీత కృతులు.

ప్రయాగ రంగయ్య (1859-1977) గారు మన డాక్టర్ బాల మురళీకృష్ణకు పాడెత్తు మాశామహుడు ఆధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు గీత గోవిందాష్టపదులు, తీర్థలవారి తరంగాలు, గోగులపాటి కూర్మన్న పాటలూ అన్నీ వారికి కొట్టినపిండి, స్వయంగా రామాయణ కీర్తనలు రాశారు. పెళ్ళి పాటలు, పిల్లలు పాటలు రాశారు. వీరి పాటలు పామరు లలో నైతం ప్రచారంలో వున్నాయి. అడవాళ్ళలో సరేసరి.

తెలుగు వాళ్ళకి తమదీ అంటూ ఒక ప్రత్యేకమైన సంగీత బాణీ ఉంది. అమరావతీ శిల్పాలలో వివిధ వాద్యాలను వాయించే మూర్తులను చూస్తాం. కాస్త్రాలలో "ఆంధ్రెలా ఆనే వీల ప్రసక్తి చూస్తాం. తూర్పు చాళుక్యుల కాలంలోని ఒక సంగీత కుటుంబంలోని మూడు తరాల పేర్లు కాననబద్ధం ఆయ్యాయి.

గాంధర్వ విశారద

ఏనుక్రిస్తు పుట్టిన ఎనిమిది వందల సంవత్సరాల నాటికీ తెలుగు దేశంలో తొండక్క అనే ఒక గాంధర్వ విద్వావిశారద ఉండేది. ఈమె అప్పరసలాంటిది ఈమె కొడుకు మల్లప్ప. గానంలో ఆనందమయిండు. ఇతని కూతురు చెల్లెవ్వ. నమస్తగాంధర్వ విద్వావిశారద అత్తిలిగ్రామంలో వెయ్యిదొక చెల్లున్న భూమిని ఏటై పుట్టునందే పొలిమూ వివేళం స్థ.మూ ఈమెకు చాళుక్య భీముడు దానమిచ్చాడు. ఈ రాజు పాలించిన కాలం (క్రి.శ. 888-918)లో తెలుగు గాంధర్వ విద్య రాణించిన కాననారే చెప్పన్నాయి.

పాల్కురికి సోమనాథుడు తన కాలంలో ప్రచారంలో వున్న

ఎన్నో పాటలను ఒక పట్టిక లాగా చెప్పుకుపోయాడు. ఈయన పాటలన్నీ అన్నమయ్య తన సంకీర్తనలలో రాయనే రాశాడు. అన్నమయ్య పాడిన తెలుగు పాటల వరసలు కనీసం రెండు నెటికీ తెలుగు అడవిడమల నోట నజీవంగా వున్నాయి. ఒకటి “చందమామ రావె!” రెండోది “జో అయ్య తావంద” అన్నమయ్య శృంగార సంకీర్తనలనే ఒజ్జు బంతులుగా తీసుకొని క్షేత్రయ్య ఎన్నో పదాలను రచించాడు వీటిని పాడే విధానం వీటిని అరే వద్దతి ఇంకా ఉత్తరాంధ్రంలో బతికే ఉన్నాయి సారంగపాణి భక్తి శృంగార, వైరాగ్య పదాలు కూడా జీవిస్తూనే ఉన్నాయి ఉపేక్షచేస్తే ఇవన్నీ ఒక రెండు తరాలలో వళింపవచ్చు.

అ కా డ మీ ని ది

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం సంగీత అకాడమీని ప్రత్యేకంగా రూపొందించింది ఈ సంస్థ కేవలం కచేరీ వాణిని మాత్రమే కొనసాగించక సంప్రదాయ సిద్ధమైన తెలుగు సంగీతాన్ని భద్రపరుస్తుందని. ప్రచారం చేస్తుందని అశించాలి అది దాని విధి అదిభట్ల నారాయణదాసుగారు తెలుగు పాటలను కొందరు తమిళులు వెలివేసినప్పుడు కోపంతో “దెబ్బకు దెబ్బ” అంటూ 1942 లో ఇలా అన్నారు :

తెలుగు కీర్తని యరవల వెలియొవర్చ
పలయు నన్నిటన్ సిగ్గున్న తెలుగువారు
అద్దె ఇచ్చి యేడ్చించెడు-అరవ కొయ్య
త్రిపురదేవ్ పాటకు తెటతెమగు విజేడు ;
దాటితివి నీ వరవల కుక్కు నోటిచోను
ంగమ “కోరెనా” గాంజీజ్ కాల్యవిక
ఉండు మాయించి నీయడుతో నవలయు
చెంగి నేదెల్లి మా తెలుగువలకు రల్లి

దాసుగారిది ఒకనాటి ఉగ్రరూపం. వ్యంగ కోపం మనకా ఆవేశం అక్కర్లేదు “తన గీతయరవ జాతిని పాటకులనుగా దిద్ది వర్ణిల్లిన తెలుగువాణి” అని రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారిలాగ కూడా మనం పొంగి పోకూడదు. మనగీతిని ఇన్నాకూ తమ వైదుష్యంతో. వవిత్ర పూజా భావంతో సంప్రదాయ సంరక్షణరీతితో పెరిబెట్టినందుకు తమిళులకు వినమ్రంగా కృతజ్ఞతలు చెప్పుకొంటూ తెలుగు సంగీత సంప్రదాయాన్ని మన యింటికి మనం తెచ్చుకోవాలి.

శ్యామశాస్త్రురవారినే గజగజ లాడించిన “భూలోకచాపమణి” బొబ్బిలి కేశవయ్యగారి అపామాన్య పాండిత్యం మళ్ళీ ప్రభవించాలి. శ్యామరాజస్వామి గారితోనె విద్యా గోష్ఠి సలిపిన వీణ పెదగురవచార్యుల వారి నరన విద్యుత్తు మళ్ళా వికసించాలి అలాంటి బొబ్బిలి విజయనగరం. పితాపురం మాడుగుల మొదలైన సంస్థానాలలోని దిగ్గంతుల వారసుల వంటి ప్రతిభావంతులు కార్యదీక్షను పూనాలి హరినాగభూషణంగారి గరిమ. పాదువల్లివారి ప్రజ్ఞా పాటవాలూ సునర్లవారి ప్రశస్తి మళ్ళా మనలను ఆవహించాలి మనకు విద్వాంసుల కొరత లేదు.

డాక్టర్ బాలమురళీకృష్ణ ఈ మవిశంకర శాస్త్రిగారు. చిరంజీవి చిట్టి పాణు. ఓరేటి మాకల. నేడునూరి సౌభాగ్యవతి శ్రీరంగం గోపాలరత్నం మొదలైన ప్రథమ శ్రేణి విద్వాంసులంతా తెలుగు కచేరీ బాణీకి కొత్త రూపురేఖలు కల్పించవలసిన ఆవసరం ఎంతైవావుంది ఇంకెన్నాళ్ళు ఇమిడేషన్లు ?

త మి శ ఇ తై - చె ట్టినా డు సే వై

మనదీ అంటూ మనకో ప్రత్యేక రాష్ట్రం లేనప్పుడు దాని కోసం మనం కలలుకొన్నాం. కలిసికట్టుగా ఉద్యమం నడిపాం. “ఆంధ్రప్రదేశ్ స్త్రీ”ని కలచుకొన్నాం. “ఆంధ్ర పౌరుషాన్ని కీర్తించాం. “రాష్ట్రగానాన్ని ఆలపించాం. ఆత్మస్తుతి ఆ రోజుల్లో వరనింద దరినాపురిలోనికి కూడా వెళ్ళింది.

“చావలేదు! చావలేదు ఆంధ్రుల మహోజ్వల చరిత్ర, హృదయ ములు చీల్చి చదువుడో నడయులార!” అని ఉ ర్భోదించిన రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు ఈ సీ పద్యానికి ఇలాగ ఎత్తుగడ చేశారు.

“తన గీత అరవ జాతిని పాటకులనుగా

దద్దివర్దిల్లి న తెలుగువాణి”

ఇది నత్యమే. మనకు గర్వకారణమే. అయితే మనగీతి మటు మాయం కాకుండా తరతరాలుగా సంరక్షిస్తూ వచ్చిన అరవ గాయకులకు మనం చాలా ఊజివడి వున్నాం. నాళ్ళకు కృతజ్ఞతాభివందనలు చెప్పవలసిన అవసరం ఎంతైనా వుంది.

“నేను ఆంధ్రుణ్ణి నా భాష తెలుగు భాష” అని మనం చెప్పుకొన్నప్పుడు ఉత్తర భారతంలో మనకు ఉప్పు వత్తిలేని రోజుల్లో దక్షిణాది మాత్రం సంగీత వాఙ్మయంగానూ తెలుగు భాషే ఏలుతూ వుండేది. సంప్రదాయాన్ని సంరక్షించుకొనదలచిన తమిళగాయకులంతా తెలుగు పాటలే సంగీత సభలలో, నాట్య ప్రదర్శనలలో వివిధంగా వారు.

కాకాబాద్ తరబడిచోళ, పాండ్యన, సుందీర మండలాలలో నాయక

రాజుల పాలన కొనసాగినప్పుడు తెలుగు సామ్రాజ్యాధికారం సాంస్కృతిక రంగాలలో కూడా విస్తరించింది. ఏ భాషకు చెందినవారై వానరే వాగ్దేయ కారులు తెలుగులోనే ఎక్కువగా మక్కువపడి రచనలు చేసేవారు. వారి శిష్యపరంపర ఆ పాటలనే గానం చేసేవారు. సామ్రాజ్యం నమసిపోయినా సంప్రదాయం మిగిలిపోయింది. తెల్లవాళ్ళు వచ్చాక చిన్న రాజ్యాలు కూడా చితికిపోయాయి.

చెట్టియార్లు

సంగీత విద్వాంసులను స్వదేశ సంస్థానాధిపతులూ, మహారాజులూ, జమీందారులూ, అగర్బ శ్రీమంతులూ పోషించే వారు. ఈ సంవత్సరాలు ఏర్పరిచే సంగీత సభల్లో సామాన్య రసీకులకు ప్రవేశం ఉండేదికాదు. ఐక్యర్యం, అంతస్తు గల ఉన్నత కుటుంబాలవారు పైబ్రహ్మపేతంగా జరిపించే వివాహ మహోత్సవాలలో కూడా విధిగా పాట కచేరీలు వుండేవి. ఇవి కూడా ఆహ్వానితులకూ, ఆయనవాళ్ళకు మాత్రమే పరిమితం. వివిధ సంవత్సర కులాంతవారు సంగీత పోషక వాషికంగా చేసేవారు. వీరిలో నాట్య కోస్తా చెట్టియార్లు చెప్పుకోదగ్గవాళ్ళు.

తమిళనాడులోని మధుర మండలంలోని శివగంగ సీమలోని తిరుప్పత్తూరు-దేవకోట దీవిజిల్లాలో నాటకోట చెట్టియార్లు ఉనికిపట్టుతుంది. ఈ పెట్టు అనాదిగా వద్దీ వ్యాపారస్తులు స్వదేశంలోనే కాక విదేశాల్లో కూడా విస్తరించారు. బర్మా, సింహళం, సైగాన్, మారిషన్, దక్షిణాఫ్రికా మొదలైన చోట్లలో వీళ్ళ వ్యాపారం పాగుతుంటుంది. వృత్తికిత్యా చాలా విద్వాంసులుగా వద్దీని వమూలు చేస్తారు. లాభాలను కూడా వద్దీ

కిచ్చి లాభాలపై లాభాలు ఆస్తిస్తారు. అయితే అర్జునలో ఒక నిర్ణీతమైన శాతాన్ని ధర్మకార్యాలకోసం కేటాయిస్తారు. దీన్ని “మగమై” అంటారు. అత్యల్ప శాతాన్ని కేటాయించినా అదే లక్షల స్థానంలో విధులను పోగు చేస్తుంది.

నాటుకోట చెట్టియార్లు కైపులు. అందుచేత శివాలయాలకు దానాలు చేస్తారు. పడిపోయిన గుళ్లు బాగు చేయిస్తారు. అన్న నత్రాలు, పసతి నత్రాలు నెలకొల్పుతారు. పకు వైద్యశాలలు ఏర్పాటు చేస్తారు. వేద విద్యాలయాలు, శాస్త్ర పాఠశాలలు సంస్థాపించి నడిపిస్తారు. సిలోన్, బర్మా సింగపూర్ వంటి ప్రదేశాలలో సుబ్రహ్మణ్యస్వామి దేవాలయాలను విర్మింపచేసి నిత్యపూజలు జరిగేటట్లు చూస్తారు. “కురుగళ్” అనే పురోహిత వర్గానికి విద్యా పాఠశాలలను చూస్తారు.

నాటుకోట చెట్టియార్లు ఉనికివట్టయిన చెట్టినాడులో అత్యంత ప్రముఖ వ్యక్తి అజ్ఞామలై చెట్టిగారు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆయనకు “రాజా” అనే హోదాను గుర్తించి గౌరవించింది. నరసింహుని ఇచ్చి నక్కరించింది:

ఈ ఉదారస్వభావుడు అపారమైన విద్యాదావాన్ని చేశాడు, తన కుల పెద్దలు పూర్వం మధుర, తిరువణ్ణామలై, చిదంబరం వంటి కైపులలో దానధర్మాలు, దైవకార్యాలు చేస్తే ఈయన చిదంబరం దగ్గర తన పేరిట అజ్ఞామలై విశ్వవిద్యాలయాన్ని సంస్థాపించాడు. ఆ విద్యా సంస్థగల ప్రదేశంలో అజ్ఞామలై వగైరాన్ని విర్మింప చేశాడు. (తాపా శాస్త్రరసైవ, ముఖ్యంగా ద్రాక్షిడ భాషా మీద పరిశోధనలు చేయించి ప్రామాణిక గ్రంథాలను ఈ విశ్వవిద్యాలయం నేటికీ ప్రచురిస్తూనే వుంది.)

అజ్ఞానులై చెట్టిగారికి శాస్త్రీయ కర్నాటక సంగీతం వల్ల చాలా అభిమానం వుంది. త్యాగరాజస్వామిని మించగల వాగ్గేయ కారులు జన్మించలేదని వారి ఉద్దేశం. ఆ దాతు కల్పనాదక్షుని దరిదాపులకు కూడా ఏ కొద్దిమంది మాత్రమే రాగలరని కూడా విశ్వసించేవారు. శాస్త్రీయ సంగీతం గురించి ఎంతశ్రద్ధవున్నా అనాటి పాట కచేరీలలో వర్ణాలు, కృతులు, వదాలు, జావళీలు తిల్లానాలు అన్నీ తెలుగులో. జాస్తీగా సంస్కృతంలో మస్తుగా వుండేవి. తమిళనాడులో తమిళ గాయకులు పాడే పాటలలో అరవ పాటలు లేనందుకు ఆయన చాలా నొచ్చుకొన్నారు.

తమిళ భాష చాలా ప్రాచీన భాషల్లో ఒకటి. ఈ సంస్కృతి ఎంతో గొప్ప సంస్కృతి. సంగం సాహిత్యంలో ముత్త మిళవ్రళంనవుంది. ఇయల్ (సాహిత్యం). ఇళై (సంగీతం). నాదగం (నాటకం). అనే మూడు పేటలు కలిపిన తమిళాన్ని ముత్తమిళ అంటారు.

కడు ప్రాచీనమైన తమిళ ఇళై ఎమైపోయింది: కొద్దిపాటి వ్రవేళ రుమం చెల్లించి సంగీత సభలకు వెళ్ళే సామాన్య తమిళ రసకుడు ఆ కచేరీలోని తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఎంతవరకు అర్థం చేసుకొని అస్వాదిస్తున్నాడు. తన భాషలోనే ఆ సాహిత్యముంటే రసాస్వాదన ఎంత ఇనుమడిస్తుంది. ఈ వ్రశ్నలు అజ్ఞానులై చెట్టిగారిని ఆలోచింప చేశాయి.

తమిళ సంగీత ఉద్యమం

అంతకు ముందే జాతీయ సమైక్యతను ప్రబోధిస్తూ మహాకవి

సుబ్రహ్మణ్యభారతి సింధునది కెరటాల వెన్నెల వెలుగులో చేరదేశపు యువతులలో కలసి “సుందర తెలుగు”లో పాటపాడుతూ నౌకా విహారం చేద్దామన్న “తమిళ ఇశై” అవసరం గురించి వీజాలు నాటారు. “రసిక శిఖామణి” విరుదాంకితుడైన టి. కె. చిదంబరనాథ మొదలియార్ గారు (టి. కె. వి.) ఈ వల్లవిని అందుకొన్నారు. అన్నామలై చెట్టిగారు తాము స్థాపించిన విశ్వవిద్యాలయంలో 1941లో తొలిసారిగా ఒక నదస్సును ఏర్పాటు చేశారు. ఇందులో చాలా తీర్మానాలను ఆమోదించారు. “తమిళ గాయకులు తమిళ పాటలచే పాడాలి. కచేరి ప్రారంభంలో, అంతంలో తమిళ ఇశై వుండి తీరాలి. సంగీత నభలను ఏర్పాటుచేపే కార్య కర్తలు తమిళ పాటలు విధిగా వుండాలని వట్టువట్టాలి” మొదలైన విబంధనలను ఆ నదస్సు అంగీకరించింది.

అప్పుడప్పుడే వివిధ వగరాలలో సంగీత నభలు కాళ్ళు నిలిచి దొక్కుకుంటున్నాయి. (మొట్టమొదటి సంగీత నభ కీ.శ. 1895లో సంస్థాపించారు.) చెన్నవట్టణంలో డి.పెంబర్ మానం సంగీత మాళంగా స్థిరపడింది. సంగీత నభలు సంప్రదాయ సంరక్షణకు కంకణం కట్టుకొన్నాయి. చిదంబరం నదస్సు తమిళపాటల ప్రచారాన్ని ప్రబోధించే సరికి నాకమలకు గంగవైరులు చెంగలించాయి హిందూపత్రిక సంపాదకీయం వ్రాసింది. వాదోపవాదాలు చెలరేగాయి.

“నాదమయమైన సంగీతానికి భాషేమిటి ?

మీరు తమిళ ఇశై, తమిళ ఇశై అంటున్నారగానీ కచేరీలో

పిల్లవగ్రోవి తమిళనాడులు పలుకుతుందా? పిడేలు తమిళనాడులు చేస్తుందా. మద్దెరి తమిళ చప్పుళ్ళను వివిపిస్తుందా?....అంటూ ననాతనులు ఎద్దేవా చేశారు.

ముడికొండన్ వెంకట్రామయ్యర్ ఉత్తమోత్తమమైన సంగీతం దాని ఉన్నతదళలో సాహిత్య సహాయాన్ని అర్పించవన్నారు. టి. టి. కృష్ణమాచారిగారు “నాదంలోని అవందాన్వేషణలో సంగీతం భాషా శబ్దరహితం” అన్నారు. మద్రాసు మ్యూజిక్ అకాడమీ వారు కలికసిట్టుగా కూర్చోని నిరోధించదలిచారు.

కేవలంస్వస్థాన వేష భాషల పల్లవున్న ప్రేమతో తమిళ సంగీత ఉద్యమాన్ని ప్రారంభిస్తే దీనికి రాజకీయపు రంగులను కూడా పులిమారు. దీనికి కారణం లేకపోలేదు. రాజా అజ్ఞామలై చెట్టిగారి జ్యేష్ఠ కుమారుడు ముత్తయ్య చెట్టిగారు జస్టిస్ పార్టీకి చైర్మన్. శాసన సభలో ఆ పార్టీకి చైర్మన్. శాసన సభలో ఆ పార్టీ చీఫ్ ఎంపీ. జస్టిస్ పార్టీ బ్రాహ్మణేతరుల ఉద్యమం నుంచి ఉద్భవించింది. అందుచేత తమిళనాట నాదం ఆ పార్టీ వినాదమని అపోహపడడానికి అస్కారం లేకపోలేదు.. అయితే రాజాజీ వంటి కాంగ్రెసువాదులు కూడా తమిళనాటను దీవించి ప్రోత్సహించారు.

సంగీత కళానిధి ద్వారావెంకటస్వామి నాయుడుగారు సంగీతంలో సాహిత్యానికి స్థానంలేకన్న వాదాన్ని అనందర్పణ అన్నారు. భాషకు

ప్రాముఖ్యం లేకపోతే కృతులలో మాటలు ఎందుకని మ్యూజిక్ అకాడమీ వేదిక మీద నుంచే ప్రశ్నించారు. ఎవరి మాతృభాషలో వాళ్ళు పాటలు విన్నప్పుడే రసానుభూతి ఇతోధికం అవుతుందన్నారు.

తమిళ్ ఇళై నంఘం

ఆర్. కృష్ణమూర్తి ("కల్కి" సంపాదకుడు). ఎం.ఎస్. మల్లు రంగ్గి. తమిళ సాహిత్య వికాసహుడు డాక్టర్ యు.వి. స్వామినాథ ఆయ్యర్. ఆర్. కె. శ్యామగ చెట్టియార్ వంటి వాళ్ళు ఈ ఉద్యమానికి చేయూత నిచ్చారు. 1948లో "తమిళ్ ఇళై నంఘం" ఏర్పడింది. దాని కోసం అణ్ణామలై చెట్టిగారు నిదులను కేటాయించారు. వారి కుమారుడు ముత్తయ్య చెట్టిగారు ఆనంస్థళ్ళ మొన్న కాలం చేపేదాకా ఉపాధ్యక్షునిగా వున్నారు.

గతమెంతో ఘనక్రీడి కలవాళ్ళయినా తమిళులు తమిళ ఇళై నంఘాన్ని ప్రారంభించాక చాలా సమస్యలను ఎదుర్కొన్నారు. తమిళ వాగ్గేయకారులు చాలా తక్కువ సంఖ్యలో వుండేవారు. వారి రచనలు కచేరీలకు అనువుగావుండేవికావు. అయినా వట్టదలతో పాపనాళనం శివన్, టి. లక్ష్మణ పిళ్ళై, టి.ఆర్. విశ్వనాథశాస్త్రి, నీలకంఠ, శివన్, ఘనం కృష్ణయ్యర్ వంటి వాగ్గేయ కారులు తమిళ కృతులను రచించారు. "తమిళ్ ఇళై నంఘం" ప్రాచీన తమిళ సంగీతం గురించి పరిశోధనలు చేయించింది.

తమిళనాడులోని శివాలయాల్లో "ఒరువల్లు" కేవలసంగీతాలను.

అరిపిస్తావుంటాడు. వైష్ణవాలయాలలో ఆళ్వారుల సాచురాలను పరిస్తావుంటాడు. కొన్ని వైష్ణవాలయాలలో “అదైయార్” అనే పేరుగల అర్చకులు సాచురాలను పాడుతూ అభినయిస్తూ వుంటారు.

ఈ ప్రాచీన గావ వద్దతులన్నింటిమీదా తమిళ ఇళై సంఘం పరిశోధనలు చేయించింది. వివిధ రంగాలలో విస్తాతులైన వివుణులు ఎన్నో నిరూపణ వ్యాసాలను రాసి సమర్పించేవాడు, వలదై సంవత్సరాలుగా ఏచేటా వారు పదిరోజులపాటు తమిళ ఇళై సంఘం సంగీత సభలు జరుపుతూ, గ్రంథాలు ప్రచురిస్తూ విద్వాంసులను సత్కరిస్తూ తమిళ సంగీతానికి పాటిరేవి “పేవై” చేస్తూ వస్తూంది.

రాజా అణ్ణామలై చెట్టిగారు పోయాక వారి పెద్దకొడుకు ముత్తయ్య చెట్టిగారు తమ ఇతర వృత్తి వ్యాపకాలతోపాటు తమిళ ఇళైను కంటికి రెప్పలాగ చూసుకొన్నారు. ఈయన ఈ నెల వన్నెండో తేదీనాడు కాఠం చేశారు. బిరుదులతోపాటు ఈయన పేరు “పద్మభూషన్ డాక్టర్ రాజా సర్ యం. ఎ. ముత్తయ్య చెట్టియార్ ఆఫ్ చెట్టినాడ్, నైట్ బేచిలర్, డి. లిట్. యం.యల్.సి. (1905-1984)” అర్హతాబ్ధానికి పైగా ఈయనా విరి కుటుంబ సభ్యులూ, ఓకవైపు పరిశ్రమలను సురక్షిస్తూ ప్రజాహిత కార్యాలను చేపట్టారు.

తమిళనాడులో “తమిళ ఇళై” శతాబ్దాల తర్వాత మళ్ళా వివరించి తన పురాతన నైభవాన్ని సంతరింపుకొన్నదంటే దానికి చెట్టినాడువారి పేవే ముఖ్య కారణం. తమిళ ఇళై సంఘంతో పాడవి తమిళ గాయనీ గాయకులుగానీ. ప్రదర్శన ఇవ్వవి వర్తకీ వర్తకులుగాని ఎవరైనా వుంటే

వాళ్ళు పేరు వ్రాస్తామని లేనివాళ్ళేనని చెప్పాలి. అదిలో అలియకుడి రామానుజ అయ్యంగార్ వట్టుదలకోసం తన షరతుల ప్రకారమే తమిళ ఇళై సంఘంలో పాడుకానని అంగీకరించి తమ కచేరీని : తెలుగు వర్ణంలో పెంకితనానికి ప్రారంభించినా తర్వాత అందరూ తమిళపాటలే పాడి వాటికో శాస్త్రీయతను సంతరింపజేశారు: మాతృభాషను గౌరవించేవారే మరోభాష మవతమ అవగాహన చేసుకోగలరు. ఇవాళ తమిళ యువ గాయక లోకం తెలుగు ఉచ్చారణకూడా స్వచ్ఛంగా అప్పుడప్పుడు వివరిస్తుంది.

ఇది చెబినాడు చిరువ :

స్వాతి తిరునాళ్ : ఖ్యాతీ, అపఖ్యాతీ

ఇటీవల దాక్షిణాత్య సంగీత ప్రపంచంలో ఒక వివాదం పెద్ద గాలి దుమారాన్ని రేపుతుంది. తిరువనంతపురం సంస్థానాన్ని పాలించిన స్వాతి తిరునాళ్ (1829-47) మహారాజా గొప్ప వాగ్గేయకారుడు బహు భాషావికారదుడు. కర్ణాటక సంగీతంలో త్రిమూర్తులుగా త్యాగరాజు (1768-1847) మధుస్వామి దీక్షితులు (1776-1835) శ్యామాకామిలు (1762-1827) ప్రసిద్ధి కెక్కారు.

స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజా కొద్దిగా చిన్నవాడైనా వీరికి నమకాలికుడు. దాక్షిణాత్య సంగీత చరిత్రకారులు సంగీతమూర్తి త్రయం నరసన స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజావి విలిపి గౌరవిస్తున్నారు. కొన్నేళ్ళ కిందట మద్రాసు మ్యూజిక్ అకాడమీలో సంగీత త్రిమూర్తుల చిత్రవలూల నరసన స్వాతి తిరునాళ్ చిత్రవలూన్ని పెట్టి అవిష్కరించారు. స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజాకు ఆ అర్హత లేదని ఇటీవల కొందరు వారిస్తున్నారు.

ఎవరి కృతులు :

నిజానికి స్వాతి తిరునాళ్ రచించిన కొన్ని సంగీత కృతులు ఆయన రచనలు కావనీ ఆయన కొలువులో వున్న తంజావూరు సోదర చతుష్టయమైన పొన్నయ్య, చిన్నయ్య, నదీవేలు, శివానందం విరచించిన కృతులనే పుకారు కొన్నాళ్ళ క్రిందట పుట్టింది. ఈ పుకారు వికార్యమైన ఆరోపణగా రూపొందింది. ఈ ఆరోపణలను నిరూపించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

ఈ వివాదానికి మూలకారకుడు ఇంకెవరో కాదు. తంజావూరు

సోకర చతుష్టయం వంశంలోనివాడే. నేటి దాక్షిణాత్య సంగీత ప్రపంచంలో పేరుపొందిన విద్వాంసుడే. తంజావూరు సోదర చతుష్టయంలోని ఒకని పేరింటవాడు శివానందం. ఈయన తన పూర్వీకుల వ్రాతప్రతులపల్ల స్వాతి తిరునాళ్ రచనలుగా చలామణి అవుతున్నవి నిజంగా తంజావూరు ఆన్న దమ్ముల రచనలవి ప్రకటించాడు. “ఆ వ్రాతప్రతులను నేను కళ్యాణా చూశాను. ఆ రచనలు స్వాతి తిరునాళ్ కృతులు కావు. తంజావూరు సోదరుల రచనలే” అని పీఠ విద్వాంసుడు శ్రీ ఎన్. బ్రాచంబందర్ కిందటి నెల 17 వ తేదీనాడు ఒక పత్రికా ప్రకటన చేశారు. (ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ 18-1-88 మద్రాసు ఎడిషన్) దీనిని ఖండిస్తూ తిరువానూరు శ్రీ స్వాతి తిరునాల్ సంగీత సభ ఉపాధ్యక్షుడు శ్రీ ఎన్. వెంకట సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ ఒక ప్రతి ప్రకటన చేశారు. (ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ జులై 6 వ తేదీ మద్రాసు ఎడిషన్.)

ఈ వివాదాన్ని అర్థం చేసుకొనడానికి స్వాతి తిరునాళ్ జీవిత చరిత్ర, తంజావూరు సోదర చతుష్టయం జీవిత చరిత్రలూ ముందుగా కొంచెం తెలుసుకోవలసిన అవసరం వుంది.

....: జీవిత చరిత్ర : ...

స్వాతి తిరునాళ్ళ పూర్తి పేరు, బిరుదులతో సహా చెప్పాలంటే “శ్రీ పంకజనాభదాస్, పంచిపాల, రామవర్మ కులశేఖర కిరీటపతి, మహారాజ రామరాజ బహదూర మన్నె సుల్తాన్, షంషేర్ జంగ్” ఈయన స్వాతి వక్షత్రంలో పుట్టాడు. తనుక ఈయన్ను స్వాతి తిరునాళ్ళ అంటారు. తిరువాన్కూర్ రాజవంశంలోని వ్యక్తులను వాళ్ళ జన్మ నక్షత్రం కుబ్జివంతో వ్యవహరించుతారు. ఈయనకు ముందు పాలించిన రామవర్మ ధర్మ రాజాను కార్తీక తిరునాళ్ళ (1758-98) అని పిలిచేవారు. స్వాతి తిరునాళ్ళ తరువాత ఉత్తరం తిరునాళ్ళ మూర్తాండవర్మ (1847-60) అరియం తిరునాళ్ళ (1860-80) విశాఖం తిరునాళ్ళ (1880-85), శ్రీ మూలం తిరునాళ్ళ రామకర్మ (1885-1924) పాలించారు.

తిరువాన్కూరు ప్రాంతాలను కులశేఖర మహీపతులు తొలి నుంచి పాలించారు. అందుచేత రాజవంశాలలో కొందరు రాజుల పేరు చివర ‘కులశేఖర’ అనే పదబంధం కనపడుతుంది (మన వెలమ జమీందార్లలో బొబ్బిలి రాజవంశ పురుషులందరూ రంగారావులే. పితాపురం వారు రామారావులు, నూజివీడువారు అప్పారావులు, ఈ కుటుంబాలన్నింటికీ కుదురు అయిన వెంకటగిరి రాజవంశీ లందరూ యాచేంద్రులే) పేరునుబట్టి రాజవంశం ఏమిటో చెప్పకోడానికి వీలుగా స్వాతి తిరునాళ్ళ మహారాజును ‘కులశేఖర పెరుమాళ్’ అని కూడా వ్యవహరిస్తారు. నిజానికి ఈ పేరుతోనే ఈయనను ప్రముఖ వాగ్గేయకారునిగా పేర్కొంటూ సబ్బరామ దీక్షితులవారు తమ సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శనలో ఇలా రాశారు :

“ఈ కిరీటపతి తిరువంతపురం సంస్థానమును పరిపాలించిన మహారాజు ఈ కేరళ దేశాధిపతి సంస్కృత ఆంధ్ర, మాళి, కేరళ హిందూస్తానాద్యనేత భాషల నేర్చిన సమర్థులు, సంగీతమందు విశేష

ప్రతిభ గలవారు. అనేక రక్తిరాగ, దేశీయ రాగములలో గేయ కల్పనా చతుర్వములు విలసిల్లి, సంస్కృత సాహిత్య రూపములైన చౌక వర్ణములు, సంఖ్యలేవి కీర్తనములు 'పద్మనాభ' ముద్రతో విరచించిన మహాత్ములు. సంస్కృతమందు చంపు మొదలయిన బహు కావ్యములు రచించియున్నారట. తెలుగున చౌక వర్ణ పదములు చేసియున్నారు. కేరళ భాష యందును బహుకృతులు జేసియున్నారు. ఈ పద్మనాభ దాసులు శ్రీ పద్మనాభ పాదారవిందై క్యమయి రమారమి యేబిది యేండ్లగుచున్నది [సంగీత సంప్రదాయ ప్రవర్ధిని-1వ భాగం పుట 31- ప్రథమ ముద్రణ కాలం 1904]

సుబ్బరామ దీక్షితులు (1839-1906), సంగీత త్రిమూర్తులలో ఒక రయిన ముద్దుస్వామి దీక్షితుల వారి వంశంలోనివారు వరుసకు ఒక రకంగా మనుమలు. మరొక రకంగా కుమారులు. ముద్దు స్వామి దీక్షితులవారి కడగొట్టు తమ్ముడు బాలస్వామి దీక్షితులు [1786-1858] తమ కుమార్తె కుమారుడైన సుబ్బరామ దీక్షితుల వారిని దత్తత చేసుకొన్నారు. ముద్దు స్వామి దీక్షితుల వారికి గావి, బాలస్వామి దీక్షితులవారికి గానీ పుత్ర సంతానం లేదు. అందుచేత ఈ వంశానికి దాని గాన సంప్రదాయానికి సుబ్బరామ దీక్షితులవారే ఏకైక వారసులు.

స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజుకు సుబ్బరామ దీక్షితులవారు సమీప కాలం వారైనా తంజావూరు సోదర చతుష్టయానికి మాత్రం సమ కాలికులు. ఈ సోదరులలో యిద్దరు సాక్షాత్తూ ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారి ప్రత్యక్ష శిష్యులు ఇతర శిష్యుల పేర్లను చెప్తూ "భరత శ్రేష్ఠుడైన కంజ పురి పొన్నయ్య, వడి పేలు" తమ తాతగారి శిష్యులని సుబ్బరామ దీక్షితుల వారు రాశారు. (సం. సం పు-1-పుట-28).

పొన్నయ్యను భరత శ్రేష్ఠుడని పేర్కొనడం గమనించదగ్గ విషయం, విజానికి తంజావూరు సోదర చతుష్టయం నట్లువ దిట్టలు. ఈనాడు ఏ రంగస్థలం మీదనైనా జరిగే భరత నాట్య ప్రదర్శన కార్య

క్రమంలోని అంశాల క్రమానికి ఈ సోదరులే అనాడు ఒరవడి పెట్టారు. నాటి నుంచి నేటి దాకా భరత నాట్య ప్రదర్శకులందరూ తూచా తప్పకుండా ఆ క్రమాన్నే పాటిస్తున్నారు.

... : భ ర త నా ట్యం : ...

ప్రస్తుత భరత నాట్య ప్రదర్శనలు మేళ ప్రాప్తి లేక అరిరింపుతో ప్రారంభమవుతుంది. తరువాత జతిస్వరం, శబ్దం, వర్ణం, పదం, జావళి తిల్లానాఠో పూర్తవుతుంది. వర్తకుడు గాని వర్తకి గాని తన వైదుష్యాన్ని ప్రదర్శించడానికి వర్ణం చాలా పనికివస్తుంది. వర్ణాలు మూడు రకాలు, పద వర్ణం, తాన వర్ణం, చౌక వర్ణమని వాటిని పిలుస్తారు. తాన వర్ణం నాట్యానికి ఉపయోగపడదు. పద వర్ణంలో వల్లవీ అను వల్లవీ చరణాలు వుంటాయి. ప్రతి వర్ణానికి పూర్వాంగం, ఉత్తరాంగం అని రెండు అంగాలుంటాయి. పూర్వాంగంలో వల్లవీ, అనువల్లవీ ముక్తాయి స్వరాలు వుంటాయి. ఉత్తరాంగంలో చరణం ఎత్తుగడ స్వరాలు వుంటాయి. చౌక వర్ణాన్ని పెద్ద వర్ణమంటారు. ఇది పదవర్ణంకన్నా విరివిజుత కాలంలో నడుస్తుంది.

స్వాతి తిరునాళ్ మహారాజు 18 వ వర్షాలను రచించారు. వీటిలో నాలుగు తెలుగు భాషలో వున్నాయి. మిగతావి సంస్కృతంలో వున్నాయి. స్వాతి తిరునాళ్ పద వర్ణాలలో స్వర్ణాక్షరాలూ, ముద్రాలంకారాలు తరచుగా వుంటాయి. ముద్రాలంకారం అంటే రాగం, మేళ-సాహిత్యంలో ప్రత్యక్షంగానో గోప్యంగానో వుంటుంది. ఉదాహరణకు స్వాతి తిరునాళ్ రచించిన “సాధువిచట” అనేది భూపాల రాగంలో వుంది. సాహిత్యంలో “భూపాల కనికర” అనే ప్రయోగం వల్ల రాగం పేరు తెలుస్తుంది. ఇది ప్రత్యక్ష ముద్రాలంకారం. “పాన్వాసురుష” అనే వర్ణంలో “తేమునిమాణిసయ” అనే ప్రయోగం కనబడుతుంది ఇందులో “భూపాల” అనే రాగం పేరు గుప్తంగా వుంటుంది.

... : ఆ స్థాన వి ద్వాంసులు : ...

స్వాతి తిరునాళ్ ఆస్థానంలో చాలామంది విద్వాంసులు ఉండే వారు. ఔత్తరాహ, దాక్షిణాత్య సంగీతాల మేలు కలయికను ఆ మహారాజు అకాంక్షించాడు పాశ్చాత్యవాద్యమైన ఫిడేలుపై కర్ణాటక సంగీతాన్ని పలికించే ప్రజ్ఞ చూపడం అప్పుడప్పుడే మొదలైంది. తంజావూరు సోదర చతుష్టయంలోని వడి వేలు ఫిడేలు వాద్యంలో అందె వేసిన చెయ్యి స్వాతి తిరునాళ్ ఆ విద్వాంసుణ్ణి తన ఆస్థానానికి రప్పించు కున్నాడు.

ఆ రోజుల్లో మువనబుకు నెలకు ముప్పయి రూపాయలు, తహ సీల్దారుకు నెలకు వలభై రూపాయలు జీతాలు ఇచ్చేవారు వడివేలుకు మహారాజా నెలకు నూటపది రూపాయల జీతం మంజూరు చేశారంటే ఆ విద్వాంసుని విద్య వట్ల స్వాతి తిరునాళ్ కు అదరణ ఎంతో తెలుస్తుంది. 1884లో వడి వేలు కోసం ప్రత్యేకంగా దంతంతో ఫిడేలును మహారాజా చేయించి బహుకరించాడు. ఫిడేలుపై పీతం, అరుగు పీతం, పక్క చెక్కలు, బిరడాలు, మెడ చివరకు విల్లు యొక్క కర్రా అన్నీ దంతం తోనే చేయించాడు. ఈ ఫిడేలు మీద రాజలాంఛనం ఉంది. ఇప్పటికీ ఈ ఫిడేలు తంజావూరు సోదర చతుష్టం వారి వంశస్తుల ఇంట్లో వుంది.

ఒక్క ఫిడేలు వాద్యంలోనే కాక వట్టువాంగంలో కూడా వడి వేలు దిట్ట. అందువల్ల వద వర్ణ రచనలో ముక్తయి స్వరాల కల్పన లోను, ఎత్తుగడ స్వరాల కల్పనలోనూ వడివేలు మహారాజాకు సలహాలు ఇచ్చి సహాయపడి ఉంటాడు. ఇది దాక్షిణాత్య సంగీత చరిత్రకారు లందరూ ఒప్పుకొన్న విషయమే. ఇప్పుడు స్వాతి తిరునాళ్ వదవర్ణ రచనలన్నీ వడి వేలు కృతులే అని వాదించడం చాలా విద్వూరమైన విషయం. స్వాతి తిరునాళ్ రచనలు వడివేలు వ్రాతప్రతిలో ఉంటే వుండవచ్చు. అంత మాత్రాన కర్తృత్వం అతనిదే అని చెప్పడానికి ఏలేదు.

“ది డాన్స్ కాంపోజిషన్స్ ఆఫ్ ది టేంజోర్ క్వాలెట్” అనే పుస్తకాన్ని శివానందం, కిట్టప్పగార్లు సంకలనం చేశారు. ఈ పుస్తకంలోని వివరాలవల్ల తంజావూరును పాలించిన కులజాతీ మహారాజు ఈ సోదర చతుష్టయాన్ని సెంగినర్ కోయిల్ గ్రామంలో కలుసుకుని తన ఆస్థానం లోనికి ఆహ్వానించారు. ఈ సోదర చతుష్టయం తంజావూరును పాలించిన వ్రతాపసింహుని మీద, కులజాతి మీద, అమరసింహుని మీద ఇన్సుడి శరభోజీ మీద, శివాజీ మీద సంగీత రచనలు చేశారని పై పుస్తకం చెప్తుంది. ఈ రాజుల పరిపాలనా సంవత్సరాలను కింద పొందుచున్నాను.

వ్రతాపసింహుడు	1799-1763
కులజాతీ	1763/1787
అమరసింహుడు	1787-1798
శరభోజీ	1798-1838
శివాజీ	1838-1855

తంజావూరు సోదర చతుష్టయంలోని చిన్నయ్య 1802 లో, చిన్నయ్య 1804లో, శివానందం 1808లో, వడివేలు 1810లో జన్మించారని పై సంకలన గ్రంథమే చెప్తుంది. 1707లో మరణించిన కులజాతీ 1810లో పుట్టిన వడివేలును, అతని అన్నలనూ తన ఆస్థానానికి ఆహ్వానించడం అసంభవం అందుచేత పై సంకలన గ్రంథంలోని వివరాన్నీ చాలా మట్టుకు కట్టు కథలే; తాళిఖరులో తప్పిదాలు, తకరాలులు పరస్పర వైరుధ్య విషయాలు, న్యవచో ఘాతాలు చాలా వున్నాయని డాక్టర్ క్రుమారి వడ్డా సుబ్రహ్మణ్యం తన గీతరత్న ఆర్ట్ డెస్ ఆండ్ నా ఆనే ఆర్కైవ్స్ లో న ప్రెమజీతంకి యజ్ఞాచరితంకి హంసేని భాగంలో తంజావూరు సోదర చతుష్టయం రచించారని చెప్పబడే స్వరూపి విజ్ఞాపి

కాశీ నాథయ్య ప్రతాపసింహునిపై చెప్పాడని వద్దా సుబ్రహ్మణ్యం తాళ పత్ర గ్రంథాల సాక్ష్యంతో నిరూపించింది.

దీవివల్ల తేలివ దేమిటంటే తంజావూర్ పోదర చతుష్టయం వ్రాసుకొన్న గ్రంథాలలోని రచనలన్నీ వారి కృతులేకావు. తమ పూర్వీకుల రచనలనూ, ఇతర ప్రాచీన విద్వాంసుల రచనలనూ అత్యాధునిక కాపీ చేసుకొని వుంటారు. అలాగే సమకాలికుల రచనలను కొన్నింటిని కూడా నోట్ చేసుకొని వుంటారు.

వడివేలు సమకాలికులెవరూ అతడిని వాగ్గేయకారుడిగా గానీ, ధాతు కల్పనాదక్షుడిగా గాని గుర్తించలేదు. సుబ్బరామ దీక్షితులవారు తమ సంగీత సంప్రదాయ ప్రచరించిలో భరత శ్రేష్ఠుడైన పౌన్నయ్య కృతులను నాలుగింటిని తమ గ్రంథంలో ఉదహరించారు. రాగంగరాగం దుని ఖిన్న పద్మము లక్ష్యంగా పౌన్నయ్య రచించిన “శ్రీ గురుగుహమూర్తి” అనే కీర్తనను పొందుపరుస్తూ సుబ్బరామ దీక్షితుల వారు ఇలాగ పరిచయ వాక్యం రాశారు “తంజావూరి సంస్థానమున పరంపరగా వచ్చు నట్లున యొజ్జయును, ముద్దు స్వామి దీక్షితులవారి శిష్యుడును, భరత లక్ష్య లక్షణ ప్రవీణుడును, నృత్యములకు ప్రయోగించునట్టి యనేక స్వరజతులు వర్ణములు జేసి ప్రసిద్ధి నొందిన వాడిగా నుండి పౌన్నయ్య చేసిన కీర్తనము” (సం సం. ప్ర మొదటి భాగం-పుట 216) పౌన్నయ్య ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారి శిష్యుడు, గురువుగారి ముద్ర “గురు గుహ ముద్ర” శిష్యుడు తన రచనలో “గురుగుహ బాస” “గురు గుహ భక్త” అనే ముద్రను వాడుకొంటాడు. (చూ. సం సం ప్ర 1-276 4-367 4-398).

పౌన్నయ్య రచనలను నాలుగింటిని తమ గ్రంథంలో పొందు పరిచ సుబ్బరాయ దీక్షితుల వాడు స్వాతి తిరువాళ్ అస్థాన విద్వాంసుడైన వడివేలు కృతిని మచ్చుకు ఒకటైనా ఉదహరించలేదంటే అందు

లోని ఇంగితం చెప్పకనే చెప్పినట్లు అనుకోవాలి. [దీక్షితులవారు స్వాతి
తిరునాళ్ రచనను ఒక దానిని తమ గ్రంథంలో చేర్చారు. సం. సం ప్ర
3-103]

తంజావూరు సోదర చతుష్టయానికి భ్యాతిని పెంచడానికి స్వాతి
తిరునాళ్ మహారాజుకు అనభ్యాతి తెచ్చిపెట్టక్కర్లేదు.

“ సుందర తెలుంగినిల్ పాట్టినైత్తు... ”

బ్రహ్మ డీసెంబరు వన్నెందో తారీఖు. ఇది మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతిగారి జన్మ దినం. ఈనాడు ఆయన శత జయంతినాడు ఆయన తమిళ భాషలో రచనలు చేసిన భారతీయ కవి. పాత్రికేయుడు, రాజకీయ వ్రాసావి. స్వాతంత్ర్య యోధుడు. ఉగ్రవాది. సర్వమాన సమానత్వం కాంక్షించిన విశ్వ మానవుడు.

సుబ్రహ్మణ్య భారతిగారికి తెలుగు భాషన్నా, తెలుగు వాళ్ళన్నా చాలా ఇష్టం. అందుకే మన భాషను “సుందర తెలుగు” అని ఆయన ప్రశంసించారు. ఆయనకు తెలుగు పచ్చు. భారతిగారు పుట్టి పెరిగిన ఎట్టయపురం తమిళ దేశంలోని తిరునల్వేలి జిల్లాలోని ఒక పురమైనా, అది తెలుగుభాషనూ, కర్ణాటక సంగీతాన్ని పోషించిన స్వదేశ సంస్థానం ఎట్టయపురం రాజులు తెలుగు కవిశ్రయ భారతాన్ని తమిళంలోనికి అనువాదం చేయించి ఆచ్చు పేసిన సాహిత్య పోషకులు.

భారతిగారు 1882లో జన్మించారు. అప్పుడు ఎట్టయపురంలో తెలుగు సంగీతం మారుమోగుతూ వుండేది. కర్ణాటక సంగీత శ్రయంలో ఒకరైన ముద్దుస్వామి దీక్షితుల వారిని ఈ సంస్థానం సత్కరించింది. ఆయన అవసానదశ అక్కడే గడిచింది.

ముద్దుస్వామి దీక్షితులవారి సోదరులు చిన్న స్వామి దీక్షితులు అక్కడే నివసించారు. బాలస్వామి దీక్షితుల వారు పిదలు వాద్యాన్ని భారతీయ సంగీతానికి అనువుగా అనాడే చేశారు. ‘సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శని’ అనే ఉద్గ్రంథాన్ని నాలుగు భాషలలో రచించిన సుబ్బరామ దీక్షితుల వారు మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతిగారికి సమకాలికులు. తెలుగు సంగీతంలోని మారుకాన్ని అస్వాదించడానికి ఇంతకన్నా వేరే అవకాశం వుండదు.

...: ఉద్యోగానికి రాజీనామా : ...

1904లో భారతిగారు తమ ఇరవై మూడో యేట రాచరికపు కొలువుకు రాజీనామా చేసి పూర్వం మనస్తత్వానికి స్వప్తి చెప్పి ఎట్టయే పురం వదిలిపెట్టి మద్రాసు చేరుకున్నారు. “స్వదేశమిత్రన్” అనే తమిళ దైనిక పత్రికలో ఉప సంపాదకునిగా చేరారు. ఆనాడు మద్రాసు మన ఉమ్మడి రాజధాని. తెలుగుతనం, తెలుగు సంస్కృతి కలకలలాడుతూ పట్టణంలో కనబడేవి. తెలుగు జమీందార్లందరికీ మద్రాసులో బింగ్లాలు వుండేవి. తెలుగు సంస్కృతి పదులలో చెప్పుకోదగ్గ వాళ్ళంతా చెన్న పట్టణానికి వస్తూపోతూ వుండే వాళ్ళే. తెలుగు విద్యావంతులలో ఎందరో మద్రాసులో, హస్తేశ్వరలో, ఇళ్ళలో వుంటూ చదువు సాగించిన వాళ్ళే. భారతిగారికి చాలా మంది తెలుగు వాళ్ళతో స్నేహంగా వుండేది.

భారతిగారు మద్రాసు ప్రవేశించిన రోజుల్లో చెన్నపట్నం తెలుగు వాళ్ళలో మహాన్నతులు పీఠేళలింగంగారు అక్కడే సరకువాకంలో వుంటూ వుండేవారు. అప్పటికే పీఠేళలింగంగారు ప్రెజిడెన్సీ కాలేజీలో ఆచార్యత్వం వదలుకున్నారు. అయినా వారు లింగిచెట్టి పీఠిలోని ఒక ఇంట్లో బ్రహ్మసమాజం ప్రార్థనలు జరుపుతూ వుండేవారు. భారతిగారు పీఠేళలింగంగారివల్ల చాలా ప్రభావితులయ్యారు. ఉత్తరోత్తరా శాము వ్రాసిన “చంద్రిక కథ” అనే ఆనంపూర్ణ నవలలో పీఠేళలింగంగారిని వాస్తవ పాత్రగా ధర్మపత్ని సమేతంగా ప్రవేశ పెట్టారు. ఈ నవలలో అక్కడక్కడ తెలుగు సంభాషణలను కూడా భారతిగారు రాశారు.

...: గాడిచర్ల వారు :...

కందుకూరి పీఠేళలింగంగారంటే ఎంత గౌరవమో గాడిచర్ల హరి నర్సోత్తమరావు గారంటే భారతిగారికి అంత ప్రగాఢమైత్రీ. అప్పుడు గాడిచర్ల వారు మద్రాసులో ఎమ్.ఎ. చదువుతూ వుండేవారు. అయ్యేదేవర కాళేశ్వరరావు, గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి, తోగరాజు వట్టాబి సీతారామయ్య మొదలయిన వాళ్ళుదేదో కాక, కొమ్మరాజు లక్ష్మీకామరావుగారు

కూడా అప్పుడు చెన్నపట్నంలో విద్యార్థులే. “బెంగాలు విభజన” వ్యతిరేకోద్యమంలో చెన్నపట్నం తెలుగు విద్యార్థులు మెరీనా బీచ్ లో సభ పెట్టాలని విశ్వయించారు అధ్యక్షుడిగా ఒక పెద్ద బుర్రను పెట్టుకుంటే గౌరవం అనుకున్నారు. బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మ, గోవిందరావు వయ్యార్, డాక్టర్ నాయర్, జి. ఎ. నరేశన్ మొదలయిన ప్రముఖులలో ఏ ఒక్కరూ అంగీకరించలేదు, పైగా చప్పీళ్ళు చల్లారు.

చివరకు ఒకే ఒక్కరు మిగిలారు. ఆయన “స్వదేశ మిత్రన్” సంపాదకులు జి. సుబ్రహ్మణ్యం అయ్యర్ గారు. ఈయన గొప్పదేశాభిమాని. సంస్కర్త. కూతురుకు వితంతు వివాహం చేశారు. అందుచేత ఆయనను వెలివేశారు. అయినా, ఆయన చలించలేదు. కొన్నాళ్ళు ‘హిందూ’ పత్రికకు కూడా సంపాదకులు. వీరిని అధ్యక్షులుగా పెట్టుకోవాలని విద్యార్థులు ఆశించి ముందు భారతిగారిని కలుసుకొని మాటసాయం చేయమన్నారు. భారతిగారు తప్పకుండా చేస్తానని చెప్పి అయ్యర్ గారిని ఒప్పించారు.

అనుకొన్నట్లుగా మెరీనాబీచ్ లో సభ జరిగింది. అయిదు వేలమంది ప్రేక్షకులు హాజరయ్యారు. జి. సుబ్రహ్మణ్యం అయ్యర్ గారు అధ్యక్షులుగా వుండి సభకు నిండుదనం తెచ్చారు. భారతిగారు తమిళంలో “ఒక దేశాభిమాన పూరితమైన, యుద్ధేకమైన గీతము”ను పాడారు. గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రిగారు ఇంగ్లీషులో దేశభక్తి పద్యాలను రాసి చదివారు అందరూ ఇంగ్లీషులోనే ఉపన్యసించారు. ఆ సభలోనే కార్యాచరణకు పథకం వేశారు.

....: బాల భారత సంఘం : ...

మద్రాసులో భారతిగారు “బాలభారత సంఘం” స్థాపించారు. వీరికి యతిరాజులు నాయుడు అనే ఆంగ్లరుసు కుడి భుజంగా తోడ్పడ్డారు. తెలుగు జిల్లాలలో బాలభారత సంఘం శాఖలను హరి నర్సోత్తమరావుగారు స్థాపించారు. వివిధ చంద్రపాల్ గారు దక్షిణ పర్యటనలో కలకం, విజయ నగరం, విశాఖపట్నం, కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరం, బెజవాడ, నగరంలో ఉపన్యసించారు. భారతిగారు బెజవాడకు వచ్చి పాల్ గారిని, మద్రాసు

తీసుకువెళ్ళారు. బెజవాడలో వున్నప్పుడు ఆంధ్ర వగరాలలో జరిగిన వివరాలన్నింటిని పేకరించి తమ సంపాదకత్వాన వెలువడుతున్న 'ఇండియా' అనే తమిళ పత్రికలో నవి స్తరంగా, సవ్యాఖ్యానంగా ప్రచురించారు.

కాకినాడలో, రాజమండ్రిలో చాలా అల్లర్లు జరిగాయి. హరి సర్వోత్తమరావుగారు ఎమ్. ఏ. పూర్తి చేయకూడదనీ, త్రైవివింగ్ చదవ కూడదని ప్రభుత్వం విశేషాజ్ఞలను జారీ చేసింది. ఇతర విద్యార్థులు కూడా తమ చదువులు కొనసాగించడానికి వీలు లేకుండా వాళ్ళను కాలేజీల నుంచి బహిష్కరించింది.

ఈ ఉదంతాలను పేర్కొంటూ 1907 జూలై 22న తేదీ "ఇండియా" పత్రికలో భారతిగారు చాలా ఘాటుగా రాశారు. "ప్రభుత్వం చేసిన బహిష్కరణల వల్ల ప్రభుత్వ విద్యా విధానాన్నే బహిష్కరించే జాతీయాభిమానం బలపడాలి. స్వదేశీ కాలేజీలను స్థాపించుకునే విధ్యయం రాజమహేంద్ర ప్రజలకు ఇనుమడించాలి. ఈ స్వదేశీ కాలేజీలకు ప్రభుత్వం గుర్తింపు ఎంత మాత్రం ఆక్కరలేదు" అని భారతిగారు స్పష్టంగా చాటారు. అనాటి 'ఇండియా' పత్రికలు తిరగవేస్తే తెలుగు దేశపు సంఘటనల గురించి, తెలుగువారి గురించి భారతిగారు రాసిన విషయాలు చాలా దొరుకుతాయి.

భారతిగారికి తెలుగు వాళ్ళంటే ఎంత ప్రేమామో తెలుగువారికి ఆయన మీద అంత అభిమానం వుంది. గద్దె రంగయ్య నాయుడుగారు మద్రాసు కార్పొరేషన్ లో వున్నప్పుడు భారతిగారి పాటలను కార్పొరేషన్ ముక్కళ్ళలో బోధించాలి, పాడించాలి అన్న ప్రతిపాదనను గట్టిగా సమర్థించారు.

1928లో బర్మా ప్రభుత్వం భారతిగారి 'స్వదేశ గీతంగళ' అనే రెండు భాగాల గ్రంథాలను విషేదించింది. ఆ విషేదాన్ని మద్రాసు ప్రభుత్వం గుడ్డిగా గెజిట్ లో ప్రకటించింది. బోలీసులు ఆ పుస్తకాలను పట్టుకోవడం మొదలుపెట్టారు. ఈ చర్యను ఖండిస్తూ రెజిస్ట్రేషన్ కౌన్సిల్ లో సత్యమూర్తిగారు విరామ తీర్మానాన్ని ప్రవేశపెట్టారు.

హరిసర్వోత్తమరావుగారు అప్పుడు కొన్ని సభ్యులు. ఆయన ప్రభుత్వ చర్యను దుయ్యబట్టారు. ముప్పయి సంవత్సరాలుగా దేశంలో మారు మ్రోగుతున్న గీతాంశు విషేధించడంతో ప్రభుత్వ వర్గాల ఉడుకుమోతు తనం బయటపడుతున్నదని చెప్పారు. “ఒక జాతి సాహిత్యాన్ని విషేధించడంకన్నా వేరేదీ ఆ జాతి ఆత్మాభిమానాన్ని కించపరచలేదు” అన్నారు.

...: కట్టమంచి ఉపోద్ఘాతం :...

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు ఒకంతట ఏ సాహిత్యాన్నీ మెచ్చుకోలేదు. అంతటి విక్కచ్చి విమర్శకులు 1937లో భారతిగారి ఆంగ రచనలను రెండు భాగాలుగా ప్రచురించిన సందర్భంలో మంచి ఉపోద్ఘాతం రాశారు. భారతిగారు తమిళంలోనే కాక ఇంగ్లీషులో కూడా రచనలు చేశారు. తమిళ భాషలో మార్గగేయ కవిత్వాలే కాక వచన కవిత్వం కూడా రాశారు. ఆయన అద్భుత తమిళ సాహిత్య జనకులు. ఆయన దేశీయ ఛందస్సులలో పాడుకొనడానికి కవిత్వం అల్లారు. వాటిని తమిళంలో చదివినా, విన్నా వాటి ప్రాశస్త్యం తెలుస్తుంది. ఏ భాషా కవిత్వమైనా సరే, అనువాదంలో సగం అందాన్ని పోగొట్టుకొంటుంది. అయినా, తెలుగువారు భారతిగారిని తెలుగులోనే చదువుకోవాలి.

భారతిగారి రచనలు కొన్ని దుగ్గిరాల బిరుదులయ్యాయి అనువదించారట. తర్వాత నెల్లూరు వాస్తవ్యులు కె. పార్థసారథి అయ్యంగారు కొన్ని గీతాంశు అనువదించారట. తర్వాత ఈ సంగతులను “త్రివేణి ఆంగ్ల” పత్రిక ఈ సంవత్సరపు జనవరి మార్చి నెలల సంచికలో ఆర్. ఏ. పద్మనాభన్ గారు చెప్పారు.

కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ వజ్రవ విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయము వారు “భారతి” వారి ముద్ర కవిత్వ సాహిత్య అనే పేరుతో ఒక సంకలనం ప్రచురించారు. ఇది పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారి అనువాదం “భారతీయ సాహిత్య విమర్శలు” అనే కీర్తికలో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీవారు ప్రచురించిన భారతి అనే అనువాద క్రమంలో ఆర్.ఎస్. సుదర్శనంగారు కొన్ని అనువదించారు.

శ్రీరాములురెడ్డిగారు తమిళ మాతృకల నుంచి. సువర్ణనంగాలు అంగ్లానువాదాల నుంచి తెలిగించారు ఒకదాన్నో అతివ్యాప్తి, ఇంకొకదాన్నో ఆ వ్యాప్తి వున్నా, ప్రస్తుతానికి భారతిగారి కవిత్వాలను తెలుసుకోవడానికి ఈ రెండే శరణ్యం. “సుందర తెలుగు”లో భారతిగారు రాస్తే ఎలా రాసేవారో ఊహించుకోవలసిందే. అయినా, ఆయన అచ్చంగా పదహారణాల భారతీయుడు. అందుకే ఒక గీతంలో ఇలా అరిపించారు.

సింధు నది యిన్నికై నిందినిలే
చేరనన్నాటిళం పెట్గకుడనే
సుందర తెలుగునిల్ పాట్లకెత్తు

జోణిగళ్ళక్కట్టి విశేయాకి వరుక్కెం. దీని అనువాదం ఇలా చేయవచ్చు :

సింధునదిలో పండు వెన్నెలలో
చేరదేశపు చిరుత పడతులతో
అందార తెలుగులో అరిపిస్తూ పాట
అందరం పడవల్లో అడివద్దాము

“జాతీయ సమైక్యత” అనే పదం “పుట్టించబడి” ప్రచారంలోనికి రావడానికి అరవై సంవత్సరాల ముందే ఈ గీతంలో భారతిగారు సమైక్య భారతదేశాన్ని చూశారు.

ఈ పాటలోనే అది వ్యక్తం చేస్తూ వివిధ ప్రాంతాలలోని సరకులను, సంస్కృతిని విషమయ పద్ధతిలో పంచుకోవాలని సూచించారు. గంగా తీరంలోని గోధుమలను, కావేరి నీరు తాంబూరి వస్త్రాలతో కొనుక్కోవాలన్నారు. తమిళ దేశపు నీరుగు దంతాలవిచ్చి మూలతో కవిత్వాలను స్వీకరించాలన్నారు. కాశీ నగర పాండిత్యానికి కావీపురం అలంకారాలను ఇవ్వాలన్నారు. పంగ డేశంలో పరదలు రాకుండా ఆ జనాలను కరువు ప్రాంతాలకు మళ్ళించాలన్నారు.

భారతిగారిది విశాల దృక్పథం. అందుకే జాతీయ అభివృద్ధికి తమిళ సాహిత్య జనకులయ్యారు.

పురుష పుంగవులూ - స్త్రీ పాత్రలూ

అంద్రకేశరి బంగుటూరి ప్రకాశంగారు స్టేజీమీద ఆడ వేషాలు వేసేవారు. అక్కినేని నాగేశ్వరరావు అంతే స్థానం వరసింహారావుగారు వరేనరి. జగమెరిగిన జాణ, వేదాంతం సత్యనారాయణశర్మగారి భామ వేషం ప్రపంచ స్థాయిలో ప్రశంసనీయం. మిక్కిలినేనివారి నట రత్నాలు తిరగేస్తే తెలుస్తుంది. ఎందరెందరు రంగు పూసుకొని ఆడ వేషాలు వేస్తూ తమ రంగస్థల జీవితం మొదలు పెట్టారో (నా మటుకు, నేను చిన్నప్పుడు ఆడ వేషాలు వేసే వాడినీ).

పార్సీ నాటక కంపెనీ వాళ్ళ పుణ్యమా అని తెలుగు వాళ్ళకు మారేళ్ళ స్టేజీ నాటక చరిత్ర లభించిందని పండుగలు చేసుకుంటూ ఈ మధ్య పొంగిపోయాం. ఆ రోజుల్లో మారేళ్ళ కిందట కుల స్త్రీలు వీరి లోవికే రాకూడదు కనుక విధిలేక మగవాళ్ళే ఆధునిక నాటకాల్లో ఆడ వేషాలు వెయ్యక తప్పలేదు అని చెప్పక తప్పదు. పురుష పుంగవులు ఈ విధంగా స్త్రీ పాత్రలు ధరించే సంప్రదాయం ఏర్పడిందని వకిలీ చరిత్ర గ్రంథాల్లో చోటు చేసుకొంది. ఇంతకన్న సత్య దూరమైన విషయం ఇంకొకటి లేదు.

భారతదేశంలో అత్యంత ప్రాచీన కాలం నుంచి పురుషులు స్త్రీ పాత్రలు వేయడం అనే ఆచారం ఎస్తూనే వుంది. భరతుడు తన నాట్య శాస్త్రంలో ఈ సంగతి చెప్పాడు. సంగీతంలోనూ సాహిత్యంలోనూ దేశి పద్ధతి, మార్గపద్ధతి అనే విభేదాలున్నట్టు నాట్యంలో లోక ధర్మ, నాట్య ధర్మ అనే రెండు ధర్మాలు వున్నాయి. నాట్యాలలో స్త్రీలు స్త్రీ పాత్రలూ, పురుషులు పురుష పాత్రలూ ధరించడం లోక ధర్మం. ఇది “నానా స్త్రీ పురుషాశ్రయం” అని భరతముని చెప్పాడు. నాట్యధర్మ ఇందుకు విభిన్నం. అది “అన్యస్థ పురుషాశ్రయం” అని భరతముని అన్నాడు. దీనికి వివరణ చాలా అవసరం.

....: పురుష పాత్రలలో స్త్రీలు :....

తన న్య న్యరూపంలో లేనివ్యక్తిని “అన్యస్థ పురుషుడ”ని శాస్త్రం చెప్తుంది. ఇది ఒక్క మగవాళ్ళకే వర్తించదు మగవేషం వేసే ఆడదాన్ని కూడా ‘అన్యస్థ పురుష’ శబ్దంతో వ్యవహరించాలని ఆనందగుప్తుడు తన అభినవ భరతి వ్యాఖ్యానంలో చెప్పాడు. అంటే ఆదికాలంలో ఆడ వాళ్ళు మగ వేషాలు వేసేవారన్న మాట. ఇది ఇంకా అక్కడక్కడ ఆచరణలో వుంది. కిరాయి కాంట్రాక్టు నాటకాల్లో ఇది కనబడుతుంది. ఉద్యోగ విజయాల ప్రదర్శనలో ఒకటో కృష్ణుడు, రెండో కృష్ణుడు, మూడో కృష్ణుడు వేషాల్లో కొందరు స్త్రీలు కృష్ణవేషం వేయడం అందరికీ తెలిసిన విషయమే. తొలితరం లాకీంలో ఆడవాళ్ళు పురుష పాత్రలు ధరించటం చక్షిణ భారతంలో చారిత్రక విషయమే అభినేత్రి ఎస్. డి. సుబ్బులక్ష్మి ఒక తమిళ చిత్రంలో కృష్ణపాత్ర ధరించింది. మన బంగళూరి సూర్యకుమారి ఒక తెలుగు చిత్రంలో సారథి పాత్ర

ధరించారు. ఈ వేషాలు అస్వస్థ పురుషాశ్రయాలు కాబట్టి శాస్త్ర సమ్మతమైన నాట్య ధర్మికి చెందినవి.

ఒకప్పుడు పాత్రలు ఎక్కువై పాత్రధారులు తక్కువ అయితే ఒకే నాటకంలో కొందరు పాత్రధారులు రెండు, మూడు వేషాలు వేయవలసి పుంటుంది. ఇది భరతముని కాలంలో కూడా వుండిన చిక్కే. ఒకరు ఒక నాటకంలో రెండు మూడు వేషాలు వేయడాన్ని భరతుడు శాస్త్ర సమ్మతం చేశాడు. అడవాళ్లు రెండు, మూడు వేషాలు వేసినప్పుడు వాని వరసలకు విరుద్ధమైనా కేవలం నటనే కాబట్టి పరవారేదన్నాడు. విజ జీవితంలో చెల్లెలు నాటకంలో ప్రేయసి వేషం వేస్తే అది వాని వరసలకు విరుద్ధం అయినా నాటకంలో ఇది అడ్డంకి కాదు. ఇటువంటి పాత్రలను “అగమ్య” పాత్రలు అంటారు. వాని వరసలకు భిన్నం కాని వాటిని “గమ్య” అంటారు. ఈ గమ్య గమ్య విభేదాలు కూడా “నాట్య ధర్మి” లక్షణాలే.

మన ఆంధ్ర సాహిత్యంలోని ప్రబంధాలను, ఇతర కావ్యాలను శ్రద్ధగా చదివి పరిశోధనలు చేస్తే తెలుగు నాటకాల ప్రాచీన చరిత్రను రాసుకోవచ్చు ఉదాహరణకు మలిరాయల యుగంలోనూ అరవీటి రాజుల యుగంలోనూ నాటకాలలో వార వనితలు వేషం వేసేవారు. పింగళ సూరవరాజుగారి “ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం” ప్రబంధంలో ప్రద్యుమ్నాడు నాటకాల ట్రూపును ఏర్పాటు చేసుకొంటూ అందులో వార వనితలను చేర్చుకొన్నాడన్న సంగతి తెలుస్తూంది.

విజయనగర సామ్రాజ్యపు సంప్రదాయాలనే తంజావూరులో నాయకరాజులు పొట్టిస్తూ వచ్చినా తంజావూరు నాటకాలు కొన్నింటిలో మగవాళ్ళే అడవేషాలు వేసే వారని చెప్పుకొండికీ లిఖిత ప్రమాణాలు

వున్నాయి. తంజావూరులో నాయకరాజులతో పాటు తెలుగు నాటకం పట్టం కట్టుకొంది. కళలన్నింటినీ అదే ఏలింది. విజయ రాఘవ నాయకుడు స్వయంగా ఎన్నో నాటకాలు రాశాడు. తన కాలండాకా యక్షగానం అన్న పేరుతో చెలామణీ అవుతున్న ప్రక్రియకు నాటకం అన్న పేరు పెట్టాడు. విజయ రాఘవుడి మీద మార్గ నాటక ప్రభావం పడితే, అతని ఆశ్రయించిందరి మీద అతని ప్రభావం పడింది. ఆశ్రయంలో ఆదా, మగా అందరూ నాటకాలు రాసినవాళ్ళే.

తంజావూరులో రాసిన నాటకాలు కేవలం చదువుకొందికి రాసినవి కావు. అడడానికి రాసినవే. శాస్త్ర సమ్మతంగా వాటిని ప్రదర్శించేవారు. ఏ నాటకంలో ఎవరెవరు ఏ పాత్రలు వేసేవారో, గ్రంథానికి ఎక్కించారు తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయంలో “నాటక పాత్రలు” అనే శాకపత్ర గ్రంథం ఒకటి వుంది. ఇందులో 22 నాటకాలలో పాత్రలు-పాత్రదారుల వైషం వుంది. ఉషా కళ్యాణ నాటకంలో మగవాళ్ళే అడ పాత్రలను ధరించిన దాఖలాలు ఇలా కనబడుతున్నాయి.

పార్వతి వేషం—	శున్నదు గురువుడు
ఉషా వేషం—	అహోబిళం సుబ్బకబ్బి
శుభాండ కన్య—	వెంకట్రాయుడు, గుండు రంగడు
భాణరమణి—	శున్నదు గురువుడు
చిత్రరేఖ—	పెద సుబ్బరాయుడు, చిన సుబ్బరాయుడు
సఖివేషం—	సామయ్య కృష్ణుడు.

ఈ “నాటక పాత్రలు” వ్రాత ప్రతిని పరిశీలించి డాక్టర్ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావుగారు తమ “తెలుగు నాటక వికాసం” అనే గ్రంథంలో “ఇందులో.... ఒక్కొక్కరు రెండు మూడు వేషాలు ధరించెదవారు. ఒక వేషమునకు ఇరువురు కూడా వున్నట్లు కన్పట్టు

చున్నది. పురుషులే శ్రీ వేషములు వేసెడివారు” అని చెప్పారు. ఇవన్నీ భరతుడు చెప్పిన నాట్యధర్మి లక్షణాలే.

తంజావూరు నాయక్ రాజుల కాలంలో నాట్యధర్మి నాటకాలే అదేవారని ఇందువల్ల భావించకూడదు, విజయ రాఘవ నాయకుడి కాలంలో ‘బయటి నాటక కాలాలు’ అనేవి ఒక తరహా నాటకకాలాలు వుండేవి. ఇందులో శ్రీలు శ్రీ పాత్రలను ధరించేవారు. లీలావతి అనే “బైటి నాటకకాల వడుచు” రాసిన ‘కమ్మ పక్కణ’ను అనాటి ఒక నాటక కర్త తన రచనలో పేర్కొన్నాడు. నగరిలో ప్రదర్శించే నాటకాలలో నాట్యధర్మి, బైటి నాటక కాలంలో లోకధర్మి ప్రచారంలో ఉండేవేమో.

కూచిపూడివారు నాట్యధర్మిని అనుసరించి మగవాడే భామ వేషం వేసే వద్దతి కొవసాగిస్తూ వుండే తూర్పు భాగవతులు మొదలైనవారు అదనపు అద వేషాలు వేసే లోకధర్మిని అనుసరించి అవే నాటకాలను అదదం చారిత్రక సత్యమే. పెండ్యాల సత్యభామగారు, చిత్రజిల్లు వైదేహిగారు భామ వేషానికి ప్రసిద్ధులు.

‘శ్రీలే శ్రీ వేషాలు వేయాలి. మగవాళ్లు వేయకూడదు’ అనే ఉద్యమాన్ని బళ్ళారి రాఘవ చేపట్టి విజయవంశం చేశారు. స్త్రీజి నాటకాలలో రాషతిలకం, కన్నాంబ, శ్రీరంజని, దాసరి కోటిరత్నం, పూర్ణిమ, రాజేశ్వరి మొదలైనవారు లోకధర్మికి సుస్థిరత్వం తీసుకొచ్చారు. కుల శ్రీలు స్త్రీజి మీద నడించవచ్చని కొమ్మూరి వద్దావతీ దేవిగారు రుజువు చేశారు.

పురుషులు శ్రీ పాత్రలను ధరించినా శ్రీలు పురుష పాత్రలను ధరించినా వారి వారి ప్రతిభ వల్ల తాణింపవచ్చు. అయితే, ఒకే నాటకంలో ఒక నటుడు శ్రీ పాత్రనూ పురుష పాత్రనూ ధరించి ప్రదేశకులను

మెప్పించడం చాలా అరుదు. 1890 ఏప్రిల్ నెలలో రాజమండ్రిలో గయో
పాఖ్యానం నాటకం తొలిసారి ప్రదర్శించారు. అప్పుడు రెండో అంకంలో
చిత్రరేఖ పాత్రను ధరించి 'మిక్కిలి యొప్పించి', మూడవ అంకం
నుంచే అరున పాత్రను ఒక నటుడు కన్నుల వైకుంఠంగా ప్రదర్శించా
డట. ఆ నటుడు మరెవరో కాదు.. అంద్రకేశరి బంగుటూరి ప్రకాశంగారు
నాట్య ధర్మిలో ఇదీ విజయైన నైపుణ్య ప్రదర్శన.

జీర్ణ చలన చిత్రోద్దరణ . తక్షణ కర్తవ్యం

త్రింద్రప్రదేష్ ప్రభుత్వం చలనచిత్ర పరిశ్రమఖిన్నానికి చాలా తోడ్పడుతోంది. ఇందుకు సంతోషించాలి. మంత్రిమండలిలో సినిమటో గ్రఫీ కోసం ప్రత్యేకంగా ఒక మంత్రినే నియమించింది ఇందుకు మరీ సంతోషించాలి.

రాష్ట్రంలో ఏర్పించే చిత్రాలకు సబ్సిడీలు ఇవ్వడం. ఏటా ఉత్తమ చిత్రాలకు వివిధ లోహం నందుల రూపంలోనేగాక నగదు రూపేణా బహుమతులు ఇవ్వడం, కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేక చిత్రాలకు వాటి వాటి ప్రత్యేకతలను బట్టి లక్ష, అర లక్ష రూపాయలను నగదు నక్కారాలు చేయడం. రాజధానిలో పరిశ్రమ వేళ్ళాను కొనడానికి ఇతాధిక ప్రయత్నాలు చెయ్యడం మొదలైన పనులు ప్రశంసనీయాలే.

మరీ ముఖ్యంగా 'రఘుపతి వెంకయ్య అవార్డు' అనేది ఏటేటా ఒక అర్హతగల సినిమా వ్యక్తికి ఇవ్వడం చాలా మంచిపని తెలుగు చలన చిత్ర పరిశ్రమకు ఆయన అద్య బ్రహ్మ. భారతదేశంలో చలనచిత్రాలు దిగుమతి అయిన తొలి దశాబ్దంలోనే వాటివల్ల ప్రణామితులైన చలన చిత్ర పరిశ్రమలోని వివిధ శాఖలలో గణనీయమైన కృషి చేశారు. రఘుపతి వెంకయ్యగారు నిస్సందేహంగా తెలుగు చలనచిత్ర పితామహుడు.

...: తెలుగు చలన చిత్ర పితామహుడు :...

తెయిలే ఆంధ్ర చలనచిత్ర చరిత్ర కారులలో ఒక వృద్ధుడు వెంకయ్యగారు. దక్షిణ భారత చలనచిత్ర జనకుడని, ఆ మాట కొస్తే దాదా సాహెబ్ ఫాల్కే కన్నా ముందుగా కథా చిత్ర నిర్మాణం కావించిన వారని నాతో వాదనకు దిగారు. ఒక తెలుగువాడు ఇంత గొప్పవాడయితే నాకన్నా సంతోషించేవాడు ఇంతెవ్వరూ ఉండరు. నేనూ అంతో ఇంతో చలనచిత్ర చరిత్రను అధ్యయనం చేస్తున్న విద్యార్థిని. నా పరిశోధనల వల్ల ప్రస్తుతానికి 1905లో స్వామి కన్ను విన్సెంట్ అనే దాక్షిణాత్యుడు తొలిసారిగా చలనచిత్ర ప్రదర్శనలు సంచారం చేస్తూ ఇచ్చాడు. ఈయన తిరుచనాపల్లిలో రైల్వే డ్రాఫ్టుమెన్ గా పుండేవాడు. విజయవంకంగా ప్రదర్శనలు ఇచ్చి చెన్నపట్నంలో 'ఎలక్ట్రిక్ థియేటర్' అనే పేరుతో మొదటి చిత్ర ప్రదర్శనలను నెలకొల్పాడు. (ఈ సంగతులను శ్రీ ఎస్. టి. భాస్కరన్ "పైలెంట్ ఫిలిమ్ ఇన్ ది సౌత్" అనే వ్యాసంలో వ్రాశారు.) రఘుపతి వెంకయ్యగారు చెన్నపట్నంలో చలన చిత్ర ప్రదర్శనలు ఇచ్చిన తేదీలు టూరింగ్ డేరాతో తిరిగిన శాఠిలు మన దగ్గర లేవు. ఆ నాటి వార్తా పత్రిక ప్రకటనలలో గానీ వార్తల కత్తిరింపులు గానీ మనం చూపెట్ట కలిగితేనే వెంకయ్యగారిని దక్షిణ భారత చలనచిత్ర జనకులని మనం క్లెయిమ్ చేయడానికి అస్కారం వుంటుంది.

చలన చిత్రాలు భారత దేశానికి 1896లో తొలిసారిగా దిగుమతి అయ్యాయి. ఫొటోగ్రఫీ అంతకు ముందే వచ్చింది భారతీయులు ఆ విద్యను చేపట్టి రాణించారు. 1892లో రచించిన మొదటి కన్యాశుల్కం లోనే "ఫొటోగ్రాఫుల పంతులు" ప్రసక్తి మన తెలుగు సాహిత్యంలోనే ఉందంటే అంతకు ముందే ఫొటోగ్రఫీ ప్రచారంలో వుందని చెప్పు

కోవాలి. సైలెంటు చలన చిత్రాలు ఫోటోగ్రఫీ మీద వచ్చిన అభివృద్ధి కదిలే బొమ్మలంటే సర్వ సాధారణ ప్రజలలో సామాన్యమైన కుతూహలమే ఉంటుంది గానీ ఫోటోగ్రాఫరు వృత్తిలో ఉన్నవాళ్ళకు సాంకేతికమైన ఆసక్తి అభిరాషలు ఉంటాయి. సైలెంట్ సినిమాలవల్ల భారతదేశంలో ముగ్గురు ఫోటో గ్రాఫర్లు ప్రభావితమయ్యారు.

ఒకరు మహారాష్ట్రీయుడు. ఇంకొకరు ఆంధ్రుడు. మరొకరు బెంగాలీ.

హరిశ్చంద్ర నఖరాం భట్టాచార్జీ (సపేదాదా) 1880లోనే బొంబాయిలో స్టూడియో పెట్టుకున్న మహారాష్ట్ర ఫోటో గ్రాఫర్. సైలెంట్ చిత్రాలు రాగానే ఆ ప్రభావంలో పడి పరికరాలు దిగుమతి చేయించుకొని చిన్న చిన్న కాలోచిత సంఘటనలు చిత్రించిన తొలి భారతీయుడు.

...: రఘుపతి వెంకయ్య : ...

రఘుపతి వెంకయ్య పదహారవారి ఆంధ్రుడు. మన ద్రిశ్యార్థి రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడుగారి పోదరుడు. మద్రాసులో స్టూడియో పెట్టుకొన్న ఫోటోగ్రాఫరు. సైలెంట్ చిత్రాలకు ముగ్ధుడై నాటివి ప్రదర్శించే యంత్రాలు కొని దేరా ప్రదర్శనలు ఇచ్చి దేశ దేశాల్లో తిరిగి చెన్నపట్నంలో ఒకటికి మూడు శాత్యత ప్రదర్శనశాలలు నిర్మించిన ఘనుడు. ఆయన నిర్మించిన సినిమా థియేటర్లు ఆ పేర్లతో కాకపోయినా అప్పీ నేటికీ వున్నాయి. చలన చిత్ర విర్మాణంలో శిక్షణకు తన కుమారుడిని విదేశాలకు పంపాలనే విచక్షణ గలవాడు.

....: ధీరేన్ గంగూలీ :...

ధీరేంద్రనాథ్ గంగోపాధ్యాయశాంతి నికేతనం విద్యార్థి. అన్ని కళలలోను ప్రవేశం పున్నవాడు. ఈనాడు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధాని నగరమైన హైదరాబాదులో అలాగే విజాం స్థాపించిన “ఆర్ కాలేజీకి పెద్ద అయ్యాడు. బ్రిటిష్ పాటోగ్రఫీలో విచిత్ర వేషధారణలో ప్రసిద్ధుడు కాని వివిధ వేషాలు వేసుకొని ఒకే పాటోగ్రాఫులో అన్నీ ఎక్స్‌పోజ్ చేసి “బావేర్ ఆవిష్కరణ” అనే అల్బం తయారుచేసి కలకత్తాలోని చిత్ర విరూపల దృష్టికి వచ్చాడు. అక్కడ కొంతకాలం సైలెంట్ సినిమా విరూపణలో వుండి హైదరాబాద్ కు తిరిగివచ్చేడు. విజాం ఆదరణలో “లోటస్” ఫిలింకంపెనీ అనే సంస్థ నెలకొల్పి 1922 నుంచి 1924 దాకా ఎన్నో సైలెంట్ చిత్రాలను నిర్మించాడు. హరగోరి, ఇంద్రజిత్, లేడీ టీచర్, సాధు అవుర్ సైతాన్ (1922). చింతామణి, డైప్ మదర్, యయాతి, (1923) మొదలైన పౌరాణిక, జానపద, సాంఘిక గాథలు తెరమీదకు ఎక్కించాడు. తెలుగు గద్దమీద ఒకనాటి తెలుగు రాజధాని నగరంలో మొదటి సైలెంట్ చిత్రాలను తీవిన ధీరేన్ గంగూలీకి జ్ఞాపకార్థంగా ఈనాటి రాజధాని అయిన ఆదే హైదరాబాద్ నగరంలో మనం ఏం ఘనకార్యం చేశాం? పూర్వలో ఆదరాభిమానాలకు నోచుకుని ఆంధ్ర భూమిలో తొలి చిత్ర విరూపణాలను నిర్మించినవాడు. అదే పూర్వలో ఆగ్రహానికి గురై రాత్రికిరాత్రి హైదరాబాద్ సంస్థానం వదిలి వెళ్ళి పోవలసి వచ్చింది. ఉత్తరోత్తరా ధీరేన్ బాబుకు ఫార్మే అవార్డు ఎచ్చినప్పుడు మా తెలుగు గద్దపై సైలెంట్ చిత్రాలు నిర్మించాడని కృతజ్ఞతా సూచకంగా మనం ఎన్ని దండాలు పెట్టాం?

....: పరిశోధన కేంద్రం :...

మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పినిమాటోగ్రఫీ శాఖవారు ఒక చలనచిత్ర చరిత్ర పరిశోధనా కేంద్రాన్ని నెలకొల్పాలి. చరిత్ర గర్భంతో కలిసి పోతున్న వాటిని పరిరక్షించాలి. పాత సైలెంట్ చిత్రాలు ఎలాగూ

దొరకవు వాటి స్థిల్పనైనా భద్రపరచాలి. మంచి గతమున కొంచెమేగాని ఆ 'కొంచెము'ను కూడా విడిచిండుకోవాలి. ఇది తెలుగు లాకీ స్వర్ణోత్సవ సంవత్సరం. తొలి తెలుగు లాకీతో సంబంధమున్న వ్యక్తులు కొందరే నేను సజీవులు. చరిత్ర తెక్కినవారు, చెప్పుకోతగ్గవారు తొలి లాకీ వ్యక్తులు కొందరు సజీవులు. వాళ్ళ అనుభవాలు, జ్ఞాపకాలు, పొటోలు మొదలైనవి జాగ్రత్తచేయాలి.

“యోగి వేమన” చిత్రాన్ని విమర్శించేవాళ్ళకు దన సహాయం చేస్తామని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. మంచిదే ముగ్గురు కొత్త విర్మాతల పేర్లు వినిపించాయి. చాలా మంచిది. అందరికీ ప్రభుత్వ సహాయం చేస్తే అంత కన్నా మంచిది కొత్త చిత్రాలు వస్తాయి అయితే, పాతచిత్రం మాటేమిటి? కె. వి. రెడ్డిగారు మన సృజనాత్మక చిత్ర విర్మాతలలో ప్రముఖులు. కమలాకర కామేశ్వరరావుగారితో కలిసి ఆయన “యోగి వేమన” ఈ రాసిన స్క్రీన్ ప్లే చాలా ఉత్తమమైనది. చిత్రనాటిక రచనా శిక్షణలో దానిని పాఠ్యచిత్రంగా ఎన్నుకోదగ్గ విశిష్టతగలది. కొత్త యోగివేమన చిత్రానికి సహాయం చేయడానికి ముందు పాత యోగి వేమన చిత్రం పాడైపోకుండా చూడటం ప్రభుత్వ ధర్మం కాదా?

.....: సుప్ర నిశ్శబ్ద సంపుటాలు : ...

మన పాత చిత్రాలు మనం సగర్వంగా మన విజయాలుగా చాటుకోదగ్గని మాలిగిల్లి, రైతుబిడ్డ, భక్తపోతన, యోగివేమన, మళ్ళిపెళ్ళి, మల్లీశ్వరి మొదలైన వాటి నెగిటివ్ లు లేబొరేటరీల విలువ ఇళ్ళవలువ గదులలో సుప్రనిశ్శబ్ద సంపుటాలుగా మూలుగుతున్నాయి. వీటి ప్రపంచ హక్కులు కొందరు ప్రయివేటు వ్యక్తులు... దూరదృష్టితో సంపాదించుకున్నారు. డబ్బుతెచ్చేనాటికి పుష్కరానికి సారి ముద్రిస్తున్నారు. గురజాడ అప్పారావుగారు చెప్పినది కొంచెం మార్చితే “డబ్బు తెలేనటి ఏర్మోకు కీర్తి సంపద లబ్ధివోయ్” అని చెప్పవచ్చు. అయితే డబ్బు అంతగా తెచ్చేది కళానిదం కాకపోవచ్చు.

మన పరువును పదికాలాలపాటు నిలిపి మన కళా ప్రతిష్ఠను పెంచే చుట్టిళ్ళరి నెగెటివ్లు కొంచెం దెబ్బతినడం మొదలెట్టాయట. మొదటి రీలులో తొలి నాలుగు వందల అడుగులు చెడిపోయాయి. అందులోనే సాలూరు రాజేశ్వరరావుగారు శ్రవణపేయంగా పురందరదాసు రచన “శ్రీ గణనాథ సింధూరవర్ణ” అనే గీతాన్ని బృందగానంగా మలచారు. చుట్టిళ్ళరి హక్కులు అనుభవిస్తున్న వ్యాపార దక్షులు త్వరగా మేలుకొని అ నాలుగు వందల అడుగులకు డ్యూప్ నెగెటివ్ తయారుచేయించుకున్నారు కనుక సరిపోయింది.

ప్రయివేట్ వ్యక్తులు ఎంత కాలమవి ఈ ప్రాచీన చలనచిత్ర కళ రూపాలను పరిరక్షించ గలరు : ప్రభుత్వమే ముందుకి వచ్చి వీటి హక్కులను వ్యక్తుల దగ్గర నుండి తగిన “ప్రతిఫలంగాని, పరిహారంగాని, లాభాలుగాని ఇచ్చి కొనుక్కోవాలి. రాజధాని నగరంలో రాష్ట్రీయ స్థాయిలో ఫిలిం ఆర్కివ్స్ సృష్టించాలి. (పూనాలో వున్న సంస్థలో భద్ర పరచిన తెలుగు చిత్రాలను లెక్కపెట్టడానికి ఒక చేతికున్న అన్ని వేళ్ళూ కూడా అక్కర్లేదు) వీ మాత్రం విశిష్టతను సంపాదించిన చిత్రం నెగెటివ్ని నైనా సంరక్షించి ప్రదర్శన యోగ్యమైన ఒక ప్రింటునైనా అందుబాటులో వుంచాలి. జీర్ణ దేవాలయాలను ఉద్ధరిస్తే ఎంత మంచిదో జీర్ణ చలన చిత్రాలను కూడా ఉద్ధరించడంలో అంతటి ఫలం వుంటుంది.

కాలి కాలుష్యం వల్ల థాక్ మహల్ కే కేన్సర్ వ్యాధి వస్తున్నదట.

మన పాత కళారూపాలు రుజుగ్రస్తం కాకుండా మనం జాగ్రత్త పడితేనే ప్రయోజకుల ముప్పుతాము.

రఘుపతి వెంకయ్య అండ్ సన్

రఘుపతి వెంకయ్యగారు తెలుగు చలనచిత్ర పరిశ్రమకు ఆద్య బ్రహ్మ. వారి కుమారుడు ప్రకాశం (ప్రకాశం, ప్రకాశన్, ప్రకాష్ అనే పర్యాయ నామాలు కూడా ఉన్నవాడు) తెలుగు వాళ్ళలో మొట్ట మొదటి దర్శకుడు. ఈ తండ్రి కొడుకులిద్దరూ మనకు చిరస్మరణీయులు. మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెంకయ్యగారి పేర ఒక అవార్డును నెలకొల్పి, చిత్ర పరిశ్రమకు ఎనలేని సేవజేసిన విశిష్ట వ్యక్తులలో ఏటా ఒకరిని ఆ అవార్డుతో సత్కరిస్తూంది. ఇప్పటిదాకా ఎల్. వి. ప్రసాద్ గారికి, పి. పుల్లయ్యగారికి ఆ పురస్కారం జరిగింది. ఈ సంవత్సరం బి. ఎ. సుబ్బారావుగారికి ఆ మన సన్మానం పక్కింది.

మన ప్రభుత్వం “వెంకయ్య అవార్డు”ను నెలకొల్పిందే తప్ప వెంకయ్యగారి మీద కూలంకషమైన పరిశోధన జరిపించి ఆయన చరిత్రను రాయించ లేదు. కట్టుకథలూ, కల్పిత సంఘటనలూ, అతిశయోక్తులూ, అన్నీ కలగాపులగం చేసి వెంకయ్యగారి జీవిత చరిత్రగా చలామణి చేస్తున్నారు. తెలుగు భాషా సమితివారి విజ్ఞాన సర్వస్వం తెలుగు సంస్కృతి సంపుటంలో “వెంకయ్యగారు ఒక రకంగా దక్షిణదేశ చలనచిత్ర పరిశ్రమకే కాక భారతదేశ చలనచిత్ర పరిశ్రమకే పితామహులని చెప్పవచ్చు” అని రాశారు. (పుట 1132). దీనింత కల్గి ఇంకొకటి లేదు. చారిత్రక పరిజ్ఞానం లేని అమితోత్సాహ వంతులు ఆయా రంగాలలోని ప్రతిభావంతులకు నడదు రంగానికి జనకులనీ, పితామహులనీ ఆ పదవులను అంట గట్టడం పరిపాటి అయింది. కీర్తి కక్కుర్తిగల అల్పబుద్ధులు ఎగిరి గంతేసి

ఆ పట్టాన్ని పట్టుకు వెళ్ళాడడం కూడా ఇప్పుడు కనబడుతుంది. అయితే, అదృష్టవశాత్తు వెంకయ్యగారు చాలా గంభీరులు. తమకు చెందని పట్లం ఇస్తే పుచ్చుకోరు.

భారత చలనచిత్ర పితామహుడు దాదాసాహెబ్ ఫాల్కే కథా చిత్రాలు నిర్మించడానికి ముందే వెంకయ్యగారు చిన్న నిడివి కథా చిత్రాలు నిర్మించారనే కట్టుకథను పవిగట్టుకొని ప్రచారం చేయడం కూడా జరిగింది. మనవాళ్ళ గొప్పను చెప్పుకోవడానికి మనం చరిత్రను తారుమారు చెయ్యక్కర్లేదు. వెంకయ్యగారు దక్షిణ భారత చలనచిత్ర పరిశ్రమకు కూడా ఆద్యులు కాదు. ప్రారంభకులలోని ఆద్యులు మాత్రమే. నిస్సందేహంగా ఈ పరిశ్రమలోని వారు మొట్టమొదటి తెలుగువారు. ఆయన ఆంధ్రులలో ప్రప్రథమ ప్రదర్శకుడు. తొలి స్టూడియో యజమాని మొదటి చిత్ర నిర్మాత. ఈ 'పట్టులు' చాలు మనం ఆయనను ఎలా తలుచుకోవడానికి.

రఘుపతి వెంకయ్యగారు 1889లో బందరులో జన్మించారు. వీరి తండ్రిగారు సుబేదారు అప్పయ్యనాయుడుగారు తల్లి శేషమ్మ. ఆంధ్ర దేశంలో బ్రహ్మ సమాజాన్ని ఆదర్శవంతంగా ప్రచారం చేసిన బ్రహ్మర్షి రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడుగారు వెంకయ్యగారి అన్నగారు. ఈ అన్నదమ్ములకు ఏడేళ్ళ వారది వుంది. సుబేదార్ అప్పయ్యనాయుడుగారి పటాలం తరచుగా వివిధ నగరాలకు బదిలీ అవుతూ వుండేది. అందుచేత వారి సంతానం కూడా భారతదేశంలోని వివిధ నగరాలలో విద్యాభ్యాసం చేయవలసి వచ్చింది. వెంకటరత్నంగారు విద్యా రంగాన్ని ఎన్నుకొంటే వెంకయ్యగారు చాయాగ్రహణాన్ని అభిమానించి ఫోటోగ్రాఫర్ వృత్తిని చేపట్టాడు.

ఎప్పుడు వచ్చి స్థిరపడ్డారో భావి పరిశోధనల వల్ల తెలుస్తుందిగాని వెంకయ్యగారు మద్రాసులో ఫోటోగ్రాఫర్ గా స్థిరపడ్డారు. మౌంటురోడ్డులో వారి స్టూడియో వుండేది. వ్యాపారం చాలా లాభసాటిగా సాగింది. ఇతర ఛాయాగ్రహకులలాగే వెంకయ్యగారు కూడా సైలెంట్ చిత్రాల ఆవిర్భావాన్ని, ఆకర్షణలనూ గమనించారు. 1896లో మొట్టమొదటిసారిగా మన దేశంలో సైలెంట్ చిత్రాల ప్రదర్శన ప్రారంభమైంది. ఆ మలి సంవత్సరం మద్రాసులో ప్రదర్శనలు జరిగాయి. 1900 సంవత్సరంలో మద్రాసులో మొదటి సినిమాహాలు నిర్మాణం జరిగింది. ఇప్పటి మౌంటురోడ్డు పోస్టాఫీసు ఆవరణలో భాగమైన ఒక పాత కట్టడంలో మేజర్ వార్నిక్ దీనిని నెలకొల్పి దిన దిన చిత్రాలను ప్రదర్శించేవాడు. వెంకయ్యగారు వీటివల్ల ప్రభావితులయ్యారు.

వివిధ విదేశ చలనచిత్ర పారిశ్రామికులు ప్రొజెక్టర్లు మొదలైన పరికరాలను ఇచ్చి తమవీజెంట్లను ఇతర దేశాలకు పంపేవారు. ఫ్రాన్స్ దేశపు డ్యూపాంటు కంపెనీ వారు ఒక వీజెంటును దక్షిణ భారతానికి పంపారు. తిరుచనాపల్లిలో 1904లో ప్రదర్శనలు ఇస్తున్న వీజెంట్ జబ్బుపడ్డారు. స్వదేశానికి తిరిగిపోదామనుకొన్నాడు. తన దగ్గరున్న సినిమా ప్రదర్శన పరికరాలను అమ్ముజూపాడు. తిరుచనాపల్లి రైల్వే శాఖలో పనిచేస్తున్న స్వామికణ్ణ విన్నెంట్ అనే ఉత్సాహవంతుడు వాటిని కొన్నాడు. ప్రదర్శనలు మొదలు పెట్టాడు. 1909లో విన్నెంట్ తొలిసారిగా మద్రాసులో దేరా పాతి సైలెంట్ సినిమాలు ప్రదర్శించాడు.

సినిమాహాలుల నిర్మాణం

నరిగ్గా అదేసమయానికి వెంకయ్యగారు కూడా ప్రొజెక్టరును సైలెంట్ పిక్చులనుకొని ప్రదర్శనలు ప్రారంభించారు. మద్రాసులోని ఎన్.ప్లస్.డి.లో

డేరా వేశారు. దక్షిణ భారతంలో వర్కటనం చేసి సిలోన్, బర్మా దేశాలలో కూడా వెంకయ్యగారు తమ డేరా సినిమాను తిప్పారు. 1912 కి మద్రాసుకు తిరిగి వచ్చారు. డేరా సినిమాలకన్నా పక్కా సినిమాహాళ్ళ అవశ్యకతను గుర్తించారు. మద్రాసులో 1913 లో “గెయిటీ” థియేటర్ నూ, 1914 లో “క్రాస్” థియేటర్ నూ, 1915 లో “గ్లోబ్” థియేటర్ నూ విర్మించారు. మొదటి రెండు హాళ్ళూ ఆ పేరుతోనే నేటికీ మద్రాసులో వున్నాయి. “గ్లోబ్” పేరు మాత్రం రాక్సీగా మారింది. ఈ సినిమా హాళ్ళ నిర్మాణానికి వెంకయ్యగారు చాలా ఖర్చు పెట్టారు.

అప్పటికే భారతదేశంలో చిత్ర నిర్మాణం ప్రారంభమైంది. “దాదా సాహెబ్ ఫాల్కే”గారి “హరిశ్చంద్ర” (1913) దేశంలో ఎందరినో ప్రభావితం చేసింది. వెంకయ్యగారు కూడా చిత్ర నిర్మాణంలో దిగుదామనుకొన్నారు. అందుకోసం పరిపూర్ణమైన శిక్షణ పొందిన వ్యక్తి కావాలి. విదేశాల స్థాయికి ఏ మాత్రం తీసిపోవి సాంకేతిక నైపుణ్యం కావాలి. తమ అబ్బాయి ప్రకాశాన్ని విదేశాలకు పంపి ఆయనకు చిత్ర నిర్మాణ కౌశలాన్ని నేర్పించాలనుకొన్నారు. అందుకోసం ఎంత డబ్బు ఖర్చు అయినా సరే దానికి సిద్ధపడ్డారు. అయితే దురదృష్టవశాత్తు ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామం అడ్డు వచ్చింది. యుద్ధం ముగిసిన వెంటనే ప్రకాశాన్ని ఇంగ్లండ్ పంపించారు.

ఇంగ్లండ్ లోని ‘బార్క్లర్స్ మోషన్ పిక్చర్ స్టూడియో’లో ప్రకాశం గారు విద్య నేర్చుకొందామనుకొన్నారు. ప్రవేశం అంత సులభంగా దొరకలేదు. మొదట ఆ స్టూడియోలో ఆయన “హువర్”గా పని చేయవలసి వచ్చింది. అంతే మాటావయ్యాక ఏమీలేవి వటుడిగా అన్నమాట. ఇవాళ అటువంటి నటుణ్ణి “ఎక్స్ ప్రెస్” అంటారు. ప్రకాశంగారు ఎక్స్ ప్రెస్ వటుడిగా కొందరికి పరిచయం అయ్యాక నిర్మాతల దృష్టిలో వడ్డారు. ఫోటోగ్రఫీ,

డైరెక్షన్ సినేరియో రచన మొదలైన వాటిలో శిక్షణ కావాలన్నారు. నిరాశ తలు ముడుపు చెల్లించుకోమన్నారు. అయిదు వందల పౌండ్లు చెల్లించి ప్రకాశంగారు అవి నేర్చుకున్నారు. (నేటి మారకం రేటు ఆరువేల రూపాయలన్నమాట!)

ఇంగ్లండ్ లో సాంకేతిక విద్యను ఒక ఏడాదిలో అభ్యసించి ప్రకాశంగారు ఫ్రాన్సు, ఇటలీ దేశాలకు వెళ్ళారు. పాథే స్టూడియోలో పని తీరును ఒక నెల రోజులపాటు గమనించారు. చిత్ర నిర్మాణశాఖలన్నింటిలోనూ కావలసిన పరిజ్ఞానాన్ని సాధించారు. 1920 లో స్వదేశానికి తిరిగి వచ్చారు.

చిత్ర నిర్మాణం

కుమారుడు ప్రవీణుడై ఇంటికిరాగానే వెంకయ్యగారు చిత్రనిర్మాణానికి ఉద్యుక్తులయ్యారు. “స్టార్ ఆఫ్ ది ఈస్టు ఫిలిం కంపెనీ” ని స్థాపించారు. అన్ని హంగులతోనూ, విదేశాలలోని ఏ స్టూడియోకు తీసిపోని విధంగా లక్షరూపాయల వ్యయంతో గ్లోబ్ ఫియేటర్ అవరణలో ఒక స్టూడియోను ఏర్పించారు. సూర్యకాంతిని వాడుకొనడానికి వీలుగా గాజుపైకప్పు ఏర్పాటు చేశారు. కెమెరా, లేబరేటరీ వగైరాలు సమకూర్చుకొన్నారు. కంపెనీ సెబ్బందిలో ఏబైమంది నటీనటులుండేవారు. చిత్రనిర్మాణశాఖలో నెలసరి రెండువేల ఐదువందల రూపాయలు చిల్లర ఖర్చులుండేవి. విదేశ చిత్రాలతో పోటీ చేయాలన్న సంకల్పంతో అన్నీ భారీఎత్తున స్థానుచేశారు.

పన్నెండు వేల రూపాయలవ్యయంతో “భీష్మ ప్రతిజ్ఞ” అనే ఒక చిత్రాన్ని ప్రారంభించారు. డబ్బు మంచినీళ్ళలా ఖర్చు పెట్టారు. నటీనటులకు ప్రకాశంగారు ట్రైనింగ్ ఇచ్చారు. పేజీ నాటకాల నటనకూ, సినిమా నటనకూ చాలా తేడావుందని ప్రకాశంగారు తొలిరోజుల్లోనే గ్రహించారు.

ఎనిమిదివేల అడుగులలో దీప్త ప్రతిజ్ఞను 1921 లో పూర్తి చేశారు. దీనికి పన్నెండువేల రూపాయలు ఖర్చు అయింది. ఒక్క ఏడాదిలో దీప్త ప్రతిజ్ఞ ఆరవైవేల రూపాయలను ఆర్జించింది. ఇదే తెలుగువాడు మొదటిసారిగా నిర్మించిన చిత్రం. ఇదే తెలుగువాడు ప్రప్రథమంగా దర్శకత్వం వహించిన చిత్రం.

దీప్త ప్రతిజ్ఞ సాధించిన విజయాల ఉత్సాహంతో వెంకయ్యగారు ఇతర చిత్రాలను నిర్మించారు. ప్రకాశంగారు వాటిని దైరెక్టు చేశారు. గణేంద్ర మోక్షం, భక్తనందనార్, సముద్రమధనం, మోహనీ అవతారం, దశావతారం, కోవలన్ అనే పౌరాణిక, ఐతిహాసిక చిత్రాలేకాక 'ప్లేజిగర్ల్' అనే సాంఘిక చిత్రాన్ని కూడా ప్రకాశంగారు దైరెక్టు చేశారు. ప్రకాశంగారి శిక్షణలో సి. పుల్లయ్యగారూ, వై.వి. రావుగారు చిత్రనిర్మాణ పరిజ్ఞానాన్ని నేర్చుకొన్నారు.

ఒక నాలుగేళ్ళపాటు స్టూడియో చురుకుగా సాగింది. అయితే తలకు మించిన అప్పులూ, నడ్డి విరిచిన వడ్డీలు, సరిగ్గాలేని నిర్వహణ, సిబ్బంది చేసిన దోపిడీలు అన్నీ కలిసి వెంకయ్యగారిని దివాలా తీయించాయి. ఆయన కట్టిన మూడు థియేటర్లు పరుల చేతికిపోయాయి. స్టూడియో మూల బడింది. వెంకయ్యగారి వ్యాపారానికి కోర్టు ఒక రిసీవర్ని నియమించింది. పద్దెనిమిది వేలు విలువచేసే మిషన్లను మాత్రం రిసీవరు ఎఫ్. హెచ్. విల్సన్ కొన్నాళ్ళు అమ్మకుండా అద్దెకిస్తూ వచ్చాడు. చివరకు వాటినికూడా విడివిడిగా అమ్మివేయవలసి వచ్చింది.

1927-28లో ప్రభుత్వం "ఇండియన్ సినిమాటోగ్రఫీ" పైన ఒక సమిటీని నియమించింది. ఈ కమిటీ ముందు రఘుపతి ప్రకాశంగారు, రిసీవరు విల్సన్ గారూ చివర్న వెంకయ్యగారు చాలా వివరంగా సాక్ష్యం చెప్పారు. తమ తండ్రిగారు దివాలా తీయడానికి బహుశ తమ ఆశయాలు అత్యాశలు కావడమే కారణమని ప్రకాశంగారుచెప్పారు. స్వంత స్టూడియోను నిర్మించుకొంటే నడిపి స్వతంత్రంగా చిత్ర నిర్మాణం చేసిన తనకు ఇంకొకరి

కింద పనిచేయడం నామోషీ అని ప్రకాశంగారు ఈ సాక్ష్యంలో చెప్పారు.

వెంకయ్యగారు తమ సాక్ష్యంలో చిత్ర నిర్మాణ వ్యయం గురించి తాము అంతగా పట్టించుకోలేదన్నారు. ఆ రోజుల్లో డిస్ట్రిబ్యూషన్ రంగంలో, ఎగ్జిబిషన్ రంగంలో మదన్ థియేటర్స్ వారికి గుర్తింపజేయడం వుండేది. వివిధ నగరాలలోని థియేటర్ల వారికి తమ చిత్రాల ప్రదర్శన సౌకర్యాలు కలిగించకుండా వాళ్ళు నష్టపోతున్న తరుణంలో వారి థియేటర్లను మదన్ వారు కబళించేవారని లోకులు అనుకొనేవారు. వెంకయ్యగారి థియేటర్లను కూడా మదన్ తైవళం చేసుకొన్నారు. అయినా వాళ్ళవల్ల వెంకయ్యగారికి ద్వేషంలేదు. సదభిప్రాయాన్నే తమ సాక్ష్యంలో తెలియ జేశారు. తమ దివాలా లావాదేవీలలో ప్రకాశంగారిని ఇరికించలేదు. తామొక్కరే ఆ బాధ్యతను వహించారు.

తండ్రి దివాలా తీసినా ప్రకాశంగారు డీలా పడలేదు. తమిళ చలన చిత్ర పితామహుడు ఎ. నారాయణన్ గారితో కలిసి కంపెనీ పెట్టారు. ఆ కంపెనీ వారి చిత్రాలకు ఛాయాగ్రాహకునిగానో, డైరెక్టరుగానో పనిచేశారు. టాకీ యుగంలో కూడా చిత్రాలు తీశారు. కన్నాంబ నటించిన 'చండిక' చిత్రానికి ప్రకాశంగారే దర్శకులు. అప్పటికి ఆయన తన పేరును ఆర్. ప్రకాష్ గా మార్చుకొన్నారు.

వెంకయ్యగారు 1941లో చనిపోయారు. ప్రకాశంగారు 1956లో పోయారు. వారి కడపటి చిత్రం 'మాయపిల్ల'. మన తెలుగు పత్రికలూ, సినిమా సావనీర్లు మొదలైన వాటిని శ్రద్ధగా, ఓపికతో తిరగేస్తే ఎన్నెన్నో విశేషాలు ఈ తండ్రి కొడుకుల గురించి తెలిసే అవకాశాలు వున్నాయి. తెలుగు సినిమా పరిశ్రమకు పునాదులు వేసిన ఈ తండ్రి కొడుకుల చరిత్రను రాసుకొనే బాధ్యత తెలుగువాళ్ళకుంది.

వచ్చే 'సందీ అవార్డు'ల నాటికైనా 'రఘుపతి వెంకయ్యగారి సంపూర్ణ చరిత్ర' అనే గ్రంథాన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం రాయించి దేశానికి అందజేస్తుందని భావిస్తున్నాను.

పెద్దబాలశిక్ష : ఒక ప్రతిక్ష

ఈ మధ్య వార్తలలోకి ఎక్కిన పాతపుస్తకం పెద్దబాలశిక్ష. దాదాపు పద్నాలుగు దశాబ్దాల చరిత్రగల ఈ గ్రంథం ఇన్నాళ్ళకు ప్రభుత్వం వారి దృష్టికెక్కడం సంతోషించదగ్గ విషయం. ఇది ఈ సుదీర్ఘకాలంలో తొన్ని లక్షల ప్రతులు అమ్ముడుపోయింది. ఎన్ని ముద్రణలు పొందిందో ఎన్ని మార్పులకూ, కూర్పులకూ, చేర్పులకూ లోనైందో టక్కున ఆలెక్కె ఏ పరిశోధకుడూ చెప్పలేడు. అసలు ఈ గ్రంథంపైన గ్రంథకర్త వైనా కూలంకషంగా పరిశోధించిన పండితుడన్నవాడే లేడు.

1847 లో తొలిసారి పెద్దబాలశిక్ష అచ్చుపడింది. “ఆంధ్రభాషా భ్యాసము చేయదలచిన బాలురకు ప్రథమ శిక్షకునుపయుక్తముగా నేర్పరుప బడిన “బాలశిక్ష” అని తొలి ముద్రణలో స్పష్టపరిచారు. ఈసంగతి వావిళ్ళ వెంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు 1916 లో చెప్పారు. ప్రథమ ముద్రణకాలంలో ఇది ఉత్త ‘బాలశిక్షే’ గాని ‘పెద్దబాలశిక్ష’ కాదు. మొదటి ముద్రణ ప్రతిని ఇప్పుడు సంపాదించడం పులిపాలు తీసుకురావడమే. బ్రిటిష్ మ్యూజియంవారి గ్రంథాలయంలో కూడా ప్రథమ ముద్రణ ప్రతిలేదు.

1856వ సంవత్సరంలో అంటే మొదటి ముద్రణకు రమారమీ పదేళ్ళ తరువాత ‘బాలశిక్ష’ అనే పేరుతోనే ఒక ముద్రణ వేశారు. అప్పుడు దీని పుటల సంఖ్య 78 డెమ్మీ ఆక్టేవ్ సైజు. దీని ప్రతి ఒకటి బ్రిటిష్ మ్యూజియంలో వుంది. దీని ముఖప్రకం నష్టమైంది.

పేరు ఎప్పుడువచ్చింది?

1847 నుండి 1856 దాకా “బాలశిక్ష” అనే పేరుతోనే ఈ గ్రంథం ప్రచారం చెందింది. అయితే “పెద్దబాలశిక్ష” అనే పేరు ఎప్పుడు వచ్చింది?

నికరంగా పలానా సంవత్సరంలో అని చెప్పలేంగాని 1866లో “పెద్దబాలిశిక్ష” అనే పేరుతోనే ఒక ముద్ర జరిగింది. దాని పుటలసంఖ్య తొమ్మిది అంటే మొదటి ముద్రణ కన్నా పన్నెండుపుటలు పెరిగాయన్నమాట. మొదటి ముద్రణలోలేని సహిత్యవిషయాలూ, ఛందస్సూ సంస్కృత శ్లోకాలూ, భౌగోళిక వివరాలూ ఇందులో చేర్చారు. ఈ చేర్పులవల్లనే ఉత్త బాలిశిక్ష పెద్దబాలిశిక్షగా మారింది.

1866వ సంవత్సరంలోనే పెద్దబాలిశిక్షను మరింత పెంచుతూ “దాలివివేక కల్పితరువు” అనే పేరుతో మరొక ఎడిషన్ కూడా వేరారు. దీని ప్రతికూడా బ్రిటిష్ మూజియం గ్రంథాలయంలో వుంది.

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి ఆంధ్ర వాఙ్మయ సూచికలో 1868 నాటి ఒక బాలిశిక్షను గుర్తించారు. అంటే 1866 తర్వాత మూడేళ్ళలో ఇది ఇంకో ముద్రణ పొందిందన్నమాట. బహుశా ఈ మూడేళ్ళ మధ్యకాలంలో మరొక ముద్రణ పొందినా ఆశ్చర్య పడక్కలేదు.

1886లో “పెద్దబాలిశిక్ష” అన్న పేరుతో మరొక ముద్రణవేరారు. 1898లో పెద్దబాలిశిక్షకు ఒక ముద్రణ వుంది. అయితే దీని రచయిత ఎవరో “ఎం.యస్.బి.వి.యల్” బహుశా ఇది ప్రచురణ కర్తల పొడి అక్షరాలు కావచ్చు. రచయిత పేరు వాఙ్మయ సూచికలో ఈ పొడి అక్షరాలతో సూచించారు.

చిన్న బాలిశిక్ష

పెద్దబాలిశిక్ష అనే పేరుతో ఒక విస్తృత ముద్రణవుంటే దానికి ప్రత్యమ్నాయంగా ‘చిన్న బాలిశిక్ష’ ఒకటి వుందని 1871వ సంవత్సరంలో ఒక చిన్న బాలిశిక్ష ముద్రణ పొందినట్టు వాఙ్మయ సూచిక తెలియ చేస్తోంది.

ఇప్పటి వరకూ ఈ భోగట్టాలన్నీ వందొమ్మిదో శతాబ్దానికి చెందినవే. తొలిసారి అచ్చయిననాటి నుంచి ఆ శతాబ్దిలోని 68వ సంవత్సరాలలో బాలిశిక్ష ప్రచుర్యాన్ని ఈ సమాచారాలు చెప్తాయి. ఇరవయ్యో శతాబ్దిలో ఎన్ని డబ్బులు ముద్రణ పొందిందో చెప్పడం కష్టం. అయితే ఒక్క

సుగుణం. గ్రంథకర్త పేరును చెప్పకుండా దోపిడీ ప్రకాశకులు ఈ గ్రంథాన్ని ఆచూకేయనట్లు కనబడుతుంది. రచయిత పేరు ఈ సుదీర్ఘ కాలంలో తెలియక డబ్బు చేసుకొందామనుకొన్న గుజిలీ పుస్తక ప్రకాశకులు పుస్తకాన్ని ప్రచురించి వుండవచ్చు.

గంథ కర్త

ఇంత సుదీర్ఘ చరిత్రగల గ్రంథాన్ని రచించిన చరితార్థుని పేరు పుదురు సీతారామశాస్త్రిగారు విజానికి పుదురువారి ఇంటి పేరు కాదు. అది వారి గ్రామ నామం. నెల్లూరు జిల్లాలోని పుదురు గ్రామం కొంతమంది ద్రావిడ బ్రాహ్మణుల అగ్రహారం. ఆ ద్రావిడులకు ఆ పూరి పేరువల్ల పుదురు ద్రావిడులనే పేరు వచ్చింది. వాళ్ళలో చాలా సుప్రసిద్ధమైన ఇంటి పేర్లు వున్నాయి. వేదం, చదలవాడ, వావిళ్ళ, నేలటూరు మొదలైన ఇంటి పేర్లవారు వివిధ సాంస్కృతిక రంగాలలో ప్రఖ్యాతులు. పుదురు (చదలవాడ) సీతారామశాస్త్రిగారు చెన్నపట్నంలో విద్యారంగంలో స్థిర పడ్డారు. ఈయన గురించి చదలవాడ సుందరరామశాస్త్రిగారు 1920లో జరిగిన పుదురు ద్రావిడ బ్రాహ్మణ మహాసభలో ఇలా చెప్పారు.

“పుదురు వాస్తవ్యులకు పుదురు (చదలవాడ) సీతారామశాస్త్రిల వారు చెన్న పట్టణమున కొంతకాలము వాసముచేసి బ్రౌన్ దొరగారివద్ద ముఖ్య పండితులై సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములనేకము పరిశీలించిరి. అమ్మహా పండితులే యమరసింహ ప్రణీతంబైన నామలికంగామ శాసన విఘంటువునకు దెనుగుటిక వ్రాసినవారు. (వీరే పెద్దబాల శిక్షయమ నడ్డుక బాలశిక్షాత్మక గ్రంథమును వ్రాసినారు. ఆంధ్రదేశమునందు కొన్నికోట్ల ప్రతులు ముద్రితమైన పుస్తకమిది. దీని నెరుగవి యాంధ్రుడులేడు. వారికి సంస్కృతాంధ్రముల యంద వ్యుత్పన్నమగు శబ్దము లేకుందెనవి తత్పరిచయ భాగ్యముగల దుకూరు వెంకటసుబ్బాశాస్త్రి ప్రభృతులు చెప్పుట సుతిగాదవి తదాయవిఘంటు టీకయే తెలుపుచున్నది. విక్రమ పింహాపురి మండలి నర్రవ స్వములో ఉటంకించిన వాక్యాలు ఇవి.)

సీతారామశాస్త్రిగారు ఇందులో అక్కడక్కడ పొరబడ్డారు. బ్రౌన్ దొరగారి ముఖ్యపండితులు జూలూరు అప్పయ్య పంతులుగారు గాని, చదలవాడ సీతారామశాస్త్రిగారు కాదు. బ్రౌన్ దొరగారి పండితుల జాబితాలో సీతారామశాస్త్రిగారి పేరు ఎక్కడా నేను జరిపిన విస్తృత పరిశోధనలలో కనబడలేదు. సీతారామశాస్త్రిగారు బ్రౌన్ దొరకు సమకాలికులే గాని వారి ఆశ్రితులు కారు. నిజానికి సీతారామశాస్త్రిగారు మేస్తరు కుతులో దొరగారి ఆశ్రితులు. భావిపరిశోధనలవల్లగాని ఈ కుతులో దొర ఎవరో తేలదు. ఈ దొర గారి ఆనతిమేరకు సీతారామశాస్త్రిగారు 1830 లో ప్రశ్నోత్తర రత్నమాల అనే పేరుతో ఆంధ్ర వ్యాకరణాన్ని ప్రశ్నలు - జవాబుల రూపంలో రాశారు. దీని వ్రాత ప్రతి మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది: (డి 1247) దీనిని 1874 లో చర్చి మిషన్ ప్రెస్ లో అచ్చువేశారు. తర్వాత వావిళ్ళవారు 1951 లో తిరిగి ప్రచురించారు.

రచనా ప్రణాళిక

సీతారామ శాస్త్రిగారు ఇతర గ్రంథాలు ఎన్ని రచించినా వారికి పెద్ద చాలిక్షవల్లనే పేరు ప్రఖ్యాతులు వచ్చాయి. దీని రచనా ప్రణాళిక చాలా జాగ్రత్తగా కుర్రవాళ్ళ గ్రహణ శక్తిని దృష్టిలో పెట్టుకొని రూపొందించారు.

సీతారామశాస్త్రిగారు చెన్నపట్టణంలోని హిందూ విద్యా సభలో సంస్కృత పండితులు. ఒక ప్రణాళిక ప్రకారం ఈయన రచించిన గ్రంథానికి వీరి తమ్ములు నారాయణశాస్త్రిగారనే పండితులు ఒక ప్రతిని నిర్దం చేశారు. దాన్ని వెంకటకృష్ణ శాస్త్రిలుగారు పరిష్కరించారు. 1847 లో ప్రభాకర ముద్రాక్షరశాలలో ఇది అచ్చుపడింది. చెన్నపట్టణంలో వివిధ భాషలున్నాయి. వాటిని తెలుగు కుర్రవాళ్ళు అపీనుల్లో పనిచేయడలిస్తే నేర్చుకోవచ్చు. అందుకే ఒక్క తెలుగు అక్షరాలనేకాక, కన్నడ, తమిళ, ఇంగ్లీషు అక్షరాలనుకూడా తెలుగు పిల్లలు నేర్చుకొనడానికి అదిలో వాటిని కూడా చేర్చారు. గుడింతం లేకుండానే అచ్చులతో, హల్లులతో ఏర్పడే రెండక్షరాల మాటలను ఇచ్చారు. ఉదా : అల, ఆళ, ఇల-ఈల వగై

రాలు. తర్వాత గుడింతం చెప్పాక రెండక్షరాల మాటలు చెప్పారు. ఉదా : ఆక్క, ఉట్టి, కన్ను, కాలు వగైరాలు. తర్వాత మూడక్షరాల మాటలు, నాలుగక్షరాల మాటలు ఇచ్చారు. ఆ పిమ్మట నీతి వాక్యాలు చెప్పారు. ఉదా :

అలుక పూసరాదు

అతివల గొట్టరాదు

ఆన పెట్టవలదు

ఆజ్ఞ మీరజనదు

.....

జూదతనము తప్పు

జూదమాడ ముప్పు

.....

నఖుల కీడు బావు

సాటిలేని మేవు

ఈ నీతి వాక్యాలలో అంత్యప్రాసలున్నా, వేరే ప్రాస వాక్యాలను కూడా ఇచ్చారు.

దేవ దేవ రమ్ము

కావుమమ్మ మమ్ము

నతిని బొంది మెలగు

సుతుల బొంది చెలగు

రాజులేని యూళ్ళు

పూజలేని గుళ్ళు

తర్వాత సద్బుద్ధి వాక్యాలు ప్రాసలు లేకుండా ఇచ్చారు. తర్వాత పురాణాలలోని స్త్రీ పురుషుల పేర్లు వాటి వివరణలూ చెప్పారు. తర్వాత దృష్టాంత వాక్యాలు చెప్పారు. ఉదా :

“విద్య వచ్చినవానికిని, విద్య రానివానికిని రూపమొకటిగా నువ్వును

విద్య వచ్చినవాడే షేలు. హంసకును, కొంగకును రూపమొకటిగా నున్నను నీళ్ళతో కలిపిన పాలును వేరువరుచు హంస షేలుగదా!”

స మా చా ర వై వి ధ్యం

తర్వాత నీతి కథలు చెప్పారు. ఆ తర్వాత ఇంగ్లీషు తెనుగు సంఖ్యలు, ఎక్కాలు, అంశ సంఖ్యలు (పాతిక, అర, ముప్పాతిక, పరక, వీసం, మువ్వీసం వగైరాలు.) సంకలన వ్యవకలనాలూ, భాగహారం, ఉత్తరాది కొలతలు, ద్రవ్యమానం, మెట్రిక్ మానం మొదలైనవి చెప్పారు. తిథి, వార, నక్షత్రాలు, తెలుగు నెలలు, అరవ నెలలు, తురక నెలలు, ఇంగ్లీషు నెలలు కూడా పొందు పర్చారు. “లౌకిక వైదిక గ్రంథ ప్రసిద్ధములుగా నుండు సంకేతిక సంఖ్యాత నిబంధిత శబ్దముల యనుక్రమణిక”, చందస్సు, ఉత్తరాలు రాసే పద్ధతులు ఒకటేమిటి బాలురు నేర్చుకోవలసిన వన్నీ ఒక క్రమంలో పూస గుచ్చినట్లు రాశారు.

పెద్దబాలశిక్షతో చదువు మొదలుపెట్టినవారు అందులోని వాక్యాలను ముఖ్యంగా అంత్యప్రాసల వాక్యాలను మరచిపోలేరు. ‘ఓడెలు రాగాలడజన్’ రాసిన పతాభి ఆతర్వాత “కయితనాదయిత” అనే సంకలనగ్రంథం రాశారు. వాటినిండా అంత్యప్రాసల గమ్మత్తులే. పెద్దబాలశిక్ష తమ అభిమాన గ్రంథమని, దానివల్లనే తన కవితలలో అంత్యప్రాసలు కనబడతాయని పతాభి తన షష్టిపూర్తి ఉత్సవంలో వేదికమీదనుంచి నెల్లూరులో చెప్పారు. నాకూ ‘పెద్దబాలశిక్ష’ అంటే ఇష్టం. ఒకప్పుడు దాని వివిధ ఎడిషన్లను సేకరించేవాడిని. నా స్నేహితుల పిల్లల అక్షరాభ్యాసంనాడు ఒక ప్రాచీన ప్రతిని బహుకరించేవాడిని. జలసూత్రం రుక్మిణీనాథశాస్త్రి కొడుకు “శివుడు” అక్షరాభ్యాసానికి ఒక ప్రతి చాలా ఆరుదైనది ఇచ్చాను.

ఎ డి ష న్లు

ఇప్పుడు ఎవరైనా పనిగట్టుకొని వివిధ ఎడిషన్లను సేకరిస్తే ఒక ముద్రణకూ, మరొక ముద్రణకుగల తేడాలూ, చేర్పులూ, కూర్పులూ ఎన్నో తెలియవస్తాయి. వావిళ్ళవారు 1916 లో ఒక విపులమైన ఎడిషన్ తయారు

చేసి ప్రచురించారు. “అక్కడక్కడ కావలసిన మార్పులుచేసి మొట్టమొదట ప్రతిలోనున్నట్టే పుస్తకమును మరల ముద్రించినారము. సంగ్రహముగా భాగోళ విషయములు సరిత్ర విషయములు కొన్ని చేర్చబడినవి” అని చెప్పారు. వావిళ్ళవారే మళ్ళీ 1949 లో మరింత విపులమైన ఎడిషన్ తెచ్చారు. అందులో ఇలా చెప్పారు.

“చారిత్రదేశమునకు స్వరాజ్యము లభించినందున, ఇకముందు దేశ భాషలకు హిందీ అడ్డము తగలనిచో విశేషవ్యాప్తి ఏర్పడి ఇట్టి గ్రంథములు వేలకు వేలు ప్రచారమగునని తలచుచున్నాను - వావిళ్ళ వెంకటేశ్వర శాస్త్రులు.”

1949 నాటి ప్రతినికూడా సంస్కరించి మళ్ళీ ప్రకటించడం అవసరం. ఈ పని ఎవరు చేయాలి : విద్యారత్న నిడదవోలు వెంకటరావు గారు పెద్దబాలిక్ష గురించి “ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయము” అనే గ్రంథంలో రాస్తూ ఇలా చెప్పారు.

“ఇన్ని శతాబ్దముల తరబడిగా బడులలో పాఠ్య గ్రంథముగా అనగా బాలురచే నియతముగా వల్లె వేయించుటకు తగిన ఈ బాలిక్ష లేక బాల విజ్ఞాన సర్వస్వము ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమువారు తక్షణమే ప్రచురించి ప్రచారములోనికి తెత్తురు గాక.”

నిడదవోలువారి ఆకాంక్ష ఇన్నేళ్ళ ప్రతిక్ష తర్వాత సఫలమయ్యే సూచనలు కనబడుతున్నాయి. “పెద్దబాలిక్ష” వివిధ ముద్రణ ప్రతులను దగ్గర పెట్టుకొని నూతన ప్రతివి తయారు చేయాలి. ఇది చాలా పెద్ద పని. శ్రద్ధతో చేయవలసిన పని.

సూటైన భావాలూ, తేటైన మాటలూ

యుగకర్త అయిన ప్రతి ప్రతిభావంతునికీ సాహిత్య ప్రయోజనాల గురించి స్పష్టమైన అభిప్రాయాలుంటాయి. అవి అంచంచల విశ్వాసాలు, మహా కవులందరూ మన ఆలోచనా విధానాలను మార్చలేదు. మామూలు మార్గం నుంచి మలుపు తిప్పలేదు. అది ఒక యుగ కర్తకి సాధ్యమవుతుంది.

భాష భావాన్ని ప్రకటించే సాధనం. భాషలో వృత్తి పదాలున్నట్లే ప్రవృత్తి పదాలు కూడా వుంటాయి. సమాజంలో అందరూ సమానులే అయిన కాలంలో సాహిత్య భాషకు, సామాన్యుల భాషకూ తేడా వుండదు. వర్గాలు ఏర్పడ్డాక, వ్యత్యాసాలు పెరిగాక సామాన్యుల భాషకూ, సాహితీ పదాల భాషకూ దూరం ఎక్కువవుతుంది. సంకుచిత వర్గ ప్రయోజనాలను అధిగమించి సామాన్యులను దృష్టిలో పెట్టుకున్న ప్రతి సాహిత్య యుగకర్తా తన కాలంలో వున్న భాషా వ్యవస్థను ఒక్కసారి సమీక్షించుకుని ఎటువంటి మార్పును తీసుకురావాలో నిర్ణయించుకుంటాడు. ఆదిలో తిక్కనగారు అదే చేశారు. ఆయన కాలానికి ముందు సాహిత్య పరిస్థితి ఎలావుందో చూస్తే ఆయన పడ్డ ఆవేదన తెలుస్తుంది.

పు లు ము డు

మన తెలుగు సాహిత్యానికి కన్నడ చంపూ కావ్యాలు ఒరవడి పెట్టాయి. తత్పమపద భూయిష్టమైన సమాన కల్పనా పద్య రచన తొలి కన్నడ కావ్యాలలో తెలుగువాళ్ళే ప్రవేశపెట్టారు. పంపడు ప్రతికృతి బంధం, అతిగా ఉదాత్త వస్తు విన్యాసం, లలితపదం, ప్రసన్న కవితాగుణం, మృదు పాదనాక్, శ్రీసుభగం, అలంకృతియుక్తం, అనేక లక్షణగుణ ప్రభావం, ఆ సకలార్థ సంయుతమై ఉండాలన్నాడు.

మన నన్నయ్యగారు కూడా ప్రసన్న కథా కలితార్థయుక్తి, అక్షర రమ్యత, నానా రుచిరార్థాలు వుండాలన్నాడు. నన్నయ్యగారి తర్వాత అక్షర రమ్యతకు బదులు పులుముడు ఎక్కువైంది.

కు క వు లు

రిక్కనగారు తన తొలి రచన నిర్వచనోత్తర రామాయణంలో కుకవులను నిందిస్తూ తమ కాలంనాటి సాహిత్యంలో అవ్యవస్థను చక్కగా చెప్పారు. కుకవిని, దుర్విటుణ్ణి నరి పోలుస్తూ ఇలా చెప్పారు.

పలుకుల పొందులేక
రసభంగము నేయుచు
ప్రాతబద్ధ మాటలు తన నేర్పు చూపి
యొకటన్ హృదయం బలరింపనేక
యే పొలమును గావియట్టి క్రమమున్
తమ మెచ్చుగ
లోకమెల్ల నవ్వల బొరయం జరించు
కుకవుల దుర్విటులట్ల చూడగాన్

(నిర్వచననో 1-6)

రిక్కనగారి కాలంలో కుకవులూ, దుర్విటులూ పలుకు పొందులేక రసభంగం చేస్తూ ప్రాతబద్ధ మాటలతో తమ నేర్పు చూపిస్తూ ఎక్కడా హృదయాన్ని వికసింపజేయలేక నీడీకావి పద్ధతిలో పొంగిపోతూ లోకంలో నవ్వలపాలవుతారట. తమ కాలంనాటి పులుముడును రిక్కనగారు ఇలా చెప్పారు.

తెలుగు కవిత్వము
చెప్పదలచిన కవి
యర్థమునకు దగియుండెడు
మాటలను గొని
వశులుం బ్రాసలు విలువక
యొగివి బులిమి పుచ్చుట చదురే!

(నిర్వచననో-1-7)

తెలుగులో కవిత్వం చెప్పదలచినా, కవితా వస్తువు మాత్రం సంస్కృతప్రజారాజోతిహాసాల నుంచే ఎరువు చెచ్చికోవాలి. సంస్కృతాన్ని తెలిగిస్తున్నప్పుడు అర్థానికి తగ్గ మాటా, మాటకు తగ్గ యతిప్రాసలూ ఎందుకోవాలి. తెలుగు నుడికారం తెలిస్తేగాని నరైన మాట దొరకడు. కొందరు కవులు సంస్కృత పదాలను యథాతథంగా తెలుగు భండస్సులలోకి దిగుమతి చేసేయడం తిక్కనగారి కాలం తరువాత ప్రారంభించారు. ఇలాంటి వాళ్ళనే మొల్ల జాగా చెప్పిపొడిచింది.

మును సంస్కృతంబు దేటగ
తెనిగించెడిచోటనేమి తెలియకయుండున్
దాన్య విద్య యెరయ గ్రమ్మర
ఘనమగు సంస్కృతము చెప్పగా రుచియగునే

(మొల్ల రామాయణం—పీఠిక 16)

నా రి కే శ పా కం

సంస్కృతం తెనిగించే చోట పూర్తిగా తత్పరమ శతాబ్దాలతో దారెడ సమాసాలు కట్టి, చివర డుముపులు చేర్చడం రెడ్డిరాజుల యుగంలో ప్రారంభమైంది. ఈ రాజ కుటుంబాలలోని వ్యక్తులందరూ వారి మాతృభాష తెలుగునా సంస్కృతంలో గొప్ప గ్రంథాలు రాశారు. ఇది రాచరికపు లక్షణం. స్వంత భాషలోనూ, ప్రజల భాషలోనూ పాలకులు సాధారణంగా సంభాషించరు. జారు చక్రవర్తి కొలువులోని సామంతులూ, శ్రీమంతులూ సర్దులూ రష్యన్ భాషలో కాక ఫ్రెంచి భాషలోనే మాట్లాడుచునేవారు. అడ్డోబర్ విస్లవం తర్వాత రెవిన్ ఫ్రెంచి భాషా పదాలను రష్యన్ భాష నుంచి తొలగించాలని “రష్యన్” పదాలనే ఉపయోగించాలని ఆదేశించ వలసి వచ్చింది.

పనిగట్టుకొని నారికేళ పాకంబులో కవిత్వం చెప్పడం ఉన్నత వర్గ స్వభావం అయింది. సోమరిపోతులే దాన్ని అర్థం చేసుకొనలేరట. శ్రీనాథుడు ఒక పద్యంలో శ్రీ హర్షణ్ణి ఇలా నమర్చించాడు.

పనివడి నారితేళ ఫల పాకమునం
జనియైన భట్టుహర్షుని కవితాగుంభనములు
సోమరిబోతులు కొందరయ్యె
లేనని కొనియాడ నేరరవి యట్టిద
సజ వరాలు చెక్కు గీటన
లేవవల్పు బాలకుడు
దెందమునం గలగంగ నేర్పునే

(నైషధం 1-17)

మంచి పైలా పచ్చీనులో వున్న పడుచుపిల్ల చెక్కిలి మీర చిటికేస్తే
యువకుల మనసులు ఉయ్యాలలూగుతాయిగాని చంటివాళ్ళకే చలనముంటుం
దని ఈ వెటకారం. పని కట్టుకొని నారితేళ పాకంకో చెప్పడం ప్రాధిక
పరాకాష్ఠ. పలుకు నుడికారం తెలిసినా పనికట్టుకొని సంస్కృత భాయిష్ట
రచన చేస్తేనేగాని పాలకవర్గాలు మెచ్చుకోవు.

పాలకవర్గాలను వట్టింనుకొనక భాగవతాన్ని చెప్పిన పోతరాజుగారు
కూడా పైవాళ్ళని ఒప్పించడానికి తాపత్రయ సద్దేశావే.

కొందరికి తెలుగు గుణముగు
కొందరికిని సంస్కృతంబు గుణముగు
రెండున్ గొందరికి గుణములగు
నేనందరి మెప్పింతు
గృతుల నవైక్య యెడలన్.

(భాగవతం 1-18)

చిత్ర, బంధ కవితత్వం

అందరినీ మెప్పించడం అందరికీ పాధ్యంకాదు. డబ్బున్నవాణ్ణీ
డబ్బిచ్చేవాణ్ణీ మెప్పించడమే ఉన్నతవర్గాల కవులకు ఉత్తమమనిపించింది.
రెడ్డిరాజుల యుగంలో సంస్కృతాభిమానం విపరీతమైతే వహుల యుగంలో
అప్పు తెనుగుపై మోజు పెచ్చు పెరిగింది. ఆరవీటి రాజుల యుగంలో

భట్టమూర్తి కట్టుకున్న పుణ్యం వల్ల శ్లేషలేని పద్యం భేష్ అనిపించు కోవడం తగ్గింది. కడపటి రాజుల యుగం వచ్చేసరికి చిత్ర కవిత్వాలు, బంధ కవిత్వాలు ఉధృతమయ్యాయి. సాహితీపరుల భాషకు, సామాన్యుల భాషకూ యోజనాల దూరం పెరిగింది. మామూలు మనుష్యుల మాటలనే తామూ వాడడం కొందరికి నామోషీ అయింది. ఈ మనస్తత్వాన్ని పిరేశ లింగంగారు హాస్యసంజీవనిలో బాగా వెక్కిరించారు. దాని సారాంశం పొందుపరుస్తున్నాను.

ఒక కరణంగారింట్లో ఒక శాస్త్రుర్లవారు భోంచేస్తున్నారు. “పంతులు గారూ : పెరుగు దివ్యంగా వున్నది. ఇది ఆవు పెరుగేనా?” అని శాస్త్రుర్ల వారు అడిగితే “ఆవు పెరుగింత గట్టిగా వుండదు. ఇది బర్రె పెరుగు. శాస్త్రం చదువుకున్నవారు ఇంత మాత్రం తెలుసుకోలేక పోయినారుకదా!” అని పంతులుగారు అన్నారు. ఆ పంతులుగారిని తన పాండిత్యంతో పడ గొట్టాలని శాస్త్రుర్లగారు అటకవంక చూసి ఆలోచించి అమరకోశంలో బర్రె కున్న పర్యాయ పదాలలో ఒకటి ఎంచుకొని “కరణంగారూ మీవద్ద బలాయాలు చాలా వున్నట్టున్నాయే?” అన్నారు. అటకమీద గుమ్మడికాయ లున్నాయి. వాటినే శాస్త్రుర్లవారు బలాయాలని అన్నారనుకొని “ఎన్నో లేవండీ, ఈ వున్నవి సంవత్సరం పొడుగునా కూరలకే చాలవు” అన్నాడు. కరణం వెంకటరావు పంతులుగారింట్లో బర్రెల్ని చంపి గొడ్డుమాంసం తింటా రని శంకరశాస్త్రి, బెంబేరు పడ్డాడు. ఊళ్ళో ఆ సంగతి చాటాడు. ఇద్దరూ కోర్టుకెక్కారు.

మేజిస్ట్రేటు :- ఆ మాట యేమిటిలులా-?

శంకర: బలాయమండీ నేను బలాయమంటే ఈ మహానుభావుడు గుమ్మడికాయ అని అర్థం చేసుకొన్నాడు.

మేజి: ఈ మాట యెప్పుడూ విన్నట్టులేదు ....

శంక: ఇది సంస్కృతపు మాటండీ ....

మేజు: ఇది సంస్కృతపు మాటా .... అంత పెద్దమాట చెందుకు
వుపయోగించావయ్యా : మనం మాట్లాడుకోవడం ఒకరి మాటల అర్థం
ఒకరికి తెలియడానికా : మరియెందుకై నానా :

శంక: మాది పండిత సంప్రదాయం గనుక పాండిత్యం కనపడడానికి
కాస్త మారుమూల మాట ప్రయోగించినానండి, పామరులు ఉపయోగించే
సామాన్యపు మాటలే ఉపయోగిస్తే మా పాండిత్యమూ, మా ఆధిక్యమూ
యేమిటందీ :”

ప్రజల భాష

ఇదీ ఒకనాటి మన పండితుల దోరణి. ఇప్పటికీ ఇదే దోరణిలో
కొందరు తమ పాండిత్యాన్ని, ఆధిక్యతనూ ఒకకబోస్తున్నారు. ప్రజానీకంలో
ఎక్కువ మంది వుపయోగించే మాటల్నే కవిత్వంలో వాడాలన్న ఇంగితం
ఈ శతాబ్దపు తొలి దశాబ్దంలో ఇతోధికమైంది. మారుమూల మాటలకన్నా
కవిత్వంలో తేటైన మాటలు వాడాలని యుగకర్త, ఆధునిక సాహిత్య
జనకుడు ఆయిన గురజాడ అప్పారావుగారు సంకల్పించుకొన్నారు. అందుకే

గుత్తునా ముత్యాల సరములు
కూర్చుకొని తేటైన మాటల
కొత్త పాతల మేలు కలయిక
కొప్పెరుంగులు జిమ్మగా

అని ఆధునిక కవిత్వాన్ని ఆరంభించారు. సంస్కృత ఛందస్సులను
త్రోసిరాజనికూడా ఛందస్సులను చేపట్టారు. గురజాడ తెచ్చివ విప్లవం భావ
కవిత్వపు హయాంలోనూ, అభ్యుదయ కవిత్వపు ఆరంభంలోనూ ఫలించ
లేదు. ఆశయాలు ఎంత ఉత్కృష్ట మైనవైనా, మన కవులు చాలా మంది
శబ్దాడంబరాన్ని వదిలించుకోలేక పోయారు.

తెలుగులో ఆలోచనా

మాత్రా ఛందస్సులను కూడా విడిచిపెట్టి పూర్తి వచన కవిత్వ

అరంభించాకనే పాత వాసనలను మన మధ్య తరగతి కవులు ప్రజ్ఞేశనం చేసుకొనడం ప్రారంభించారు. కొత్త కవిత్వానికి పాతబద్ధ మాటలు పనికి రావు. వాటిలో తమ నేర్పు చూపించదలుచుకొన్నంత కాలం పలుకుల పొందు వుండదు. అందుకే నేను త్వషేవాహం రాస్తున్న తొలిదశలోనే సమకాలిక భాషలోని అవ్యవస్థత తెలిసింది.

“నిర్దేశించిన భావాలను
వాక్యాలు బట్వాడా చెయ్యపు
పదే పదే వాగిన
గ్రామఫోను రికార్డుల మాదిరి
మాటలు ప్రేరణ చెయ్యవు”

.....

.....

“ఉద్దేశించిన భావాల ఆడబొమ్మలికి
వాక్యాలుగడ్డాలూ మీసాలూ పెడతాయి”

.....

.....

“ఒక పదంలో ఇముడవలసిన అర్థం
కొన్ని వాక్యాల విస్తీర్ణతను
దురాక్రమణ చేస్తుంది”

కవి ఎన్నో దృశ్యాలు చూస్తాడు. ఎన్నో శబ్దాలు వింటాడు. కళ్ళుంటే చూసెయ్యమని, వాక్కుంటే వ్రాసెయ్యమని చెప్పిన కవి తాను విన్నవి, కన్నవి విన్నవించగా మాటలకై వెదుకాడగబోతే అవి

పుంఖానుపుంఖంగా
శ్మశానాలవంటి నిఘంటువులు దాటి
వ్యాకరణాల సంతెళ్ళు విడిచి
చందన్నుల సర్ప పరిష్కరంగం వదలి

వడిగా, వడివడిగా

వెలువడినై, పరుగిడినై నామెద నడుగిడినై

రాసి ఈ చెలరేగిన పరివర్తన మాత్రం “కలగాపులగపు విలయా
వర్తపు బలవత్ యురవత్ పరివర్తన”. అయితే పరివర్తనంటూ ఒకటి
ప్రగతిశీలంగా ప్రారంభమైతే ప్రస్థానం నిజయవంతమై సత్ఫలితాలు సంభ
వించక మానవు.

తెలుగులో అలోచించి తెలుగులో రచించే ప్రజాకళారూపాలలో
ఇప్పుడా సత్ఫలితాలను కాన్పింటిని చూస్తున్నాం.

ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలో తెలుగువారి ఘనత

సుప్రసిద్ధ పత్రికా సంపాదకుడూ, నిరంతర పాత్రికేయుడూ, బహు గ్రంథకర్తా శ్రీ ఎం. చలపతిరావుగారి మరణంతో దేశం ఒక గొప్ప జర్నలిస్టునూ, తెలుగువారు ఒక గర్వకారణాన్ని కోల్పోయారు.

చలపతిరావుగారు కేవలం రాతలతో ఊరుకోక చేతలలో కూడా పాత్రికేయుడనిపించుకున్నారు. మేధావులు బ్రేడ్ యూనియన్ కార్యకలాపాలలో పాల్గొనడం నామోషీ అనుకొనే రోజుల్లో వర్కింగ్ జర్నలిస్టుల సంక్షేమం కోసం ఆయన పోరాటాలు సలిపారు. సంఘాన్ని నెలకొల్పారు. ఎన్నో సౌకర్యాలూ, సదుపాయాలూ కల్పించారు. ప్రజాహిత కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నారు.

చలపతిరావుగారు తెలుగువాడు కావడం కేవలం యాదృచ్ఛికం. ఆయన మాతృభాష ఏదైనా ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలో ఎత్తులకు ఎదిగి, శిఖరం మీద తిష్టవేసుకోని రూర్చొగలరు. ఆయనస్వధావం అటువంటిది. ఆ కుళాగ్ర బుద్ధి అగ్రగమిగా తప్ప ఇంకో స్థానంలో వుండలేడు. ఇటువంటి వాళ్ళు వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టగల సంఖ్యలోనే వుంటారు. అలా వున్నవాళ్ళలో కనీసం అరడజనువందీ తెలుగువాళ్ళుకావటం మన అదృష్టం. ఈ సందర్భంలో ఇంగ్లీషు జర్నలిజానికి తెలుగువాళ్ళు చేసిన సేవను జ్ఞాపకానికి తెచ్చుకోవడం సముచితమే అనుకొంటాను.

ము ద్ర శా ల లు

అంగ్లేయులతో జర్నలిజం అనేది మనదేశానికి వచ్చింది. ప్రింటింగ్ ప్రెస్సుల స్థాపనవల్ల పుస్తక ప్రచురణకేకాక పత్రికా ప్రకాశకవృత్తి కూడా సాధ్యమైంది. మనదేశంలో ప్రింటింగు ప్రెస్సులు ఏ సంవత్సరాలలో మొదలుపెట్టినదీ చూడండి.

దొంబాయి -- 1674

మద్రాసు -- 1772

కలకత్తా -- 1779

అన్ని నగరాలలోనూ కలకత్తాలో 'వాసావానా' రేటుగా వచ్చినా. అక్కడే మొదటి పత్రిక వెలువడింది. 1780లో కలకత్తా నగరంలో జేమ్స్ అగస్ట్ హిక్కి అనే ఆంగ్లేయుడు 'వెంగాల్ గెజిట్' అనే పత్రికను ప్రారంభించాడు. ఈ భారతదేశంలోని ఈ మొదటి పత్రిక స్థానిక జర్నలిజానికి నాంది పలికింది. ఇతరులు దీనిని అనుసరించారు. వివిధ రాష్ట్రాలలో, వివిధ భాషలలో పత్రికలు వెలువడ్డాయి. అలాడు కలకత్తా నగరం ఈస్టిండియా కంపెనీవారి రాజ్యానికి రాజధాని. స్వస్థాపారణంగా రాజధానిలోని ప్యాషన్లనే ఇతరులు అపరిమిస్తారు అనుసరిస్తారు. కొన్ని సంవత్సరాలలో వన్నెలు విడ్డుతారు.

మద్రాసు లో

అదిలో దక్షిణ భారతానికి మద్రాసు ముఖ్య పట్టణం. వెంగాలులోని పత్రికలను చూచాక చెన్నపట్టణంలో కూడా పత్రికలను ప్రారంభించారు. 1785 అక్టోబరు పన్నెండో తేదీనాడు "మద్రాసు కోరియర్" అనే పత్రికను ప్రారంభించారు. ఒక్కొక్క ప్రతివెల రూపాయి. ఇది వారపత్రిక 1791 ఆగస్టు 3వ తేదీనాడు మధవారాలనాడు ప్రచురణ జరిగేది. తరువాత గురువారానికి మార్చారు. ఇది ప్రభుత్వ ప్రకటనలన్నీ గుత్త పుచ్చుకొంది. దీనికి ప్రెసిడెన్సీలో తపాలా సౌకర్యాలన్నీ ఉచితంగా లభించేవి. ఈ లాభసాటి వ్యాపారాన్ని చూశాక ఇతరులు అనుసరించారు.

1795 సంవత్సరం జనవరి ఒకటో తేదీనాడు 'మద్రాస్ గెజిట్' అనే పత్రికను ప్రారంభించారు. కోరియర్ లోనూ, గెజిట్ లోనూ కమిక భాషా ప్రకటనలు కూడా వేసేవారు. తెలుగు ప్రకటనల గురించి పరిశోధనలు జరగలేదు] చెన్న రాజధానిలో ఎప్పుడైతే రెండు పత్రికలు వెలువడడం ప్రారంభ

హయ్యూయో ప్రభుత్వం ఉచిత రసాయన పరీక్షలను కట్టించింది.

1916 దాకా దారతరేఖంలో నేటిపు రెవ్వరూ పత్రికాధిపతులుగానూ, సంపాదకులుగానూ లేరు. రంగాలలో రాజా రానుమోహనరాజ్ గారు, వారి మిత్రులూ తొలి చేరియ పత్రికలను స్థాపించారు. మద్రాసులో కూడా వేర్వేరులు పత్రికా ప్రచురణకు పూనుకొన్నారు. 1944వ సంవత్సరానికి ముందు మద్రాసులో “నేటిపు న్యూస్ పేపర్” అనే ఇంగ్లీషు పత్రికను నారాయణస్వామి నాయుడు అనే రెయిగువాడు నడుపుతూ వుండేవాడు. ఇప్పటి దాకా లభ్యమౌతున్న అనవార్తనుబట్టి నారాయణస్వామి నాయుడే ఇంగ్లీషు పత్రికలలో ప్రవేశించిన మొదటి రెయిగువాడు. ఈయన మరుగున పడి పోయాడు. దానికి కారణం లేకపోలేదు.

లక్ష్మీ నరసు చెట్టి

ఆ రోజుల్లో మద్రాసులోని ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ రంగాలలో గొప్పపెలుగు పెరిగిన రెయిగువాడు గాజుల లక్ష్మీనరసు చెట్టి వ్యవస్థాపక వర్తకుడు, ప్రవృత్తిరీత్యా సంస్కర్త. దానిత్రత కారాణాలవల్ల రాజకీయ సమరణియడు. ఇండియాలో వున్న ‘టూర్పు ఇండియా కుంకీ’ వారి ప్రభుత్వం ఇంగ్లండులోని గౌరాలకు కేవలం తాడేదారు ప్రభుత్వం మాత్రమే అని తెలుసుకొన్నార అలజదులు, అందోళనలూ కేవలమే ఇంగ్లండుకు మహజర్లు పెట్టించి చాలా విజయాలు లక్ష్మీనరసు సాధించాడు. ఆంగ్లేయుల అక్రమాలను వారించడానికి ఆయన చేసియులను కూడకట్టుకున్నాడు.

మద్రాసులో నేటిపు సంఘాన్ని ఆయన స్థాపించాడు: దీనిలో ధనవంతులూ, వర్తకులూ, ఓర్వోగగ్గులుకాని పెద్దమనుష్యులూ సభ్యులుగా చేరారు. తరచు సమావేశాలు జరిపేవారు. దేనియ సమన్వయను చర్చించేవారు. తమ ఆభిప్రాయాలను ప్రజలకు తెలియజేసేవారు. మహజర్ల ఉద్యమాన్ని నడిపారు. ఈ ఉద్యమాలకు విస్తృత ప్రచారంకావాలి. అందుకు ఆధునిక ప్రచార సాధనాలు అవసరం. అందుచేత లక్ష్మీనరసు ఒక పత్రికను పెట్టాలనుకొన్నాడు. కొత్త పత్రికను పెట్టడంకన్నా అప్పటికేవున్న పత్రికనుకొని నడ

వశం లాభకాయకమని వ్యాసారస్తుడైన లక్ష్మీనరసుతి కట్టించి. వెంటనే నారాయణస్వామి నాయుడు నడుపుతున్న 'నేటివు కర్నూలేటర్' ను కొనేగాడు. ఆ పత్రికకు క్లంబ్ నైస్సు వుండటమే ఆకర్షణీయమైన అంశం.

కొన్న పత్రిక కేరళకు లక్ష్మీనరసు మార్చేశాడు, దాని పేరు "క్రెసెంట్" 1944 అక్టోబరు 2న కేరళాడు మొదటి సంచిక వెలువడింది. ఆ రోజుల్లో 'రివార్డ్' అనే పత్రికను తెల్లగుండనకిలు నడుపుతూ వుండేవారు. వాటిలో పదే వ్యాసాలకూ, చేసే ఆరోపణలకు క్రెసెంట్ లో జవాబులు ప్రకటించేవారు. లక్ష్మీనరసు తన పత్రికలో ఏమే వ్యాసాలు రాకాదో దాని పరిశోధనవల్ల తేలాలి. కనకు బహుశులు వ్యాపకాలు వుండగట్టి పత్రికకు సంపాదకునిగా లక్ష్మీనరసు ఒక తెల్లవాడినే నియమించాడు. హాస్తి అనే అంగ్లేయుడు తెలుగువాడు నడిసిన పత్రికకు తొలిసంపాదకుడు. ఉత్తరొత్తర క్రెసెంట్ పత్రికకు భారతీయులే సంపాదకులు. మైఖేలు నువ్వనూచనవత్తు క్రెసెంటు పత్రికకు సంపాదకునిగా పనిచేసినట్లు ఎక్కడో వదినాను. చెక్ చేయాలి.

చింతామణి

పరరాష్ట్రాలలోని ప్రముఖులు తెలుగువారి ఇంగ్లీషు పత్రికలలో ఆదిలో పనిచేస్తే తెలుగు ప్రముఖులు పర రాష్ట్రాలకు వెళ్లి పత్రికా సంపాదకులుగా పనిచేయడం చిర్రావూరియజ్ఞేశ్వరచింతామణిగారితో ప్రారంభమైంది. చింతామణిగారు 1930 లో జన్మించారు. కృష్ణలమైన విజయనగరంలోనే వారిలో ప్రాతికేయుని లక్షణాలు గొడచూపాయి. నట్టుకుని పద్దెనిమిదేళ్ళ ప్రాయంలో ఆయన విశాఖనట్నంలోని "వైజాగ్ స్పెక్టేటర్" అనే పత్రిక సంపాదకులయ్యారు. నెలజితం ముప్పయిరూపాయలు. (ఈనాటి ద్రవ్యమానం ప్రకారం మూడునెలకు మించే వుంటుంది.) పత్రికా ప్రపంచంలో కాళ్ళు నిలిచొక్కుకొన్నాక చింతామణిగారు తాము నడుపుతున్న పత్రికను మూడువందలరూపాయలకు కొనివేశారు. దానిని తానుండు స్థలం విజయనగరానికి మార్చారు. 'ది హెరాల్డ్' అనే నూతన నామకరణం అచ్చి

రానట్లుంది. పత్రిక అడ్డేశాలం బిలికి బట్టకట్టలేదు.

1903లో చింతామణిగారు అలహాబాద్ కు మకాం మార్చారు. పర రాష్ట్రాలలో ప్రతిభను రాజీంప చేసుకున్నారు. ఆరాష్ట్రాన్నే స్వరాష్ట్రంకన్న ఎక్కువగా పేవించారు. అఖిల ధారత భ్యాతిని ఆర్పించారు. ఆయన వల్ల “లిడర్” పత్రికకూ, ఆ పత్రికవల్లకూడా ఆయన ప్రఖ్యాతి ఇనుమడించింది. చింతామణిగారి విషయాలు ఇతర పాత్రికేయులను వుత్తేజతులను చేశాయి. ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలో చెయ్యి తెలుగుతున్న తెలుగువాళ్ళు పర రాష్ట్రాలకు వెళ్ళడానికి సంసిద్ధులయ్యారు. అలా వెళ్ళిన వారిలో కోటంరాజు పున్నయ్యగారు చెప్పుకోదగ్గవారు.

పున్నయ్య, రామారావు

చీరాలలో పుట్టిన పున్నయ్యగారు మొదట దొంబాయిలో స్థిరపడ్డారు. కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి పరిచయంతో అమృతాంజనం కంపెనీలో ప్రవేశించి “ఆంధ్రపత్రిక” ప్రారంభం నుంచే అంశులో పని చేశారు. “ఆంధ్రపత్రిక” దొంబాయినుంచి మద్రాసుకు రాగానే పున్నయ్యగారుకూడా వచ్చారు. తెలుగు జర్నలిజంతోపాటు ఇంగ్లీషు జర్నలిజం కొనసాగించేవారు. “హ్యూమానిటీ” అనే పత్రికను నడిపారు. 1918 ప్రాంతంలో ఆయన కరాచీకివెళ్ళి స్థిరపడ్డారు. “నూఝెమ్మి” అనే పత్రికకు సంపాదకులయ్యారు. తర్వాత “సింధ్ అబ్జర్వర్” అనే దినపత్రికకు సంపాదకులయ్యారు.

సంయుక్త రాష్ట్రాలలో చింతామణిగారికి ఎంత పేరూ ప్రతిష్ఠా పున్నాయో సింధురాష్ట్రంలో పున్నయ్యగారికి అంతటి ప్రజాభిమానం వుండేది. ఆయన నివసించిన పేటకు “పున్నయ్య పూర్” అని పేరు పెట్టారంటే ఆ ప్రజల అదరాభిమానాలు ఎలాంటివో తెలుస్తాయి. 1947లో దేశ విభజన జరిగేదాకా పున్నయ్యగారు కరాచీలోనే వుంటూ పత్రికా వ్యాసంగం నడిపారు. తర్వాత దొంబాయిలో స్థిరపడి ఆక్కడే కన్ను మూశారు.

పున్నయ్యగారి తర్వాత చెప్పుకోదగ్గ ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలోని

తెలుగువెలుగు వారి సోదరుడు కోటంరాజు రామారావుగారు. ఈయన అంచె అంచెలుగా సాగి జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారి “నేషనల్ హెరాల్డ్”కు ప్రధాన సంపాదకులుగా ప్రఖ్యాతులయ్యారు. జాతీయ సమస్యలన్నింటిమీద విశిష్టంగా, నిర్భయంగా, నిర్వహించుకుంటూ సంపాదకీయాలు, వ్యాఖ్యానాలూ కురిపించేవారు. కోటంరాజు రామారావుగారి సాధనానికి ఎం. చలపతిరావుగారు వారసులయ్యారు. నేషనల్ హెరాల్డ్ కు చలపతిరావుగారి పేరు పర్యాయపదమైనది.

ఇంగ్లీషు జర్నలిజంలో చెయ్యితిరిగిన సిద్ధహస్తులు తెలుగువాళ్ళలో ఇంకావున్నారు. స్వరాష్ట్రాన్ని దాటని చంపూరు నరసయ్య స్వరాష్ట్రంలో వుంటూనే దేశవ్యాప్తంగా పేరుతెచ్చుకున్న ఖాసా సుబ్బారావు మొదలైన కీర్తిశేషులు వున్నారు.

విధిచేసిన వేళాకోళం ఏమిటంటే కోటంరాజు రామారావుగారు చలపతిరావుగారు ఒకలాగే దుర్మరణం చెందారు. రామారావుగారు రైల్వోంచి కిందపడి ప్రమాదవశాత్తు మరణించారు. చలపతిరావుగారు ముక్కు మొహం ఎరగని టి దుకాణంలో దిక్కులేని చావు పొందారు. అయితే, సుహానీయులు మరణిస్తేనేం! చనిపోయిన క్షణం నుంచే మళ్ళీ బతుకుతారు.

కర్రపెత్తనం - వెరితలలు - 1

నిన్నటి దాకా ఒక్క- దీహారు రాష్ట్రంలోనే పోలీసులకు కోపం తెప్పిస్తే కళ్ళు పోతాయనుకునేవాళ్ళు: కానీ ఇవాళ మన ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఆరెకులకు అగ్రహం తెప్పిస్తే ఒళ్ళు హూసం చేస్తారన్న సత్యం స్పష్టమైంది. ఒక నికర లక్షణం విశదమైంది.

కొన్ని వ్యాధులు వంశ పారంపర్యంగా వస్తాయి. కొన్ని జాత్యాలు జన్మతః రావు. కొన్ని జమ్ములు గమ్ముకొట్టవు. కొన్ని తెగుళ్ళు తెగ కంపు కొడతాయి. కొన్ని రుగ్మతలు వంటరిగా రావు. యుగ్మంగానే వస్తాయి. కొన్ని సాంక్రామికంగా ప్రాప్తిస్తాయి. కొన్ని సామూహికంగా విజృంభిస్తాయి. కొన్ని కిల్చిపాలు విషతుల్యాలు. కొన్ని రోగాలు రాజభోగాలు: రాజయోగాలకు ఘంటా పదాలు, మెత్తనివాణ్ణి చూస్తే మొత్తబుద్ధి అనే కంఠాతి దండనీతి మొండికెత్తినప్పుడు కాక మొదటినుంచీ వస్తున్న షేటితీట. రాజరికం పుట్టినప్పట్నుంచీ రక్షకభటుల రక్తంలో కొన్ని రోగ లక్షణాలు జీర్ణించుకు పోయాయి.

దండనీతి

మనుధర్మశాస్త్రం ఇవాళ మనధర్మశాస్త్రం కాకపోయినా మనకు మన ప్రతినిధులు (!) రూపొందించి రాజ్యాంగ చట్టం ఒకటి వున్నా అందులోని విధాయక సూత్రాలను మనం చూసీచూడనట్లు ఊరుకొంటాం. కొన్నిటిపట్ల కళ్ళు మూసుకొంటాం. పేరుకు ప్రజాస్వామ్యం అయినా నిజమైన స్వాములు పెత్తందార్లు మాత్రమే. పెత్తనం చేసేవాడి చేతిలో పెత్తం వుండాలి. దీన్నే సంస్కృతంలో దండం అంటారు. దండనీతిని మనం కర్రపెత్తనం అంటాం.

అన్ని వేదాల్లోనే వున్నాయనే గట్టి నమ్మకం అన్ని విషయాల్లో వర్తించునో లేదోగాని దండం మటుకు పేదకాలంనాటి నుంచీవుంది. అయినా ఆ రోజుల్లో పరాలను తోలిడానికి మాత్రమే ఆ బడికెను ఉపయోగించే వారు. బయ్యాలనూ భూలాలను వెళ్ళ గొట్టడానికి ఖాతవైద్యుడికే దండం ఇచ్చేవారు. తర్వాత అది ఆయుధమైంది. ఉపనయనంలో పటువును దండాయుధపాణిని చేస్తారు. కుమారస్వాములందరూ దండాయుధపాణులే. తర్రలేని వాణ్ణి గొర్రె కరుస్తుంది కనుక అందరూ చేపాటి తర్రలు నట్టు కోపస్సుగాని రాజాగానికి, రాజభటులకూ అలగాజనం తెలుగుదండం పెట్టక పోకే వాళ్ళ నడుములమీద సంస్కృత దండం విరుగుతుంది. ప్రజలు భయపడినప్పుడే ప్రభుత్వాలు నిలుస్తాయి.

మనువు వినాదో చెప్పాడు:
 తస్మాద్దే ధర్మభూతానాం
 గోస్తానాం ధర్మమాత్మజం
 బ్రహ్మ తేజోమయం దండం
 మన్మథ త్సూర్యమీశ్వరః
 తప్త సర్వాణి భూతాని
 స్థావరాణి చరాణి
 భయతోగ్ధాయ తల్పం
 స్వధర్మాన్న చలంతిక

మనుధర్మశాస్త్రం 7-14-15

“ఆ రాజా సకల స్రాణులను కాపాడడానికి ఉపయోగపడేటట్లున్నా, ధర్మవర్తనాపనుగనున్నా బ్రహ్మ తేజస్సు గలవానినిగా బ్రహ్మదేవుడు దండమును నిర్వహిచాడు. అదండమునందు భయముచేత చరాచర భూతకోటి సమస్తం సుఖాన్ని పొందడమేకాక తమతమ ధర్మాలను విడవకుండా అనుష్ఠిస్తున్నాయి” అని సెక్లోకాల అర్థం

దండశాని ప్రజాస్వామ్య
 దండ ఏవాధి రక్షతి
 దండస్సు ప్రేమ జాగర్తి
 దండం ధర్మ విదుర్భుధా

(7-18)

రాజ ధర్మాన్ని మాత్రమే

“దండమే సర్వ ప్రజలను ఆజ్ఞచేస్తూవున్నది. దండమొక్కటే రక్షిస్తూ వున్నది. విద్రించువారి దగ్గర జాగరూతంగా వున్నది. కాబట్టి దండమునే ధర్మ స్వరూపంగా విలుచుచు వచిస్తున్నారు” అని ఈ శ్లోకం విశదపరుస్తుంది. “దండ ఏవాభిరక్షతి” అంటే దేన్ని రక్షిస్తూంది? అని ప్రశ్నించుకొంటే ధర్మాన్ని అని అర్థం చెప్పినా అది సమసర్వాన్ని కాదు రాజధర్మాన్ని మాత్రమే రక్షిస్తుంది అని వ్యాఖ్యానించుకోవాలి.

వర్గ సమాజంలో పాలకవర్గాల ప్రయోజనాలనే ధర్మంగా పేర్కొంటారు. ఆ ధర్మాన్ని రక్షించడానికే దండాన్ని ప్రయోగిస్తారు. నిద్రలోకూడా ఈ ధర్మాన్ని శంకించకుండా దండం పాలితులను భయపెట్టే పని ముట్టుగా పాలకవర్గాలకు వుపయోగపడుతుంది.

సర్వదండ తతోలోకౌ
దుర్లభోహి శుచిన్మరః
దండస్పహి భయాత్సర్వం
జగద్భోగాయ కల్పితే

(7-20)

“దండవ చేసినందువల్ల మాత్రమే లోకులు చక్కగా నడుచుకొంటారుగాని స్వభావంవల్ల శుభ్రంగా నడవరు. దండనకు భయపడి లోకమంతా సుఖాన్ని అనుభవిస్తుంది.”

ప్రస్తుత వ్యవస్థలో దండనకు భయపడి ఎవరూ ఎన్ని సుఖాలు అనుభవించేస్తున్నారో ఏయే విధాలలో చక్కగా, శుభ్రంగా నడచుకొంటున్నారో వ్యాఖ్యానించక్కర్లేదు. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను రక్షించడానికి ఒకనాడు దండాన్ని సృష్టించితే అదేధర్మం నేడు వర్ణాశ్రయ ధర్మాలను రక్షిస్తుంది. ప్రతిపక్షాలపట్ల క్రూరంగాను ఆశ్రితులపట్ల “అస్తి నాస్తి”గా ప్రస్తుత దండం ప్రయోగించ బడుతున్నట్లు గుడ్డివాళ్ళకు నైరం గోచరిస్తుంది. ఇది కొటియ్యని కాలంనుంచీ మనకు సంక్రమించిన కొటియ్యం.

కొటిల్యునిపూర్వాచార్యులు “లోకయాత్రను సక్రమంగా సాగించ దలచినరాజు ఉద్యతదండుడై వుండాలి. ఎందుకంటే ప్రాణులను వశపర్చు కోవడానికి దండం వంటి సాధనం ఇంకొకటిలేదు.” అన్నారు. కొటిల్యుడు “కాదు” అంటున్నాడు. దండము తీక్షణంగా వుండే పక్షంలో ప్రజలు ఉద్వేగాలకు గురి అవుతారు. దండం మృదువుగా వుండే పక్షంలో ప్రజలు రాజులను అవహేళన చేస్తారు. అందుచేత యధార్యమైన దండాన్ని మాత్రమే పూజించాలి. (అచార్య మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారి కొటిల్యుని అర్థశాస్త్రము పుట 10. పరా: 1923 ముద్రణకాదు. 1968 ముద్రణ)

రాజు ఉద్యత దండుడై వుండాలన్నారు. ఉద్యతం అంటే పూచినదీ, పైకెత్తబడినదీ, సిద్ధంగా వున్నదీ అని అర్థం, రెడీగావున్న దండాన్ని వడిగా, హడావిడిగా, జడిగావాడేయడానికి వీలవుతుంది. దండం లోక్యంగా వుంటే ప్రజలు ఉద్వేగులవుతారని ప్రభువర్గాలకు తెలుసు, అయినా ఉద్వేగులవ వలసిన శ్రామికులు ఉద్వేగవడి ఉద్యమించనంతవరకూ వీలినవారు ఎంత మాత్రం కలవరపడరు. శ్రామికులకు సంఘంలో జరిగే అన్యాయాలకు వాళ్ళ కర్మ, ప్రార్థనం కారణాలనే సిద్ధాంతాన్ని తొలిదగ్గర్నుంచీ నూరిపోశారు. కనుక ఈ జన్మకింతే అనుకొంటూ పూర్వం వడివుండేవారు. దోపిడీని శాస్త్రనమ్మతం చేశాక దాన్ని ఎదిరిస్తే దండధారులు చితకబాది, చావబాది చెవులు మూయవచ్చునని ఆ శాస్త్రమే చెప్తుంది.

కర్మ సిద్ధాంతం

కర్మసిద్ధాంతాన్ని కష్టజీవులకు మౌంటి వట్టింపాక మనసా, జావా.

కర్మాణా తప్పచేసి ధర్మాన్ని అతిక్రమించవద్దని హితోపదేశం చేస్తారు. మనస్సు చేత చేసిన పుణ్యపాపాల ఫలాలను ఈ జన్మలోగానీ వచ్చేజన్మలోగానీ మనస్సు చేత మాత్రమే అనుభవిస్తారట. వాక్కుచేత చేసే పుణ్యపాపాలు వాక్కుచేత, కాయంచేత చేసే వాటిఫలితాలు కాయంచేతనే ఖాయంగా అనుభవిస్తారట, (కర్మ కాయం చేతతప్ప చేయలేం.) ఈ కర్మ ఫలాన్ని మనుధర్మశాస్త్రం పన్నెండో అధ్యాయంలో పదిలపర్చింది.

మనుష్యుడు దేహంచేత చేయకూడని పనులు చేస్తే స్థావర జన్మాన్ని పొందుతాడట: అంటే చెట్టుగానో పుట్టగానో పుడతాడు, అదే మనుష్యుడు వాక్కుచేత అకుభ కర్మాలను చేసినట్లయితే పక్షిగానో, జంతువుగానో పుడతాడట. మనస్సుచేత పాపకర్మాలను చేస్తే అంత్యజునిగా పుడతాడట.

(మను- 12-19)

కర్మ సిద్ధాంతాన్ని ఇంత కచ్చితంగా ప్రబోధించినా ఎవడు చేసుకొన్న పాపానికి వాడే పోతాడని పాలకులు ఊరుకోరు. శిక్షాస్మృతి ప్రకారం దండించవలసిన వాళ్ళని దండించి తీరుతారు. అసమానతలు ఆధారంగా ఏర్పడిన వ్యవస్థలో కొందరిని దండించకూడదు. వాళ్ళు అన్నిటికీ అతీతులు. మనుధర్మశాస్త్రం బ్రాహ్మణులకు దేశ బహిష్కార మొక్కటే దండనలని చెప్తుంది. మిగిలిన వాళ్ళకు మూడురకాల దండనలను విధిస్తుంది. మొదటిది వాగ్దండన, రెండోది మనోదండన, మూడోది కాయదండనం, (సన్యాసులు త్రిదండు కనుక ఈ మూడు దండనలనూ వాళ్ళకు వాళ్ళే విధించుకొంటారు. అసమాన ధర్మశాస్త్రాలను వచించి, రచించి అమలుపరిచే ఆ గ్రాతి అగ్రవర్ణాలవాళ్ళ జోలికి, అంతిమాశ్రమాన్ని స్వీకరించిన వాళ్ళ

శాంతికి ప్రభువులు పోరు.) అలగాజనంమీద వాగ్దండనం, మనోదండనం, కాయదండనం చెలాయించవచ్చు.

అపరాధులపట్లా ఆరి వర్గాలమీద రాజు ఇంకో మూడుదండనాలు విధించవచ్చు. వాటిని “పథోర్ధహరణం చైవపరిక్లేశస్త దైవచ” అన్నారు. పథించడం మొదటి దండోపాయం, ప్రాణంకన్నా ముఖ్యమైన విత్తాన్ని హరించడం రెండోదండోపాయం బాధించడం మూడో మార్గం.

చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేత.

ఊక్తి-నేని కీడు సేయరాదు

పొసగమేలు చేసి పొమ్మనుచే చావు

విశ్వదాభిరామ విసురవేమః

ఈ హితోపదేశాన్ని చెవిని పెట్టరు. చంపదగ్గ అపరాధం చేసి నా అభిమానవంతుల్ని చంపకుండా విడిచి పెట్టడమే చంపడంతో సమానమని భావించే రోజులు ఎప్పుడూ వుండవు. జీవనోపాధికి మూలమైన అర్థాన్ని హరించితే ప్రాణహరణం కన్నా చాలా ఎఫెక్టివ్. ఇంక పంక్తేశం కలిగిస్తే బుద్ధి వస్తుందని మన పూర్వులే కాదు సమకాలికులూ భావిస్తారు. “దండోదళ గుణోభవేత్” అనే న్యాయం (!?) “మర్దనం గుణవర్ధనం” అనే చికిత్స సూత్రం ఇప్పటికీ అమలు జరుపుతున్నారు.

దేహశుద్ధి చెప్తేనేగాని బుద్ధిరాదని దండనీతి మీద ఆధారపడేవాళ్ళు భావిస్తారు. దేహంలో దండించదగ్గ స్థానాలను ధర్మశాస్త్రమే ముక్తకంఠంతో ఆదేశిస్తుంది.

దశ స్థానాన్ని దండనః

మనుస్వాయంబు వోబ్రవీత్

త్రిమి వర్ణేషుయానిన్యుః

రక్షతో బ్రాహ్మణోవ్రజేత్

(మను-8-124)

సాక్షాత్తు స్వాయంబు మనువు ఏం సెలవిచ్చాడంటే బ్రాహ్మణుని తప్పించి తక్కిన మూడు వర్ణాల వాళ్ళని పదిచోట్ల దండించవచ్చట. బ్రాహ్మణుని మాత్రం దండన నుంచి రక్షించాలి. మన ధర్మశాస్త్రాలు పూర్వం బ్రాహ్మణ పక్షపాతాన్ని చూపెడితే, ఇప్పటి చట్ట నిర్మాతలు కొత్త అగ్రవర్ణాన్ని సృష్టిస్తున్నారు. ఎన్నికల కేసులో ఓడిపోయాక ఎమర్జెన్సీ విధించాక దేశప్రధానిని ఏ విధమైన పీఠిల్, క్రిమినల్ చర్యలు సోకకుండా రక్షించడానికి చట్టాన్ని మన కళ్ళముందు మార్చిపారెయ్యడం మనమే చూశాం. ఇవాళ మహారాష్ట్రలో శాసన సభ్యుల్నికూడా చట్టానికి అతీతుల్ని చేయడం కోసం చట్టాన్ని గతకాలపు అమలుదారీ షరతుతో మార్చడానికి చేస్తున్న విఫల యత్నాలుకూడా వీక్షిస్తున్నాం. అసమాన ధర్మశాస్త్రాలలో అన్ని కాలాలలోనూ అగ్రవర్ణాలవాళ్ళుగానీ అగ్రవర్ణాలవారు గానీ ఉండితీరుతారు. వ్రజాస్వామ్యంలో చట్టంముండ్లు పర్వలూసమానులేగాని కొందరు మరెంత సమానులన్న హాస్యోక్తి ఈ వ్యవస్థలో స్పష్టమౌతోంది.

దండన స్థానాలు

నరే: స్వామంతావు మనువు దండించదగ్గ పది స్థానాలను విధేళం
చాడవి కాత్రం చెప్తుంది. ఆ పదీ ఏమిటంటే:

ఉవస్థ ముదరం జిహ్వ
హస్తా పాదౌచ పంచమం
చక్షుర్నాసాతి కర్ణౌచ
ధనం దేహస్తనైవచ

(పునాః—125)

క్షేళం కలిగించవలసిన పది స్థానాలను పట్టికగా పొందుపరిచే
కొట్టొచ్చినట్లు కనబడతాయి.

1. ఉపస్థ (మర్మస్థానం)
2. ఉదరం (కడుపు)
3. జిహ్వా (నాలుక)
4. హస్తా (చేతులు)
5. పాదా (కాళ్ళు)
6. చక్షు (కళ్ళు)
7. వాసా (ముక్కు)
8. కర్ణ (చెవులు)
9. ధనం (డబ్బు)
10. దేహం (ఒళ్ళు)

భూమి పుట్టినప్పట్నుంచీ కాకపోయినా భూమీకులు దండనీతిని చేపట్టిన నాటినించీ పాటుపడేవాళ్ళు లోటులేకుండా ఉత్పత్తి చేసేమేటి సంపద పూటుగా దోచుకొంటూ కడుపుకొట్టి, నోరునొక్కి, చేతులుకట్టి, కాళ్ళువిరక్కొట్టి, కళ్లుకప్పి, ముక్కునులిమి, చెవులుమూసి ఒళ్లు హూనం చేస్తూ శాస్త్రోక్తంగా పరిపాలించేస్తున్నారు. అయితే ప్రజలు లేవిడే ప్రభుత్వం వుండదు అని తెలుసుకున్నవాళ్లు కృష్ణదేవరాయలవారిలాగ “దండపారుష్యం” కూడదంటారు.

(అమృతమాల్యద- 4-252)

“మనుదండధరాదులు....దండించియె ధర్మపరులన బరిగిరి.... అట్లాజ్ఞయిడ నంతిమంబగు నీయుగంబున యుగానుసారంబుగ, మితసారంబగు రాజులోకంబునకు శక్యంబు గాదుగదా!....కావున శ్రుత దృష్టంబు లుపేక్షింపక రక్షణ శిక్షణ లాచరించు....” అంటూ అమృతమాల్యదలో రాయలవారు చక్కగా వక్లాణించారు. (అదే ఆశ్వాసములో 28వ నెంబరు వచనంలోని భాగాలు).

రక్షణ శిక్షణలలో రక్షణ అనేమాటకు ఇవాళ మనం శాంతిభద్రతలు అనే పదాలు వాడుతున్నాం. చట్ట ప్రకారం రక్షణ విధులు రక్షకభటులకు శిక్షణ బాధ్యతలు న్యాయస్థానాలకు మనం ఇచ్చాం. రక్షించేవాడి చేతికో, లాఠీ ఇచ్చి కర్రపెత్తనం చేయమన్నాం. ఈ కర్రపెత్తనాల వెర్రితలలు వేస్తూంది. బహుముఖాలుగా సాగుతున్న ఈ ఉన్మాదం గురించి ఈ వ్యాసం ఆముఖం మాత్రమే.

కర్రపెత్తనం . వెరితలలు - 2

దొంగ మనిషే!

ఆ విధంగానే పోలీసులు కూడా ప్రజలే :

వాళ్ళకీ ఇల్లా వాకిలీ, తల్లితోడూ పిల్లా పేకా వుండక తప్పదు. వాళ్ళకీ వ్యక్తిగత జీవనంలో కష్టసుఖాలూ, మంచిచెడ్డలూ ఇతరులకున్నట్టే ఈతిబాధలూ వుంటాయి. నిజ దారనుతోదర పోషణార్థమై కొందరు హాలికు లవుతారు. కొందరు పాలకవర్గాల వారి భటవర్గంలో చేరుతారు. కోటి విద్యలూ కూటికోసమేగానీ అందరూ అన్నిరకాల కూళ్ళూ తినలేరు. పడుపు కూడూ, బిచ్చపు కూడూ కడు నీవమైనవే గాని ఆయుధోప జీవులు నెత్తుటి కూడు తినక తప్పదు. కత్తి పట్టినవాడు తన నెత్తురోడ్చుకా తప్పదు. ఎవరి నెత్తురు చూడకా తప్పదు.

అనాదిగా మన ప్రపంచ చరిత్రలో ఆయుధోపజీవులే అధికార వర్గాలకు అండదండలు వుండేవారు. ఇప్పటికీ ఎప్పటికీ అంతే అని వర్గవ్యవస్థ వున్నంత కాలం చెప్పుకోక తప్పదు- దేశమేలే రాజుకు పూర్వం అష్టాదశ తీర్థాలు అవసరం. అందులో సేనాపతి, దౌవారిక, నాయక, దండపాలుడు అనేనలుగురూ ఆయుధోపజీవులు. అంతఃపురాన్ని దౌవారికులు కాపాడేవారు. రాజుకు వద్దెనిమిది మంది తీర్థరేకాక వివిధ రాజకీయ, పైనిక, విద్యావిలాస వృత్తులలో వుండే చెబ్బది రెండు నియోగాలవాళ్ళు కూడా కొలువులో వుండేవారు. ఈ బాహుత్తరి నియోగులలో అంగరక్షకులూ, పురపాలకులూ, పజీహారులూ, బంటులూ, కఠారికులూ, ఆయుధోపజీవులు, పీళ్ళలో బంటులు అట్టడుగువాళ్ళు.

బంటు, బంట్రితు, భటుడు అనే మాటలు నేడు రాతలో మాత్రమే వాడుతున్నాంకాని సంభాషణల్లో వ్యవహరించడంలేదు. ఇవాళ మన ఆఫీసుల్లో బంట్రితులుండరు. వాళ్ళని “క్ల్యాన్ ఫోర్ ఆఫీసర్ల”ని గౌరవించి పిలవడంలో తప్పులేదు. ఈ బంట్రితుల్నే కొన్నాళ్ళ కిందటిదాకా “ప్యాన్” అని పిలిచే వాళ్ళం. ఈ “ప్యాన్” అన్న మాట చాలా విరివిగా ప్రచారంలో వుండేదిగాని ఇది మన దేశీయం కాదు. ఇది పోర్చుగీసు మాట. మన దేశంలో వర్తక వ్యాపారాలు పెట్టుకున్న పాశ్చాత్యులలో బుడతకీచువాళ్ళు ప్రముఖులు. వాళ్ళ భాషలోని పదాలు మన భాషల్లో చేరిపోయాయి. అచార్య తామాడే దొణప్ప “తెలుగులో బుడతకీచు నుడులు” అనే చక్కని పరిశోధన చేశారు.

బుడతకీచు భాషలోని నైవికసంబంధమైన పదాలుగా “ఆర్మదా, ఓట, కపితాను, కమాను, కుముందను పటాలము, బిత్తేరి, భారకాను, బొంబాను మయూరు (లు) సార్వంతు, సోల్తారు మొదలగు” పదాలనే అచార్య దొణప్ప తమ వ్యాసంలో చూపించారు. (చూ॥ భాషాచారిత్రక వ్యాపాపకీ అంధ్ర పాఠశ్వుత పరిషత్తు ప్రచురణ-1972 వుట 255) ఎందువల్లనో “ప్యాన్” అనే మాట వారి దృష్టిలో పడలేదు.

తన “ఇంగ్లీషు తెనుగు విఘంపు”లో బ్రౌన్ Peon అనే మాటకు కుండపిరకజాలలో (Portuguese for a foot soldier) అనే ఇంగ్లీషు వివరణ ఇచ్చి “బంట్రోతు, ప్యాదా, జవాను, డలాయతు” అని నాలుగు తెలుగు అర్థాలు చెప్పాడు. ఈ ఐడల్ కీచు “ప్యాన్” అనే మాటనే కుంజీవారు నేటివులలో సాయుధభటులకు వాడేవారు. ఈ ప్యూనులు సిబ్బందిలో వుండేవారు. సిబ్బంది అనే పదానికి బ్రౌన్ దొర Rangers, Militia, ArmedPeons, Irregular Infantry, An establishment of clerk's, peons Etc అనే ఇంగ్లీషు అర్థాలను, కట్టుబడి వాండ్లు బంట్రోతులు అనే తెలుగు వివరణలు ఇచ్చాడు.

ఇవాళ మనం సిబ్బంది అంటే కచ్చేరి పరివారం అనే అర్థం విరివిగా చెప్పుకొంటున్నాం. అయితే కుంజీవారు స్థానిక ప్రభువులను నిరాయుధుల్ని చేశాకగాని సిబ్బంది అంటే గుమస్తాలి, బంట్రోతుల గుంపు అనే అర్థం రాలేదు. వద్దేనిమిది, వందొమ్మిదో శతాబ్దాలలో ప్రతిచిన్న నాయకుని దగ్గరా పెద్ద సాయుధసేన వుండేది. ఇందులో కిరాయి సిపాయిలు, కూలిప్యూనులు వుండేవారు. వీళ్ళు ప్రజలను దోచుకుని బతికేవాళ్ళు.

“ప్రజలకు ఆనాడు భద్రతాభావం వుండేదికాదు. తమ అధికారం చెలాయించేందుకు గాను ప్రతి స్థానిక పాలకుడు పెద్ద సైనిక బలగాన్ని పెట్టుకొనేవాడు. చిన్న జమీందారు లేక పాళయగారు (రాయలసీమలో జమీందారుకు సర్వాయవదం) రెండు లేక మూడు వేలమంది సాయుధభటులను పోషించేవాడు. దత్తమండలాలు కంపెనీవారి అధికారంలోకివచ్చే సమయానికి అక్కడ యిలాంటి సాయుధభటులు దాదాపు 30 వేల మంది వుండేవారు. వీరుచేసే అత్యాచారాలకు అంతులేదు. దోపిడీలు, గృహదహనాలు, మానభంగాలు ఏవి జరిగినా అడిగే నాధుడే లేడు. బాధలకు తట్టుకోలేక గ్రామస్థులు తరచు గ్రామాలను వదిలి పారిపోయేవారు. ఒక్కొక్కప్పుడు బలవంతుడైన జమీందారు పొరుగున వుంటే అతని రక్షణ కోరేవారు” అని చరిత్రకారులు చెప్తున్నారు. (విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌసు వారి “ఆంధ్రప్రదేశ్ దర్శిని” 1976-పుట 70)

గ్రామాల్లో భద్రతా రాహిత్యం వుందిగానీ రాజధానిలో రక్షణ వుండేదని భ్రమించకూడదు. కుంజిణీ యుగంలోని ఏనుగుల వీరాస్వామిగారు తమ కాశీయాత్రలో హైదరాబాద్ నగరాన్ని కూడా చూశారు. తెలంగాణాలోని సంస్థానాలనూ చూశారు. హైదరాబాద్ లోని కొల్లాపుర, వనపర్తి సంస్థానాల వారు తరుచుగా తగువులాడి ఒకరి గ్రామాలను ఒకరు కొల్లపెట్టి రైతులను హింసించి గ్రామాదులు పోడుచేయుచున్నారు. ఈ లాగున కలహములు పొసగినప్పుడు న్యాయం విచారించి యొకరికొకరికి నష్టములు పెట్టకుండా చందూలాల ప్రభృతులు ద్రవ్య కాంక్షచేత శిక్షణయులకున్న కలహములు పెంచి వేడుకచూచుచున్నారు. (కాశీయాత్ర చరిత్రపుటలు 24, 25).

చందూలాలంటే అప్పటి హైదరాబాద్ దివాన్. ఈయనగారుండే షహరు గురించి వీరాస్వామి అయ్యగారు ఇలా చెప్తున్నారు.

“హైదరాబాద్ లో మనుష్యులందరున్న ఆయుధపాణులై మెత్తని వారిని కొట్టి నరుకుతున్నారు. షహరులో చంపినా అడిగే దిక్కులేదు. వీడలు ఏ చెట్టు వేసినా వాటి ఫలమును క్షేమముగా ఆయుధాలే అభరణాలుగా నుంచుకొని దర్పమే శ్రేయస్సుగా భావించుకొనియుండే లోకులు అన్యభవంప నీయరు. సాత్విక ప్రభుత్వముకల రాజ్యములో మొదిగిన వారికి ఆ షహరులో ఉనికిన్ని ఆ రాజ్యసంచారమున్న భయప్రదములుగా ఉంచున్నవి (కాశీపుట 36).

వీరాస్వామయ్యగారు సాత్విక రాజ్యం అని విద్వేషించిన ప్రదేశం కుంజిణీవారి పాలనలోవుండే చెన్న రాజధాని. ఈ ప్రెసిడెన్సీలో శాంతి భద్రతలున్నట్టు పైకి కనబడినా రైతులు పరరహితులుగానే ధకధకాల దోపిడీలకు లోనయ్యేవారు. కూచిమంచి తిమ్మకవి చెప్పిన ఘక్కు-దేశ్వర శతకం లోని ఒక పద్యభాగం ఆ నాటి రైతులగోడును విశదపరుస్తుంది.

యెద్దుమందనుగూర్చి యెగసాయమిడితేను

తుదనది యధికారి దోనుకొనియె.

దావు చప్పులకంట దరమ కర్పులకంట

కాను పీనములాగె కరణవయ్య

నల్లమ్మి వతకమ్మి నీల్లర దానితే

....

....

....

కళ్ళము కంకులు గాలిబట్టగాబోతె

చుట్టు బావనోళ్ళు బతకనీరు.

(కుక్కుట నెం. 32)

స్వదేశీయులు ఇలాగ రైతును నతాయించుకొని తింటూవుంటే విదేశీ ప్రభువులు తమకు రావలసిన రెవిన్యూ మొత్తాన్ని చిత్రహింసలుపెట్టి వసూలు చేసేవారు. కుంపిణీవారి కొలువులో 1828 నుంచి ఒక ముప్పయి సంవత్సరాలు వివిధ హోదాలలో పనిచేసిన స్మాలెట్ డొర “మద్రాసు హెర్బర్ కమిషన్ నివేదిక—రెవిన్యూ వసూళ్ళలో బలత్కారాలు” అనే ఆధ్యాత్మిక తన “మెట్రాన్, ఇట్స్ సెవిల్ ఎడ్మినిస్ట్రేషన్....” అనే పుస్తకంలో స్పష్ట పరిచాడు.

కుంపిణీ దొరతనంలో జిల్లా స్థాయిలో పోలీసుశాఖలోని సిబ్బంది విభాగంలో ఒక నర్తారూ, ఇదరు హోవల్తారులు, ఇద్దరు నాయక్ లూ, ముప్పయినలభై మంది ప్యూనులూ వుండేవారు. గార్డు సెక్షన్ లో ఒక డఫే దారూ, సన్నెండు వదమూడుమంది డలాయతులూ, ఇరవై ముప్పయిమంది ప్యూనులూ వుండేవారు. జైలు సెక్షన్ లో ఒక జైలరూ, ఒక లాన్స్ నాయక్ ఇరవై మూడు నుంచి ముప్పయినాలుగుమంది ప్యూనులూ వుండేవారు. తాలూకాస్థాయిలో తాజాదారీ సిబ్బంది ఉండేది. అందులో ఒక పోలీసు ఐమీన్, ఒక మద్దర్ గర్, ఒక జమాదార్, ఒక హవల్దార్, ఒక నాయక్, ముప్పయి నుంచి యాభై మంది ప్యూనులూ వుండేవారు. గార్డు సెక్షన్ లో ఒక గార్డు డఫేదారు క్రింద ముప్పయి నుంచి యాభై దాకా

హ్యనులుండేవారు. (ఆర్.ఇ. ప్రయింకెన్బెర్గ్ రాసిన గుంటూరు డిస్ట్రిక్ట్ 178-1848 అనే పుస్తకంలో ఒకటవ అనుబంధం).

ఇక గ్రామాలలో రక్షణ వ్యవహారాలూ, నేరపరిశోధన బాధ్యతలూ తలారులపై వుండేవి. ఈ తల్వరీ వ్యవస్థ ఇజ్జతుల కాలంనుంచీ మన ప్రాంతాలలో వుంది. గ్రామాలలో తలవర, తలవరి, తలారి అని పిలిచినా రక్షణ నేరపరిశోధనలో చేసే మండలాధిపతిని “మహాతలవం” అని గౌరవించేవారు. ఈ పదం ఆ నాటి శాసనాలలో కనబడుతుంది. “మహా తలవర” అంటే నేటి కమిషనర్ ఆఫ్ పోలీస్ ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ పోలీస్ అనే హోదాల వంటిది.

కాకతీయుల కాలంలోనూ, రెడ్డిరాజులకాలంలోనూ ఉన్నత వైవికాధి కారులూ, కటకపాలురూ ఉద్యోగ నిర్వహణలో ఎంత కర్కశులైనా కళా పోషణచేసినదాఖలాలువున్నాయి. ఓరుగల్లు నగరానికి ప్రతాపరుద్రుని కాలంలో “కమిషనర్ ఆఫ్ కంటోన్మెంట్” అనే ఈనాటి హోదాకు సమానమైన కటకపాలుడు గన్నయ్య నాయకుడు మారనగారి మార్కం డేయ పురాణం అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు. ఉన్నతాధికారులు సంస్కార వంతులు, ఉత్తములూ కావచ్చునుగాని బెత్తలవారు, గేటుకివర్లుగా బందో బిస్తు డ్యూటీలో నున్నవారు వచ్చినవాళ్ళెంత గొప్పవారైనా లక్ష్యపెట్టరు. కవిశ్రయంలో ఒకరైన ఎర్రయ్యగారు తమ లక్ష్మీవ్యసంహారతారం అనే పురాణ కథలో చెప్పినదానివిబట్టి చూస్తే స్వర్గానికికెళ్ళినా సవతిపోరు తప్పదు అన్నట్లు వైకుంఠంలోకూడా విళ్ళ బంట్లోతుల అట్టహాసం వుంటుంది. విష్ణుమూర్తిని కొలచుకొందికి వచ్చిన దిక్పాలకులూ మొదలైనవారిని ఫణి హారు ఎలాగ సర్ది కూర్చోపెడుతున్నారో చూడండి.

అవసరం విప్పుడు యగునంతదాకను
నిగళమే నిలుడు దిక్పాల వరులు

సందడి సేయక యందరు వించుక
 సేపు కూర్చుండుడు సిద్ధమునులు
 దండియలును మీరు దడియంగ బడకయ
 తకయటుపొందు గంధర్వముఖ్యు
 లిందాక బొగడితి రించుకవడి ఇంక
 జగదంబుమానుడు చరణేంద్రు
 లనుచు సుద్ధతవేత్ర దండాభిరామ
 హస్తులై పణిహారులం దంద నిలువ
 నధికమైయొప్పు సమృద్ధి మాదిదేవు
 భూరిమందిర తోరణభూమియందు.

(వృసింహ—1-80)

క్రీస్తుశకం 1800 ప్రాంతాలలో అంటే నేటికి ఆరువందల ఎనభై
 పైచిలుకు సంవత్సరాల కిందట వంటరెడ్ల పరిపాలనలో వున్న పణిహా
 రులనే ఎర్రయ్యగారు వర్ణించారు. ఈ పణిహారులనే పడిహారులని కూడా
 పిలుస్తారు. ఇంటి వాకిలిని “పడికట్టు” అంటారు. వాకిలిముందు కాచుకు
 కూర్చోడాన్ని “పడిగాపులు” అని పేర్కొంటారు. రెడ్డిరాజుల కాలంలో
 దిక్పాలకులూ, సిద్ధమునులూ, గంధర్వులూ, చారణులూ మొదలైన వారి
 కలియకకు పడిగాపులుపడేవారని ఎర్రయ్యగారు చెప్తే దామర్ల వెంగళరాజు
 గారు 1620 ప్రాంతాలలో విశ్వామిత్ర, వాల్మీకి మొదలైన తాహతుగలవాళ్లను
 బెత్తాలవాళ్ళు ఎలా చెదరగొట్టారో బహుశాశ్వ చరిత్రలో ఇలా చెప్పారు !

ప్రభుగోష్ఠి వేగిరవడకు విశ్వామిత్ర వాల్మీకి వాణిలో పత్తుగాని
 భారత ప్రపంచంబు హరియొక్క డడుగునో

జడియక యుత్తరం బిడుముపుల హ
యొక్కచో దర్యోక్తి ద్రొక్కుడు పడుచీవు
తెచ్చుకొనే మమకున కిచ్చావత్సా
యొక్కొక్కరె ప్రసంగ మొనగెడుచో గొంద
రడ్డకరలు వలవదర్రు మూవి
శాస్త్ర సాహిత్యములు మహిచాల జీత
మంచుగల గూరగంపలనే మన కబోద
రాయణ కవిత్వ సందర్భరసము నిలుపు
మనుచు దేవరద్వారమపుడు దాటి

(బహుళ 1-110)

ఇది ద్వారకలో కృష్ణుణ్ణి సేవించుకొనడానికి వచ్చే వ్యాస వాల్మీకాది
మహాత్ములకు జరిగే మర్యాద. సురలోకంలోనూ సుధర్మంలోనే కాక అసు
రుల ఆస్థానంలో కూడా ఇంకా పోతనగారి భాగవతంలోని శ్రష్టాద చరిత్ర
చదివితే హిరణ్యకశిపుని దర్బారులో మహా మహావాళ్ళను చారులు ఎలా
హడలకొట్టేవారో తెలుస్తుంది. “కోలాహలము మావి కొలువుడు సురలార”
అనే పద్యాన్ని ఒక్కసారి చూడుడి (సప్తమస్కంధంలో 101 వ నెంబరు
పద్యం)

అలనాటి వైకుంఠం ద్వారకానగరం వంటి మహా క్షేత్ర వైభవం
మన ఆంధ్రప్రదేశ్ అసెంబ్లీ భవన ప్రాంగణాలకు కూడా వుంది. దిక్పాం
సిద్ధముని సన్నిభులు మన న్యాయవాదులైతే వ్యాసవాల్మీకాది రచయితలు
మన పాత్రికేయులూ అవి బావించవచ్చు. అలనాడు నవకన పందనాదులను
జయవిజయలు అడ్డిశాపాలపాలయ్యారు. నేడు అసెంబ్లీ బందోబస్తు పోలి

నులు న్యాయవాదుల్ని, పాత్రికేయుల్ని చితక బాదారుగానీ దోషులకు శిక్ష కన్న రక్షకే ఆవకాశాలు వున్నాయి.

ఈ “కర్రపెత్తనం—వెరితలలు” అనే శీర్షికకు రాసిన మొదటి వ్యాసంలో బ్రాహ్మణుడు ఏ తప్పుచేసినా దేశ బహిష్కారమే శిక్ష అని పూర్వులు ఆదేశించారని చెప్పాను. ఇవాళ ఉన్నత పోలీస్‌ాఫీసర్లు ఏ తప్పు చేసినా బదిలీ చేయడమే శిక్ష ?

మన ఉన్నతాధికార వర్గం నయా బ్రాహ్మణ్యం !

గుండెలు బాదుకోవలసిన టెన్నిసన్

ఆంగ్లకవి లార్డ్ ఆల్ ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ (1809-1892) మన గురజాడ అప్పారావుగారికి వయసులో ఒక తరం పెద్దవాడైనా సమకాలికుడు కొన్ని విధాల పోలిస్తే సమ ఉజ్జీ అప్పారావుగారు కన్యాశుల్కం నాటకాన్ని ప్రదర్శనకోసం రాస్తున్నప్పుడు టెన్నిసన్ బతికేవున్నాడు. మొదటి కన్యాశుల్కంలో గిరీశం తాను రాసిన “ది విడ్” అనే ఆంగ్ల పద్యాలను వెంకటేశానికి చెప్తాడు. వాటిని “ఓపార్మర్”లో అచ్చువేస్తే చూసి టెన్నిసన్ గుండెలు బాదుకొన్నాడని డబ్బీలు కొడతాడు. గిరీశం “ది విడ్” పద్యాలు రాస్తున్నప్పుడు, అచ్చు వేస్తున్నప్పుడు అల్ ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ బ్రతికే వున్నాడంటే మొదటి కన్యాశుల్కం రచనా కాలం నాటి సజీవుడనే చెప్పాల్సి.

అల్ ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ 1892 అక్టోబరు ఆరవ తేదీ గురువారం నాడు మరణించాడు. కన్యాశుల్కం రచనా, ప్రదర్శనా అంతకుముందే జరిగాయి. ఈ సంగతి నేను బంగోరె ప్రచురించిన మొదటి కన్యాశుల్కం పీఠికల్లో వెల్లడిచేశాను. (బలవర్మరజంతో చచ్చి ఏం సాధించాడో, ఎవరిని సాధించాడో గాని బంగోరె బతికున్నప్పుడు మొదటి కన్యాశుల్కం పాఠాన్ని బతికించాడు. సజీవుడుగా వుంటే, ఈ వ్యాసాన్ని చదివి ఎంత సంతోషించేవాడో? ప్ప!)

కొన్ని పోలికలు

అల్ ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ కూ అప్పారావుగారికి వున్న పోలికలను చెప్పాలంటే చాలా వున్నాయి. టెన్నిసన్ కు పేరు ప్రఖ్యాతులు తెచ్చిన ప్రసిద్ధ కావ్యం “ఇన్ మెమోరియం” అప్పారావుగారి అనన్య సామన్య రచన కన్యాశుల్కం. ఈ రెండూ మహా కావ్యాలను ఇద్దరు కవులూ విజిలెంట్ పెంచుకుంటూ పోయారు. తన ప్రాణ స్నేహితుడు అర్థర హాలం మరణిస్తే, టెన్ని

సస్ ఆతని సంస్కరణలో మొదటి కావ్యరచన చేశాడు, పదిహేడు సంవత్సరాలపాటు ఈ కావ్యాన్ని పెంచుకొంటూ పోయాడు. ముఖ్య పత్రంపైన కవి నామాన్ని చెప్పక పోయినా శైలినిబట్టి “సంస్కరణతో” అనే ఈ కావ్యాన్ని ఎవరు రాశారో సహృదయులు ఇట్టే పోల్చుకొని మెచ్చుకున్నారు.

ఆప్పారావుగారు తమ సుప్రసిద్ధనాటకం కన్యాశుల్కాన్ని ప్రదర్శన కోసం మొదట 1892లో రాశారు. తమ పోషకులు ఆనందగజపతి మహారాజు చేయించిన బాల్య వివాహాల లెక్కలు చూసి బాధపడి కన్యాశుల్క దురాచారాన్ని దుయ్యబడుతూ ఆప్పారావుగారు ఆ నాటకాన్ని రచించారు. సంఘంలోని అత్యధిక సంఖ్యాకులు విరక్షరాస్యులైనప్పడు నాటక ప్రదర్శన వల్లనే ప్రయోజనం సిద్ధిస్తుందని ఆప్పారావుగారు భావించారు.

అందుకే చాలా చాలాప్రదర్శనలు జరిగిన తరువాత కూడా దాన్ని ప్రచురణలేదు. నాటకాన్ని చూసి మెచ్చుకొన్న వాళ్ళు కోరగా, కోరగా అయిదేళ్ళ తరువాత 1897 లో మొదటిసారిగా పుస్తకరూపంలో కన్యాశుల్క నాటకాన్ని అచ్చు వేశారు. పదిహేను సంవత్సరాల పాటు మనస్సులో ఈ నాటకానికి సంపూర్ణ మహా కావ్యత్వం ఎలా మలచి తీసుకురావాలో ఆలోచిస్తూ తిరగరాసి, మెరుగుదిద్ది. 1910 లో మళ్ళా ప్రకటించారు.

చిత్రకవని

మొదట రాసిన రచనలు పెంచుకొంటూ పోవడం, తిరగ రాయడం సాహిత్య బాధ్యతలను దృష్టిలో పెట్టుకొన్న రచయితలకు ముఖ్య లక్షణం. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు తమ ప్రబుద్ధాంధ్రలోను, ఇతర పత్రికలలోనూ ప్రచురించిన తమ కథలను ఎన్నింటినో పుస్తక రూపంలో ప్రచురిస్తున్నప్పుడు మార్పులు, చేర్పులు, పెంపుదలలు జరిగాయని చెప్తూ మరీ ప్రచురించారు. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు సరేసరి. వ్రాస్తున్న పద్యాన్ని నెలలతరబడి చిత్రక పట్లనిదే, నగిషీలు చెక్కనిదే ప్రచురించేవారు కాదు.

అయితే విడివిడి మీద విచారంగా తుడుపులతో, కొట్టివేతలతో, సవరణలతో సాపు రానినదే మహా కావ్యమవుతుందని భావించకూడదు. ఆవేశంలో అప్పటికప్పుడు ఉన్న వశంగా ఏకబిగిని రాసిన, వద్యాలన్నో ప్రకటనమై ప్రసిద్ధమైనాయి. ఆల్ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ రాసిన “ది చార్జ్ ఆఫ్ ది బ్లైట్ బిగ్గెడ్” అనే ఖండకావ్యం ఆవేశంలో అప్పటికప్పుడు రాసినదే. 1854 డిసెంబరు మాసంలో “టైమ్స్” దినపత్రికలో ఒక హృదయపదారితమైన యుద్ధవార్తను టెన్నిసన్ చదివాడు. బాలక్లవా యుద్ధంలో ఎవరో దారుణమైన పౌరపాటు చేయడం వల్ల ఒక ఆశ్చర్యకరం వీరోచితంగా పోరాడి సంపూర్ణంగా నమసి పోయింది. టైమ్స్ పత్రికా విలేకరి కథనాన్ని చదివితే ఆ వార్త టెన్నిసన్ మనస్సును కలచి వేసింది. ఆవేశపూరితుడయ్యాడు. కూర్చున్న కుర్చీలోంచి కదలకుండా ఏకబిగిని ఒక ఖండకావ్యాన్ని రచించాడు.

డిసెంబర్ 9 వ తారీఖు “ఎగ్జామినర్” పత్రికలో దాన్ని వెనువెంటనే ప్రచురించాడు. (పత్రికా విలేకరుల కథనాలు ప్రబలంగా కొన్ని కావ్యాలు ప్రోద్బలాలవుతాయి. కృష్ణా పత్రికలోని ఒక వార్తను చదివి నేను నా తల్లిమీ ఆహాన్ని మొదలుపెట్టాను)

ఏకబిగి రచన

ఆల్ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ లాగే గురజాడ అప్పారావుగారు కూడా కొన్ని వద్యాలను ఆవేశపూరితంగా ఒక్క “సిట్టింగ్” లో రాసి వుంటారు. (అలాగే చేసిన రచనల వివరాలు మనకు దక్కకపోవడం విచారకరం) ఆల్ఫ్రెడ్

తెన్నిసన్ కీ అప్పారావు గారికి చురికొన్ని పోలికలు వున్నాయి. తెన్నిసన్ తన “ఇవ్ మెమోరియం” కావ్యాన్ని ఒక నూతన ఛందస్సులో రచించారు. ఇది నాలుగు పాదాల పద్యాల గుర్తాళం.

ఈ ఛందస్సును తానే మొట్టమొదటి సారిగా కవిపెట్టానని తెన్నిసన్ చాలా మురిసిపోయాడు. మన అప్పారావు గారు ఒకానొక పార్సీగజల్ నడతను దృష్టిలో పెట్టుకొని ముక్త్యాలవరం అనే నూతన ఛందస్సును సృష్టించామని రాసుకొన్నారు.

అయితే ఆల్ ఫ్రెడ్ తెన్నిసన్ తన వినూత్న సృష్టి అనుకొన్న ఛందస్సు అంతకుముందు వాడకంలో వున్నదే. తెన్నిసన్ కు చాలా ప్రాచీనమైన సర్ ఫిరదవద్దీ, డెన్ జాన్ సన్. మరీ ముఖ్యంగా చెర్ బరీకి చెందిన లార్డ్ హెర్బర్ట్ అనే కవి ఈ ఛందస్సును ఎన్నడో చేపట్టాడు.

పాత ఛందస్సే

మన అప్పారావుగారి విషయంలోనూ ఇంతే. ఆయన రూపొందించిన ముక్త్యాలవరం జాతి జీవనంలో వున్న పాత ఛందస్సే. “గుమ్మడేడే గోపీ దేవీ” అనే ఆడవాళ్ళ పాటలోనే కాక కందుకూరి రుద్రకవి రాసిన “సుగ్రీవ విజయం” అనే యక్షగాన ప్రబంధంలో ఈ ఛందస్సు కనబడుతుంది. రుద్రకవి కృష్ణరాయల కాలం నాటివాడు. ఎంతలేదన్నా గురజాడ అప్పారావు గారికి అయిదు వందల సంవత్సరాల పూర్వమే ముక్త్యాలవరం తెలుగువాళ్ళ దేశీ ఛందస్సుగా జాతి జీవనంలో వున్నదే.

ఆల్ ఫ్రెడ్ తెన్నిసన్ కూడా అప్పారావు గారికి వున్న ఇంకా పోలిక ఏమిటంటే ఇద్దరి పద్య రచనలనూ అనాటి పాహిత్య లోకంలోని ప్రముఖులు

వెంటనే మెచ్చుకోలేదు. డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్ దురజిష్టే టెన్నిసన్ ఒక “ఓడ్” కావ్యాన్ని రాశాడు. ఈ సంబోధనా గేయంలోని చందస్సును గాని విషయాన్ని ఆగాటి వాక్కు ఆదరించలేదు. అప్పారావుగారి ముత్యాల సరాలను ఛాందసులు మెచ్చుకోలేదు. అందు అప్పారావుగారు ఆవిలోనే ఇలాగా అన్నారు.

మెచ్చనంటానీవు నీ విక

మెచ్చకుంటే మించిపామెను

కొయ్యబొమ్మలు మెచ్చు కళ్ళకు

కోమలుల సౌరెక్కునా ?

నిజమైన కొత్త కవిత్వాన్ని ఒక పట్టాన అందరూ ఆదరించకపోవడం ఒక నిజాన్ని నిరూపిస్తుంది. ప్రతి సరికొత్త కవి పాఠక లోకంలో ఒక కొత్త అభిరుచిని మెల్లి మెల్లిగా కలిగించాలి. ఆ అభిరుచి మూలంగానే ఆ కవిత్వాన్ని చదివి ఆనందించడం జరుగుతుంది.

రాజాశ్రయం

అల్ ఫ్రెడ్ టెన్నిసన్ కూ అప్పారావుగారికీ రాజాశ్రయం లభించింది. 1845 లో ఆంగ్ల ప్రభుత్వపు ప్రధాని టెన్నిసన్ కు ఏటా రెండు వందల పాండ్లు పింఛను ఏర్పాటు చేశాడు. 1888 డిసెంబర్ లో “దివాన్ గిరి” చెలాయిస్తున్న గ్లాడ్ స్టన్ తన చిరకాల ప్రేమితుడైన టెన్నిసన్ కు లార్డు షిప్ అనే చిన్న జమీందారీని, పెద్ద మొఖాసాను ఇప్పించాడు. మన అప్పారావు గారిని విజయనగరం సంస్థానం, రీవానగర్ చాలా పోషించారు.

టెన్నిసన్ కేంబ్రిడ్జిలో 1881 దాకా చదువుకొన్నాడు. కానీ డిగ్రీ తీసుకోలేదు. అయితే అక్స్ ఫర్డ్ యూనివర్సిటీ మాత్రం 1885లో “డి.ఎ.యల్.”

అనే డిగ్రీని ఇచ్చింది. టెన్నిసన్ రచించిన Garath. Lynette అనే రెండు కావ్యాల వ్రాత ప్రతులను ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయపు బోడిలయన్ గ్రంథాలయం భద్రపర్చింది. (బోడిలయన్ గ్రంథాలయంలో ఎవరెవరి రచనల వ్రాత ప్రతులూ, మొదటి ముద్రణలూ, ప్రచురణ మంజూషలలో విక్షిప్తం చేశారో చాలా ఓపికగా సోమసుందర్ మా పర్యటనలో నోట్ చేశాడు.)

అప్పారావుగారి వ్రాతప్రతులను ఏ విశ్వ విద్యాలయం భద్రపర్చాలని పూనుకోలేదు. అప్పారావుగారికి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ఫెలోషిప్పును ఇచ్చింది గానీ, ఆయన రాసిన డిసెంట్ వ్రతం వ్రాత ప్రతిని జాగ్రత్తగా రికార్డులో వుంచినో లేదో తెలియదు. అప్పారావుగారి డైరీలను, లేఖలనూ, అముద్రిత రచనలను సేకరించి భద్రపర్చాలనీ, ప్రచురించాలనీ ఒక్క రమ్యూవిస్టులే వట్టింతుకొన్నారు. పాతికేళ్ళ కిందటే ఆరు సంపుటలు ప్రచురించారు. [విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం వారు ఆ రచనలను మళ్ళా కొత్తగా ముద్రిస్తున్నారన్న సంతోష వార్త ఈ సుధ్యనే విన్నాను.]

అయితే, వ్రాత ప్రతులు చెల్లాచెదురయి పోతాయి. అవన్నీ ఒక్క చోటనే తన పూర్వీకుడు పుట్టినచోటనే వుండాలని లార్డు టెన్నిసన్ రెండు లక్షల పౌండ్లు పోతే పోయాయని లింకన్ కౌంటీ గ్రంథాలయానికే విక్రయించాడు.

ట్రెటన్ లో టెన్నిసన్ పరిశోధనా కేంద్రం ఒకటి లింకన్ పట్టణం లోనే వుంది. టెన్నిసన్ వ్రాత ప్రతులను కొనాలని నిశ్చయించుకొన్నాక ఒక విజ్ఞప్తి చేశారు. నేషనల్ హెయిల్డ్ మెమోరియల్ ఫండ్ వారు లింకన్ స్థానిక ప్రభుత్వం వారూ, పబ్లిగ్రిం బ్రస్టులనే ఇంకొక కేంద్ర ప్రభు

త్వపు పండ్లవారు తలో యాభై వేల పౌండ్లు విరాళమిచ్చి లింకన్ శాంతి గ్రంథాలయానికి సహాయం చేశారు.

లెన్నిసన్ వ్రాత ప్రతులను ఖరీదు కట్టిన షరాములు బ్రిటన్ లో చాలా పేరుబడిన పుస్తక విక్రయ సంస్థల వారే. Sotheby అనే ఒక సంస్థా, Quaritch అనే చురొక సంస్థా ఉమ్మడిగా ఉల్లాకు చేశారు. కవుల విభిన్న ప్రతులకు ఖరీదు కట్టే షరాములు వున్నందుకు సంకోషించారు.

గిరీశం రాసిన 'ది విథో' పద్యాన్ని చదివి లెన్నిసన్ గుండెలు దాడు కొనడం జరగకపోయినా ఇప్పుడు లెన్నిసన్ వ్రాతప్రతులు విక్రయ వార్తను విని "తెలుగు దేశం"లోని చాలామంది గిరీశాలు గుండెలు దాడుకోక కన్పడు.

కవుల మ్యూజియంలో

విజయనగరంలో గురజాడ అప్పారావుగారి గృహాన్ని చున ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం జాతీయం చేసిందన్న వార్త పత్రికలలో చవవడమే కప్ప అ ఇంటిని ఒక మ్యూజియంగా మార్చే ప్రయత్నాలేమిటో తెలియడంలేదు. ఇప్పుడు మా ఇంగ్లండు పర్యటనలో నేనూ సోమసుందర్ రస్కిన్ మ్యూజియం. వర్ణవర్ణ మ్యూజియం చూస్తున్నప్పుడు కందుకూరి మ్యూజియం. గురజాడ మ్యూజియం చున ఆంధ్రులు ఏర్పరుచుకోలేక పోయినందుకు కంటి నీరు పెట్టుకొంటున్నాం. సిగ్గుపడిపోతున్నాం. "చునవాళ్ళు ఒళ్ళివెధవాయ లోయ" అని గిరీశం ఊరికే అన్నాడా మరి!

మొన్న అగస్టు 13వ తేదీనాడు గార్డియన్ పత్రికలో లెన్నిసన్ వ్రాత ప్రతుల గురించి ఒక వార్త చదివాను. లెన్నిసన్ పుట్టి పెరిగిన "లింకన్" కాలాకా గ్రంథాలయం లక్ష ఏభై వేల పౌండ్లు చెల్లించి లెన్ని సన్ వ్రాత ప్రతులను కొనుక్కొంది. విజానికి ఈ వ్రాత ప్రతుల బజారు ధర

చూడు లక్షల యాదై వేల పొండ్లని అంచనా వేశారు. ప్రాచీన గ్రంథ
విక్రేతల ద్వారా అమ్ముడు చేస్తే ఈ పెద్ద మొత్తం తెన్నిసన్కు ప్రస్తుతపు
వారసుడైన లార్డు తెన్నిసన్కు చుట్టేది.

బర్మింగ్ హాంలో నా పరిశోధనలు

ఇక మీదట కొన్ని వారాల పాటు, జహూర్ పదిహేను వారాల ఈ శీర్షిక క్రింద నేను రాసే వ్యాసాలు ఇంగ్లండు నుంచి పోస్తుచేస్తూ వుంటాను. నేనూ, సోచునుందర్ ప్రస్తుతం ఇంగ్లండులో పర్యటనలు చేస్తున్నాం. ఇప్పుడు బర్మింగ్ హాంలో వున్నాం.

నేను ఎక్కడ వున్నా, నా పరిశోధనలకు ఆస్కారం వుంటుందేమో అని వాకబు చేస్తాను. రాగానే అది చేశాను. మా ఇంగ్లండు పర్యటనకు ఒక ప్రణాళికగా రూపొందించి, మమ్మల్ని పిలిపించి మాకు ఆతిథ్యం ఇస్తున్న డాక్టర్లు శ్రీ చావరాల బాబూరావుగారూ, శ్రీ జమలాపురం హరగోపాల్ గారూ బర్మింగ్ హాంలో పరిశోధనా సౌకర్యాలు కొన్ని వుండవచ్చు వన్నారు. వీరు మెడికల్ డాక్టర్లు. సాహిత్యంపైన అభిమానం మెండుగావున్నా పరిశోధనల గురించి అనుభవం పరిమితం. బర్మింగ్ హాం ఇంగ్లండులోని పెద్ద నగరాలలో ఒకటి. అందుచేత నలవూర్షమైన సౌకర్యాలు వుంటాయనే వమ్మకం నాకు కలిగింది.

బర్మింగ్ హాంలో ఒక సెంట్రల్ లైబ్రరీ వుంది. ఆగస్టు 3 వ తేదీ, మంగళవారం నాడు ఈ కేంద్ర గ్రంథాలయంలో డాక్టర్ బాబూరావుగారు

నన్ను విడిచి పెట్టారు. ఇది చాలా పెద్ద లైబ్రరీ. మద్రాసులోని కన్నెమరా కన్నా కొన్ని విషయాలలో పెద్దదని చెప్పవచ్చు.

గ్రంథాలయం వింతలు

గ్రంథాలయంలోనికి అడుగు పెట్టగానే ఒక ప్రవేశ పత్రం ఒక్కొక్కరికి ఇస్తారు. మనకు కావలసిన గ్రంథాన్ని ఎంచుకొని దాని వివరాలు ఒక ఫారం పైన దాని ఉద్యోగికి మన ప్రవేశ పత్రంతో పాటు ఇవ్వాలి పారాట్నీ. ప్రవేశ పత్రాన్ని తమ దగ్గర వుంచుకుని గ్రంథాలయ వుద్యోగులు మనం కోరిన గ్రంథాన్ని తీసి ఇస్తారు. దానితో మన పని తీరిపోయక గ్రంథాన్ని వాపసు చేరాక మన ప్రవేశ పత్రాన్ని మనకు తిరిగి ఇస్తారు. మళ్ళీ కొత్త గ్రంథం తీసుకుంటున్నప్పుడు ఇదే రీతిని అవలంబించాలి. మన చేతిలో గ్రంథం వున్నప్పుడు మన దగ్గర ప్రవేశ పత్రం వుండదు. ప్రవేశపత్రాన్ని మనం గేటు దగ్గర సమర్పించకపోతే గ్రంథాలయం నుండి విస్కరిమింపలేం. ఏ పాఠకుని దగ్గరా ప్రాచీన గ్రంథాలూ, ప్రవేశపత్రం ఏక కాలంలో వుండడానికి ఏలులేదు.

బర్మింగ్ హాం కేంద్ర గ్రంథాలయం ఎనిమిది అంతస్తుల భవనం. ఒక్కొక్క అంతస్తులో కొన్ని కొన్ని విభాగాలున్నాయి. మనకు కావలసిన గ్రంథాలు ఏ అంతస్తులో వుంటాయో విభాగ సూచికను చూసుకొని అక్కడకు వెళ్ళవచ్చు. ఏ అంతస్తులోకైనా కాళ్ళెక్కుకుంటూ వెళ్ళక్కర్లేదు. కదిలే మెట్ల సౌకర్యం వుంది. ఎగువకు ఒక ప్రక్క, దిగువకు ఒక ప్రక్క కదిలే మెట్ల మర పట్టెడి తివాసీ లుంటాయి. అరేబియన్ రాత్రుల కథల్లో ఎగిరే తివాసీలు కల్పనే కావచ్చు గాని ఈ ఆధునిక యుగంలో ఎక్కడానికి

దిగడానికి వీలైన మరణవాసీ పట్టెడ మెట్లు నునామానంగా మనల్ని ఒక అంతస్తు నుంచి వేరొక అంతస్తుకు నిలుచున్న పాశంగా తీసుకువెళతాయి.

భారతదేశంలో నేడు సర్థామస్ మన్రోపైనా, కర్నల్ కాలిన్ మెకంజీ పైనా చార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌనుపైనా విపులమైన పరిశోధనలు ఇంతకు ముందు చేశాను. అయినా బ్రిటన్ లో ఇంకా చేయవలసిన పరిశోధనలు బోలెడువున్నాయి. బర్మింగ్ హాంలో ఈ పరిశోధనలు మళ్ళా మొదలు పెట్టాను.

సార్థామస్ మన్రో ఇంగ్లండులో పుట్టినా, మన తెలుగుగర్జ మీర చనిపోయాడు. చార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌను మనదేశంలోనే (కలకత్తాలో పుట్టినా తన స్వదేశంలో మరణించాడు) మన్రో లాగే మెకంజీ కూడా భారతదేశంలో మరణించాడు. ఈ ముగ్గురు తెలుగు రైతులకూ, తెలుగు సాహిత్యానికి చేసిన ఉపకారాలు ఇన్ని అన్నీ కావు. తమ సమకాలికులు భారతదేశాన్ని దోచుకొని స్వదేశానికి పోతుావుంటే-ఈ తెల్లదొరలు మన సంస్కృతిని తవ్వి మన అలకెత్తారు. తమ స్వంత డబ్బును వేలరెక్కలో విర్చువెట్టి, గొప్ప గ్రంథ సంచయనాన్ని పోగుచేసి మనకు ఇచ్చిపోయారు.

నేను మన్రో, మెకంజీల జన్మస్థలాన్నీ, బ్రౌను సమాధిని ఇక్కడ చూడడలుచుకున్నాను. ప్రయాణపు తొందరలో వీటి వివరాలను నా పొంగ గ్రంథాలయం నుంచి తెచ్చుకోలేకపోయాను. అందుకే మొదట బర్మింగ్ హాం కేంద్ర గ్రంథాలయంలోని వాటిని మళ్ళీ పేకరించవలసి వచ్చింది. బాగోళి చారిత్రక గ్రంథాల విభాగం ఈ గ్రంథాలయంలోని నాలుగో అంతస్తులో వుంది. పరిశోధనా పద్ధతుల్లో విస్తృతమైన వారికి ఆ వివరాల పేకరణ

కొట్టినపిండి ఆమెను పోకర్కాయన్న గ్రంథాలయంలో తయ్యకే అన్నీ కేలికగా జరిగిపోతాయి. చారిత్రక విధానంలో త్రాఫ్టోత పురుషుల జీవిత చరిత్రలన్నీ ఒక నిమిషంలో వుంటాయి. దీనిని “డిక్చనరీ ఆఫ్ నేషనల్ బయోగ్రఫీ” అంటారు. ముస్రో, మెకంజీ, బ్రౌనుల జీవిత చరిత్రలు సంగ్రహంగా వుండే సంపుటలను తీసుకొని ఆ వ్యాసాలకు ఆధారాలను సూచించే జ్ఞాపికలను చోటు చేసుకొన్నాను. ఈ ఆధార గ్రంథాలు తైబ్రీలోని ఇతర విధానంలో వుంటాయని తెలుసుకొని ఆ అంతస్తులకు వెళ్ళాను.

బ్రౌన్ విశేషాలు

ఉదాహరణకు బ్రౌను దొంగరి సంశ్రాహ జీవిత చరిత్రలో ఆయన మరణించినప్పుడు “బైయ్యు” పత్రికలోనూ ఎడీవియం పత్రికలోనూ రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీవారి వార్షిక నివేదికలోనూ సంస్కరణ వ్యాసాలు ప్రకటితమై వున్నాయని తెలిసింది, ఎడీవియం, రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీ వారి పత్రికలు ఆరో అంతస్తులో వున్న లాంగ్వేజి అండ్ లిటరేచర్ (ఎల్. ఎల్.) విధానంలో వున్నాయి.

అక్కడకు వెళ్ళి ఆ ప్రాచీన గ్రంథాల వివరాల కాగితం పొరాలనూ, నా ప్రవేశ పత్రాన్ని ఇచ్చాను. ఆ విధానంలోని వేకటుల ఉద్యోగి ఆ గ్రంథాలను నాకు ఒక్క నిమిషంలో తీసుకొచ్చి ఇచ్చారు నాకు కొవలసిన వివరాలు ఏ బ్లటర్లో వున్నాయో గుర్తు పెట్టుకొన్నాను.

నేను నమగ్ర అంత్రా శోధింపుం కలిపి తొలి రోజుల్లో తయ్యకే గుర్తు పెట్టుకొన్న బ్లటర్లోని చివరి అన్నిటిని బోవర్గ్ గంటల జరవడి కాపీ చేసుకొనేవాడిని. ఇప్పుడు అతనికే పోకర్కాయన్న గ్రంథాలయంలో అక్కడ తప్పించారు. గుర్తు పెట్టుకున్న పుటల పోబో కాపీలను పేజీకి పది పెన్నీల

చొప్పున చెల్లించి తీసుకోవచ్చు. ఆరో అంతస్తులోని ఈ గంధాలను అయిదో అంతస్తులోని పోటో కాపి యంత్రం ద్వారా తీసుకెళ్ళి చాలా పుటల నకళ్ళను తీసుకో గలిగాను. యంత్రం ఎలా పని చేస్తుందో తెలుసుకొన్నాక ఎవరికి వారే కావలసిన నకళ్ళను తీసుకోవచ్చు.

గ్రంథంలో మనకు నకలు కావలసిన పుటలు యంత్రంలో ఒక అద్దం మీద తలకిందురుగా పెట్టాలి. పత్తి పెన్నీల నాణాన్ని కిందనున్న 'స్లాట్'లో పడేలాక మీటనొక్కితే ఆ పుటకి నకలు తయారై పక్కనున్న సొరుగులో పడుతుంది. ఎన్ని పుటల నకళ్ళు కావలసివస్తే అన్ని పుటలు మార్చుకొంటూ పది పది పెన్నీల నాణాలను నిలుపు చీలుడు బెజ్జంలో వుండేస్తూ తీసుకోవచ్చు. 1885 మే నెల రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీ వారి పత్రిక ఆనుబంధంలో బ్రౌను దొరగారిమీద ఒక వ్యాసం వుంది, 19వ పుటనుండి ఇరవయ్యో పుట వరకా వున్న ఈ వ్యాసం ఆరు పేజీల నకళ్ళను తీసుకొన్నాను.

అలాగే 1885 జనవరి మూడోతేదీ ఎడివియం పత్రిక(నెం. 2084)లో ఆర్. యం. మాక్డొనాల్డ్ బ్రౌను దొరగారిమీద రాసిన వ్యాసం నకలుకూడా తీసుకొన్నాను. పది నిమిషాలలో పది అయిపోయింది. గ్రంథాలను చూసి ఒక అంతస్తుపైకో వెళ్ళి నావస్తుచేసి నా ప్రవేశ వ్రతన్ని తీసుకొన్నాను.

“టైమ్స్” పత్రిక పాక సంచికలు ఇంకో విభాగంలో వున్నాయి. ఈ విభాగాన్ని జోషర్ వైన్స్ (ఎస్ ఎస్) అంటారు. ఆక్కడకు వెళ్ళి ఒక పొరంమీద నాకు 1884 డిసెంబర్ ఇరవయ్యో తేదీ “టైమ్స్” పత్రిక కావణి కోరుతూ రాసి ఇచ్చాను. నా ప్రవేశ వ్రతాన్ని తీసుకొని ఆ సంవత్సరం వ్రతంబిడు, డిసెంబరు మాసం పత్రికల పుటల్ని విడి వ్రతం చేస్తే ఒక ప్రైవేట్ లిబ్రరీలోని నాకు ఇచ్చారు. ఒక వ్రతంబిడు బిల్లి ద్వారా తీసుకొని

వెళ్ళి అద్దం తెరపున్న యంత్రానికి ఆ పైక్రో కిలిం చుట్టను అమర్చి నాకు కావలసిన పేజీలు వచ్చేదాకా, ఎడిటింగ్ రూంలో కిల్మను వయిండ్ చేసి నట్లు, తిప్పాడు. కావలసిన పుట రాగానే అందులో కావలసిన భాగాన్ని అద్దం తెరమీద చదువుకొన్నాను. దీని నకలు కూడా సంపాదించవచ్చును గాని ఇది కొంత ప్రైమువర్టీ విధానం పైన ఆధారపడి వుంటుంది.

సులభతరమైన పరిశోధనా రీతులు

భారతదేశంలో నాలుగు రోజులు పట్టే పరిశోధన ఇక్కడ బర్మింగ్ హాంలో నాలుగు గంటలలో చేయగలిగాను. ఈ తెక్క చూసుకొంటే నేను ఇంగ్లండులో పుండబోయే మూడు నాలుగు నెలలలో ఎంతో సాహిత్య పరిశోధన చెయ్యడానికి ఆస్కారం వుంది. బర్మింగ్ హాం కేంద్ర గ్రంథాలయానికి శివ తేదీ మంగళవారంనాడు వెళితే అంతకుముందు రోజే కేంద్రబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయంలో సందర్శించాను. ఎనిమిది గంటల పాటు వివిధ భవనాలను చూశాను. కేంద్రబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయంలోని ప్రాచ్యభాషల శాఖకు ఒక ప్రత్యేక గ్రంథాలయం వుంది. అందులో నేను చూసి నోట్సు రాసుకోవలసిన గ్రంథాలు ఎన్ని వున్నాయో అన్నింటిని ఒక్కసారి పరికించవచ్చాను. మళ్ళీ వెళ్ళి తీరుణాటుగా అక్కడ పరిశోధనలు చేయాలి. భవనాలు చూడవలసిన యాత్రిక ధర్మం మళ్ళా నిర్వహించ నక్కల్లేదు కనుక. ఏడెనిమిది గంటలు కేంద్రబ్రిడ్జి ప్రాచ్యశాఖ గ్రంథాలయంలోనే పరిశోధనా వ్యాసంగంలో గడప వచ్చు. అలాగే ఆక్స్ ఫర్డ్, లండన్ యూనివర్సిటీలలోను బ్రిటిష్ మ్యూజియం గ్రంథాలయాలలోను ఎంతో పరిశోధనచేయవలసిన అగత్యం వుంది.

ఇక్కడ గ్రంథాలయాలలోనేకాక గ్రంథ విక్రయ శాలలలో కూడా కొంత పరిశోధన చేశాక నాకు కావలసిన కొన్ని ప్రాచీన ప్రచురణలు పున ర్ముద్రణ పొందాయో, లేదో నాచీప్రచురణ కర్తలు ఎవరో ప్రస్తుతపు ధరలు

ఎంతో కూడా తెలుస్తూంది. ఉదాహరణకు రాబిడ్డ బ్రయిఫింగ్స్ ఒక గొప్ప గ్రంథాన్ని రాశాడు. దాని పేరు “మదార్స్” ఇది మూడు సంపుటల బృహద్దగ్ధం. దీనిని అమెరికాలో పునర్ముద్రించాడు. మూడు సంపుటల వెల 115 డాలర్లు. ఈ మూడు సంపుటల సంక్షిప్త సంపుటం కూడా ఒకటి వుంది. దాని ధర నుమారు ఆరు డాలర్లు.

ఈ వివరాలన్నింటినీ గ్రంథ విక్రయశాలలోని ఒక ఉద్యోగి చాలా ఓపికగా కేటలాగులు సంప్రదించి నాకు ఇచ్చాడు. అక్సెఫర్డు యూనివర్సిటీ ప్రెస్ వారు పూర్వం “ది ఇంగ్లీషు ప్యాస్టరీస్ ఇన్ ఇండియా” అనే గ్రంథాన్ని పలు సంపుటల్లో ప్రచురించారు. ఇది చాలాకాలం కిందట జరిగింది కిందటి శతాబ్దంలో ప్రచురించిన సంపుటలను అక్సెఫర్డు వారు పునర్ముద్రించారు. ఇవి కూడా ప్రస్తుతం పాఠబడిపోయాయి. ఈ పుస్తకాల వివరాలను గ్రంథ విక్రయశాల ఉద్యోగి ఎన్ని కేటలాగులు తిరగేసినా, నాకు చెప్పలేకపోయాడు. తన చిరునామా పోను నెంబరూ నాకు ఇచ్చాడు. నాకు కావసిన వివరాలను సేకరించిన తాను తర్వాత నేను పోను చేస్తే చెప్తానన్నాడు.

ఇంగ్లండులో దిగిన రెండు మూడు రోజుల్లో ఇన్ని సౌకర్యాలు నా పరిశోధనా వ్యాసంగానికి కనబడుతూ వుంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా వుంది. నా సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం ఈ సౌకర్యాలు లేకనే పూర్వం అగిపోయింది. కుంజీ యుగం గురించి ఎన్నెన్నో ఆధారాలున్నాయని నాకు తెలుసు అయితే అందులో చాలా గ్రంథాలు ఇంగ్లీషులోనే వున్నాయని వాటి వకళ్ళను భారత దేశానికి తెప్పించుకోవడం చాలా వ్యయప్రయాసలతో కూడుకొన్న పని అని కూడా తెలుసు ఇప్పుడు “ఇంగ్లండులోని తెలుగు క్లబ్బు” వారి పుణ్యమా అని సీమలోనే తెలుగు సాహిత్య పరిశోధనలు ప్రారంభించగలిగాను. ఈ మిత్రులకు నేనే కాక తెలుగు సాహిత్య పాఠకలోకం కూడా చాలా ఋణపడత వున్నది.

చిట్ట చివర్న ఒక చిన్న హెచ్చరిక పెద్ద క్షమాపణ నా పాఠకులకు

చెప్పుకోవాలి. నేను ఈ వ్యాసాలను ఇంగ్లండు నుంచి వ్రాసి పంపుతున్నాను. తంతి తపాలా సౌకర్యాలు ఎంత అనునికమైనా, ఎంత వృద్ధిచెందినా కొంత లేకుండా జరగవచ్చు. పోస్టులో కొన్ని వ్యాసాలు గల్లంతు కావచ్చును. అందు చేత, ఈ వ్యాసాలు వారం వారం ధారవాహికంగా వెలువడకపోతే నా పాఠకులు పరిస్థితులను అర్థం చేసుకొని నన్ను, సంపాదకుని క్షమిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

(బర్మింగ్ హాం 10-8-83)

కొలనుసీమ: కవుల కోనసీమ- 1

బ్రెటన్ లో 'లేక్ డిప్టిక్' అనే మంజులం ఒకటి వుందే దీనినే నేను 'కొలను సీమ' అని పిలుస్తున్నాను. ఇది తొమ్మిది వందల చదరపుమైళ్ళ భూభాగం. చాలా అందంగా, వసంతంలో వచ్చగా, కన్నుల బిందుగా వుంటుంది. కనుచూపు మేరంతా కొండలతో, లోయలతో, ఎత్తయిన చెట్లతో, అతి-చిన్న గడ్డిపూలతో చూడ ముచ్చటగా వుంటుంది. చిన్నాపెద్దా అన్నీ కలిసి ఈ సీమలో ఇరవై కొలనులు వుంటాయి. దీనిని 1951 "నేషనల్ పార్కు"గా ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. కిందటి శతాబ్దంలో ఇది సుప్రసిద్ధరచయితలు నివసించిన శ్రావ్యాశ మంజులం.

ఈ లేక్ డిప్టిక్ ను ప్రస్తుతం కంబ్రియా అని పిలుస్తున్నారు. కాని ఇది మూడు పరగణాలను కలగలిపి ఏర్పాటు చేసిన జిల్లా, కంబర్ లాండ్, వెస్టుమోర్ లాండ్, లాంకషైర్ జిల్లాలోని ఫర్నెస్ తాలూకాను ఏకం చేసి ఈ విహారమండలాన్ని తూర్పొందించాడు. వస్తుత: కాలంలో ఈ సీమను బ్రిటన్ లాది విహార-యాత్రకులు సందర్శిస్తారు. ఈ సీమలో నివసించిన కవులను, రచయితలను సంస్మరించుకొంటారు. ఇక్కడ పురాతన గృహాలను చూసిస్తారు. ఆయా రచయితల పేరిట నెలకొల్పిన మ్యూజియములను శ్రద్ధగా పరిశీలిస్తారు.

చురీ చూస్తారు. ఇక్కడ ఏమేమి చూడాలో ఎక్కడెక్కడికి వెళ్ళారో తెలియజేసే సమాచార కేంద్రం కూడా ఒకటి వుంది.

కలకలలాడే స్థలం

బ్రాక్ హోల్ (Brockhole) అనే ముప్పయి ఎకరాల ఉద్యాన పనంలో నేషనల్ పార్క్ 'విటిబర్ సెంటర్' అనే పెద్ద భవనం వుంది. అందులో రోజూ పొద్దున్న పదకొండుగంటలకు, మధ్యాహ్నం రెండున్నర గంటలకు 'లేక్ డిస్ట్రీక్. పరిచయం' అనే డాక్యుమెంటరీ చిత్రాలను ప్రదర్శిస్తారు. ఈ కాలనుసేమ చరిత్రతో వివిధ విషయాల ప్రసక్తులూ ఇందులో వుంటాయి. భూగర్భ విజ్ఞానాన్ని దగ్గర్నుంచి వర్ష వర్షకవిదాకా అనేక విషయాలపై ప్రసంగాలు ఫిలిం ప్రదర్శనలు ఇక్కడ జరుగుతాయి. వివిధ సముచిత గ్రంథాలూ కరవత్రాలూ, మ్యాపులూ, పిక్చర్స్ పోస్టకార్డులూ మొదలైనవి అమ్మే సమాచార కేంద్రం ఎప్పుడూ విహార యాత్రికులతో కలకలలాడుతూ వుంటుంది.

బ్రాక్ హోల్ సమాచార కేంద్రం అసిస్టెంట్ డైరెక్టర్ పేరు మిస్టర్ రోనాల్డ్ కాండ్స్. ఈయన ఈ కేంద్రాన్ని మేము సందర్శించినప్పుడు పరిచయ చలనచిత్రాన్ని ప్రదర్శిస్తూ అనేక విషయాలను అందరికీ తెలియజేశాడు. ప్రదర్శన తర్వాత ఏమైనా ప్రశ్నలు వేస్తే ప్రత్యేకంగా వ్యక్తిగతంగా వివరణలు ఇస్తానన్నాడు నేను అంతకు ముందే ఈ కాలనుసేమ గురించి చాలా సమాచారం సేవించి వచ్చినాను. ఈ సీమలో అంగ్లకవి ఆల్ ఫ్రెడ్ పెన్సి సన్ బన చేసినచోటు ఎక్కడ అని రోనాల్డు గారిని అడిగాను. 'మైర్ హాపుస్' అనే ప్రదేశంలో అని చెప్పిదాని గురించి ఒక కరవత్రాన్ని ఇచ్చాడు.

చలన చిత్రం

నా కుతూహలాన్ని గమనించి నావిషయంలో రోనాల్డుకాండ్స్ కుతూహలాన్ని ప్రకటించాడు. నా విజయింగ్ వార్డు ఇచ్చాను. నా గురించి విన్నాక వెంటనే స్నేహ హస్తం కలిపాడు. రోనాల్డుకాండ్స్ విలీయం వర్డ్స్ వర్డ్స్ పై ఒక చిన్న పుస్తకం రాశాడు. ఇది ఎన్నో వర్ష చిత్రాలతో కూడుకొన్న జీవిత చరిత్ర నేను అంతకుముందే చూచిచోట వర్డ్స్ వర్డ్స్ పై ఒక పుస్తకం కొన్నాను. దాని ధర కొంచెం ఎక్కువే. అయినా ఆ పుస్తకం బయలు తన పుస్తకాన్ని నాకు ఆటోగ్రాఫ్ చేసి ఇచ్చి వెలలో వున్న తేడాను ముదరా ఇప్పించేశాడు. నాకు తెలియ వుండే వర్డ్స్ వర్డ్స్ పై తాత్వమెంటరీ చిత్రాన్ని ప్రదర్శించి చూపెత్తానన్నాడు. నాతో వచ్చిన సోమసుందర్, డాక్టర్ చాచరాల బాబూతామ్మడారూ, వారి ధార్య డాక్టర్ భారతీ కుమార్తె శాంతి డాక్టర్ విశ్వేశ్వరరావు (విష్ణు) గారూ, దారి ధార్య డాక్టర్ గౌరీ అప్పటికే దగ్గర్లో వున్న పూలతోటలు చూడడానికి వెళ్ళారు. వాళ్ళను పిలుచుకువచ్చి వాళ్ళతో కలిసి వర్డ్స్ వర్డ్ చలనచిత్రం చూశాను. ఇది చూడడం చాలా ప్రయోజనకారి అయింది. మేము ఆ మధ్యాహ్నమే వర్డ్స్ వర్డ్స్ నివసించిన డోవ్ కాఫీ (కపోత కుటీరం) సందర్శించడానికి వెళ్తున్నాం.

సాహిత్యాశ్రమం

బ్రిటన్ లోని కాలనుసేపకు వర్డ్స్ వర్డ్స్ (1770-1850) వర్ష పేరు ప్రఖ్యాతులు ఇనుమడించాయి. ఈ సేపలో గ్రాస్ బీర్ అనే కామగట్టుపై వున్న చిన్న కుటీరంలో 1799 క్రిస్టమస్ రోజున తన చెల్లెలు శారీతో పాటు ప్రవేశించాడు. పూర్వం ఈ కుటీరం ఒక పాంథశాలగా, పాఠశాలగా వుండేది. అప్పుడు దానికి పేరు ప్రఖ్యాతులు లేవు. టానా ఎడ్వ (ఈ కావ) అని దీన్ని పిలిచేవారు. ఖాళీగా వున్న ఈ కుటీరాన్ని వర్డ్స్ వర్డ్స్ తీసుకొని

అందులో ఎనిమిది సంవత్సరాలపాటు నివసించాడు. ఆ రోజుల్లో ఈ కుటీరం కిటికీలతోంచి గ్రాన్ మీర్ కొలను తనబడుతూ వుండేది. ఇప్పుడు కొత్తగా ఈ శతాబ్దంలో కట్టిన ఇళ్ళు అడ్డు వస్తున్నాయి. వర్ధువర్ధు ఈ కుటీరంలో ప్రవేశించిన మూడేళ్ళకి 1802 లో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. హార్దీ కోల్ రిడ్జు (1786-1841) రాబర్టు సోత్ (1774-1848) థామస్ డిక్సిన్స్ [1785- 1859] వర్ వార్టర్ స్కాట్ (1771-1882) మొదలైన సాహితీవరులందరికీ ఈ కపోత కుటీరంలోని వర్ధువర్ధు అతిథ్య మిచ్చాడు.

కొలనుసీమలోని గ్రాన్ మీర్ వర్ధువర్ధుని అకర్షించడానికి చాలా కారణాలున్నాయి. అతడు కంబర్ లాండ్ లోనే పుట్టి పెరిగాడు. కొండలూ గుట్టలూ, కొలనులూ, బయళ్ళు తిరగడం అంటే అతనికి చిన్నప్పట్నుంచీ ఇష్టం. సంతోష సంక్రమాలు చెట్టపట్టాలు వెసుకొనే ఈ సీమలోనే అందమూ, అమిత భయమూ అతణ్ని సరిసమానంగా పెంచాయి. మన్యం వల్లనేమను ఏడిచిపెట్టి పల్లపు కేంద్రీకీ వెళ్ళినా అతని జన్మస్థలం జ్ఞాపకాల తోనే విండివుండేది. అతని ప్రాణమిత్రుడూ తోటి కవి అయిన శామ్యూల్ టైలర్ కోల్ రిడ్జుకి తన సంస్థల సౌందర్యాలను చూపిస్తున్నప్పుడు కోల్ రిడ్జు వెంటనే గ్రాన్ మీర్ ను చూసి అకర్షితుడు కావడం వర్ధువర్ధు గమనించాడు. అక్కడే నివసించాలని అప్పటికప్పుడు నిర్ణయం తీసుకొన్నాడు చెల్లెలు దరోతీకి ఆ విషయం ఒక ఉత్తరంలో రాశాడు.

వర్ధు వర్త్, కోల్ రిడ్జ్

శామ్యూల్ టైలర్ కోల్ రిడ్జు (1772-1884) మొట్టమొదట వర్ధువర్ధును 1797లో కలుసుకొన్నాడు. ఇద్దరూ కవిత్వం గురించి చాలా చర్చించుకొన్నారు. ప్రకృతి సత్కాలకు పరమ విధేయంగా వుంటూ సహృదయుడైన పాశకునిలో సానుభూతిని ప్రభావితంచేసే ప్రబలమైన శక్తి కవిత్వానికి వుండని గుర్తించారు. భావనల రంగులు మారుస్తూ వైచిత్ర్యం సృష్టించే

శక్తి కవిత్వానికి వుందని కూడా గుర్తించారు. 'లిరికల్ బేలడ్స్' అనే పేరుతో గేయగాధలు రాయాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. కోల్ రిడ్జ్ మానవాతీత పాత్రలను తీసుకొని భావనా బలంతో విశ్వాసనీయమైన చిత్రణలు చేయాలని వర్ణవర్త దై నందిన జీవితను విషయాలను తీసుకొని వాటికి వైచిత్రీని వైశేషికాకర్షణనూ భావశబ్దాల వల్ల తీసుకురావాలని నిర్ణయించుకొన్నారు. 1788 లో 'లిరికల్ బేలడ్స్' ప్రథమ ముద్రణ జరిగింది. ఇవి ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలో ఉత్తరోత్తరా విప్లవాత్మకమైన మార్పులను తీసుకు వచ్చాయి.

వర్ణ వర్త కవిత కుటీరంలో నివసిస్తున్నప్పుడు. కోల్ రిడ్జ్ తన వివాస గృహాన్ని కెప్పిక్ లోని గేట్రాహాల్ కి మార్చుకొన్నాడు. ఇద్దరి ఇళ్ళకు మధ్య పదమూడు మైళ్ళ దూరంవున్నా విత్యం రాకపోకలు జరుగుతూ వుండేవి. కవులిద్దరే కాక వర్ణవర్త చెల్లెలు డరోశీ కూడా ఈ పదమూడుమైళ్ళు వడుస్తూ వుండేది. నాలుగున్నర గంటల్లో ఈ దూరాన్ని వారు సునయనంగా నడిచేవారు. డరోశీ తన అన్నగారి రచనలకు సాఫల్య ప్రాసేది మార్పులు కూర్పులు, చేర్పులు సలహాలుగా చెప్పేది.

అనాటి విమర్శలు

కవిత కుటీరంలో వున్నప్పుడే వర్ణవర్త కెండు సంపుటాల్లో తన కవితా విండాలను ప్రచురించాడు (1807). వీటితో కొన్ని నేడు సుప్రసిద్ధాలయిపోయినా అనాటి విమర్శకులు అట్టే పట్టించుకోలేదు. బైరన్ 'అప్పుడు యువకుడు అతడు వర్ణవర్త పద్యాలన్నీ చెత్త అన్నాడు. రాబర్టు సౌతీ (భావి అస్థాన కవి) కొన్ని రాజకీయ గీతాలను మెచ్చుకొన్నా చంద్రుణ్ణి పక్షత్రాలనూ చూసే దూర్విణి లోనే గడ్డిపువ్వుల్నీ చుంచి చెడ్డల్నీ వర్ణవర్త చూడ్డాన్ని హర్షించలేదు సేద్యగాడు. దేశదిమ్మరి మొదలైన అడ్డమైన

అలాగా జనం జీవితాలలో ఉపాత్తభావాలూ, తాత్త్విక చింతన చేయదగ్గ విషయాలూ వర్డ్స్ వర్త్ గమనిస్తున్నందుకు సౌతీ పీవాట్లు పెట్టాడు. జీవిత సత్యాలనూ, ప్రకృతి దృశ్యాలనూ చిత్రించే వర్డ్స్ వర్త్ కవిత్వంలోని ప్రగతి శీలత, క్రాంతి మగ్గుత తర్వాత చాలాకాలం నాకా సాహితీ ప్రపంచం గుర్తించలేదు.

తన కాలంలోని విమర్శకులు ఎంతదుయ్యబట్టినా వర్డ్స్ వర్త్ కి తన కవిత్వం పట్ల, వాని ఔనత్వంపట్లా అనంచల విశ్వాసాలు వున్నాయి. చాందన కబంధహస్తాల నుంచి అప్పుడప్పుడే కవిత్వం విముక్తమవుతోంది.

విలియంస్లేక్ (1757-1827) “ఇసుక రేయిపులో ఒక ఇలాతలాన్నీ ఆడవి పువ్వులో ఒక ఆమరచాచున్నీ దర్శించగలనన్నాడు.

“అక్షరబద్ధికి చాలలోతున

అణగి వుండే భావ నిదులను

హీన పుష్పపు కదలికలచే

ఏను వీక్షింతున్”

అంటూ వర్డ్స్ వర్త్ ప్రకటించాడు. కపోత కుటీరంలో జీవిస్తున్నప్పుడే అతడు కవితావానికి నిర్వచనం ఇచ్చాడు అది నిశ్చ విఖ్యాతమైంది. “Poetry is the spontaneous overflow of powerful feelings it takes its origin from emotion recollected on tranquility”

అన్నాడు. ప్రళాంతిలో జ్ఞాపకం చేసుకొనే ఆవేశం నుంచి కవిత్వం ప్రభవిస్తుందన్నా అది శక్తివంతమైన భావాల సదృశ స్రవంతి.

“హరివిల్లు” కవిత

నింగిలో హరివిల్లు చూస్తే

పొంగి పోవును నాడు హృదయము

నీను పుట్టిన ఘడియలోనే

ఇంద్రవాపము చూసి మురిసితి

ప్రౌఢ నిర్భర వయస్సందున

ప్రాయ మెంతయు వ్రాలిపోయిన

నేను పొందెదనొకే స్పందన

లేనిచో చురచించనీయుడు,

తిరువు తానే చునిపి జనకుడు

వినువు విజముగ నరుని జనకుడు”

ఇటువంటి గీతాలను వర్ణన వర్ణన కపోత కుటీరంలో పుంటున్నప్పుడే రచించాడు. మన ఒకనాటి ఒకానొక అభ్యుదయ కవి తన “శైశవ గీత”లో “ఆకనమున హరివిల్లు విరిస్తే అది మీకేనని ఆనందించే బుడతల్లారా” అని రాయడం గమనించ దగ్గది. అతనికి పేరు ప్రధ్యాత్మకుడు తీసుకువచ్చిన “ది ఫిల్సాఫ్” (ప్రప్తావన) అనే కావ్యాన్ని అతడు ఇక్కడే పూర్తిచేశాడు. 1808 లో వర్ణనవర్ణన కపోత కుటీరాన్ని విడిచిపెట్టాడు. అతన్ని ప్రగతిశీల బావలూ, విప్లవాత్మక చింతనలూ విడిచిపెట్టాయి. జీవితంలో సౌభ్యాలూ, సౌకర్యాలూ లభించడం ప్రారంభించాక వర్ణనవర్ణన పూర్తిగా మారిపోయాడు. అంగ్లికన్ లోకీలను బలపర్చసాగాడు. రిఫార్మ్ బిల్లును ప్రతిఘటించాడు. లేక్ డిస్ట్రిక్టులో రైలు మార్గాన్ని వేసినందుకు చాలా బాధపడ్డాడు. ఎందుకంటే కొలను సీమకు ఆ రైళ్ళు లోజూ విరక్షరాస్య జన సందోహాన్ని వినిపాల మీద తీసుకు వచ్చేస్తున్నాయనే కారణం వల్లనట.

వర్ణనవర్ణనలో మార్పు

ఒకనాడు ప్రెంచి విప్లవం వల్ల వర్ణనవర్ణనకి సానుభూతి ఉండేది. అయితే “హింస పెరిగినందువల్ల” విప్లవం వల్ల విముఖత చూపించాడు. సమాజాన్ని బలవంతంగా మార్చలేమని భావించాడు. 1844 లో బోవ పాక్టీ తన్ను తాను చక్రవర్తిగా ప్రకటించుకొన్నాక వర్ణనవర్ణన పూర్తిగా మారి

పోయాడు. క్రమేణా కట్టుదిట్టమైన వ్యవస్థను అభిమానించ సాగాడు. పదవులను పొందాడు. చిట్టచివరకు “ఆస్థాన కవి” స్థానాన్ని అలంకరించాడు. “సాధారణ జీవనం— ఉన్నత భావనం” పూర్వం ప్రబోధించిన కవి “దగలా గిగలా ధరించి రాజీ గారిచ్చే విందులకుకూడా వెళ్ళేవాడు. [మన శ్రీనాథుడు] విజయనగరంలో రాజ దర్శనం కోసం “కొల్లాయించితి, కోక జుట్టితి మహా కూర్బాసమున్ దొడితిన్” అనే పద్యం జ్ఞాపకం వస్తుంది]

1808 లో వర్ధ్వవర్తు కపోత కుటీరాన్ని విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయినా గ్రాస్మీర్ లో దానిని అతని జ్ఞాపకార్థం అతని జీవిత కాలంలో ఎలావుందో అలాగే ఆనాటి వస్తు సామాగ్రితో భద్రపరుస్తున్నారు. 1890 నుంచి దానిని ప్రజలు సందర్శించే ఏర్పాట్లు చేశారు. వాస్తవానికి వర్ధ్వవర్తు జన్మించిన గృహాన్ని 1938 లో నేషనల్ బ్రష్టువారు కొన్నారు. ఇది “కాకర్ మౌత్” అనే గ్రామంలో వుంది. ఈ విశాలమైన ఇంటి ముందు భాగంలో 17 కిటికీలు వున్నాయి. ఈ ఇల్లు డెర్ వెస్టు నదీ తీరాన వుంది.

వర్ధ్వవర్తు జన్మించిన గృహాన్నే కాక అతడు 1818 నుంచి 1850లో చనిపోయే దాకా నివసించిన రైడర్ మౌంట్ గృహాన్ని కూడా “వర్ధ్వవర్తు బ్రష్టు” వారు కొన్నారు. ఈ భవనం చుట్టూ నాలుగు ఎకరాల తోట వుంది. ఈ ఇంట్లో వర్ధ్వవర్తు వాడిన వస్తు సామాగ్రివుంది. వర్ధ్వవర్తు ఆస్థానకవితా పున్నప్పుడు విజ్ఞానీయా చుహరాణి ఆయనకు బహూకరించిన చిత్రపటాలు ఈ ఇంటోన్నే వున్నాయి. వర్ధ్వవర్తు చెల్లెలు డరోశీ చిత్రపటం కూడా ఇక్కడ కప్పు చురెక్కడా లేదు.

మూ డ య ం

వర్ధ్వవర్తుకు సంబంధించిన గృహాలను యాత్రికులు సందర్శించ దానికి చాలా సౌకర్యాలను చాలా సౌకర్యాలను ఏర్పాటు చేశారు. అతను రైడర్ చువుంట్ గృహంలో చనిపోయినా అతణ్ణి అక్కడికి రెండు మైళ్ళ దూరంలో వున్న గ్రాస్మీర్ చచ్చి ప్రాంగణంలో సమాధి చేశారు. వర్ధ్వవర్తు పేరు చెప్పగానే గ్రాస్మీర్, అక్కడ వున్న దోవ్ కాపేజీ అందరికీ జ్ఞాపకం వస్తాయి. అందుకనే కపోత కుటీరానికి కొన్ని గజాల దూరంలోనే వర్ధ్వవర్తు

మ్యూజియాన్ని నిర్మించారు. ఇది నిజంగా సందర్శించవలసిన ప్రదేశం.

వర్షపు వర్ష మ్యూజియంలో అడుగుపెట్టినదగ్గర్నుంచి మళ్ళీ బయటకు వచ్చేదాకా అతని జీవిత విశేషాల చిత్రాలేకాక ఆ శతాబ్దంలో కొలనుసీమ లోని సాధారణ జనుల జీవన విధానాలను చిత్రించేవి. కళ్ళకు కట్టేటట్టు “లైఫ్” సైజు మానవ విగ్రహాలతో నిండిన అనాటి సామాన్య గృహ దృశ్యాలను కూడా చూడవచ్చు. వర్షపు వర్ష పవ్వాలలోని వర్షనలను బట్టే ఈ “నజీవ” దృశ్యాలను పునర్నిర్మించారు. మ్యూజియంతా హడావిడిగా చూడాలన్నా రెండు గంటలు పడుతుంది. నిదానంగా పుస్తకాలలోని ముద్రణలు, వాటి వ్రాతప్రతులు, వగైరాలు చూడాలంటే ఒక రోజు చాలదు.

కొలనుసీమలోని ఒక్క వర్షపు వర్ష కపోత కుటీరం గురించి, అతని మ్యూజియం గురించి చెప్పడానికే ఒక వ్యాసం పట్టింది. ఈ సీమలో వున్న ఇంకొక మ్యూజియం గురించి ఈ సీమను సందర్శించిన ఇతర సాహితీ మూర్తుల గురించి ఇంకొక వ్యాసంలో విశదపరుస్తాను.

కొలనుసీమ : కవుల కోనసీమ -2

క్రిందటి వ్యాసంలో బ్రిటన్ లోని కొలను సీమ (లేక డిస్ట్రిక్ట్) వర్డు వర్తవల్లి ప్రస్తుతమైనదని రాశాను. ఆ సుందరమైన పరగణాలో గ్రాస్మీర్ పర్వ వర్డువర్త్ కపోత కుటీరం (డోవ్ కాపేజ్)లో నివసించేచినట్టూ ఆ ప్రదేశాన్నే ఎన్నుకొనడానికి కారణం టైలర్ కోల్ రిడ్జ్ (1772-1834) అని కూడా రాశాను.

కోల్ రిడ్జ్ ఆంగ్ల సాహిత్యాన్ని ఒక మలుపుతిప్పిన కవి. అనేక మందిని ప్రభావితం చేసిన ప్రతిభావంతుడు. 1793 లోనే కవిత్వం వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. “మార్నింగ్ క్రానికల్” అనే పత్రికలో 1793 నుంచి 1798 వాకా తన కవితలు ప్రచురించాడు. వర్డువర్త్ తో కలిసి ఆంగ్ల సాహిత్యంలో కొత్త పోకడలు తీసుకురావడానికి 1808 లో “లిరికల్ బేలడ్స్” కవితలను రచించాడు. అయితే అంతకుముందే 1796 లో “వివిధ విషయాలపై పద్యములు” అనే పేరుతో ఒక కవితా సంకలనాన్ని ప్రచురించాడు. దీనిలో చార్లెస్ లాయ్డ్, చార్లెస్ లాంబ్ (1775-1834) అనే కవుల పద్యాలు కూడా వున్నాయి. అనాటి కవులు తమ రచనలను పుస్తక రూపంలో తెచ్చేటప్పడు సంయుక్త గ్రంథంగా తెచ్చేవారు.

కోర్కొరిడ్జ్

కోర్కొరిడ్జ్ కాలను సేమలోని కెప్టెక్ గ్రామం వద్ద 1800 నుంచి నివసించసాగాడు. ఫర్డ్స్ వర్తమా, అతని చెల్లెలు డరోతీకి సాధ్యమైనంత సమీపంగా ఉండాలన్న కోరికతోనే కోర్కొరిడ్జ్ కెప్టెక్ లో కాపురం పెట్టాడు. అతని ధార్యుషేరు 'సారా' ఈమె చెల్లెలు పడితేనే రాబర్డ్ సౌతీ (1774-1843) అనే సుప్రసిద్ధ కవి పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. సౌతీ కూడా కెప్టెక్ లోనే కాపురం పెట్టాడు. ఇతణి కూడా 'కాలమసీమ కవితలు'లో ఒకటిగా పరిగణించేవారు. 1813 లో సౌతీ ఆంగ్ల ప్రభుత్వ ఆస్థాన కవిగా నియమితుడయ్యాడు. 1843 లో చనిపోయేదాకా ఆ పదవిలో మూడు దశాబ్దాలపాటు వున్నాడు. (అతర్వాత ఫర్డ్స్ వర్త ఆస్థాన కవిగా నియమితుడయ్యాడు. సమకాలికులు సౌతీని మెచ్చుకొన్న సౌతీని తర్వాత అరాధన పట్టించుకోలేదు. కూర్కొరిడ్జ్ ని మాత్రం చరిత్ర జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటుంది. అతని ఏన్ షెంట్ మేరినర్ (ప్రాచీన నావికుడు) సుప్రసిద్ధ కావ్యం 'కుల్లావాన్' అనేది అతని అసంపూర్ణ కావ్యం ఇది పూర్తి కాకపోవడానికి ఒక కథ వుంది.

కలలో కవిత

'కుల్లావాన్' కావ్యాన్ని కోర్కొరిడ్జ్ స్వప్నంలో రాశాడట ఆ రచన రెండు మూడు వందల పాదాల కవిత. కల నుంచి రెలని రాగానే కోర్కొరిడ్జ్ ఆ కావ్యాన్ని కాగితంమీద పెట్టడానికి ప్రారంభించాడట కానీ దురదృష్టవశాత్తు తనన చేస్తున్నప్పుడు ఎవరో కార్యవశాత్తు వచ్చి పిలిచారు. ఒక గంట పేర కవిగారిని కబుర్లలో దింపాడు. వచ్చినవాడు వెళ్ళిపోయాక కోర్కొరిడ్జ్ మళ్ళీ రచనకు జీవక్రమించాడు. ఆయితే కల గన్న కవిత్యాన్ని మరచిపోయాడు. అందుచేత ఈ కావ్యంలోని ఏదై నాడు సాదాలే మిగిలాయి. కోర్కొరిడ్జ్ వది

డిక్విస్సీపేరు చెప్పగానే ఇతని ఇరవై నాలుగు సంపుటల రచనలలో "కన్వేషన్స్ (వెల్లడింపులు)" వెంటనే జ్ఞాపకం వస్తాయి. అయితే డి-క్విస్సీ "రికలెక్షన్ ఆఫ్ ది లేకపోయిట్స్" (కొలను కవుల జ్ఞాపకాలు) అనే గ్రంథం కూడా రాశాడు. ఇందులో కోల్ రిడ్జ్, వర్క్స్ వర్త్. సౌత్ కవిత్వయం గురించి వివరాలూ, విమర్శలూ విపులంగా వున్నాయి. సమకాలీన సాహిత్య చరిత్రకు సహకరిస్తాయి. ఇవి మొదటి వ్యాసరూపంలో 1839-40 మధ్య ప్రైట్స్ పేగ జైన్ లో పడ్డాయి. గ్రంథ రూపంలో ఈ శతాబ్దంలోనే వచ్చాయి. మూడు నాలుగు ముద్రణలు వెలువడ్డాయి.

తన నల్లమందు వ్యసనం నుంచి డిక్విస్సీ బయటపడ్డాడు గాని కోల్ రిడ్జ్ దానిని విడిచి పెట్టలేదు అయితే స్నేహితులు అతని వ్యసనాన్ని అదుపులో పెట్టారు. అందువల్లనే కోల్ రిడ్జ్ కవిగా విమర్శకునిగా కవి జీవితాల రచయితగా చరిత్రలో నిలబడ్డాడు. 18 వ శతాబ్దిపు చాందన కృంఖలాల నుంచి ఆంగ్ల సాహిత్యాన్ని విడిపించినవాళ్ళలో కోల్ రిడ్జ్ ముఖ్యుడు. ఆంగ్ల వాఙ్మయంలో భావ కవిత్వాన్ని ప్రారంభించిన కవులలో అతడు ఆద్యుడు. నుందరమైన భావాలూ సున్నిత మైన అనుభూతులూ ఉద్వేగం చిలకం మొదలైనవన్నీ కొలనుసీమ కవుల వల్ల ముఖ్యంగా కోల్ రిడ్జ్ నాయకత్వం వల్లా ఆంగ్ల సాహిత్యంలో మళ్ళా తోటు చేసుకొన్నాయి. 19 వ శతాబ్దం అన్ని రకాలుగా విప్లవాత్మకమైనది.

రస్కిన్

19 వ శతాబ్దంలోనే మరొక మేధావి కొలనుసీమలో నివాసం ఏర్పరచు కొన్నాడు. అతనిపేరు జాన్ రస్కిన్ (1818-1900) వర్క్స్ వర్త్ నివసించిన గృహాలను భద్రపరచి అతని పేరిట ఒక మ్యూజియమును కొలను సీమలో నెలకొల్పినట్టే జాన్ రస్కిన్ గృహాన్ని భద్రపరచి అతని పేర

ఒక మ్యూజియమును అంగ్లేయులు అత్యంత శ్రద్ధా భక్తులతో కొలనుసీమలో నెలకొల్పాడు. వర్ధువర్ధు గ్రాస్మీర్ కొలను దగ్గర దోవ్ కాపేజీలో నివసిస్తే జోన్ రిరస్కిన్ కోనిస్టన్ సరసిదగ్గర బ్రాంబ్ వుడ్ లో నివసించాడు. రస్కిన్ 1819 లో జన్మించినా తన యాభై మూడువయేట 1872లో గాని కొలనుసీమకు వచ్చి స్థిరపడలేదు. ఆరవై ఎనిమిదేళ్లు ఇక్కడే మహాస్వత యైన జీవితాన్ని గడిపి మరణించాడు.

జాన్ రస్కిన్ లండన్ లో ఐక్యర్యవంతుడైన వర్తకుల ఇంట్లో జన్మించాడు. అతని తండ్రి వైన్ పానీయ వర్తకుడు. స్పెయిన్ లో తయారయ్యే బ్రాక్షననాన్ని దిగుమతిగా చేయడమేగాక తరచుగా స్పెయిన్ కూ యూరోపులోని ఇతర దేశాలకూ వెళుతూ వుండేవాడు. తనతంబాటు తన బాల్యా విడ్డలను తీసుకువెళుతూ వుండేవాడు. అందుచేత జాన్ రస్కిన్ కు బాల్యంనుంచే యూరోపులోని ప్రసిద్ధ భవనాలతో, వాటిలోవున్న శిల్పాలతో చిత్రాలతో, కళా సంపదతో ప్రగాఢమైన పరిచయం ఏర్పడింది అతని విద్యాభ్యాసమంతా తల్లిదండ్రులవల్లా ప్రయిచేటు మూర్ఖత్వ వల్ల జరిగింది.

బైబిల్ పారాయణం

జాన్ రస్కిన్ చుత ప్రబోధకుడై చర్చి సేవలో స్థిరపడి ఏనాటికైనా విషప్పు కావాలని అతని తల్లిదండ్రులు ఆశించారు. రోజూ ఇంట్లో రస్కిన్ తల్లి అతనిచేత బైబిలు ప్రామాణిక ప్రతిని పారాయణం చేయించేది. బైబిల్ అంతా రమారమీ అతనికి కంఠోపాతం రస్కిన్ తల్లి అతనికి చిత్రకళను కూడా నేర్పించి. బైబిల్ లోని భావాల కన్నా భాష రస్కిన్ కు దాగా వచ్చింది. అది పూర్తిగా పరిపక్వమైంది. అంతే అతని రచనల్లోని సారళ్యం కనపడుతూ వుంటుంది. తల్లి నేర్పిన చిత్రకళలో ప్రావీణ్యం సంపాదించినా తల్లిదండ్రులు ఆశించిన చర్చి సేవను రస్కిన్ పూర్తిగా

తోసి పుచ్చాడు. దేన్ని తాను తిరస్కరిస్తున్నాడో రస్కిన్ కు బాగా తెలుసు. చుత ప్రభావం నుంచి బయట పడడంవల్లనే జాన్ రస్కిన్ కు పంథొమ్మిచో శతాబ్దిపు మేధావులలో చాలా చెప్పుకోదగ్గవాడు కాగలిగాడు.

1834లో రస్కిన్ రచనలు పత్రికల్లో ఆచుపడసాగాయి. 1835లో క్లౌక్ వుడ్స్ మేగజైన్ లో టర్నర్ అనే చిత్రకారుడిని దుయ్యబడుతూ ఎవరో విమర్శకులు విరుచుకు పడ్డారు. జాన్ రస్కిన్ కు కోపం వచ్చింది. టర్నర్ ను సమర్థిస్తూ వ్యాసం రాసాడు ఇది అతని చిత్రశిల్ప కళా గ్రంథ రచనలకు నాంది అయింది. ప్రాచీన చిత్రకారుల కన్నా ఆధునికులు అధికులే అని రుజువు చేశాడు పదిహేడు సంవత్సరాలు యూరపులో నిరంతర పర్యటన జరిపి అక్కడి శిల్ప సంపదను వీక్షించి, పరీక్షించి, సమీక్షించి మోడరన్ సెయింటర్స్ (ఆధునికచిత్రకారులు) అనే అయిదు సంపుటలను రచించాడు. ఆధునికచిత్రకారులను వెనకేసుకురావడంకోసాటు ఆధునిక మార్గాలన్నింటినీ ఘోషించసాగాడు.

ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు

జాన్ రస్కిన్ ఉపన్యాసిస్తూ ఇంగ్లండ్ అంతటా తిరిగారు. కలివారి వాణిజ్యాభివృద్ధితో పాటు లేనివారి కడగళ్ళను కళ్ళారా చూశాడు. శ్రామికులను ఆనాటి ఆర్థిక విధానం పీడించటానికి కారణాలను తెలుసుకున్నాడు. ఆ విషయమై లోతుగా ఆలోచించాడు. “పొలిటికల్ ఎకనమీ ప్రాథమిక సూత్రాలు అనే వ్యాస పరంపర రాయడం ప్రారంభించాడు. వాటిని “కారన్ వాల్ మేగజైన్ లో 1860నుంచే ప్రచురించసాగారు. థాకరే [1811-83] అప్పుడు దానికి సంపాదకుడు. నాలుగు వ్యాసాలు ఆచుపడగానే వ్యాపార రంగంలోని ప్రముఖులకు గంగవెద్రులు పుట్టాయి. జాన్ రస్కిన్ తన వ్యాసాల్లో అడు

పురోలేని ఆర్థిక, పారిశ్రామికాభివృద్ధిని విమర్శిస్తూ తీవ్ర కైలిలో హుంకరించాడు. ఆనాటి ఇంగ్లండులో వుండే దోపిడీ మార్గంలో రెండు చేతులా సొమ్ము చేసుకుంటున్న వాణిజ్య సామ్రాజ్యాధిపతులకు ఒక రాలుగాయి రాకగాడు శత్రువు విసుక్కుందడం సహించలేక పోయారు. అందుచేత ఆ వ్యాపార ప్రచురణ అంతటితో ఆపమని థాకరేని ఆశని యజమానులు అజ్ఞాపించారు. జాన్ రస్కిన్ ఎవరూ తన నోరు నొక్కలేరని, కాలాన్ని అవలేరని తన వ్యాస పరంపరను “ఫ్రెజర్స్ మేగజైన్” లో ప్రచురించ సాగారు. అయితే ఆరు వ్యాపార ప్రకటన తర్వాత మళ్ళా పూర్వపు గతే పట్టింది. పత్రికాధిపతుల వ్యాస ప్రకటనను ఆపివేయమని సంపాదకుణ్ణి ఆదేశించారు. కారన్ హిల్ మేగజైనులో పడిన వ్యాసాలు “అన్ టు ది లాస్ట్” అనే పేరుతో గ్రంథ రూపంలో వచ్చాయి. (1862) ఫ్రెజర్ పత్రిక లోని వ్యాసాలు కూడా గ్రంథ రూపంలో వెలువడ్డాయి. (1872) “అన్ టు ది లాస్ట్” లో రస్కిన్ పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని ఒక కోణంలోంచి చూశాడు. జీతాల గురించి, వాటిని చట్టరీత్యా నిర్ణయించడం గురించి నిరుద్యోగ నిర్మాతల గురించి, సమ్మెల గురించి చర్చించాడు. ఆర్థిక సమస్యలు విషమించి సప్పుడు యజమానుల దృక్పథం ఒక రకమన్ని, పనివాళ్ళ దృక్పథం వేరొక రకమని ఏ రాజకీయ శాస్త్రజ్ఞునా వాళ్ళను కలపలేదని భావించాడు. రిస్కిన్ ఇలా ఉపాస్తున్న కాలంలోనే అంతకుముందే ఆర్థిక విధానాల పైన సమగ్ర పరిశోధనలు జరిపి కమ్యూనిస్టు మూనిఫెస్టోను కారల్ మార్క్స్ తనమిత్రుడు ఎంగెల్స్ తో కలిసి రచించి సక్రమ శాస్త్రీయ సామ్యవాద మార్గాన్ని సూచించ గలిగాడు. ఒక నూరేళ్ళ కాలంలోపునే మార్క్సిజం వల్ల ప్రపంచంలోని మూడవ వంతు భాగంలో సోషలిస్టు రాజ్యాలు వెలుస్తాయని ఆనాటి ఆర్థిక వేత్తలు ఊహించలేక పోవడం లోక విచిత్రం.

ఆశయాల, ఆచరణ

ధనవంతులు తమ సంపదలో కొంత భాగాన్ని కనీసం పదో వంతును ధర్మకార్యాలకు వెచ్చించాలని జాన్ రస్కిన్ ప్రబోధించారు. తన ఉపదేశాలను తాను ఆచరించడమే కాక తన శిష్యుల చేత ఆచరింప చేశాడు. జాన్ రస్కిన్ ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వ విద్యాలయంలో లలిత కళల ప్రొఫెసర్ గా 1869 నుంచి పని చేశాడు. కోలనుసీమలో స్థిరపడినా రచనా వ్యాసంగం, అచార్యత్వం కొనసాగించాడు.

కోలనుసీమలోని కోవిన్డన్ వద్ద వున్న బ్రాంట్ ఫుడ్ లో రస్కిన్ వున్నంత కాలం అక్కడికి ఎందరెందరో ప్రముఖులు వచ్చేవారు. అటునంటి పారిలో చార్లెస్ డార్విన్ ఒకరు. చరిత్రకారుడు జేమ్స్ బ్రాడ్ [1818-94] కూడా రస్కిన్ ఇంటికి వచ్చాడు. రిస్కిన్ రచనల వల్ల టాల్ స్టాయ్, మెన్ ట్యాగార్ట్ ప్రభావితులయ్యారు. “మన కాలంలోనే ఒక్క ఇంగ్లండు లోనే కాక అన్ని కాలాలలోనూ, అన్ని దేశాలలోనూ గొప్పగా గుర్తింప దగ్గ మహా మనిషి జాన్ రస్కిన్” అంటూ టాల్ స్టాయ్ రాశాడు. అతడు హృదయంతో ఆలోచించే వ్యక్తి అని. అతడు చెప్పినవి కేవలం తన కాలంలో తాను చూసినవి భావించినవి కాక భవికాలంలో అందరూ ఆలోచించేవి అనిలాషించేవి” అని కూడా టాల్ స్టాయ్ చెప్పాడు. దక్షిణాఫ్రికాలో వున్నప్పుడు గాంధీజీ యవకుడుగా రస్కిన్ వల్ల ప్రభావితమై “అన్ టు ది లాస్ట్” గ్రంథాన్ని గుజరాతీ భాషలోనికి అనువదించాడు.

కావ్యీయ సామ్యవాదం ముందు రస్కిన్ తోడవటం చాలా సేలనం గానే కనిపిస్తోంది. కాని తన కాలంలోని వెట్టుబడిదారులను తన రచనలతో

హడలగొట్టిన జాన్ రస్కిన్ చరిత్రలో నిలిచిపోయే వ్యక్తి. అందుకే అతడు బ్రాంట్ వుడ్ లో నివసించిన గృహాన్ని అతని జ్ఞాపకార్థం ఒక బ్రష్టు వారు శాశ్వతంగా భద్రపరుస్తున్నారు.

మ్యూజియం

వర్చువర్లు కొన్నాళ్ళు కాపురం చేసిన కపోత కుబీరాన్ని సందర్శించి దానికి పెళ్ళినప్పుడే నేను నా సహచరులతోపాటు, రస్కిన్ గృహాన్ని మ్యూజియమునూ తీరుబాటుగా చూశాను. కోనిసన్ సరస్సుకు తూర్పు గట్టున మ్యూజియం వుంటే పడమటి గట్టున గృహం వుంది.

మ్యూజియంలోనూ, గృహంలోనూ ఆనాటి వస్తుసామగ్రిని, పుస్తక సంపూర్ణ విశిష్టం చేశారు. రస్కిన్ వేసిన చిత్రాలను భద్రపరిచారు. వ్రాత ప్రతులనేకాక అవి వ్రాయడానికి ఉపయోగించిన బాతుకలాలను కూడా ప్రచుర్ణన పేటికల్లో దాచారు. రస్కిన్ గృహంలో అతని తల్లి దండ్రుల చిత్రపటం. రస్కిన్ చిత్రపటం (జార్జి రిచ్చండ్ వేసినది) వున్నాయి. రస్కిన్ గృహం పడమారు యకరాల సంక్షేత్రంలో వుండేది. అతను దానిని కొన్నప్పుడు రస్కిన్ చుట్టాలు దానిని 500 ఎకరాలకు పెంచారు. రస్కిన్ చనిపోయిన అతని బంధువులు ఆయన ఎన్నేళ్ళో శ్రమపడి సంపాదించిన కళాఖండాలను అమ్మువేయసాగారు. రస్కిన్ పల్ల ఎంతో అభిమానం గల జాన్ హోవర్డు పైట్ హావుస్ అనే ఆయన (1896 లోనే బర్మింగ్ హాం రస్కిన్ సొసైటీ స్థాపించినవాడు.) 1932 లో బ్రాంట్ వుడ్ ను కొని ఉత్తర ఉత్తర దానిని జాతికి సమర్పించాడు.

మ్యూజియంలోనూ వున్నాడు కళాపోషణ చేసేవారు. రాజుపోషకులూ, మహారాజుపోషకులూ పోయిన ప్రజా ప్రభుత్వాలు జాతి గర్వించదగ్గ కళా

కారుల గృహాలను మూజియములుగా మార్చి వారివారికి సంబంధించిన సమస్త వస్తుసామగ్రిని పుస్తక సంచయాన్ని వివిధ ప్రదేశాల నుంచి సేకరించ లేవా? సోషలిస్టు వ్యవస్థ వచ్చేదాకా కళాపోషణ బదులు 'కలాపోసన' మాత్రమే జరుగుతుంది.

షేక్ స్పియర్ పుట్టిన వూళ్ళో .....

మా పెద్ద బాబాయి పుట్టి పెరిగిన ఇళ్ళలోనూ, వీధుల్లోనూ నేనూ పుట్టి పెరిగాను. రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి చదువుకొన్న చోటే నేనూ చదువు కొన్నాను కాశీపట్నం రామరావు మాస్టారు చదువు చెప్పే కాన్వెంటు నాకు తెలుసు. విజయనగరంలో గురజాడ ఆస్పరావుగారు వివసించిన ఇల్లా నడి చిన రోడ్లూ నాకు తెలుసు. ఆయన పాఠాలు చెప్పిన కాలేజీలో ఉత్తరోత్తరా కృష్ణశాస్త్రిగారూ, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు గారూ చదువుకొన్నట్టే నేను చదువుకొన్నాను. అయ్య కోనేటి గట్టున శ్రీరంగం నారాయణబాబు కూర్చోనే 'గుమ్మి'లో నేనూ కూర్చోని అకని విజమైన వచన కవిత్వం నెమరువేసుకొన్నాను. చాగంటి సోమయాజులు కథలు రాసిన గదిలో కూర్చోని విశ్వ సాహిత్యంలో మంచి కథలు బోలెడు చదువుకొన్నాను. దోణంకి ఆప్పలస్వామిగారు చదువుచెప్పిన లైబ్రరీలోంచి ఎన్నో వుత్తకాలు తీసుకొని చదివాను ఇందరు సాహితీ మూర్తుల స్వస్థలాలూ వాటి విశేషాలు నా జీవితకాలంలో నాకు మరపురాని అనుభవాలును కలిగించినట్టే ఇప్పుడు నా బ్రిటన్ పర్యటనలో కాలనుసేమలోనే కాక బిక్కింగ్ హంపైర్ లోని మిల్టన్ కుబీరం ఎయిర్ మైర్ లోని రాబర్టుబర్న్స్ జన్మస్థలం వార్విక్ మైర్ షేక్స్పియర్ స్వస్థలం నాలో ఎన్నో పాతజ్ఞాపకాలనూ, కొత్త పిషయా లను తెరతాలు తెరతాలుగా రేకెత్తిస్తున్నాయి.

జన్మ స్థల సందర్శన

షేక్స్పియర్ జన్మస్థలాన్ని నేను ఇప్పటికీ ఒక్కసారి కాదు. మూడు సార్లు చూశాను. ఇంకో రెండుసార్లయినా చూడాలని వుంది. ఈ సంవత్సరం ఆగస్టు 11 వ తేదీ నాడు ఆక్స్ఫర్డు వెళ్ళి తిరిగివస్తూ మహాకవి జన్మస్థలం దగ్గర ఆగాం (ఆ పూరు మీదుగానే మేము బర్మింగ్ హాం రావాలి) సాయంత్రం 7 గంటలయింది మవదేశంలో నాలుగు గంటలకి ఎంత ఎంతా వెలుతురూ ఉంటాయో అంత చక్కగా వుంది. నవీతీరావ పార్కులో షేక్స్పియర్ విగ్రం వుంది. ఆ మహాకవి జీవితాన్ని ఎన్నికోడాల నుంచి చూశాడో అన్ని కోడాలనుంచి ఆ విగ్రహాన్ని తనివితీరా చూడాలనిపించింది. ఉన్నత శిలావేదిక పైవున్న ఆ విగ్రహం అకువచ్చగా, వెచ్చగా, అవవరతం ఆలోచనా మృగమై వుంటుంది. ఆ విగ్రహానికి నాలుగు దిక్కులా ప్రదక్షిణ క్రమంలో వ్రిన్స్ హాక్, హేష్లేట్, లేడీ షేగ్గుత్ ఫార్స్టాఫ్ కాంస్య విగ్రహాలున్నాయి.

ఆ ఆగస్టు సాయంత్రంపు మృదులా దీవకాంతిలో, ఏవన్ నవీతీరావ బ్రాన్సువ్ పుర్యావవనాలలో వున్న ఆ మహోన్నత పీఠంపైన ఆసీనుడైన ఆలోచనామూర్తివి అన్ని కోడాలలోంచి వీక్షిస్తున్నప్పుడూ అతని చూట్టారా వున్న నాలుగు విగ్రహాలను చూస్తున్నప్పుడూ అతని నాటకాలలోని పంక్తులూ సానెట్లలోని చరణాలూ, జీవితంలోని విశేషాలూ జ్ఞప్తికి వచ్చాయి. ఎదుటనే రాయల్ షేక్స్పియర్ కంపెనీ వారి నాటకశాల వుంది. ఆ ఆవరణలోనూ పక్కనేవున్న రెండు వర్లాంగుల రోడ్డు మీదా కార్లు వున్నాయి. ఆ ఆగస్టు పదకొండో తారీఖున ఆ నాటక శాలలో సాయంత్రం 7-30 గంటలనుంచి “కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రర్స్” ప్రదర్శిస్తున్నారు. “హావున్ ఫుత్” టిక్కెట్లు కనీసం ఒక నెలాళ్లు ముందుగా బుక్ చేయించుకోవాలి. ఆగస్టు 9వ తేదీ నుంచి 1984 జనవరి 28వ తేదీ దాకా అర్బెల్ల పాక రోజులపాటు ఆ నాటకశాలలో

ఏ రోజు ఏ నాటకం వేస్తారో ముందుగానే చుడతల కరపత్రంలో ప్రకటిస్తారు. ఆ సాయంత్రం మనసులోనే కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రర్ మనసం చేసుకొంటూ తిరుగు ముఖం వట్టాం,

జూలియన్ సిజర్ నాటకం

మళ్ళీ పెద్దెంబరు 19వ తేదీనాడు షేక్స్పియర్ జన్మస్థలానికి వెళ్ళాం. ఈసారి నాటకానికి టిక్కెట్లు బుక్ చేయించుకొన్నాం. ఆ నాటి నాటకం జూలియన్ సిజర్ (ఈనాటకంలోని కొంతభాగాన్ని నేను ఎస్.ఎల్.ఎల్.సీ లో పాత్య భాగంగా చదువుకొన్నాను). ఈ విషయంత నాటకాన్ని షేక్స్పియర్ క్రిస్తుళకం, 1599 లో రాయగా మొట్టమొదటిసారి ఆ సంవత్సరమే ప్రదర్శించారు. (ఈ నాటకాన్ని 1829లో పుస్తక రూపంలో ప్రకటించారు) నాటక ప్రారంభానికి ముందుగానే పోగ్రాం పుస్తకాన్ని కొన్నాం ఇది ఆర్టుపేపర్ మీద ఫుల్ స్కేప్ పైజలో ఎన్నో ఛాయ చిత్రాలతో ప్రకటించిన పద్నాలుగు పుటల పుస్తకం వ్యాపార ప్రకటనలు పోగా. ఇందులో నాటక కంపెనీ చరిత్ర, నాటక పాత్రల చరిత్ర దానిపై కారల్ మార్క్స్ దగ్గర్నుంచి హెరాల్డ్ విల్సన్ ఇనాక్ పసాక్ మొదలైన వారి వ్యాఖ్యాలు, నాటక రచనకు నేపథ్యం, నాటక ప్రదర్శనలో నిర్వహణలో పాగొన్నవాళ్ళ సచిత్ర సమాచారం ఉన్నాయి.

సన్నూ సోమసుందర్నీ ఈ నాటకానికి తీసుకెళ్ళి డాక్టర్ చాపరాల బాబూరావుగారు పెలిపోన్ పైన టిక్కెట్లు బుక్ చేశారు. కనుక నాటకాల వారు మాకు కేటాయించిన సీట్లు ఎక్కడున్నాయో, ఎలావున్నాయో మాకు ముందుగా తెలియలేదు. వెయ్యి మంది కూర్చోని సీటీంచే ఈ నాటకాలలో వన్నెండున్నర పొండ్ల నుంచి రెండు పొండ్లదాకా ఎవిమిది తరగతుల టిక్కెట్లున్నాయి. అంటే 'ఎ' తరగతి టిక్కెట్లు రమారమి రెండు వందల రూపాయలూ చివరి క్లాసు ముప్పయి మూడు రూపాయలని చెప్పాలి. మాకు తలా మూడున్నర పొండ్ల టిక్కెట్లే దొరికాయి (అంటే చునిషికి యాభై ఆరు రూపాయలన్నమాట). బాల్కనీలో పైడు సీట్లుమాత్రం లేటు బుక్కింగ్ లో దొరికాయి. ప్రదర్శన బాగా రక్షితబ్ధిదంవల్ల ఆసౌకర్యమైన ఆసనాలపై

కూర్చున్నానున్న భావం నాటకం ప్రారంభంలోనూ నాటకాంతంలోనూ తప్ప
మాటు కలిగలేదు.

ఈ సంవత్సరం అగస్టు నుంచి వచ్చే యేడు జనవరిదాకా ఈ నాటకాన్ని వివిధ థేటీలలో ముప్పయియేడు సార్లు ప్రదర్శించడానికి కంపెనీవారు నిర్ణయించుకున్నారు. సెప్టెంబరు 19వ తేదీనాడు మేము చూపిన ప్రదర్శన ఈ సీజన్ లోని పదకొండవ ప్రదర్శన దీనికి రాన్ డేవియల్స్ దర్శకత్వం వహించాడు. సీజర్ పాత్రను జోసఫ్ ఓకోనోర్ బ్రూటన్ పాత్రను సీజర్ మెకింనెరీ, కేషియన్ పాత్రను ఎమ్రీన్ జేమ్స్ చాలా సమర్థంగా నటించారు. డేవిడ్ స్కాపీల్ అనే నలుడు మార్క్ ఆంథోనీ పాత్రను రాయక క్తులా బాగా పోషించినా కేషియన్ ముందూ బ్రూటన్ ముందు రాజీనామా చేసే పోయాడు. (సినిమాలో రిచర్డ్ బర్ట్ న్ నటన చూశాక ఎవరూ ఆంథోనీ పాత్రను వేసినా సూర్యుని ముందు దివీటీలోగే కనబడతాడు) చిన్న పెద్ద నర్తకై ముగ్గురు పాత్రదారులు నటించిన ఈ నాటకం మూడు గంటల పేపు సాఫీగా సాగిపోయింది. (మధ్య పదిహేను విమూషాల విరామం వుంది)

మామ్మూలు పోజ్జులతోబాటు నేను “బిపోర్ ది కర్డెన్ రెయిజన్” అనే క్షరవక్తాం. వరసవరతో ఇరవయ్యో నెంబరు కరవక్తం ఒకటి సంపాదించెను. (ఖరీదు ఇరవై పెప్పీలు). ఈ నాలుగు పేజీల సమాచార కరవక్తంలో గడచిన మూడు వందల సంవత్సరాలలో జూలియన్ సీజర్ నాటక ప్రదర్శనల చరిత్ర సంక్షిప్తంగా వుంది. 1613 నుంచి 1881 దాకా పది ముఖ్య ప్రదర్శన వివరాలు ఒక పుటలో వుంటే 1889 నుంచి షేక్స్పియర్ జన్మ స్థలంలోని ప్రదర్శనల వివరాలు ఇంకో పుటలో వున్నాయి.

నాటకాలపై విశేషం

షేక్స్పియర్ 1616 లో క్లిర్క్ షెడ్యూల్డు. అతని స్వస్థలంలో

అప్పుడు నాటక ప్రదర్శనలు ఇవ్వడం చట్టవిరుద్ధం. ఇది ఆ తర్వాత 150 సంవత్సరాలవాకా కొనసాగింది. చుహాకవి మరణించిన ఇరవై సంవత్సరాలకే అతని స్వగ్రామవాసులు “షేక్స్పియర్ మామూరు వాడే నండోయ్” అని సగర్వంగా చాటుకొనేవారు గాని అతని నాటకాన్ని ఒకపైనా అడిగాని, అడిచి గాని పుణ్యం కట్టుకోలేదు. 1769 లో షేక్స్పియర్ నాటకాలవల్ల పేరు ప్రఖ్యాతులను గడించుకొన్న చుహావటుడు డేవిడ్ చుహాకవి స్థలంలో పండు గలు జరిపించాలనుకొన్నాడు. పుష్టిగా ఆహార పదార్థాలూ పూటుగా పానీ యాలూ అర్పణంగా దాకా సంచాలూ అన్నీ ఆ పండుగలో వున్నాయి గాని షేక్స్పియర్ నాటకాలను ప్రదర్శించాలన్న ఇంగితం ఎవరికీ లేకపోయింది. చురో వంద ఏళ్ళకు గాని షేక్స్పియర్ స్వస్థలంలో శాశ్వత నాటకాలను నెలకొల్పాలనే సదుద్దేశం గ్రామవాసులకు కలగలేదు.

1961 లో షేక్స్పియర్ త్రిశతజయంతి జరిపారు. అప్పుడు స్థాని కంగా సంబంధాలు జరిపారు. ఇందుకు రాజధాని అభ్యంతరం చెప్పిన గ్రామ వాసులు లెక్కపెట్టలేదు. వన్నెండు రోజులపాటు ఉత్సవాలు జరిపారు. మామూలుగా నాలుగు ప్రక్కల నాటకశాలలోకాక వన్నెండు వక్కల నాటక శాలలో షేక్స్పియర్ నాటకాలు ఆరింటివి అడించారు. ఈ ప్రప్రథమ స్థానిక మహోత్సవాలను ఆ వూళ్ళో సారాబట్టి యజమాని జరిపించాడు. ఈయన కొడుకే చార్లెస్ ఎడ్వర్డు ప్లవర్ 1875 ఒక కమిటీని స్థాపించి చుహాకవి స్మారక భవనాన్ని నిర్మించి నాటకాలు అడించడానికి ఇరవై వేల పౌండ్ల నిధి కోసం ఏర్పాట్లు చేశాడు. అనుకొన్న విరాళాలు రాకపోతే, పాపం, చాలా వరకు ఆ మొత్తాన్ని తానే స్వయంగా భర్తీచేశాడు. అంతేకాక నదీతీరాన ఠెండెకరాళి భూమిని కూడా దానం చేశాడు. ఇక్కడే “షేక్స్పియర్ మెమోరి

యల్ అసోషియేషన్” లాభాల కోసంకాక శాస్త్రాలను, కళలనూ ప్రోత్సహించడానికి స్థాపించి కంపెనీల చట్ట ప్రకారం రిజిస్టర్ చేశారు.

థియేటర్ ప్రారంభోత్సవం

1879 లో షేక్స్పియర్ మెమోరియల్ థియేటర్ ప్రారంభోత్సవం జరిగింది. విక్టోరియా యుగంలోని గోథికి శిల్ప రీతుల్లో ఈ భవనాన్ని నిర్మించారు. “మద్ ఎడూ- ఎటాట్ నథింగ్” అనే నాటకాన్ని మొట్టమొదట ప్రదర్శించారు. నాటి నుంచీ ఈ నాటకశాలలో ప్రదర్శనలు అవిచ్ఛిన్నంగా జరుగుతూనే వచ్చాయి. నాటకశాలకు అనుబంధంగా ఒక శాశ్వత చిత్ర పట మందిరాన్ని గ్రంథాలయాన్నీ నెలకొల్పారు. 1888లో ఆస్కార్ వైల్డు వీటిని నందర్పించి “కడు సుందరమైన భవనం. ఇంగ్లండ్ లో బహు కాలానికి ఇటువంటి ముచ్చటైనది నిర్మించారు అని మెచ్చుకొన్నాడు. 1926 లో ఈ భవనం అగ్ని ప్రమాదం వల్ల చాలా భాగం కాలిపోయింది. అప్పుడు బెర్నార్డుషా ఇలా రాశాడు “అగ్నిప్రమాదానికి స్ట్రాట్ ఫర్థ్ గ్రామ వాసులు లను అభినందించాలి. పందొమ్మిదో శతాబ్దంలో పరమభ్రష్టుగా ముదనష్టంగా కట్టిన భవనాలలో ఆ స్మారక భవనం ఒకటి.”

ఆస్కార్ వైల్డు అంత ప్రశంసించిన బెర్నార్డుషా ఇంత తిట్టిపోసిన థియేటర్ కాలిపోయినా అదృష్టవశాత్తూ చిత్రపటాలూ, శిల్పాలూ గ్రంథాలూ ఏమాత్రం చెడకుండా దక్కాయి. 1922 నాటికే జాతీయస్థాయిని అందుకున్న నాటకశాలను అగ్ని ప్రమాదం తర్వాత కొత్త స్థానంతో మళ్ళా కట్టదలిచారు. దానికి ఆరేళ్ళ పట్టింది. ఈ ఆరేళ్ళపాటు స్థానిక నివిమా హాలులో నాటక ప్రదర్శనలను ఇచ్చేవాడు.

అది నుంచీ షేక్స్పియర్ స్మారక చిహ్నాలను నెలకొల్పడానికి పాటుపడుతున్న ప్లవర్ కుటుంబంలోని వారే మళ్ళీ కొత్త థియేటర్ నిర్మాణానికి నడుం కట్టారు. ఈసారి అమెరికన్లు అర్థికంగా చాలా బాగా అడుగుకొన్నారు. 1932 లో భవనం పూర్తయింది. ఆ యేడు ఏప్రిల్ 28వ తేదీనాడు [అది షేక్స్పియర్ జన్మ దినం అని రివాజు] డ్రెన్స్ ఆఫ్ వేర్స్

కొత్త నాటకాలకు ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు. [ఈయనే ఉత్సరోత్తరా రాజ్యం త్యాగం చేసిన డ్యూక్ ఆఫ్ విండసర్] ఇది వేయిమంది ప్రేక్షకులు కూర్చోవడానికి వీలుగా కట్టినకాల పేక్స్పియర్ నాటకాలలో ప్రముఖమైన హెన్రీ ది ఫోర్టు నాటకం ప్రధమ భాగాన్ని మేటనీ మేళలోనూ ద్వితీయ భాగాన్ని సాయంత్రం ప్రయత్నించారు. ఈ పేక్స్పియరు మెమోరియల్ థియేటర్ను 1961 నుంచి రాయల్ పేక్స్పియరు థియేటరు అని పిలవాలని ప్రేమీ కౌన్సిల్ శాసించింది.

— చిత్రవటాల గేరి —

ఈ థియేటర్ను అనుకొనే చిత్రవటాల గేరిని నెలకొల్పారు. ఇందులో 287 ప్రదర్శన వస్తువులు వున్నాయి. వివిధ శతాబ్దాలలో వివిధ చిత్రకారులు చిత్రించిన షేక్స్పియర్ చిత్రాలు, శిల్పులు మలచిన పాఠశాల విగ్రహాలూ, కాంశ్య విగ్రహాలూ, కొన్ని డజన్లు వున్నాయి. వీటిలో లూయీ ప్రాంకస్ రూచిలోక్ (1695 - 1762) చెక్కిన శిల్పం ప్రాచీనం (నెంబరు 207) జార్జి రోమెన్ (1734-1802) చిత్రించిన శైశవ దశలోని షేక్స్పియర్ చిత్రం ఒకటి. ప్రాచీనం అని చెప్పాలి (నెంబరు 95) అంజలికా కావ్ మన్ (1741 - 1807) చిత్రించిన ఐడియల్ ప్రొటెయిడ్ ఆఫ్ షేక్స్పియర్ కూడా ప్రాచీనమే (నెంబరు 31). ఇవాళ మహాకవి శిల్పాలూ, చిత్రవటాలూ ఇన్ని కుప్పలు తెప్పలుగా ఉన్నా అతను ఒక కుప్పవన్నడు ఏ ఒక్కడూ అతని రూపు రేఖల్ని చిత్రించలేదు. అన్నీ అతని కీర్తివ్రతిష్ఠలు ఇమమడించాక రచించినవే.

అయితే షేక్స్పియర్ కు చెందిన చిత్రాలనూ శిల్పాలనేకాక అతని పాతకాలలోని వివిధ ప్రముఖ దృశ్యాలు ప్రదర్శనలను చూపే, లేక ఈసాంచో దేశదేశాల ప్రసిద్ధి చిత్రకారులు చిత్రించిన పటాలుకూడా ఈ గేరిలో వున్నాయి. వివిధ శతాబ్దాలలో ప్రముఖ వటీపటాల అపార్యం లోని భాగమైన దుస్తులను ఇప్పటికీ చెక్కుచెదరకుండా ఇక్కడ గాజా గదులవంటి నిలుపుపెట్టెలో భద్రపరిచారు. డెవడ్ గారిక్ మొదలుకొని నర్ లారెన్స్ అలీసర్ దాకా ప్రముఖ పటాలు ధరించిన వివిధ పాత్రల చిత్రాలు కూడా వున్నాయి.

ఇంతటి మహత్తర చరిత్రగల తామిల్ షేక్స్పియర్ కంమెటికి పీఠులకు పొండ్ల అప్పులు వున్నాయి. ఏదీ ఈ సంస్థకు మున్నె ఆరు

లక్షల గ్రాంటు ప్రభుత్వంనుంచి వస్తుంది. వచ్చే సంవత్సరం వలపై తొమ్మిది లక్షల పౌండ్ల విరాళం కేటాయించారు. రాయల్ వేక్స్ ప్రియర్ కంపెనీ లాగే రాయల్ ఓపెరాహౌస్ అనే సంస్థకూడా స్వయం ప్రతిపత్తిగల కళాత్మకమైన కంపెనీ. దీనికీకూడా పబ్లికాండు లక్షల అరవై వేల పౌండ్ల నష్టం కనబడుతుంది. ఈ జాతీయ సంస్థలగురించి విచారణ జరపమని లోగడ ఫిబ్రవరి మాసంలో ప్రభుత్వం ఒక కమిటీని వియమించింది.

— క్లయిన్ ప్రీస్ట్లీ నివేదిక —

ఆ కమిటీ అధ్యక్షుడు క్లయిన్ ప్రీస్ట్లీ తన నివేదికను ఇటీవలే ప్రకటించాడు. రాయల్ ఓపెరా హౌస్ ని, రాయల్ వేక్స్ ప్రియర్ కంపెనీ జాతీయంచేసి మధ్యవర్తున ప్రమేయం లేకుండా ప్రభుత్వమే ధన సహాయం చేయాలని సిఫార్సు చేశాడు. ఈ సలహాని అందరూ ఖండించారు బ్రిటన్ లోని అర్బన్ కౌన్సిల్ అధ్యక్షుడు సర్ విలియమ్స్ రీసెమోగ్ చాల తీవ్రంగా తన అభ్యంతరాన్ని తెలియచేశాడు. ఏ దినపత్రికకైనా ప్రత్యక్షంగా ప్రభుత్వ నిమిలను ఇవ్వడం ఎంత తగనిపినో కళాత్మకమైన సంస్థలకు కూడా సూటిగా తనంతటానే. ద్రవ్యాన్ని ఇవ్వడం సర్కారువారికి కూడా నిషేధి. బి.సి. వంటి సంస్థల గవర్నర్లు వలాగే సృజనాత్మక వ్యక్తులు స్వాతంత్ర్యాన్ని సంరక్షిస్తున్నారో అలాగే అర్బన్ కౌన్సిల్ కూడా ప్రదర్శన కళల స్వేచ్ఛను పరిక్షిస్తుంది" అని నిర్బంధంగా చెప్పాడు.

ఈ విషయమై బైమ్స్ పత్రిక కూడా ఫడింగ్ ఫర్ ది అర్బన్" అనే హెడ్డింగు పెట్టి ద్విత్వీయం సంపాదకీయం వ్రాసింది. నేషనల్ మ్యూజియం లను గవర్నమెంటు స్వయంగా తన ధన సహాయంతో నడవడం భావ్యమే. అయితే సృజనాత్మక ప్రదర్శనీయ కళలకు పరోక్షంగా ఇంత

వరకూ ధన సహాయం చేస్తోంది. ఆర్ట్ కౌన్సిల్ ద్వారా ఈ ధనాన్ని వన్నెండు వందల సంస్థలకు పంచిపెడుతున్నారుగానీ నాలుగు పెద్ద కంపెనీలు విరాళంలోని మూడో వంతును వుచ్చుకొంటున్నాయివేదకొండు వందల తొంబై అరు సంస్థలకు మిగతాది పంచిపెట్టాలి. కామన్స్ కమిటీ వారి సిఫార్సు ప్రకారం నాలుగు బడా సంస్థలను ఇద్దరు ముగ్గురు వ్యక్తులు చేతిలో పెట్టి ప్రభుత్వమే నడిపితే చాలా అవర్దాలొస్తాయి అని డైమ్యు పత్రిక సంపాదకీయంలో స్పష్టం చేసింది.

నేషనల్ మ్యూజియంలను నడవడంలో "ఫోలిటిక్స్" ఏమీ ప్రవేశించలేదు. సృజనాత్మక ప్రదర్శనీయ కళలమీద పెత్తనం వహించేవారు, ప్రభుత్వానికే జావాబుదారులైతే బోలెడు రాజకీయాలు రాజుకుంటాయి. అందుకే పెత్తందారులను దూరం చేయాలని ప్రజలూ కళాకారులూ ప్రయత్నిస్తున్నారు. మన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంలాగే ఈ ఆంగ్ల ప్రభుత్వం కూడా ఖచ్చితమైన పొదుపు వ్యయాలకు పూనుకొని కళలను ఈ విధంగా 'కనీసం' వల్ల విశ్వవిఖ్యాతమైన రాయల్ పేక్స్పియర్ కంపెనీకి కూడా అగచాట్లు వచ్చివడే సూచనలు కనబడుతున్నాయి. అలాంటిదేం జరగకూడదని అశ్చర్యం.

పేక్స్పియర్ పుట్టిన వూళ్ళో ఈ థియేటరు, గేలరీలు మాత్రమే కాక ఇంకా చాలా వున్నాయి. అందుకే పెప్టెంబరు 19వ తేదీనాడు నాటకశాలలో జూలియర్ వీజర్ నాటకాన్ని చూశాక బర్మింగ్ హాం వెళ్ళిపోయి మళ్ళా అయిదు రోజులకు పెప్టెంబరు ఇరవై నాటగో శారీ ఖున స్ట్రాట్ ఫర్డ్ ఆన్ ఏవన్ కు బయలుదేరాం. "మళ్ళా ఎందుకోసం" అని కొందరు ప్రశ్నించారు నేను మాపెద బాబాయిలాగ.

వేళకాని వేళలలో

లేనిపోని వాంఛలతో

దాడికాని దారులలో

కానరాని కాంక్షలతో

దేనికొరకు పదే పదే

దేవులాడుతావా :

అని నన్ను నేను ప్రశ్నించుకొను, ఇది దేశంకాని దేశం అని నేను ఎన్నడూ అనుకోవడంలేదు. నా కాంక్షలన్నీ కానవచ్చే కాంక్షలవుతున్నాయని నాకు తెలుసు. షేక్ స్పియర్ పుట్టిన గ్రామంలో నేను నేను దేని కొరకు దేవులాడెనో అవన్నీ తెలుసుకోగలిగాను. శతాబ్దాలు గడుస్తున్నా గతంలోనికి నిష్క్రమించకుండా వర్తమానంలోనే వర్ధిల్లుతూ రవిష్యత్తులోనికి పయనిస్తున్న ఆనన్యసామాన్య కీర్తిశేషుని స్వగ్రామంలో అతని స్ఫూర్తిని, అతని సామాజిక ప్రవృత్తిని సాహిత్య దీప్తిని విబుధులందరివల్ల విన్నంత కన్నంత తెలియవచ్చినంత తేటపర్చుకొని ఆకళించుకోగలిగాను. మాటలపై వెతుక్కోకుండా నా విన్నవి కన్నవి వేరే విన్నవించుకొంటాను.

ప్రప్రథమ భారత బాగ్యవీధాత

ఈ వ్యాసాన్ని సెప్టెంబర్ 27వ తేదీ తెల్లవారుదూమున రాస్తూన్నాను. ఈ తేదీ చాలా ప్రాముఖ్యమున్న తేదీ. ఇది చరిత్రలో చెరిగిపోని దినం ఈనాడు. ఇదే బ్రిటన్ లో సరిగ్గా నూటయ్యై సంవత్సరాల క్రిందట ఒక ప్రఖ్యాత భారతీయుడు కాలధర్మం చెందాడు. కలకాలం నిలిచి పోయేటట్టు తన వారసత్వాన్ని మానవ జాతికే ఇచ్చిపోయాడు. అతడు మనుషులలో అనన్య సామాన్యుడు. మనీషులలో మహమ్మద్ సమానుడు ఆయన పేరు రాజారామమోహనరావు.

....రావు 180వ వర్థంతి....

రాజారామమోహనరావుని ఇవాళ ప్రపంచమంతా జ్ఞాపకం చేసుకొంటున్నది. గాని, ఆంధ్రులెప్పుడు అతణ్ణి మరచిపోలేదు వీర పూజలో ఆంధ్రులే అందెవేసిన చెయ్యి. తెలుగు దేశంలో వున్నంత "రామ మోహన్" నామధారులు మరెక్కడా లేరేమో! ఆంధ్రులపై అతని ప్రభావం ఒక చెరగని ముద్ర. అందుకే అతని నూటయ్యైవ్య వర్థంతి నాడు ఇక్కడ బ్రిష్టల్ పట్టణంలో అతని సమాధి ముందు ఆంధ్రులు శ్వేత పుష్పాలు నమర్పించి శ్రద్ధాంజలి పుట్టించడం జరిగింది.

ఒక్క ఆంధ్రులేకాదు. భారతీయలేకాదు బ్రిటన్ లోని బ్రిష్టల్ ఇండయన్ అసోసియేషన్ వారే కాదు అనేకులైన ఆంగ్లేయ విద్యార్థికులు బ్రతం ఆయనకు అయిదు రోజుల మంచి అంజలి పుట్టిస్తున్నారు. ఆయన పుట్టి కన్నుతెరిపించిన భారత దేశంలో ఎన్ని సంస్కరణ పథలు జరిగినా ఆయన మెట్టి కన్ను మూసిన బ్రిటన్ లోని ఇన్ని రోజులు ఆ మహనీయుని

స్మారక సమాజేశాలే కాక ఎవరేని ఎగ్జిబిషన్ ఒకటి ఏర్పాటు చేసి ఆ చిరస్మణీయణ్ని చేతుభారా నమస్కరించి అతని జీవితాన్ని పునాశ్చరణ చేసుకొనడమే చాలా గొప్పవిషయం.

బ్రిటన్ లో ఎన్ని సంఘాలున్నా బ్రిష్టల్ పట్టణంలో ప్రత్యేకంగా “బ్రిష్టల్ ఇండియన్ అసోసియేషన్” అనే సంఘం ఒకటి వుంది. ఈ సంవత్సరం రాజారామామోహన్ రాయ్ నూటయాభయ్యవ వర్థంతిని జరపాలని సుమారు ఏజ్జరం కిందటే బ్రిష్టల్ లోని ఇండియన్ సంఘంవారు ప్రయత్నాలు ప్రారంభించారు. ఈ సంవత్సరం ఫిబ్రవరి నెలలో రాజారామామోహన్ రాయ్ కమిటీ ఒకటి స్థాపించారు. దీనికి భూపేంద్రలాథర్ అధ్యక్షుడు - శ్రీమతి బి. యమ్ డామర్స్ కార్యదర్శి. ఈ కమిటీలో చిత్త శుద్ధి, కార్యదీక్ష, విజ్ఞానీగల సభ్యులు ఫిబ్రవరి నుంచి ఏడు నెలలపాటు ఎంతో శ్రమపడితే ఎనిమిదో నెల సెప్టెంబరులో ఒక వారం రోజులపాటు సంస్మరణ సభలూ, సమాజేశాలు సాధ్యమైనాయి. మన దేశంలోలాగే ఇక్కడకూడా ప్రభుత్వాధికారులకు ఈ సభల ప్రాముఖ్యాన్ని ముందే ఎంతో నచ్చచెప్పవలసి వచ్చింది. సదరు అధికారులను ప్రత్యక్షంగా కలుసుకొని రామమోహన్ రాయ్ అంటే ఎవరో. ఆయన చేసిన కృషి ఏమిటో వివరించవలసి వచ్చింది. మన దేశానికి ఈ దేశానికి తేడా ఒక్కటే ప్రయత్నాలు సంస్థలు చేపట్టే కార్యక్రమాల ప్రాముఖ్యం తెలుసుకొన్నాక చేయవలసినంత సహాయాన్ని అధికారులు చేస్తారు. మన దేశంలో ప్రభుత్వస్థాయిలో వీటికి అధారిటీ వుండడంవల్ల ప్రయోజనం వుంటుంది.

బ్రిష్టల్ పట్టణంలో బహుళ సంస్కృతులు సహజీవనం చేస్తున్నాయి. అందుచేత ఇక్కడ “మల్టికల్చర్ ఎడ్యుకేషన్ సెంటర్” అనే సంస్థ ఒకటి వుంది. ఈ సంస్థవారు సెప్టెంబరు ఎనిమిదో తేదీనాడు రోజు రోజుంతా అక్కడి టీచర్ల కోసం ఆసక్తిగల ఇతరుల కొసం రాజారామ మోహన్ రాయ్ జీవిత వివరాల్ గురించి పంచలనాత్మక కార్యక్రమాలు నడిపించారు.

... ఛాయాచిత్రాల ప్రదర్శన ...

పెద్దెంబరు ఇరవై మూడో తారీఖునాడు బ్రిష్టర్ మ్యూజియంలో
వొచ్చుటచేసిన ప్రత్యేక ప్రదర్శనాన్ని ప్రాచ్యకళల క్యూరేటర్ అమోఘ
శైవ అశిదుంకు పరిచయం చేశారు ఈ ప్రదర్శనానికి “రామమోహన్
రావు ఆళ విజీవితం కృషి నిర్మాణం” అని పేరు పెట్టారు. ఇందులో
రామమోహనరావు జీవితకాలంలో సమకాలికులు వివిధ పౌరాణిక
పాఠశాల విషయాలపై చేసిన వర్ణచిత్రాలూ, వివిధ వయస్సులో రావు
చిత్రమటలూ అనాటి వస్తుసామగ్రి దేవతా విగ్రహాలూ రావు స్మృతకాల
పున్నమ శ్రీరామద్రుతి గ్రంథ పరిచయమూ, తత్కాలపు వాస్తవత్వ
లలో రావుకి సంబంధించిన కత్తిరింపుల ఎన్నడిమెట్లూ వగైరాలూ
పున్నమ చిత్రమటలలో సహగమన దురాచారాన్ని చిత్రంచేసి, నీటి ప్రవా
హులైవోరే భృశ్యాలు మొదలైనవి కూడా వున్నాయి. వస్తుసామగ్రిలో
కలకత్తాకాకముందు నోరులేని మూగజీవాళిమని చెప్తున్నప్పుడు
సరికి చుక్కెత్తి కూడా వుంది. ఛాయా చిత్రాలలో రావు బ్రష్టర్లో
నివసించిన గృహమూ వారి ప్రథమ పతిమూ చూపించేవి కూడా వున్నాయి.

ఈ ప్రత్యేక ప్రదర్శనలో చూపించడానికిగాను చిత్రాలనూ
వస్తువులనూ గ్రంథాలనూ ఎవ్ మోలెయన్ మ్యూజియం నుంచి ఇండియా
అఫ్ సులైత్రం నుంచి మాంచస్టర్ కాలేజి నుంచి ఆక్స్ ఫర్డు నుంచి,
విక్టోరియా ఆల్బర్టు మ్యూజియం నుంచి సమీకరించారు. తేజోగలు
ఎన్నెస్కో వస్తువుల నుంచి సంగ్రహించిన మరుపుతోగానీ పట్టుకొన్నప్పు
బ్రిష్టర్ లోని భారతీయులు మడుకరులై మరచిపోలేని కుక్కల తోట
తేకె పట్టాంబి ఈ ప్రత్యేక ప్రదర్శనం ఏర్పాటు చేసినందుకు ఎంతో
అభినందించాలి.

ఈ ప్రత్యేక ప్రదర్శనాన్ని పెద్దెంబరు ఇరవై నాలుగో తేదీ అని
వారంనాడు పురపాలక సంఘం బ్రిష్టర్ మ్యూజియం ఆర్డర్ లో అనిష్ట

రించారు. ఇంతటి అపురూప సమీకరణాన్ని అశేష ప్రజలు వీక్షించాలన్న వుద్దేశంతో ఈ ప్రదర్శనాన్ని సెప్టెంబరు 24వ తేదీ నుంచి నవంబరు 18వ తేదీ దాకా అంటే ఇరవై ఆరు రోజులపాటు నడుపుతున్నాడు. “రామమోహనరాయ్ ఎవరు?” అయిన బ్రిస్టల్ లో ఎందుకున్నాడు: అతని నూటయభ్యుదయ వర్ధంతిని మేమెందుకు జరుపుతున్నాం” అనే ప్రశ్నలతో మొదలు పెట్టే ఒక కథ వస్త్రాన్ని వేసి అందరికీ ఉచితంగా ఇస్తున్నారు. ఇందులో రాయ్ సంక్షిప్త జీవిత చరిత్రను పొందుపర్చారు.

రాయ్ సంక్షిప్త జీవిత చరిత్రనైనా భారతీయ పాఠకులకు ఈ వ్యాసంలో చెప్పడం తల్లి పుట్టింటి సంగతులు మేనమామకు చెప్పడంలాగ ఒకనాడైతే విజమే కావచ్చునుగాని ఇప్పుడిప్పుడే ఆ సామెతను విజం చేయవలసి వస్తుంది.

—రాయ్ జీవిత చరిత్ర—

రాయ్ 1770లో వంగ రాష్ట్రంలోని కులీన బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో పుట్టాడు. అరబ్బీ పారశీక సంస్కృత భాషలు ఖచ్చితంగా అభ్యసించాడు. వంగ సాహిత్యాన్ని కాచి వడబోశాడు. అంగ్ల భాషను అధ్యయనం చేశాడు. చిన్నప్పుడే ముస్లిములతో కలిసి చదువుకొనడంవల్ల ఇస్లాం మతంలోని ఏకేశ్వరో పావనను గ్రహించాడు. అంగ్లేయులతో సంబంధించడంవల్ల క్రైస్తవ మత సిద్ధాంతాలను ఆకళింపుకొన్నాడు బైబిల్ మూల పాఠంలో ఏముందో తెలుసుకొనడానికిగాను హీబ్రూ, గ్రీక్, లాన్ భాషలలో కరతలా మలకల చేసుకొన్నాడు.

బహుభాషా పండిత్యం వల్ల దృక్పథం ఎప్పుడు విస్తరిస్తుంది. అన్యమత గ్రంథ పఠనంవల్ల సమన్యలకు బుద్ధి కలుగుతుంది. జాతిలో జాడ్యంగా మారిన ఘోర్యాన్ని తొలగించడానికి సంఘాన్ని సంస్కరించి

సన్మార్గంలో పెట్టాలనిపిస్తుంది. కల్ల గురువులు చెప్పే దొడ్ల భోదనలను వింటుంటే అనిపిస్తుంది. సమాజంలోని విషయాన్ని వెదకటానికే వారు కట్టాలనిపిస్తుంది. అనిపించనవల్సి, రాయ్ ఆచరణలో పెట్టాడు. వంగ భాషలో న్యూ పాఠశాల భాషలోనూ పత్రికలు పెట్టాడు. సనాతునక్షత్రంలో సమరం చేశాడు. ఉపనిషత్తులనూ, బ్రహ్మ సూత్రాలనూ సామాన్య ప్రజలకు అందుబాటులో వుండాలని అనువాదం చేశాడు. వాణిజ్యంలో రాజీందంబం వల్ల ధనం పుష్కలంగా వుంటే చేయదలచుకొన్నవన్నీ తాను చేయడమేగాక ఇతరులకు పెట్టాడులు కూడా పెట్టాడు. మత సంబంధమైన కర్షవత్రాలను ముద్రించి జాతి జనులకు ఉచితంగా పంచి పెట్టాడు.

— సహగమన విషయం —

రాయ్ తన జీవితకాలంలో ఎన్నిచేసినా సహగమనాన్ని విషేదించ చేసిన మహావిప్లవిగా ఆతర్జిత చరిత్ర జ్ఞాపకం పెట్టుకొంటుంది. 1829 డిసెంబర్ 12న గవర్నర్ జనరల్ హార్డింగ్ కంపెనీ గవర్నరు జనరల్ విలియం బెన్ట్లీకి సహగమనాన్ని విషేదించా శాసనం ప్రకటించినా చాందన కుతిన బ్రాహ్మణులు రావ్న రద్ద చేయమని లండన్ లోని ప్రేమి కార్పొరేషన్ విరుద్ధం పెట్టుకున్నాయి. ఫారెన్ డేశంలో తమ వేదన ప్రకటించా బాదిదలో పోషకులన్నీ తాళుకుంటున్నారని ప్రేమి కార్పొరేషన్ ముందు వాదించడానికి రామమోహనరాయ్ ముందుకు వచ్చాడు. పర్యటించే సమయానికి మొగల్ చక్రవర్తి రెండవ అక్బర్ షా తన ప్రతినిధిగా రాయ్ ని లండన్ పంపించి పంపించాడు. అందుకోసం రాయ్కి "జిజ్ఞా" అనే బిరుదాన్ని ఇచ్చాడు. (ఈ బిరుదాన్ని అంగ్ల ప్రభుత్వం మొదట గుర్తించలేదు.

—ఇంగ్లండ్ పర్యటన—

1831 ఏప్రిల్ ఎనిమిదో తేదీనాడు రాజారామమోహన్ రాయ్ ఇంగ్లండ్ లో అడుగు పెట్టాడు. అతని వెంట అతని దత్త పుత్రుడు రాజారామ్ వున్నాడు. ఈ కుర్రాడు పుట్టుకవల్ల ముసల్మాన్ కావచ్చునని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. రాజా సిబ్బందిగా ఒక కూలీ, ఒక వంట బ్రాహ్మణుడూ కాక రెండు గోవులు కూడా ఓడ నుంచి దిగడం జరిగింది. వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ రాజా కంపెనీవారితో అంగ్ల ప్రభుత్వంతోనూ తనతో ఉత్తర ప్రచ్యుత్తరాలు జపపుతున్న అంగ్ల మిత్రులను కలుసుకొన్నాడు. భారతదేశపు అర్థిక సాంఘిక ధార్మిక పరిస్థితులపై సెలెక్ట్ కమిటీ ముందు సాక్ష్యం ఇచ్చాడు. రాజా ప్రభావం వల్లనే అని చెప్పలేంగాని ప్రెసీ కౌన్సిల్ ఎటర్నేలకు చాందసుల అప్పిని కొట్టి పారేసింది.

భారతదేశంలో వున్నప్పుడు రాజా మొదట ఆత్మీయ సభను స్థాపించి దానిని బ్రహ్మ సమాజంగా మార్చాడు. ఇది కొత్త మతంలాగా కనబడ్డా, హిందూ మతంలోని నూతన శాఖ అని చెప్పాలి. ప్రతి మతం లోనూ వివిధ శాఖలు వుంటాయి. క్రైస్తవ మతంలోని పలు శాఖలలో ఒకరైన “యునిటేరియన్” శాఖ తన అభిప్రాయాలకు దగ్గర్లో వున్న దని భారత దేశంలో వున్నప్పుడే రాజా గ్రహించాడు. ఆ శాక ప్రచారకు లతో సంబంధాలు పెట్టుకొన్నాడు. లండన్ లో ఆ శాక వ్యక్తులను కలుసు కొని వివిధ విషయాలు చర్చించారు.

బ్రిష్టల్ పట్టణంలో డాక్టర్ లాంట్ కార్పెంటర్ అనే వ్యక్తి మత ప్రచారమే కాక విద్యారంగంలో కృషిచేస్తూ వుండేవాడు అయినను కలుసు కొని ఆ విద్యా విధానాలను ఆకళించుకోవాలని రాజా 1833 సెప్టెంబరు అయిదో తేదీనాడు బ్రిష్టల్ కు వచ్చాడు. డేవిల్ టన్ గ్రోవ్ లో వున్న

వీట్ హౌస్ లో అనే భవనంలో బస చేశాడు. (ఒకటో నెంబరు చిత్రం చూడండి) మేడమీద కుడిచేతి వక్క-గదిలో నివసించాడు. (ఇది గేటుకు ఎగువన కంచెపైనవున్న గది.)

లవీన్స్ మీడ్ [Lewins Mead] లోవున్న యూనిటేరియన్ సమావేశ గృహంలోని ప్రార్థనలలో పాల్గొని ప్రవచనం చేశాడు. ఈ విషయాన్ని శాశ్వతంగా జ్ఞాపకం పెట్టుకొనడానికి అక్కడ ఒక ఫలకాన్ని భద్రం చేశారు. (రెండవ నెంబరు చిత్రం చూడండి)

రాజా బసచేసిన వీట్ హౌస్ డాక్టర్ లాంబ్ కార్పొరేషనుగారి శిష్యురాలు మిస్ కేథరిన్ కేసెన్ స్వగృహం. రాజా లండన్ కీ వచ్చిన రెండో ఏడాదిలోనే 1882లో అతని తైల వర్ణ చిత్రాన్ని హెచ్. పి. బ్రిగ్స్ చేత మిస్ కేథరిన్ కేసెన్ పేయించింది. (మూడో నెంబరు చిత్రం చూడండి) ఈ చిత్రమే విశ్వవిఖ్యాతమైంది. శేవధ్యంలో ఒక గుడి, ఒక మసీదు వున్నాయి.

రాజా దుస్తులు మొగలు దరాబ్బు దుస్తులు కాళ్ళకి అంగీయలి మేజోళ్ళు జోళ్ళు వున్నాయి. కేతిలోపున్న పుస్తకం బైబిల్ కావచ్చు (ఈ చిత్రాన్ని 1882లో పేయించినా 1841లో మివికేసెన్ బ్రిష్టర్ మ్యూజియానికి బహూకరించింది) రాజా చిత్రంలో కన్నా లావుగానే వుండేవాడట. ఈ చిత్రం ఆయనకు వచ్చలేదు.

—రా య్ ని ర్వాణం—

బ్రిష్టర్ రాజా పన్నెండు రోజులు చాలా చురుకుగా కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నాడు. పదమూడో రోజున సెప్టెంబరు 17వ తేదీనాడు మొదడు పౌరల వాపువల్ల తీవ్రమైన జ్వరం వచ్చింది. (మెనింజైటైస్ ను ఆ రోజుల్లో బ్రెయిన్ ఫీవర్ అనేవారు) అందువల్ల పరిస్థితి విషమించింది. సెప్టెంబరు 27వ తేదీ తెల్లవారుదూమున రాజా నిర్వాణం చెందాడు. ఆయన శరీరాన్ని ఆతను బస చేసిన బీచ్ హవుస్ వున్న స్టేపిలిబన్ గ్రోవ లోనే నిశ్చలంగా నిర్మాంతరికంగా సమాధి చేశారు. రాజా మరణ వార్త ప్రపంచమంతా వ్యాపించి ఎందరినో దుఃఖ సముద్రంలో ముంచింది.

రాజా మరణించిన ఏడాది చాలాక మూడునెలలకి (1884 డిసెంబర్ 11వ తేదీనాడు) మిస్ కేసెన్ కూడా చనిపోయింది. ఇల్లు వారసులకి దక్కింది. సమాధి కేవిధమైన లోపం జరగలేదు. 1840లో ద్వారకా నాథ్ తాకూర్ (రవీంద్రనాథ్ తాకూర్ గారి తాతగారి) ఇంగ్లండ్ కు వచ్చి బ్రిష్టర్ లోని సమాధిని సందర్శించాడు. అప్పడే ఒక సంస్మరణ కమిటీని ఏర్పాటు చేశారు. బ్రిష్టర్ పట్టణానికి కివర్లలో వున్న అర్నోస్ పేక్ శ్మశాన వాటికలో కొంత స్థలాన్ని కొన్నారు. (లాట్ నెంబరు నాలుగు సేల్వోర్ ఎర్) అక్కడికి 1843 మే ఇరవై తొమ్మిదో తేదీనాడు రాజా భౌతిక కాయమున్న పేటికను తరలించి తిరిగి భూస్థాపితం చేశారు. అక్కడ మండపంలాటి ఒక మందిరాకారంలో సంస్మరణ చిహ్నాన్ని నిర్మించారు. (నాలుగో నెంబరు చిత్రం చూడండి) అప్పటి నుంచి అర్నోస్ పేక్ శ్మశాన వాటిక ఒక యాత్రా స్థలమైంది.

ఇన్ని కారణాలవల్ల, ఇంతటి చరిత్ర పుండడంవల్లనే బ్రిష్టల్ పట్టణంలో “రామమోహన్ రాయ్ అతని జీవితం, కృషి-నిర్మాణం” అనే పేరుతో ప్రదర్శనం ఏర్పాటు చేశారు. పెద్దెంబరు 24వ తేదీనాడు అవి స్కరించారు. ఆ సాయంత్రం భారతీయ శాస్త్రీయ) సంగీత నాట్యాల కారక్రమాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. ఆ మర్నాడు వెవిన్స్ మిడ్ లోని యూనివర్సిటీ సమావేశ గృహంలో సంస్కరణ ప్రార్థనలు జరిపించారు

—సంస్కరణ సభ—

పెద్దెంబరు 28వ తేదీనాడు మధ్యాహ్నం ఒక గంటపేపు రాయ్ జ్ఞాపకార్థం భారతీయ సంగీతం కార్యక్రమాన్ని వదిలారు. నాలుగు గంటల నుంచి అరు గంటలదాకా సంస్కరణ సభను జరిపారు. అప్పుడు విశ్వవిద్యాలయంలో సంస్కృత శాఖలో బోడన్ ప్రొఫెసర్ డాక్టరు ఆర్. గోమ బీచ్ అధ్యక్షతలో ప్రముఖులు ప్రసంగ వ్యాసాలు చేశారు. ఇందులో అఫీస్ లైబ్రరీకి చెందిన డాక్టరు డిచర్ బింగిల్ ‘ఇంగ్లండ్ లో రామమోహన్ రాయ్ అనే వ్యాసం చదివారు. బ్రిష్టల్ లోని మల్టికల్చరల్ ఎడ్యుకేషన్ సెంటర్ కి చెందిన శ్రీమతి క్లారా కార్పెంటర్, బ్రిష్టల్ లో యూనివర్సిటీ సభలో ‘రామమోహన్ రాయ్ సంగీతం’ అనే వ్యాసం చేసి వింది. టైన్ తీరాన ఉన్న మ్యాకెవర్ విశ్వవిద్యాలయం “రెజియన్ సడీస్” శాఖలోని డాక్టరు డెర్ మోర్ కిల్లింగ్ “హిందూ ప్రవృత్తులతో రామమోహన్ రాయ్ వివాదాలు అనే అంశంపై వ్యాసం చేశారు.

ఈ కార్యక్రమాల గురించి ముందుగానే తెలుసుకొని నేనూ, పోషకులందరూ “మా సారథి మా పవిత్రుడు, మా నెయ్యిం” డాక్టర్ బాసరాల బాబూబాబుగారూ పెద్దెంబరు 28వ తేదీనాడు బ్రిస్టల్ వెళ్ళాం సరాసరి అర్నోన్ డేక్ శ్మశాన వాటికి వెళ్ళిం మా శ్రద్ధంజలిని ఘటించాం. ఆ తర్వాత మూజియమ్ కు వెళ్ళి శ్రద్ధగా, ప్రదర్శనను చూశాం అటు పిమ్మట సంస్మరణ సమావేశంలో ప్రసంగ వ్యాసాలు విన్నాం. ఆ సభలో మండలి కృష్ణారావు, విశ్వనాథ శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు, లవణం డాక్టరు పగడాల రామకృష్ణారావు అయిన సతీమణి డాక్టరు వసుందర (న్యూఢిల్లీ లో వైద్యులు) మొదలైన ఆంధ్రులు కూడా వున్నారు.

పెద్దెంబరు 27వ తేదీనాడు పోర్టు 10.30 గంటలకు ఇండియన్ హై కమిషనరు నయ్యర్ మహమ్మద్ తో కలిసి బ్రిస్టల్ లార్డ్ మెయర్ అర్నోన్ నాకలోని రాజరామమోహనరాయ సమాధి సందర్శన కార్యక్రమం వుంది. తరువాత సివిల్ రిమేప్పన్ సంస్మరణ ప్రసంగ వ్యాసాల కార్యక్రమం వున్నాయి.

ఈ చివరిరోజు కార్యక్రమంలో మేము పాల్గొనలేకపోయాం. పెద్దెంబరు 27వ తేదీ సాయంకాలం నాలుగు గంటలకు మార్క్సిస్టు మేదాని చరిత్రకు, కళలనూ, కవిత్వాన్ని శాస్త్రీయసామ్యవాద దృక్పథంలో వ్యాఖ్యానించిన అచార్యుడు, ప్రొఫెసరు జార్జి థామ్సన్ గారిని కలసుకొనడానికి వది రోజులు ముందుగానే ఏర్పాటుచేసుకొనడంవల్ల బ్రిస్టల్ నుంచి బర్మింగ్ హాంకి వచ్చే శాస్త్రీ థామ్సన్ బర్మింగ్ హాంలోనే వుంటారు. అయిన గ్రేట్ నాగరికతపై ఇప్పటిదాకా ఇతరులు చేసిన సిద్ధాంతాలను పూర్వ వక్షంచేసి, ఒక శాస్త్రీయ రూప కల్పన ప్రతిపాదించారు.

నవభారత జాతీయతకు రూపకల్పన చేసి మన పునర్వికాసానికి పూనుకొని దోహదం చేసిన మహనీయుణ్ణి పరదేశంలో స్మరించుకొనే అవకాశాన్ని బ్రిటన్ భారతీయులూ, వారి అంగ మిత్రులూ కలిగింప చేశారు. రామమోహన్ రాయ జీవకాలను భారతీయులు శాశ్వతంగా నిక్షిప్తం చేసుకొంటారు గాని బ్రిటన్ భారతీయులు ఏర్పాటు చేసిన ప్రత్యేక ప్రదర్శనలోని ప్రతి ఒక్క చిత్రానికి చాయా చిత్రానికి వస్తువులకూ నకళ్ళు సంపాదించి మన దేశంలోని ముక్క నగరాలలో శాశ్వత ప్రదర్శనలను నెలకొల్పడం మన కనీస కర్తవ్యం. రాజారామమోహన్ రాయ నిజంగా ప్రపథమ ఆధునిక భారత భాగ్య విధాత.

బ్రిటన్ లో వామపక్ష పత్రికలు

వార్తమీద ప్రపంచం ఆధారపడి వుంటుంది. వార్తంటే నేడు కబురు, సమాచారం, వర్తమానం, న్యూసు అనే అర్థాలు మనం చెప్పుకొంటాం. అది కాలంలో ఆర్యావర్తంలో వార్త అంటే “ఏకానమీ” అనే వ్యవహరించేవారు. ధర్మార్థ కామాలను త్రయి అంటారు. ధర్మం, యుగధర్మం, అర్థం, తత్కాలపు ఆర్థిక విధానం, కామం. ఆ నాటి చట్టం అంగీకరించే వాని వసుసలలో వాళ్ళు జంట కట్టడం అనే కలకాలం అర్థం చెప్పకోవాలి. ధర్మం కామం రెండూ అర్థం మీదనే ఆధారపడివుంటాయి. ఆర్థిక విధానాలను బట్టి యుగ ధర్మాన్ని వివిధ రాజ్యాలు నిర్వచనం చేస్తాయి. దాన్ని అనుగుణం పర్చడానికి మూలాలు వేస్తాయి. ప్రకటనలు చేస్తాయి.

— చారిత్రక పత్రికలు —

పూర్వం చిన్న చిన్న గ్రామాలలో, చిన్ననైజు పట్టణంలో కూడా గ్రామాధికారులు నిర్ణయాలను ప్రజలకు తెలియజేయడానికి “దండోరా” వేసేవారు. ఇప్పుడు అధికార నిర్ణయాలను ప్రజలకు పత్రికా ముఖాన తెలియజేస్తున్నారు. ప్రచార సాధనాలు వృద్ధి చెందాక రేడియో, టెలివిజన్ సినిమా స్లయిడ్స్ ప్లేబాక్ ప్రకటనలు వివిధ రూపాలను సంతరించుకొంటున్నాయి. విన్నమాటనే పూర్వం విశ్వశించేవారు. నేడు అచ్చు పద్ధతి అక్షరాలను చాలా మంది గుడ్డిగా నమ్మేస్తూ వుంటారు. వార్తా పత్రికలలో వచ్చేవన్నీ వాస్తవాలే అని ప్రజానీకంలోని అధిక సంఖ్యాకులు నుకొంటే అశ్చర్యపడవలసిన అవసరం లేదు.

మద్రాసు వంటి మహా నగరాలలో రిక్త వాళ్ళూ, టాక్సీ వాళ్ళూ ప్రొద్దుటా, సాయంత్రం పత్రికలు చదువు కోవడం పరిపాచే ఆంధ్ర దేశంలోని వివిధ నగరాలలో కూడా పత్రికలు బహుళ ప్రచారాన్ని పొందుతున్నాయి. మద్రాసులోని పత్రికలు కొన్ని డి.యం.కె. పత్రికలు మరికొన్ని ఏ డి.యం.కె. పత్రికలు వాళ్ళ వాళ్ళ పార్టీ అభిమానులు బట్టి జన సామాన్యం పత్రికలు కొనుక్కొని చదువుకొని, చదువుకొన్న ప్రతి అక్షరాన్ని గట్టిగా నమ్మేస్తారు. ఇతర పార్టీలకు కూడా పత్రికలు వుంటాయి. ఇది ఏ భాషలోనైనా, ఏ దేశంలోనైనా జరుగుతున్న వాస్తవమే.

పత్రికలు చదవడం అన్నది అలవాటు చేసుకొంటే అది ద్వితీయ ప్రకృతిగా మారుతుంది. తెల్లారితేవగానే మార్నింగ్ పత్రికలలో ఇష్టమైనదేదో ఒకటి విద్యాధికులు చదువంటే దైవిక వ్యాపారం మొదలవుతుంది. కొందరు పొద్దున్నే రెండు, మూడు పత్రికలు కూడా చదువుతారు. నామట్టుకు నేను మద్రాసులో రోజుకు ఆరు దిన పత్రికలు చదువుతాను.

ప్రజాశక్తి. ఆంధ్రజ్యోతి నాకు ఏ రోజు పత్రికలు ఆ రోజు పోస్టులో వస్తాయి. ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్, హిందూ, ఈనాడు పత్రికలు పొద్దుటే మా వీధి చివర పేపర్స్ కొట్టులో కొనుక్కుంటాను. సాయంత్రం “న్యూస్ టు డే” అనే దిన పత్రికను చదువుతాను.

ఇప్పుడు బర్మింగ్ హాంలో నాకు ఏరోజైనా “టి.వి.ఏ.ఎం.” అనే కీర్తికతో ‘గుడ్ మార్నింగ్ బ్రదర్’ అనే వార్తా కార్యక్రమంతో ప్రారంభమవుతుంది. ఈ టి.వి. ప్రోగ్రాం పొద్దుట కి గంభీరమైన విముఖాంకు ఆరంభం అయితే దినపత్రిక (టైమ్స్) పొద్దుట ఏడున్నర చాలాకగావిరాడు. టి.వి.లో శ్రవణ వయనేంద్రియతో తెలుసుకొన్న వార్తలనే పత్రికలలో వయనేంద్రియంలో వివరంగా చదువుకోవడం జరుగుతోంది. రోజుకు ఆరు పత్రికలు చదివి వివిధ దృక్పథాలను

పత్రికలు చదివే అవకాశాలు వున్నాయి. రోజూ సాయంత్రం “బర్మింగ్ హాం ఈవెనింగ్ మెయిన్” అనే పత్రిక నాకు అతిథ్యం ఇస్తున్న డాక్టరు జమలాపురం హరిగోపాల్ గారి ఇంటికి వస్తుంది. నేను నగరంలోని సిటీ పెంటరుకి వెళ్తున్నప్పుడల్లా “గార్డయన్” పత్రికను తరచుగా “ఛెలి గ్రాఫ్” పత్రికను అప్పడప్పుడు కొంటూ వుంటాను.

— బ్రిటన్ పత్రికలు —

బ్రిటన్ లో టైమ్స్, గార్డయన్ ఛెలిగ్రాఫ్ అనే మూడు పత్రికలే ప్రౌద్ధులవచ్చే ముఖ్య దిన పత్రికలు “టైమ్స్” పత్రిక మన హిందూ పత్రికలాంటిది. “ఛెలిగ్రాఫ్” పత్రిక కన్సర్వేటివ్ భావాలను ప్రతి ఫలిస్తూ వుంటుంది. ‘గార్డయన్’ పత్రిక లిబరల్ భావాలను అర్థం పడు తుంది. ముఖ్యవార్తలకు పతాకశీర్షికలు పెట్టడంలోనే ఆయా పత్రికలు పైఖరులు తెలుస్తాయి. సంపాదకీయాల్లో రాజకీయ ధోరణులు స్పష్ట మవుతాయి.

బ్రిటన్ లో సాయంకాలం వెలువడే పత్రికలు కనీసం అయిదు ముఖ్యమైనవి వున్నాయి. మార్నింగ్ పత్రికలు మన దేశంలోలాగే డెమ్మీ పైజాలో వుంటాయి. (బహుశా బ్రిటన్ నుంచి మనం మన దిన పత్రికలను డెమ్మీ పైజాలో ప్రచురించడం నేర్చుకొన్నాం కాబోలు.) బ్రిటన్ లో ఈవెనింగ్ పత్రికలలో మాత్రం ‘అఫ్ డెమ్మీ’ పైజాలో వుంటాయి. [మన దేశంలో బ్లిట్ కరెంటు, పత్రికల పైజాలాగ] సాయం కాలం పత్రికలలో ‘సన్’ అనే పత్రిక సర్క్యులేషన్ చాలా విస్తారం. దీని మూడవ పేజీలో విధిగా ఒక నగ్న చిత్రం చాలా పెద్ద పైజాలో వుంటుంది. ‘స్టార్’ అనే మరో పత్రిక కూడా లోపల పేజీల్లో (బహుశా

నాలుగో శేషిలో అని జ్ఞాపకం) “సన్” లాగే ఒక దిశమొల సుందరి బొమ్మ ప్రకటిస్తుంది. ఈ రెండు ప్రజారంజకమైన సాయం నమయ పత్రికలు కాలక్షేపం బలాజీలవంటి వార్తలు కూడా వుంటాయి.

—పత్రికల సరళి—

బ్రిటన్ లో ఇతర ఈవెనింగ్ పత్రికలు కూడా వున్నాయి. డెయిలీ మెయిల్ పత్రిక, లిబరల్ పత్రిక “డెయిలీ మిర్రర్” లేబరు పత్రిక, “డెయిలీ ఎక్స్ ప్రెస్” కన్సర్వేటివ్ ల పత్రిక, పాఠకులు వారివారి పార్టీ అభిమానులు, అభిరుచులను పురస్కరించుకొని ఈ పత్రికలను కొనుక్కుంటూ వుంటారు. ఈ జాతీయ స్థాయి పత్రికలే కాక స్థానిక పత్రికలు కూడా చాలా వున్నాయి. నేను బర్మింగ్ హాం శివార్లలో హాలీవుడ్ అనే గ్రామంలో వున్నాను. ఈ గ్రామం చుట్టుపట్ల వైతాల్, రెడ్డిచ్ అనే శివారు గ్రామాలు వున్నాయి. వైతాల్ అండ్ హాలీవుడ్ ఇంజనీరింగ్ అనే పత్రిక ఒకటి వుంది. మన చరిత్రను కై ఫెయకుల పేరిట రాయించిన కాలిన్ మెకంజీ పుట్టిన స్టోర్నవే అనే రేపు పట్టజానికి వెళ్ళాను. అక్కడ “స్టోర్నవే గెజిట్” అనే వార పత్రిక ఒకటి వుంది.

బ్రిటన్ లో జాతీయ స్థాయి పత్రికలుగాని స్థానిక పత్రికలుగానీ వ్యాపారస్తులు నడుపుతున్న పత్రికలే వ్యాపారం కోసం వడుస్తున్న పత్రికలే కొన్ని పత్రికలు లేవలం ఇక్కడి రాజ కుటుంబం గురించి స్కాం దల్స్ హువీలు ప్రకటిస్తూ “సెన్సేషన్” పుట్టిస్తూ వుంటాయి. వామ వక్షంమీద విసుచుకు పడుతూ వుంటాయి. ఈ మధ్య బ్రిటిష్ లేలాండ్ కార్గానాలో పదముగ్గురు శ్రామికుల్ని బర్తరన్ చేశారు. వాళ్ళు తప్పుడు అర్జిలతో అంద్రాలు చెప్పి ఉద్యోగాలలో చేరారన్న ఆరోపణతో వాళ్ళిని డిస్మిస్ చేశారు. ఆ పదముగ్గురూ ఆ చరిత్రను శ్రామిక సంఘాల్లో ప్రముఖ స్థానాలకు ఎన్నిక అవడమే వాళ్ళ ఉద్యోగాల ఉద్వాస వకుదారి

తీసింది. ఈ “ఎర్రవాళ్ళ కుట్ర” గురించి మార్నింగ్ పత్రికలూ ఈవేనింగ్ పత్రికలూ కూడా వివరంగా రాశాయి. చాలా వరకు యజమానుల పక్షపు వార్తలనే ప్రచురించాయి.

—వా మ పక్ష పత్రికలు—

శాస్త్రీయ సామ్యవాదాన్నే మతంగా అభిమతంగా ఎంచుకొనే నాకు సహజంగానే శ్రామికులు పత్రికలు ఈ విషయం గురించి ఏం రాశాయో చదవాలన్న తహ తహ నిజం తెలుసుకోవాలనే ఆకాంక్ష పెరిగాయి. బ్రిటన్ లో శ్రామికుల పత్రిక డెయిలీ వర్కరులు వుండేవని పూర్వం తెలుసు. ఇప్పుడు డెయిలీ వర్కరుల పత్రిక లేదు. శ్రామికుల పత్రికగా “మార్నింగ్ స్టార్ అనే పత్రిక ఒకటే ప్రస్తుతం లభ్యమవుతున్నది. ఈ పత్రిక తలకట్టు శోట “ఇన్ కార్పరేటింగ్ ది డెయిలీ వర్కరు” అనే చిన్న వివరణ కూడా రోజూ వుంటుంది. అంటే “డెయిలీ వర్కరు” ఈ పత్రికలో విలీనమైందన్నమాట. ఇది కమ్యూనిస్టు పక్షం వహించే పత్రికే కాని కమ్యూనిస్టుల యజమాన్యంలో వున్న పత్రిక కాదు.

1958లో అంటే ముప్పయి మూడు సంవత్సరాల క్రిందట బ్రిటన్ లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యత్వం ఏదై పేలు, ఇప్పుడు పార్టీ సభ్యత్వ సంఖ్యను 15,891 అని బ్రెమ్స్ పత్రికలో జాన్ వితెరో అనే విలేకరి రాశాడు. (అగస్టు 24వ తేదీ సంచికలో పార్టీస్ ఎట్ వర్క్ ఆన్ ది లెఫ్టేవింగ్” అనే వ్యాసంలో జాన్ వితెరో వెల్లడించారు) మార్నింగ్ స్టార్ సర్క్యులేషన్ దైవికంగా ముప్పయిపేలు. బ్రెమ్స్ వంటి వ్యాపార పత్రికలు రోజూ ఇరవైనాలుగో లేక ఇరవై ఆరు పుటల సంచికలను ప్రకటిస్తే మార్నింగ్ స్టార్ పత్రిక కేవలం ఆరు పుటల సంచికనే సాధారణంగా ప్రచురిస్తుంది. (బ్రెమ్స్ పత్రిక వెల ఇరవై శెన్నీలు, మార్నింగ్ స్టారు వెల ఇరవై అయిదు శెన్నీలు) అయినా శాస్త్రీయ సామ్యవాదాన్ని విశ్వసించేవారు. మార్నింగ్ స్టారు పత్రికను కొని చదువుకొంటారు.

కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఆఫ్ గ్రేట్ బ్రిటన్ (సి.పి.బి.బి.) కార్యనిర్వాహక వర్గానికి మార్పింగు స్థారు యాజమాన్యానికి ఇటీవలి అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చాయి. ఈ శ్రామిక పత్రికను “పీపుల్స్ ప్రెస్ ప్రింటింగు సొసైటీ (సి.పి.పి.ఎన్.) వారు ప్రచురిస్తున్నారు. కమ్యూనిస్టులేకాక కమ్యూనిస్టేతర సంస్థలూ వ్యక్తులూ ఈ సొసైటీలో షేరు హోల్డిర్లుగా వున్నారు. పీ పీ పి ఎస్. స్వయం ప్రతిపత్తిగల సంస్థకనుక దాని షేరు హోల్డిర్లు పార్టీ విధానాలకు విరుద్ధమైన నిర్ణయాలను తీసుకొనవచ్చున సంగతి కమ్యూనిస్టు పార్టీకి తెలుసు మార్పింగు స్థారు పత్రిక యాజమాన్యానికి సి.పి.బి.బి. స్థానిక కార్యవర్గం సభ్యులకూ పొసగడంలేదన్న సంగతి వెల్లువెడిదారీ పత్రికలో బయట వెల్లడమే కాక పార్టీ కూడా గుర్తించింది. సి.పి.బి.బి. కిరివ కాంగ్రెస్లో చర్చించవలసిన తీర్మానాల ముసాయిదాను ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ తయారుచేసి చిట్టచివర “పీపుల్స్ ప్రెస్ ప్రింటింగు సొసైటీతో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సంబంధం అనే కీర్తికాంక్ష నూటవదనాదు వంతులు తీర్మానాన్ని ప్రకటించింది. పార్టీ కాంగ్రెస్ వసంబరు 12, 13, 14, 15 తేదీల్లో లండన్ షుర్ హంచేన్ హాలులో జరుగబోతున్నది.)

మార్పింగు స్థారు కాక కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఒక మానవ పత్రిక వుంది, దాని షేరు “కమ్యూనిస్టుతోకప్” ఇది కేవలం పార్టీకి పత్రిక పార్టీ వ్యవహారాల పత్రిక “మార్క్సిజం టు డే” అనే ఇంకొక మానవ పత్రిక కూడా కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రకటిస్తుంది. ఇది నైర్దాంతిక చర్చా వేదిక అని పత్రిక షేరు క్రింద ప్రకటన వుంది. ఈ వసంవర్సరం అగస్టు సంచికలో 48 పుటలు వున్నాయి. సంపాదక లేకల్లో గాంధీ ప్రభావాన్ని పమర్శిస్తూ ఒక ఉత్తరం కూడా వుంది. గాంధీ సమకాలిక ప్రభావం కేవలం మధ్య కరగతికే పరిమితం కాదని లేఖ రచయిత “నై వెస్టు” నివాసి జస్ వగారా రాశాడు. గాంధీ ప్రభోధించిని ధక్కుకర్తుక్యవిధానం ఎన్నటికైనా అమలు జరుగునువని లేఖ రచయిత అన్నాడు. ఇటువంటి

ఉత్తరాలను కూడా “మార్క్సిజం టు దే” పత్రిక ప్రచురిస్తూంది కనుక ఇది హార్తిగా సైద్ధాంతిక చర్చా పేదిక అని నిరూపించకొంటున్నది. “మార్క్సిజం టు దే” ఒక్కచేకాక “వర్లడ్ మార్క్సిస్టు రివ్యూ” అనే మరొక పత్రిక శాంతి సోషలిజం సమర్థుల పత్రిక ఒకటి వుంది. యాభై దేశాలలోని పార్టీల నుంచి ఈ పత్రిక సంపాదకవర్గాన్ని రూపొందించారు ఇది కమ్యూనిస్టుల శ్రామికుల సైద్ధాంతిక సమాచార పత్రిక.

మన దేశంలోలాగే బ్రిటన్ లో కూడా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో చాలా చీలుదాసులు వున్నాయి. “రివల్యూషనరీ కమ్యూనిస్టు పార్టీ” అనే ఒక గ్రూపు “ది నేక్ టు సెప్” అనే పత్రికను ప్రచురిస్తుంది. “ప్రిపేరింగు ఫర్ వవర్” అనే కరపత్రంలో ఈ పార్టీ తన కార్యక్రమాన్ని వివరించింది. “లేబర్ బ్యూరోక్రసీ నుంచి శ్రామిక వర్గం అత్యంత తొందరగా విముక్తి పొందాలి. “ప్రస్తుతి నాయకత్వానికి ప్రతికూలంగా శ్రామిక వర్గం ఏకం కాలేదు.” “భావికాలపు పార్టీని విర్మించడానికి ఇదే తరుణం” అనే నినాదాలను ఈ రివల్యూషనరీ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఎలుగెత్తి పలుకుతుంది.

బ్రిటన్ లో స్టాలినిస్టు పంథాను అనుసరించే కమ్యూనిస్టులు వుంటే ట్రాట్ స్కీ పంథాలను అనుసరించేవారు కూడా వున్నారు. ఒక గ్రూపువారు “సోషలిస్టు యాక్షన్” అనే పత్రికను ప్రచురిస్తున్నది. లేలాండ్ ఫ్యాకరీ నుంచి ఉద్యోగాలు ఊడిన వదముగ్గురు కార్మికుల పక్షేన ఈ పత్రిక పోరాడుకొన్నది. ఒకానొక ఒకనాటి మన ఆయుధము కవి చెప్పినట్లు “పెట్టుబడికి కట్టుకథకు పుట్టిన విషపుత్రిక”లలాంటి ఫ్లేట్ స్ట్రీట్ పత్రిక లపై పోరాటం పాగించాలని సోషలిస్టు యాక్షన్ పత్రిక ప్రభోధిస్తుంది.

బ్రిటన్ లో ఇంకా మరొకొన్ని వామపక్ష పార్టీలూ పత్రికలూ వున్నాయి. మిలిటెంట్ అనే గ్రూపులో మూడువేల నుంచి అరువేల

దాకా అభిమానులు ఉన్నారు. వీరు మిలిటెంట్ అనే వారపత్రికను ప్రచురిస్తున్నారు. సర్క్యూలేషన్ 35,000 నుంచి 40,000 దాకా వుందని వాళ్ళు అంటున్నారు. స్వరలోనే రెండేళ్ళలోపున్న దినపత్రికగా దీనిని మార్చాలను కొంటున్నారు. ఈ గ్రూపు లేబరు పార్టీతో 1950 నుంచి సహకరిస్తుంది. (ఒకప్పుడు కాంగ్రెస్ పార్టీలో కాంగ్రెస్ సోషలిస్టులుగా మన కమ్యూనిస్టులు పనిచేయడం ఇది గుర్తుచేస్తుంది). ఈ మిలిటెంట్ గ్రూపువారు ప్రచారసాధనాను జాతీయం చేయాలంటుంది. దేశంలో వున్న రెండువందల గుత్తవ్యాపారాలనుకూడా జాతీయం చేయాలంటుంది.

“మిలిటెంట్” పార్టీవాళ్ళు లేబర్ తో సహకరిస్తే “సోషలిస్టు వర్కర్స్ పార్టీ” వాళ్ళు లేబరు పార్టీ తంజే చీదరించుకుంటారు. వీళ్ళ పార్టీలో నాలుగువేలమంది సభ్యులున్నారు. సగంమంది చాల చురుకుగా పనిచేస్తూవుంటారు. “సోషలిస్టు వర్కర్” అనే పత్రికను వీళ్ళు నడుపుతున్నారు. ఇది వారపత్రిక. ఒకప్పుడు దీనికి వలభైవేల సర్క్యూలేషను వున్నా ఇది పదిహేను వేలకు తగ్గిపోయింది.

బ్రిటన్ లో వున్న ఇంకొక శ్రీవమైవ అతివాద పార్టీ ఒకటివుంది. దాని పేరు “వర్కర్స్ రివల్యూషనరీ పార్టీ” దీనిలో నాలుగు వందల మందే సభ్యులున్నారు. అయితే వెయ్యిమంది సభ్యులండవచ్చునట. వీళ్ళ పత్రిక పేరు “న్యూన్లైన్” ఇది దైనిక పత్రిక. రోజూ అయిదు వేల కాపీలు అచ్చువేస్తున్నా సగం మాత్రమే ఆమ్ముడవుతాయని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు.

“సోషలిస్టు ఆర్గనైజర్” అనే పత్రిక ఒకటి ట్యాప్కి వధాను అనుసరించేది వుంది. ఈ గ్రూపు సభ్యత్వం ఏడు వందల ఏబైమందే “సోషలిస్టు యాక్షన్” పత్రికను ప్రచురించే సోషలిస్టులగు అనే గ్రూపులో కింది మందే సభ్యులున్నా చాలా చిత్తశుద్ధితో పార్టీ పనిని చేస్తారు. నేను.

బర్మింగ్ హాం కేంద్ర గ్రంథాలయానికి వెళ్ళి వస్తున్నప్పుడు ఈ గూఢపు
వాసు నడిపే బర్మింగ్ హామ్ముఅదను బుక్ పాప్ అనే గ్రంథ విక్రయశాలకు
వెళ్ళివస్తూంటాను కమ్యూనిస్టుపార్టీ వారికి పేరే పుస్తకాలపాపు వుంది.
దానిపేరు “కీబుక్స్” అంటారు, నాకు కావలసిన పుస్తకాలు కొన్ని ఇక్కడ
దొరికాయి

బ్రిటన్ లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ఇన్ని చీలికలు కావడం ఇన్ని
పత్రికలు ప్రచురించడం మన దేశంలోని సరిస్థితులను జ్ఞాపకం చేస్తూంది,
“ప్రపంచ కార్మికులారా ఏకంకండి” అన్న నినాదానికి ముందు “ప్రపంచ
కమ్యూనిస్టులారా ఏకంకండి” అనే నినాదం ముఖ్యమనిపిస్తోంది. ఎందుచే
తనంటే ఏ శాస్త్రీయ సామ్యవాద వర్గానికైనా ద్వేయం అర్థిక విభానమైన
వార్తను మార్చడమే సమసమాజ స్థాపనే కనుకనే.

అంకలో చొరికిన రామాయణం

నేను లండన్‌లోని బ్రిటిష్ గ్రంథాలయంలో వాచుగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం కుంభిణి యుగంకోసం చాలా పరిశోధనలు చేశాను. గ్రేట్ రసెల్ స్ట్రీట్‌లో బ్రిటిష్ మ్యూజియం వుంది. ఆ భవనాలలో విశ్వ విఖ్యాతమైన గ్రంథాలయం ఒకటి వుండేది. అయితే చోటుచాలాని కారణంగా ఈ గ్రంథాలయంలో ప్రాచ్య గ్రంథాలన్నింటిని గ్రేట్ రసెల్ స్ట్రీట్‌కి వెనుక అయివారు వీధుల తర్వార వున్న స్టోర్ స్ట్రీట్‌లోకి తరలించారు. అక్కడ ఓరియంటల్ రీడింగ్ రూం అనే పేరుతో ప్రాచ్య పఠన మందిరం వుంది. ప్రాచ్య భాషా సాహిత్యాలపై పరిశోధనలు చేసేవారు అక్కడే గంటల తరబడి, రోజులతరబడి కృషిచేస్తూ వుంటారు. వనంబరు 12వ తేదీనాడు ఆ పఠన మందిరంలో పరిశోధనలు చేయడానికి తాత్కాలిక అనుమతి వ్రాస్తామి తీసుకొన్నాను. వనంబరు 13వ తేదీనుంచి అక్కడ పరిశోధనలు చేశాను.

— తెలుగు పుస్తకాలు :—

ప్రాచ్య పఠన మందిరంలో చాలా తెలుగు పుస్తకాలున్నాయి. బ్రిటిష్ మ్యూజియం గ్రంథాలయంలో “మద్రాసు గ్రంథాల” కేటలాగును 1912లో ఎల్. డి. బార్నెట్ దొరగారు ప్రచురించారు. ఇది తెలుగు పరిశోధకులందరూ చూడవలసిన గ్రంథం. వీరియితే దీని ప్రతిని తమ గ్రంథాలయంలో వుంచుకోవలసిన గ్రంథం. నేను దీనిని కన్నెమరా గ్రంథాలయంలో యిరవై సంవత్సరాల క్రిందట నా వచుగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్య రచనా కాలంలో చాలా సార్లు సంప్రదించాను. తరువాత 1973 లో

ఎమ్మెస్కో-వారి అరుదు పుస్తకాల అమ్మకం విభాగంలో 125 రూపాయలు పెట్టి ఒక ప్రతిని కొనుక్కొన్నాను. ఇది బాండ్ పేపర్ పైజులో 443 పుటల పుస్తకం. 19వ శతాబ్దంలో ఆచ్చయిన చాలా అరుదు పుస్తకాల వివరాలు యందులో వుంటాయి.

ఈ కేటలాగులోని పాత గ్రంథాలేకాక ఆధునికుల గ్రంథాలు కూడా ఈ ప్రాచ్య పఠన మందిరంలో వున్నాయి. అవి కార్లు ఇండెక్సులలో పేజీలవరకాయి. వ్యవధి చాలక అన్నీ నేను పరిశీలించలేదు. 1930లలో తెలుగులో వెలువడిన సామ్యవాద సాహిత్యం గురించి మాత్రం కొన్ని గ్రంథాలను పరిశీలించాను. మహాప్రస్థానము రచనకు పూర్వమే ఉన్న పరిశీలనారాయణగారు ఆంధ్ర సామ్యవాద సాహిత్యానికి పునాదులు వేశారు. బ్రిటిష్ గ్రంథాలయ ప్రాచ్యపఠన మందిరంలో వున్న ఆధునికుల గ్రంథాలలో నా పుస్తకాలు కొన్ని వున్నాయి. ఈ సంగతి నాకు ఆచార్య జి. యన్. రెడ్డిగారు మునుపే చెప్పారు. సోమసుందర్ పుస్తకాలు కూడా కొన్ని వున్నాయి. ఈ విషయం నేను అతని దృష్టికి తెచ్చాను. నాతో బ్రిటన్ కు తీసుకు వెళ్ళిన గ్రంథాలను నేను బ్రిటిషు గ్రంథాలయానికి బహూకరించాను. సోమసుందర్ చేత అదే చేయించాను.

నేను కుంజీ యుగం ఆకరాలకోసం ఎక్కువ కాలాన్ని వివియోగించాలనుకొనడంవల్ల ప్రాచ్య పఠన మందిరంలోని వ్రాత ప్రతులపై దృష్టి కేంద్రీకరించాను, ఇవి ఎక్కువగా లేవు. ఒక పాతిక మాత్రమే వున్నాయి. వ్రాత ప్రతుల జాబితాను పదవగానే సంక్షోభం కలిగింది. ప్రాచీనుల రచనలే కాక ఆధునికుల స్వహస్త లిఖిత గ్రంథాలు కూడా వున్నాయి. (పుస్తకాల కోల్ నెంబర్లతో పహితం) నాటి వివరాలు చూడండి.

19819 పురివండా పులివంజా

19967 మహాప్రస్థానం

13987 సిరిసిరి మువ్వలు

13988 ప్రాసక్రీడలు

13989 లిమముక్కులు

ఈ పుస్తకాలను తెప్పించి చూశాను. “సిరిసిరి మువ్వలు” అని అత్తమీద రాసున్న పుస్తకంలో లిమముక్కులు వున్నాయి.

లిమముక్కులవి రాసున్న గ్రంథంలో సిరిసిరిమువ్వ పద్యాలు వున్నాయి. ఈ పొరపాటును నేను గ్రంథాలయం అధికారులకు తెలియ జేశాను. “కరక్షన్ స్లిప్స్”ను రాసి యివ్వమన్నారు. వెంటనే రాసి యిచ్చాను. టైండింగులను మారుస్తామన్నారు.

పై పుస్తకాలు కాక, భమిడిపాటి ఆనంక నారాయణ రచించిన “తెలుగు సాహిత్యంలో కల్లోల దశాబ్దం 1965 - 1975” అనే గ్రంథం తాలూకు వ్రాతప్రతి కూడా బ్రిటిష్ గ్రంథాలయం ప్రాచ్య పతవ మందిరంలో వుంది. పుల్ పేజీలు పైజా రూళ్ళ పుస్తకంలో రచన (ప్రాబ్లం తో సహా) కవబడుతుంది. ఈ పుస్తకం రచనా కాలం 8-8-1974 నుంచి 15-8-1976 అనే వివరణ కూడా గ్రంథంలో వుంది. ఈ పుస్తకం తాలూకు కార్ నెంబర్ కనుక్కువి తనకు తెలియవరవమని గ్రంథకర్త గూటారి కృష్ణమూర్తిగారికి రాశాడట. అప్పస్తతవల్ల ఆయన ఆపని చేయలేక పోయారు. నాదగ్గర కార్ నెంబర్ వివరాలు వున్నాయి. కనుక గ్రంథ కర్తకు తెలియజేయ మన్నారు.

(ఆనంతంగారూ ! మీరు ఈ వ్యాసం చదువుతూవుంటే నోటు చేసుకొనండి. మీ పుస్తకం కార్ నెంబర్ TELL-MSS-C R. 13748. మీ చిరునామా తెలియక పత్రికా ముఖాన తెలియజేస్తున్నా.)

— : వి క్ర మ రు క్ష డి క థ లు : —

కుతూహలంకొద్ది ఈ ఆధునిక గ్రంథాలను నా బేబిల్ వద్దకు తెప్పించుకొని చూశానుగానీ 19వ శతాబ్దములోని వ్రాత ప్రతులను ప్రత్యేకించి చూడదలచుకున్నాను. “డి స్టోర్ ఆఫ్ విక్రమార్కుడు” అనే గ్రంథం పేరు ఒకటి కనిపించింది. ఇది రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రిగారి విక్రమార్కుడి కథల వ్రాతప్రతి అయివుంటుంది. పుస్తకాన్ని తెప్పించాను గురుమూర్తి శాస్త్రిగారివారి దస్తూరి, సంతకాన్నీ, రచనా కాలాన్ని తెలుసుకోవచ్చునని పొంగిపోయాను. 19వ శతాబ్దంలో తెలుగు వచన రచనకు ప్రారంభకులు రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రిగారే (1770 - 1837) ఈయన పోర్టుసెయింట్ జార్జి కళాశాలలో ఆంధ్ర ప్రధానోపాధ్యాయుడు. విక్రమార్కుడి కథలు 1819 లో మొదటిసారి అచ్చుపడింది. 1828, 1850, 1858 సంవత్సరాలలో యింకో మూడు ముద్రణలు పొందింది. వావిళ్ళవారు దీనిని చాలాసార్లు తర్వాత ముద్రించారు. అచ్చుపడిన పుస్తకమే అయినా వ్రాత ప్రతిని చూస్తే కలిగే ఆనందం వేరు.

— : తీ రా తె ర చి చూ స్తే : —

తీరా పుస్తకాన్ని తెరచి చూస్తే లోపల విక్రమార్కుడి కథ లేదు. అట్టమీద మాత్రం విక్రమార్కుడి కథ అనే వుంది. లోపల రంగనాథ రామాయణం వుంది. (ఈ పుస్తకాన్ని 1819 ఆగస్టునెల ఏడో తేదీనాడు విలియం. బి. పాలిచ్చెర్ అనే దొర బ్రిటిష్ గ్రంథాలయానికి బహూకరించాడు). అట్టమీద ఒకపేరూ. అట్టలమధ్య గ్రంథం మరొకపేరూ అని తెలుసుకున్న వెంటనే యింకొక కరక్షన్ ప్లీ చేసి భారతీయ భాషలకు సంబంధించిన ఉద్యోగి శ్రీమతి సీపాలివ్ తోపాటు యిచ్చాను. అమె “విక్రమార్కుడి కథ” అనుకొన్నది. రంగనాథ రామాయణమైతే, రంగ

నాథ రామాయణమని పేరున్న పుస్తకం విక్రమార్కుడి కథ అవుతుందేమో, దయచేసి రంగనాథ రామాయణం చూసిపెట్టండి ” అని చెప్పింది.

బ్రిటిష్ గ్రంథాలయం ప్రాచ్యపఠన మందిరంలో ఇంకొక రెండు రంగనాథ రామాయణ ప్రతులున్నాయి. OR5397 నెంబరుగల ప్రతిని తెప్పించి చూశాను. ఇది బాల, అయోధ్య కాండలున్న గ్రంథం. దీనిని 1890 జూన్ నెల పదిహేనో తేదీనాడు జి. ఇ. హే. అనే దొరగాది దగ్గర గ్రంథాలయంవారు కొన్నారు. అయితే ఈ వ్రాతప్రతి రేఖన కాలం మాత్రం బాల కాండ 1844 సంవత్సరం మార్చి నెల 10వ తేదీ వరకూ; అయోధ్యకాండ అదే సంవత్సరం మే నెల 25వ తేదీవరకూ అని గ్రంథం లోపల వున్న వివరణ బట్టి తెలుస్తుంది. ఈ పుస్తకాన్ని అచ్చు వేయించదలచుకున్నారో, ఏమో ముఖపత్రం యిలా వుంది.

రంగనాథ విరచితంబైన ద్విపద రూపముగా రాయబడిన :

బాలకాండలో ప్రధానమైన

కథలను గురించిన

దశరథ యాగమున్ను

రాజు అక్కణ భరత శత్రుఘ్నల జన్మనం

విశ్వామిత్ర యాగరక్షణమున్ను

తాటికి మర్దవమున్ను

విశ్వామిత్రుని యాగమున్ను, శీతాకళ్యాణము

పరశురాముని భంగము

అయోధ్యా ప్రవేశమున్ను

మొదలైన కథలీ ప్రథమకాండయం విమర్శబడినది 1844 సంవత్సరం వంబరు నెల 10వ తేదీ యందు సమాప్తము.

ఈ గ్రంథములో విషయసూచిక చాలా వివరంగా వుంది. లేఖకుని పేరు ఎక్కడా కనపడలేదు. విషయసూచికలో కథల పేర్లు, అవి ఏ పుటల్లో వుండెడి వివరించారు.

—: తాళపత్ర గ్రంథం :—

పై రంగనాథ రామాయణ భాగము కాక OR 8841 నెంబరు గల మరొక రంగనాథ రామాయణముకూడా ఆ గ్రంథాలయంలో వుంది. ఇది తాళపత్ర గ్రంథం. అకులు అరచేయి అంత వెడల్పు, మూరెడు పొడుగు వున్నాయి. గ్రంథాన్ని పరిశీలించాను. సమగ్రంగా వుంది. ఈ తాళపత్ర గ్రంథానికి చాలా చరిత్ర వుంది. 1883 సం॥ ఆగస్టు నెలలో హార్బీ అనే దొర గారు ఒక యాదస్తు వ్రాసి అందులో ఈ గ్రంథం చరిత్రను పొందుపరిచారు. ఈ యాదస్తును మడిచి ఒక కవరులో పెట్టి గ్రంథాన్ని కట్టిన గుడ్డ మూటలోనే భద్రపరిచారు. ఇదే లంకలో దొరికిన రామాయణం. హార్బీ దొరగారి యాదస్తు ఇంగ్లీషులో వుంది. దాని అనువాదాన్ని చూడండి :

(“తెలుగు భాషలో వున్న రామాయణ ప్రతి అని విశ్వసిస్తున్న) ఈ వ్రాతప్రతి ముత్తుస్వామి సొత్తు. సింహళంలో వున్న కాండ్రి దేవాలయ రాజుననే బిరుదును ధరించమని ఈయనను ఇంగ్లీషువారు ఆశపెట్టారు. ఇతనిని రాజుగా ప్రకటించి బ్రిటిష్ సేనాధిపతి షేజర్ డేవీ ఆధిపత్యాన బ్రిటిష్ సైన్యాల రక్షణతో ఈయనను తన రాజధానికి తీసుకు వెళ్ళారు.

ఇంతగా ఈయనను గుర్తించితే యితగాడు సీతగా తన ప్రత్యర్థికి లొంగి పొయాడు. ఆ ప్రత్యర్థి ఇతగాడిని తక్షణం సంహరించాడు.

“బ్రిటిష్ వారి నైన్య సహాయంతో కాంగ్రెస్ కి చెడుతున్నప్పుడు ముత్తుస్వామి తనతో తీసుకు వెళ్ళిన కొన్ని వస్తువులలో ఈ గ్రంథం ఒకటి. కాండియన్ లో ఒకడైన యితని తైనాతీ నివరో ఈ గ్రంథాన్ని అపహరించి ముప్పయి సంవత్సరాలు దాచిపెట్టాడు. తన బిరోధిని చంపి కాండియన్ రాజు రాజ్య పేరిన పన్నెండు సంవత్సరాలలో ఈ గుట్టు బయట పడితే రాబాస్తిలో కొంత దాచిపెట్టిన నేరానికి ఈ గ్రంథం స్వాధీన కర్తకు చావు మూడుతుంది. బ్రిటిషు వారు రాజ్యాన్ని చేపట్టినతరువాత గ్రంథ స్వాధీన కర్త విజం వెల్లడించడానికి భయపడ్డాడు, ఏమంటే ముత్తుస్వామిని, ఆయనకు మద్దతుగా వచ్చిన బ్రిటిషు సైన్యాలనూ ఊచకోత కోస్తున్నప్పుడు అక్కడే ఉన్న కొద్దిమందిలో శాసకజ్ఞీ అని చెప్పుకోలేక.

“ఈ గ్రంథం అన్వేషణం గురించి నాకు అత్యంతంగా తెలియంది. ఇది వింహళ భాషలో ఉన్న గ్రంథమనుకొని గ్రంథ స్వాధీన కర్తవద్దకు వమ్మకస్తుడైన ఒక మవిషిని పంపాను. గ్రంథాన్ని దాచిపెట్టవలసిన అవస్థం లేదని నన్ను చెప్ప మన్నాను. గ్రంథాన్ని అమ్మడలనుకొంటే కొంటావన్నాను. విక్రయాని కిష్టపడకపోతే కనీసం చూడవివ్వమన్నాను. ఆ స్వాధీన కర్త సంతోషంగా అంగీకరించాడు. స్థాంపు పేపర్ల మీద గ్రంథ విక్రయాన్ని మా యిద్దరి పేర్లతో లిఖించితే కొంటానని చెప్పాడు. తీరా కొన్నాక నాకుగాని, అతనికిగాని తెలియని భాషలోవున్న గ్రంథాన్ని నేను స్వాధీనం చేసుకున్నట్టు తెలుసుకున్నాను.”

ఈ గ్రంథ చరిత్రనంతా తన యాదస్తులో పొందుపరుస్తూ ఆ భాష ప్రత్ర ప్రతిని బ్రిటిషు గ్రంథాలయానికి హాదీదార్ యిచ్చేశాడు. లంకలో

దొరికిన ఈ రంగవాథ రామాయణం చాలా ప్రశ్నలకు ఆస్కార మవుతుంది. ఎవరీ ముత్తుస్వామి? అతడు తెలుగువాడా? కొకపోతే తెలుగు రంగనాథ రామాయణం అతనిదగ్గర నిండుకుంది. దీనిని అతడు పారాయణ చేస్తున్నాడా? లేకపోతే తనతోపాటు తీసుకువెళ్ళిన కొద్ది వస్తు సామాగ్రిలో దీనినికూడా నిండుకుంచాడు? ఇతని కాలం ఏమిటి?

ఈ ప్రశ్నలలో ఆఖరి ప్రశ్నకు సమాధానం దొరుకుతుంది. సింహళాన్ని 1505లో పోర్చుగీసువాళ్ళు చూశారు. 1517లో కోట కట్టుకొన్నారు. రాజ్యాన్ని స్వాధీన పర్చుకొన్నారు. 140 సంవత్సరాలు పాలించారు. వారి తరువాత డచ్చివారు ఇంకో 140 సంవత్సరాలు పాలించారు. డచ్చివారిని ఓడించి, ఇంగ్లీషువారు 1796 లో రాజ్యాన్ని ఆక్రమించారు. అప్పుడు కాండ్రిలో స్థానిక రాజు ఒకడు వుండేవాడు. 1802 లో చేసుకొన్న సంచి ప్రకారం సింహళం బ్రిటిషువారి పరమైంది. 1803 లో కాండ్రిపై ఇంగ్లీషువారు దురాక్రమణ చేసి స్వాధీన పర్చుకొన్నారు. యుద్ధ విరమణకు కాండ్రి రాజు ఇంగ్లీషువారిని ఒప్పించాక, ఆయుధ విసర్జన చేశాక కుంపిణీ నైన్యాలను ఊహకొత్త కోశారు.

Acc. No.

1569

హార్బీ దొరగారి యాదస్తులో ఈ ఊహకొత్త ప్రసక్తి ఉంది, అంటే ముత్తుస్వామిని అతని విరోధి సంహరించడం 1803 లో జరిగి వుంటుంది. 1815 దాకా ఆ విరోధి పాలించాడు. హార్బీ చెప్పిన వన్నెందు సంవత్సరాల కాలం దీనికి సరిపోతుంది.

040
ARU

ముత్తుస్వామి కాల నిర్ణయం జరిగినా, అతని చరిత్ర ఏమిటో భావి పరిశోధనవల్లగాని తెలదు. ఎవరైనా పరిశోధకులు ఈ బాధ్యతను స్వీకరిస్తే నేను నా ఇతర సాహిత్య వ్యాసంగం చేతుకోగలను. ఇప్పటికి మనకి తెలిసినదల్లా లంకలో ఒక రామాయణం దొరికిందనే.

